

MIKKELI

Talousarvio 2019 ja taloussuunnitelma 2019-2023

Sisällysluettelo

Kaupunginjohtajan katsaus	1
Talousarvion rakenne, toiminnan ja talouden sitovuudet.....	2
Talousarvion rakenne	2
Toiminnan ja talouden sitovuus	3
Määrärahojen käyttö ja vastuut	5
Taloudellisen ja toiminnallisen tuloksen seuranta	6
Talousarvion yleisperustelut.....	7
Taloudelliset lähtökohdat	7
Mikkelin kaupungin toimintaympäristö	10
Talousarvion ja taloussuunnittelun perusteet	17
Mikkelin kaupungin strategia, päämäärät ja painopisteet.....	17
Laskentaperuste	19
Kaupungin talouden kehitysnäkymät	25
Riskienhallinta	27
Henkilöstö	29
Mikkelin kaupunkikonserni	32
Konserniin kuuluvat tytäryhtiöt ja -yhteisöt.....	32
Omistajapolitiikka ja konserniohjaus.....	34
Tytäryhteisöjen valtuustoon nähden sitovat tavoitteet	36
Käyttötaloulosa.....	64
Talousarvio 2019	65
Toimielinten palvelusuunnitelmat, vaikuttavuustoimenpiteet sekä sitovat määrärahat	66
Keskusvaalilautakunta	66
Tarkastuslautakunta	66
Kaupunginvaltuusto.....	66
Hallinto- ja elinvoimapalvelut	67
Mikkelin seudun ympäristölautakunta	71
Kasvatus- ja opetuslautakunta	75
Hyvinvoinnin ja osallisuuden lautakunta	86
Kaupunkiympäristölautakunta	94
Liikelayosten ja taseyksikön sitovat tavoitteet, tunnusluvut, tuloslaskelma, rahoituslaskelma ja investoinnit	107
Mikkelin Vesiliikelaitos.....	107
Otavan Opiston liikelaitos / Mikkelin kaupungin liikelaitos Otavia.....	109
Etelä- Savon pelastuslautakunta	112
Tuloslaskelmaosa	114
Tuloslaskelma.....	115
Eritelty tuloslaskelma liikelaitokset ja taseyksikkö	118
Investointi- ja rahoitusosa	119
Rahoituslaskelma.....	120

Eritelty rahoituslaskelma liikelaitokset ja taseyksikkö	124
Talousarviovuoden 2019 ja suunnitelmavuosien 2020- 2023 investoinnit.....	125

Kaupunginjohtajan katsaus

Tehdään yhdessä Saimaan kaunis Mikkeli!

Mikkelin kaupunkistrategia ja strategiset ohjelmat linjaavat kaupunkikonsernin kehittämistä ja toimintaa yhteisesti sovittuun suuntaan. Kaupunkirakenneselvityksen toimenpiteillä sekä siihen liittyvillä säästötoimenpiteillä vastataan osittain siihen haasteeseen, jonka merkittävä investointiohjelma Mikkelin taloudelle asettaa. Investointien hyvä suunnittelu ja erilaiset rahoitusratkaisut ovat avainasemassa tehokkaalle rahan käytölle -kuntalaisten hyväksi. Tuloverotus ja kiinteistöverotus pidetään ennallaan vuonna 2019. Mikkelin haluaa huolehtia kuntalaisten hyvinvoinnista ja edistää yritysten elinvoimaisuutta.

Tulos on niukasti ylijäämäinen 2019 ja investointien rahoitukseen varaudutaan suunnitelmakaudella

Vuodelle 2019 on budjetoitu toimintatuloja 107,3 miljoonaa ja toimintakuluja 412,5 miljoonaa euroa. Toimintakate on 304,8 miljoonaa euroa. Valtionosuudet ovat 111,1 miljoonaa ja verotulot 211,7 miljoonaa euroa. Kaupungin lainamäärä kasvaa tilikauden aikana 4 753 euroon asukasta kohden.

Kaupunki pitää tuloveroprosentin ja kiinteistöveroprosentit ennallaan vuonna 2019. Kaupunkirakenneselvityksen mukaisien päiväkotij- ja kouluinvestointien rahoitus on talouden ohjauksen keskiössä suunnitelmakaudella 2019-2023. Suunnitelmakauden nettointerveistoinnit ovat noin 182 miljoonaa euroa ja niiden rahoittamiseksi tavoitellaan keskimäärin 25 miljoonan euron vuosikatetta vuosina 2019-2023.

Investointien nettotaso on vuonna 2019 noin 49,4 miljoonaa euroa. Keskeisiä hankkeita ovat muun muassa Eteläisen aluekoulun ja Anttolan koulun sekä Kalevankankaan ja Rantakylän päiväkodin rakentaminen sekä Hänninkentän huoltorakennus. Lisäksi jatketaan Metsä-Sairilan jätevedenpuhdistamon rakentamista, valtatie 5:n (yhteysväli Mikkelin-Juva) rakentamista sekä aloitetaan Päämajatien peruskorjaus.

Strategiatyö jatkuu kaupunkirakenneselvityksen sekä palvelusuunnitelman toteuttamisella

Kaupunki on osallistanut laajasti uuden kaupunkistrategian valmisteluun kuntalaisia, henkilökuntaa ja konserniyhtiöitä. Palvelualueet ja konserniyhtiöt ovat talousarvion laadinnan yhteydessä koonneet ohjelmiin konkreettisia toimenpiteitä, jolla kaupunkistrategiaa toteutetaan yhdessä käytettävissä olevilla raha- ja henkilöstöresursseilla.

Kaupunkirakenneselvityksen tuloksena on syntynyt yhteinen tahtotila päiväkotij- ja koulurakenteen uudistamiseen. Toteutus käynnistyy vuonna 2019 Eteläisen aluekoulun, Kalevankankaan ja Rantakylän päiväkotien rakentamisella ja jatkuu suunnitelmallisesti aina vuoteen 2024 asti.

Kaupungin palvelustrategia uudistetaan laatimalla uusi palvelusuunnitelma, joka huomioi kaupungin uuden roolin, mahdollisen maakuntauudistuksen linjaukset ja Etelä-Savossa tehdyn Sote -uudistuksen. Palvelusuunnitelmassa tarkastellaan erityisesti verkostoissa toimimisen ja digitaalisten palvelujen mahdollisuuksia pinta-alaltaan laajan kaupungin ympäristössä.

Timo Halonen
kaupunginjohtaja

Talousarvion rakenne, toiminnan ja talouden sitovuudet

Talousarvion rakenne

Talousarviossa ja taloussuunnitelmassa hyväksytään kunnan ja koko kuntakonsernin toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet. Valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvollisuudet. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä myös taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi. Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi. Talousarvio ja taloussuunnitelma on laadittava siten, että se toteuttaa kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseksi turvataan. (Kuntalaki 410/2015 § 111)

Kuntalain mukaan taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamisesta seuraavan vuoden alusta lukien. Kunnan tulee taloussuunnitelmasa päättää yksilöidyistä toimenpiteistä, joilla alijäämä mainittuna ajanjaksona katetaan. (Kuntalaki 410/2015 § 111)

Talousarvioon otetaan tehtävien ja toiminnallisten tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot sekä siinä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan. Määräraha tai tuloarvio voidaan ottaa brutto- tai nettomääräisenä. (Kuntalaki 410/2015 § 111)

Talousarvio koostuu (1) käyttötalousosasta, (2) tuloslaskelmaosasta sekä (3) investointi- ja rahoitusosasta¹

Yleisperustelut

Yleisperusteluissa esitetään katsaus kansan- ja kunnallistalouden kehityksestä sekä kaupungin taloudellisen tilanteen kehittyminen. Yleisperusteluihin sisältyy lisäksi riskien arviointi, henkilöstölinjaukset sekä vähintään kerran valtuustokaudella tarkistettava kaupunkistrategia ja kehittämisohjelmien keskeisimmät toimenpiteet.

Käyttötalousosa

Käyttötalousosassa esitetään lautakuntien palvelusuunnitelmat ja toimenpiteet, tavoitteet ja mittarit, joilla toteutetaan kaupunkistrategiaa. Kasvatus- ja opetuslautakunnan, hyvinvoinnin ja osallisuuden lautakunnan sekä kaupunkiympäristölautakunnan osalta on esitetty toiminnalliset tunnuslukutaulukot.²

Liikelaitoksien ja taseyksikön tavoitteet, tulos- ja rahoituslaskelmat sekä investoinnit taloussuunnitelmavuosiin esitetään lautakuntien käyttötalousosan jälkeen.

Tuloslaskelmaosa

Tuloslaskelmaosassa on esitetty tuloslaskelma analysoituna sekä eriteltynä liikelaitoksien ja taseyksikön osalta.

Investointi- ja rahoitusosa

Investointi- ja rahoitusosassa investoinneista esitetään menot ja tulot, jotka tarvittaessa eritellään hankekohtaisesti. Kaupungin investointiohjelma on koottu kokonaisuudessaan investointiosaan ja sisältää myös liikelaitoksien ja taseyksikön investoinnit. Rahoituksen osalta esitetään meno- ja tuloarvioina pitkäaikaiseen rahoitukseen liittyvät menot ja tulot kuten antolainat, niiden lyhennykset, ottolainat ja niiden lyhennykset. Rahoitusosa sisältää rahoituslaskelman. Sen tiedot kerätään tuloslaskelmaosan lisäksi investointiosasta ja rahoitusosan taulukoista.

Kunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava talousarviota. Talousarvioon tehtävistä muutoksista päättää valtuusto.

¹ Kuntalaissa (111 §) todetaan talousarvion jakaantuminen käyttötalousosaan, tuloslaskelmaosaan sekä investointi- ja rahoitusosaan. Talousarviosta ja taloussuunnitelmasta ovat antaneet laadinnan ja sisällön osalta suosituksia lisäksi Suomen Kuntaliitto ja kirjanpitolautakunnan kuntajaosto.

² Tässä pääsääntöisesti käytetty Maisema-tilasto.

Toiminnan ja talouden sitovuus

Käyttötalousosa

Kaupunginvaltuusto päättää, miten talousarvio ja sen perustelut sitovat kaupunginhallitusta ja kaupungin tilivelvollisia viranhaltijoita. Kaupunginvaltuusto hyväksyy talousarviossa kaupungin toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet. Tavoitteiden lisäksi valtuustoon nähden sitoviksi voidaan määritellä määräraha, tuloarvio tai toimintakate.

Määräraha ja tuloarvio voidaan ottaa talousarvioon brutto- tai nettomääräisenä. Bruttomääräisinä budjetoidut yksiköt ovat budjettirahoitteisia ja nettomääräisenä budjetoidut yksiköt kohderahoitteisia. Ruoka- ja puhtauspalvelut on nettobudjetoitu. Edellä mainittua yksikköä sitoo nettobudjetoituna toimintakate eli toimintatulojen ja toimintamenojen erotus. Muut kaupungin toimintayksiköt ovat bruttomääräisesti budjetoituja budjettirahoitteisia yksiköitä, joita sitoo valtuustoon nähden tulojen ja menojen määräraha. Mikkelin kaupungin kaupunginvaltuustoon nähden sitovat erät ovat budjettirahoitteisilla yksiköillä bruttobudjetoituna tulojen ja menojen määrärahat.

Mikkelin Vesiliikelaitoksella on toiminnallisten tavoitteiden lisäksi sitovaa korvaus peruspääomasta ja kaikilla liikelaitoksilla liikelaitosten liikeylijäämä sekä vakituisen henkilökunnan määrä (enintään). Liikelaitoksien tuloslaskelmat, rahoituslaskelmat ja investointisuunnitelmat ovat ohjeellisia, mutta niiden oleellisista poikkeamista on tiedotettava valtuustolle. Etelä-Savon pelastuslaitokselle toiminnalliset tavoitteet ovat sitovia valtuustoon nähden.

Poikkeaminen talousarvion sitovista tavoitteista edellyttää valtuuston hyväksyntää. Budjettirahoitteisten yksiköiden määrärahojen perustana olevat suoritteet ovat ohjeellisia ja poikkeamat suoritetasossa alaspäin tarkoittavat sitä, että valtuuston myöntämiä määrärahoja tulisi jäädä käyttämättä. Nettomääräinen toimintakate on samalla tavalla sitova kuin määrärahakin. Olennaiset vajakukset tuloissa on käsiteltävä menonilytysten tapaan valtuustossa lisätalousarvioissa tai erillisenä asiana.

Vuoden 2019 talousarvio on laadittu kaupunginvaltuuston 22.5.2017 hyväksymän palveluorganisaatorakenteen mukaisesti.

Kuvio 1. Mikkelin kaupungin palveluorganisaatio

Palveluverkon kehittämistä jatketaan, hallinnollisten tukipalveluiden toimintaa kehitetään edelleen ja toimitilojen käyttöä tehostetaan. Toiminnan tuottavuutta on saatava lisättyä läpi koko kaupunkiorganisaation siten, että suoritteet saadaan toteutettua pienemmällä määrärahalta.

Tuloslaskelmaosan, investointi- ja rahoitusosan sitovat määrärahat

Talousarviovuoden tuloslaskelman sitovuus valtuustoon nähden on velvoite toimia valtuuston hyväksymän suunnitelman mukaisesti. Taloussuunnitelman muihin vuosiin kohdistuvat menoarviot eivät oikeuta vielä varojen käyttöön, vaan talousarvio hyväksytään vuosittain. Toimielinten ja viranhaltioiden pitää kuitenkin toimia suunnitelmassa asetettujen tavoitteiden mukaisesti.

Tuloslaskelman rahoitustuotoissa ja -kuluissa kaupunginvaltuustoon nähden sitovia eriä ovat Mikkelin Vesiliikelaitoksen korvaus peruspääomasta sekä rahoitustuottojen ja -kulujen netto.

Rahoituslaskelma ja lainanottovaltuudet

Rahoituslaskelman sitova erä on kaupungin lainamäärä. Kaupungin kokonaislainamäärä on talousarvion mukaisesti enintään 258 milj. euroa (4 753 euroa/ asukas) vuoden 2019 lopussa +/-antolainauksen muutokset. Uusista antolainauksista konsernille ja liikelaitoksille päättää aina kaupunginvaltuusto tapauskohtaisesti.

Kaupungin lainanottovaltuudet ovat seuraavat vuonna 2019:

1. Kaupunginjohtajalla on oikeus ottaa 60,0 milj. euroa pitkäaikaista talousarviolainaa vuonna 2019. Kaupunginjohtaja ja talousjohtaja voivat tehdä nostettaviin lainoihin ja olemassa oleviin lainoihin viitekoronvaihtosopimuksia pääomaltaan kunakin lainamäärän suuruiseksi.
2. Kaupunginjohtajalla on oikeus suojata lainoja kiinteisiin lainoihin tai tehdä erillisiä pitkäaikaisia korkojen suojauksia sekä nykyiseen lainakantaan että tulevaan lainakantaan yhteensä 60 milj. euron määrällä vuonna 2019. Suojauksia tehdään 60 miljoonan määrään saakka vain, jos se on rahoitusmarkkinatilanteessa perusteltua. Suojauksia tehdään talousarvion rahoituslaskelmassa määriteltujen suojaustasojen puitteissa. Kaupunginjohtajalla ja talousjohtajalla on oikeudet tehdä edellä mainitut suojaukset puhelimitse, minkä pohjalta kaupunginjohtaja tekee päätöksen.

Investoinnit

Emokaupungin investointimäärärahat ovat sitovia bruttomäärältään. Yksittäisen hankkeen investointimenot voivat kuitenkin ylittyä enintään 5 %, jos hanke saadaan saman talousarviovuoden aikana rahoitettua muusta hankkeesta säästyneillä vastaavaan pysyvien vastaavien ryhmään (tietokone- ohjelmistot, muut pitkävaikutteiset menot, maa- ja vesialueet, rakennukset, kiinteät rakenteet ja laitteet jne.) kuuluvilla, ko. vuoden talousarvioon varatuilla investointimenomäärärahoilla.

Kunnallistekniikan määrärahojen hankekohtaisesta käytöstä päättää kaupunkiympäristölautakunta. Vuotuista kokonaismäärää ei saa ylittää ilman kaupunginvaltuuston lupaa.

Kaupunginvaltuusto päättää investointikohteiden käyttötarkoituksen muutoksesta.

Määrärahojen käyttö ja vastuut

Yleiset vastuut määrärahoista

Mikkelin kaupungin tilivelvollisia viranhaltijoita ovat kaupunginjohtaja, konserni- ja elinvoimapalveluissa tulosaluejohtajat ja tulosyksiköiden johtajat, sivistyksen ja hyvinvoinnin palvelualueella sekä asumisen ja toimintaympäristön palvelualueella palvelualuejohtajat, tulosaluejohtajat sekä tulosalueiden päälliköt. Liikelaitoksissa ja taseyksikössä tilivelvollisia ovat liikelaitoksen johtaja ja taseyksikön johtaja.

Lauta- ja johtokuntien sekä tulosalueiden esimiesten on valvottava, että valtuuston hyväksymää talousarviota noudatetaan. Laskut tulee kohdentaa aiheuttamisperusteen mukaan sille menokohdalle, jonne ne kuuluvat. Määrärahojen käyttöön liittyy velvoite toimialarajat ylittävään yhteistyöhön, jonka avulla haetaan koko kaupungin kannalta edullisempia ja tehokkaampia tapoja palvella asukkaita ja alueen yrityksiä. Yhteistyötä tiivistetään myös koko konsernin tasolla. Palvelujen tuottamista koko kaupunkikonsernissa ohjaa kaupungin strategia; päämääränä hyvän elämän, kestävän kasvun ja korkean osaamisen ja yrittäjyyden Mikkeli.

Vain pakottavassa tapauksessa anotaan lisämäärärahaa kaupunginvaltuustolta, ennen määrärahan ylittymistä. Määräraha- anomukseen on aina sisällytettävä esitys lisämääräraharapeen rahoittamisesta ja lisämääräraha on etsittävä ensisijaisesti asianomaiselta toimialalta.

Seurantavastuu

Toiminnassa on noudatettava kaupunginhallituksen 2.5.2016 § 148 hyväksymää sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjetta. Jokaisella tilivelvollisella on henkilökohtainen vastuu sisäisen valvonnan asianmukaisesta järjestämisestä ja jatkuvasta ylläpidosta johtamansa toiminnan osalta. Uuden kuntalain (410/2015) 124 §:n mukaan tilintarkastuskertomukseen on sisällytettävä lausunto sisäisen valvonnan ja konsernivalvonnan asianmukaisesta järjestämisestä sekä esitys vastuuvapauden myöntämisestä ja mahdollisesta muistutuksesta, joka voidaan kohdistaa vain tilivelvollisiin. Kuntalain tarkoittamia tilivelvollisia ovat mm. kaupunginhallituksen, lautakuntien, johtokuntien ja toimikuntien jäsenet, kaupunginjohtaja ja palvelualueiden ja yksiköiden johtavat viranhaltijat. Tilivelvollisuus merkitsee sitä, että viranhaltijan toiminta tulee valtuuston arvioitavaksi, viranhaltija voidaan kohdistaa tilintarkastuskertomuksessa muistutus ja viranhaltijalle voidaan myöntää vastuuvapaus.

Pysyväisohjeet

Kaupunginhallitus ja kaupunginvaltuusto ovat antaneet seuraavaa taloushallintoon liittyvää ohjeistusta:

Mikkelin kaupungin hallintosääntö (luku 8) kv § 41/ 22.5.2017 (muutos kv § 6/ 12.6.2017)

Konserni- ja elinvoimapalveluiden toimintasääntö kh § 5/ 19.6.2017

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohje kh § 148/ 2.5.2016

Hankintasääntö kh § 124/ 18.4.2017

Kassanhoito- ja alitilitysohje kh § 22/8.1.2001

Konserniohje kv § 57/ 23.5.2016

Projektitoiminnan ohje 2013

Perinnän toimintatapaohje 2010

Perinnän palvelukuvaus 18.9.2017

Avustukset

Kaupunginhallitus ja asianomaiset lautakunnat päättävät talousarvion tultua hyväksytyksi myönnettävät avustukset määrärahojen puitteissa. Tulossyksikkö, jonka määrärahoihin yleishyödyllisten tai muiden yhteisöjen avustus sisältyy, voi maksaa avustuksen vuodelle 2019 vasta sen jälkeen, kun yhteisön tilinpäätöstiedot, toimintakertomus sekä tilintarkastuskertomus vuodelta 2018 on saatu. Mikäli avustus on myönnetty jotakin määrättyä tarkoitusta varten, on avustuksen myöntäneen tulossyksikön pyydettävä yksilöity tiliselvitys avustuksen käytöstä. Kaupunginhallitus on päättänyt avustuseriaatteista §83 25.9.2017.

Taloudellisen ja toiminnallisen tuloksen seuranta

Lautakuntien, johtokuntien ja kaupunginhallituksen alaisten tulosalueiden tulee laatia valtuuston hyväksymän talousarvion mukaiset käyttötaloussuunnitelmat tammikuun loppuun mennessä ja ne tulee olla tallennettuina kaupungin yhteiseen Intranetiin. Käyttösuunnitelmassa ei muuteta enää kaupunginvaltuuston hyväksymiä kokonaistuloja ja kokonaismenoja eikä toimintakatetta ja myös tiliryhmien sisällä tuotot ja kulut tulee vastata valtuuston hyväksymää talousarviota. Käyttösuunnitelmassa toimitellaan ottaa kantaa viranhaltijoiden toimivaltaan ja laskujen hyväksymiseen. Laskujen hyväksyjien ja henkilöstöpäätöksiä tekevien tulee olla kaupungin viranhaltijoita. Käyttösuunnitelma on vahvistettava viimeistään 31.1.2019 mennessä.

Vuonna 2019 hallintokuntien toimintaa ja taloutta seurataan vähintään kolme kertaa vuodessa. Seurannan ajantasaisuus, oikeellisuus ja sen ohjausvaikutukset ovat keskeisiä tekijöitä valtuustolle annettavissa seurantaraporteissa. Kaupunginhallitukselle raportoidaan talouden kehityksestä tarpeen mukaan kuukausittain.

Maaliskuun lopun toteutuman perusteella tehtävän seurannan yhteydessä raportoidaan strategisten ohjelmien toteutuminen, henkilöstö- ja palvelukehitysohjelman toteutuminen, henkilöstön määrän kehitys sekä talouden toteutuminen ja toiminnalliset muutokset, jotka ovat jo tiedossa. Heinäkuun lopun toteutuman mukainen seurantaraportti on lähtökohtana seuraavan vuoden talousarvion valmistelussa ja tässä seurannassa raportoidaan myös kaikki toiminnalliset tavoitteet ja tunnusluvut³. Lokakuun toteutuman mukaan raportoidaan keskeisempien strategisten toimenpiteiden ja kehittämisohjelmien toteutuminen, elinvoimaisuuden kehittyminen, henkilöstön kehitys sekä talouden seuranta. Lauta- ja johtokunnat hakevat mahdolliset lisämäärärahat viimeistään lokakuun seurannan yhteydessä. Menoihin osoitettua määrärahaa ei tule käyttää kokonaisuudessaan, jos talousarviovuoden aikana näyttää siltä, että määrärahaa jää käyttämättä.

Konsernin tytäryhteisöjen tavoitteiden toteutuminen talousarviovuoden osalta raportoidaan heinäkuun toteutuman pohjalta tehtävän seurannan yhteydessä, jolloin talousarviovuoden osalta mahdollisia tarvittavia korjaavien toimenpiteitä ehditään vielä teke-

---

³ Talousarviokirjassa esitetyt ohjeelliset toiminnan tavoitteet ja niiden toteutuminen suhteessa annettuun määrärahaan

Talousarvion yleisperustelut

Taloudelliset lähtökohdat

Yleinen taloudellinen tilanne

Korkeasuhdanne maailmantaloudessa jatkuu, mutta nopein kasvuvaihe on jo takana. Etenkin Euroopassa on merkkejä talouskasvun hidastumisesta. Työttömyys on kuitenkin vähenemässä ja kuluttajien luottamus on vahvaa. Inflaatio on kiihtynyt kuluvan vuoden aikana, mutta pohjainflaatio on vielä hidasta. Lyhyet markkinakorot ovat vielä negatiivisia, mutta niiden odotetaan nousevan.

Riskit talousnäkymälle painottuvat aiempaa vahvemmin alasuuntaan. Keskeinen riski on kauppasodan kärjistyminen. Keskeisten talouksien väliset kaupan esteet vaikuttavat ensisilmäystä laajemmin. Yksittäisen valtion asettamat tullit voivat haitata myös maan omaa teollisuutta. Kauppasodan yltäminen hidastaisi maailmankaupan ja siten myös maailmantalouden kasvua. Myös Kiinan velkaantuneisuus alenevan talouskasvun oloissa kärjistyessään vaikuttaisi maailmantalouden kasvunäkymiä heikentävästi.

BKT:n kasvu

Kuluvasta vuodesta 2018 on tulossa nykyisen suhdannevaiheen paras vuosi. Vuonna 2018 Suomen BKT:n ennustetaan kasvavan 3,0 %. Yritysten odotukset ovat myönteiset, rakennusinvestointien suurkohteiden rakentaminen jatkuu yhä ja palvelualojen myynti-odotukset ovat kohentuneet.

Vuonna 2019 talouskasvu hidastuu 1,7 prosenttiin. Kovin investointivaihe on ohitettu. Merkittävin yksittäinen talouskasvua hidastava tekijä on rakennusinvestointien supistuminen.

Vuonna 2020 BKT kasvaa 1,6 %. Yksityisen kulutuksen kasvu hidastuu edelleen, vaikka palkkasumman kasvu jatkuu, kun ansiotason nousu kiihtyy. Inflaation nopeutuessa edelleen reaalityulojen kasvu kuitenkin hidastuu. Vuonna 2020 vienti kasvaa vientikysynnän mukaan, mutta kasvu jää maailmankaupan kasvua hitaammaksi.

Työllisyys

Työllisyysasteen trendi ylitti kesäkuussa vuoden 2008 suhdannehuipun lukemat ja on nyt 71,8 %. Vahvana jatkuva talouskasvu nostaa v. 2018 työllisten määrän 2,6 % edellisvuotta korkeammaksi. Työllisyyden kasvu jatkuu nopeana koko ennustejakson ajan ja työllisyysaste nousee 73 prosenttiin v. 2020.

Työllisyyden kasvu on alkuvuoden 2018 aikana ollut jopa nopeampaa kuin mitä taloudellisen aktiviteetin perusteella voisi olettaa. Työllisiä on tällä hetkellä enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Talouskasvun hidastuminen tulee hidastamaan myös työllisyyden kasvua.

Ansiotason kehitys

Vuonna 2018 ansiotaso nousee 1,8 %. Palkkaliukumien on ennakoitu jäävän keskimääräistä pienemmiksi paikallisen sopimisen ja yrityskohtaisten erien vuoksi. Ansiotason nousu kiihtyy 2,6 prosenttiin v. 2019 sopimuskorotusten ajoitustekijöiden seurauksena. Vuonna 2020 ansiotason nousua 3,0 prosenttiin kiihdyttävät edelleen hyvä talouskasvu ja julkisen sektorin lomarahojen palautuminen.

Kotitalouksien velkaantuminen suhteessa käytettävissä oleviin tuloihin jatkuu edelleen. Tätä tukevat matala korkotaso, työmarkkinoiden myönteinen kehitys sekä asuinrakentamisen vahva kasvu.

Julkisen talouden alijäämä

Hyvä talous- ja työllisyyskehitys sekä hallitusohjelman mukaiset sopeutustoimet tasapainottavat julkista taloutta lähivuosina. Julkisen talouden rahoitusasema kääntyy ylijäämäiseksi vuosikymmenen taitteessa ja velka suhteessa bruttokansantuotteeseen laskee. Suhdanneluonteinen julkisen talouden vahvistuminen ei kuitenkaan turvaa kestävästä julkisen talouden rahoitusta pitkällä aikavälillä.

Julkisen talouden velka

Hallituksen asettamat julkisen talouden velkaa ja rahoitusasemaa koskevat tavoitteet näyttävät pitkälti toteutuvan. Julkinen velka suhteessa bruttokansantuotteeseen laskee alle 60 prosentin kuluvana vuonna ja jatkaa laskuaan 2020-luvun alkuvuosiin saakka. Samoin julkisen talouden sektoreille eli valtionhallinnolle, paikallishallinnolle ja sosiaaliturvarahastoille asetetut rahoitusasematavoitteet ovat käytännössä toteutumassa. Valtionhallinto ja paikallishallinto pysyvät kuitenkin hieman alijäämäisinä. Euromääräinen julkinen velka kasvaa siksi edelleen 2020-luvun alkuvuosina.

Talouskehityksen riskit

Julkisen talouden rahoitus ei viime vuosien kohenemisesta huolimatta lepää kestäväällä pohjalla. Väestön ikääntyminen kasvattaa julkisia menoja, vähentää työikäisen väestön määrää ja heikentää talouden kasvumahdollisuuksia. Tulevaisuudessa yhä pienempi joukko väestöstä rahoittaa julkiset palvelut ja sosiaaliturvan. Julkisten menojen kasvu jatkuu nopeana, mutta julkisen talouden tulojen kasvu jää talouskasvun hidastuessa menojen kasvua hitaammaksi.

Talouden suotuisa suhdannevaihe peittää alleen julkisen talouden rakenteelliset ongelmat. Väestö ikääntyy ja se näkyy erityisesti kasvupaineena hoito- ja hoivamenoissa myös tulevaisuudessa. Julkisen talouden tulisi olla 2020-luvun alussa selkeästi ylijäämäinen, jotta se olisi kestävällä pohjalla kohtaamaan väestön ikääntymisestä aiheutuvat paineet.

Maakuntatalous

Maakunnat aloittavat varsinaisen toimintansa v. 2021. Julkisen talouden ennusteessa maakunnat on eriytetty omaksi julkisen talouden alasektorikseen kyseisestä vuodesta lähtien. Maakunnille siirtyy sosiaali- ja terveystalouden järjestämisvastuu kunnilta sekä useita muita pienempiä tehtäviä kunnilta ja valtiolta. Toimeenpanon lykkäyksen vuoksi myös muita uudistukseen liittyviä toimia on siirretty vuodelle myöhemmäksi. Ennusteen maakuntasektori sisältää sekä maakunnat että niiden omistamat valtakunnalliset palvelukeskukset, kuten Maakuntien tilakeskus Oy:n.

Maakuntasektorin rahoitusasema on alijäämäinen. Tämä johtuu erityisesti sairaanhoitopiireissä meneillään olevista toimitilahankkeista, jotka siirtyvät Maakuntien tilakeskus Oy:n vastuulle.

Maakuntien menot ja tulot ilman investointeja ovat lähellä tasapainoa v. 2021, mutta tasapaino heikkenee tämän jälkeen. Maakuntien tasapainoa heikentää mm. vuoden 2022 maakuntaindeksi puolitus. Ennuste on luonteeltaan painelaskelma eli ennusteessa ei tehdä oletusta maakuntien sopeutustoimista, uudistuksen käyttäytymisvaikutuksista tai toiminnan tehostumisesta, vaan menot ja rahoitus seuraavat omia kehitysuriaan. Maakuntien toimet huomioidaan ennusteessa maakuntien talousarvioiden valmistumisen jälkeen.

Maakuntasektorin investoinnit ovat v. 2021 korkealla tasolla, yhteensä noin 0,9 mrd. euroa. Investointien taso säilyy korkeana myös v. 2022. Maakuntahallinnon investointeja pitää yllä sairaanhoitopiirien toimitilahankkeiden lisäksi sote-palvelujen tietojärjestelmiin liittyvät kehityshankkeet.

Maakuntasektorille siirtyy sairaanhoitopiireiltä kiinteistöjen ja muiden varojen lisäksi myös merkittävä määrä velkaa. Arvio maakuntasektorin velan määrästä vuoden 2021 lopussa on noin 5,1 mrd. euroa.

Maakunnille aiheutuu aluksi lisäkustannuksia toiminnan aloittamisesta ja järjestäytymisestä. Ennusteessa ei ole vielä pystytty huomioimaan muutuskustannuksia niiden epävarmuuden ja määrällisen epätarkkuuden takia. Muutuskustannukset muodostavat ennusteeseen menoriskin

Sosiaali- ja terveystalouden palvelut

Kaupungin sosiaali- ja terveystalouden palvelut järjestää ja tuottaa Etelä-Savon sosiaali- ja terveystalouden kuntayhtymä Essote. Vuosi 2019 on Essoten kolmas toiminta-/talousarviovuosi. Kuntayhtymän järjestämisvastuuseen ei kuulu työterveys- eikä ympäristöterveydenhuolto. Maakunta- ja soteuudistus tulee voimaan aikaisintaan 1.1.2021. Kuntayhtymä toimii nykyisellä tavalla ainakin vuoden 2020 loppuun. Vähintään reilun kahden vuoden toiminta-ajan muutos antaa perusteet tarkistaa joiltakin osin kuntayhtymän perussopimusta. Jäsenkunnat päättävät muutosesityksestä alkuvuodesta 2019.

Perustamissuunnitelman mukaan Essoten tavoitteena on saavuttaa keskiarvoisesti ennakoitavaan kustannuskehitykseen nähden noin 12 miljoonan euron alenema vuoteen 2021 mennessä. Tämän edellytyksenä on noin 0,5 prosenttia vuosittainen tuottavuuden parantuminen. Vuoden 2019 talousarvion lähtökohta on, että jäsenkuntien maksusuudet kokonaisuutena kasvavat 1,7 % verrattuna vuoden 2018 talousarvioon. Vuoden 2018 talousarvion vastaava kasvuprosentti on -0,5 %. Vuoden 2018 taloustavoitteen saavuttaminen on Essoten mukaan vaikeaa, koska etenkin palkkatarkistukset oli odotettua kalliimpi ja yleinen hintataso on noussut arvioitua enemmän. Essotella on uusi tasapainottamisohjelma (talous- ja muutostoimien ohjelma vuosille 2018–2020), jonka mukaisesti kuntayhtymän toimintaa tehostetaan ja tiivistetään. Ohjelmasta päätetään yhtä aikaa vuoden 2019 talousarvion kanssa. Jäsenkuntaennakkolaskituksen perusteita on perussopimuksen mukaisesti käsitelty kuntajohtajakokouksessa 20.6.2018. Mikkelin arvioitu kuntaosuus vuodelle 2019 on 183 miljoonaa euroa.

Paikallishallinto

Paikallishallinnon taloudellinen tilanne on kohentunut merkittävästi viime vuosina. Alijäämä pieneni kolmatta vuotta peräkkäin v. 2017 ja oli vain 0,1 % suhteessa BKT:hen. Paikallishallinnon rahoitusasema kuitenkin heikkenee kuluvana vuonna viime vuodesta. Kulutusmenot lisäävät mm. väestön ikääntymisestä johtuva hoito- ja hoivamenojen kasvu, pieni- ja keskituloisten päivähoitomaksujen alentaminen ja siihen liittyvä päivähoito kysynnän kasvu, maakunta- ja soteuudistuksen valmistelu sekä ansiotason nousu kunta-alalla. Ansiotasoa nostavat v. 2018 mm. toukokuussa maksettu yleiskorotus sekä vuoden 2019 tammikuussa maksettava tulokellisuuteen perustuva kertaerä, joka kirjataan suoriteperusteisesti jo vuodelle 2018. Paikallishallinnon tulot kasvavat kuluvana vuonna hyvin vaatimattomasti. Hyvästä talouden suhdannetilanteesta huolimatta kuntien tuloverot jopa laskevat hieman viime vuodesta, mikä johtuu mm. poikkeuksellisen suurista ennakonpalautuksista, kuntien jako-osuuden tarkistuksesta alaspäin ja yhteisöveroon v. 2017 kohdistuneesta suuresta kertaerästä.

Paikallishallinnon kehitysarvio vuosille 2019–2022 sisältää vain jo päätetyt menoihin ja tuloihin vaikuttavat toimet. Kuntien ja kuntayhtymien omat toimet huomioidaan ennusteessa talousarvioiden valmistumisen jälkeen.

Paikallishallinnon alijäämä pienenee hiljalleen vuosina 2019-2022. Vuonna 2019 menoja kasvattavat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeen kasvun lisäksi kunta-alan palkankorotukset ja kilpailukyky sopimuksen lomarahaleikkauksen päättymisen, jonka vaikutus näkyy suurimmaksi osaksi jo v. 2019. Myös investointimenot pysyvät korkealla tasolla vilkkaan sairaalarakentamisen vuoksi. Paikallishallinnon tulot kasvavat kuitenkin menoja nopeammin, kun verotulojen kasvu piristyy v. 2019. Kuntien saamien verotulojen kasvua kiihdyttävät mm. poikkeuksellisen matalat verotulokertymät v. 2018 ja kertaluonteinen verotulojen lisäys v. 2019. Valtionavut laskevat kuluva vuodesta, mikä johtuu mm. valtion ja kuntien välisestä kustannustenjaon tarkistuksesta.

Väestön ikärakenteen muutos on lisännyt hoito- ja hoivapalvelujen tarvetta ja siten kuntatalouden menopaineita jo pitkään. Paikallishallinnon kulutusmenojen kasvupaine kuitenkin helpottuu sote-uudistuksen myötä vuodesta 2021 alkaen. Uudistuksen jälkeen paikallishallinnon tehtävät painottuvat entistä vahvemmin nuorien ikäluokkien palveluihin kuten varhaiskasvatukseen ja koulutukseen, joihin ei väestön ikärakenteen muutoksen vuoksi kohdistu vastaavia menopaineita.

Kuntien valtionosuudet

Valtionosuusjärjestelmän tavoite on kuntien vastuulla olevien julkisten palveluiden saatavuuden turvaaminen tasaisesti koko maassa kohtuullisella verorasitteella. Hallituksen esitys kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta on annettu 17.4.2014 (He 38/2014). Lain muutos ja valtionosuusjärjestelmän muutos tulivat voimaan 1.1.2015.

Kuntien valtionosuusrahoitus muodostuu kahdesta osasta: valtiovarainministeriön hallinnoimasta kunnan peruspalveluiden valtionosuudesta (1704/2009, muut 676/2014) ja opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnoimasta opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) mukaisesta rahoituksesta.

Kokonaisuutena valtionapuihin kunnille osoitetaan ensi vuoden talousarvioesityksessä 10,5 mrd. euroa, josta laskennallisten valtionosuudet ovat 9,5 mrd. euroa. Valtionavut vähenevät 3 prosenttia vuodesta 2018. Valtion vuoden 2019 talousarvioesitykseen sisältyvien toimenpiteiden arvioidaan yhteensä heikentävän kuntataloutta 254 milj. euroa vuoteen 2018 verrattuna. Tästä suuri osa selittyy negatiivisella kuntien ja valtion välisellä kustannustenjaon tarkistuksella.

Valtio kohdistaa vuonna 2019 lisämäärärahaa lastensuojeluun ja lapsiperheiden kotihoitoon 15 milj. euroa ja 1 milj. euroa vanhus-ten kotihoitoon. Rintamaveteraanien kotona asumista tukeviin palveluihin osoitetaan 40 milj. euroa. Lukiokoulutuksen uudistamiseen, uuden lukiolain toimeenpanoon ja lukiokoulutuksen laadun kehittämiseen osoitetaan yli 10 milj. euroa. Varhaiskasvatuksen tasa-arvon ja osallistumisasteen edistämiseen kohdennetaan 10 milj. euroa valtionavustuksia. Avustuksen tavoitteena on pienentää ryhmäkokoja ja palkata lisähenkilöstöä haasteellisilla alueilla toimiviin päiväkoteihin. Kokeilua viisivuotiaiden maksuttomasta varhaiskasvatuksesta jatketaan, ja siihen kohdistetaan 5 milj. euroa.

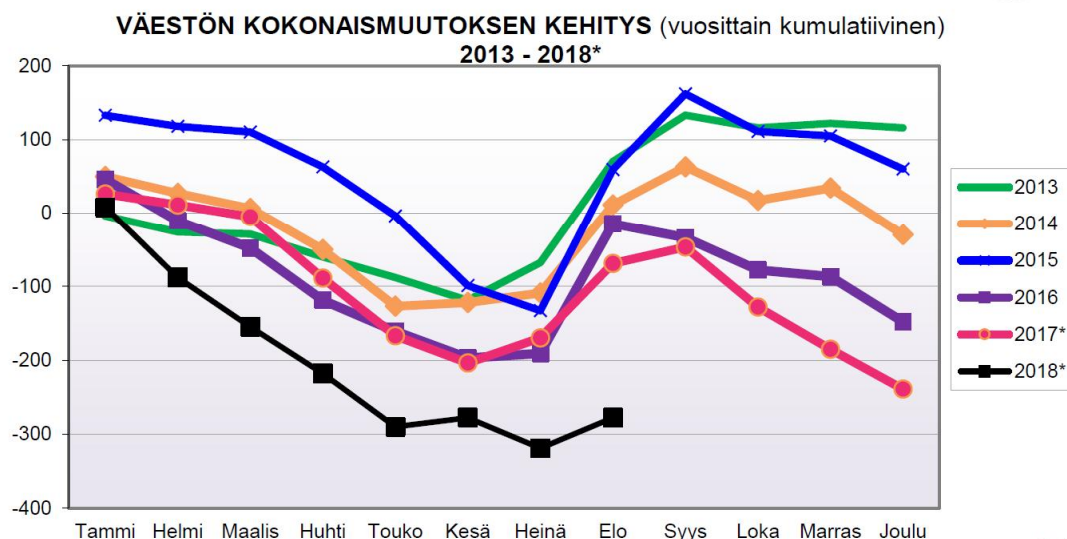
Kevään julkisen talouden suunnitelman mukaisesti kuntatalouden kannustinjärjestelmien valmistelua jatketaan. Vuoden 2019 talousarvioesitykseen sisältyy 30 milj. euron siirto peruspalvelujen valtionosuudesta kuntien digitalisaation kannustinjärjestelmään. Ensi vaiheessa avustuksia on tarkoitus myöntää kunnille ja kuntayhtymille etenkin henkilöstö- ja taloushallinnon digitalisointiin.

Mikkelin kaupungin toimintaympäristö

Väestökehitys

Tilastokeskuksen väestörakenne tilaston mukaan Mikkelin väkiluku oli vuoden 2017 lopulla 54 261. Ennakkotietojen 31.8.2018 mukaan Mikkelin väkiluku oli 53 983 henkilöä. Lasten (alle 14-vuotiaat) osuus väestöstä oli vuonna 2017 14,3 %, työikäisten (15-64-vuotiaiden) osuus 60,6 % ja 65 vuotta täyttäneiden 25 % väestöstä.

MIKKELI

Kaavio 1: Väestön kokonaismuutoksen kehitys Mikkelissä v.2015-2018 (Lähde: Etelä-Savon maakuntaliitto)

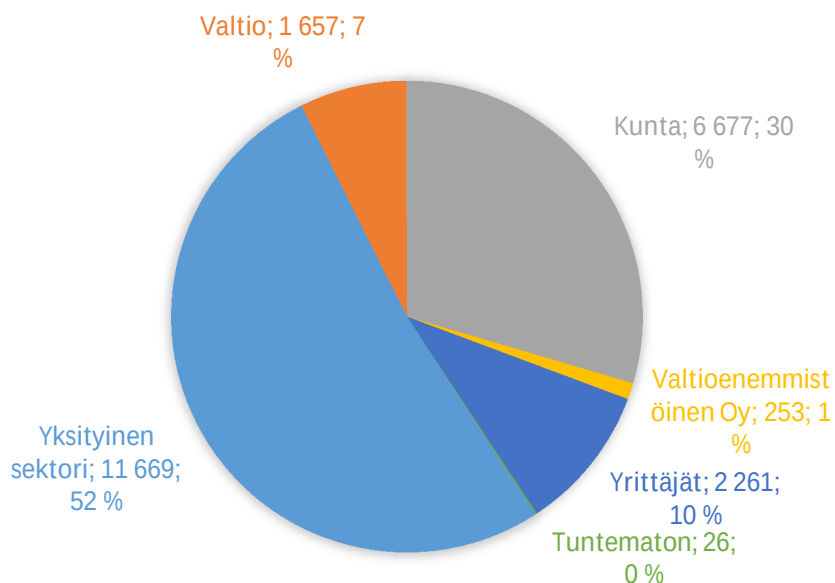
Mikkelin väkiluvun kehitys on ollut laskeva. Neljäsosa mikkeliäisistä on yli 65 -vuotiaita (2017). Lähivuosina eläköityvät ikäluokat ovat suuria, joten ikäihmisten osuus lisääntyy edelleen. Huoltosuhte on 65 (koko maa 60,1). Huoltosuhteen heikentyminen on silti alueellisesti vertaillen keskimääräistä pienempää.

Elinkeinorakenne ja työssäkäyntitilasto

Viimeisimmän tilastokeskuksen raportoiman vuoden (2016) mukaan Mikkelin kaupungissa oli 22 543 työpaikkaa. Hieman yli puolet (52 %) työpaikoista on yksityisellä sektorilla. Kuntatyöpaikkojen osuus on 30 %, yrittäjien 10 % ja valtion 7 % työpaikoista. Eniten työpaikkoja on sosiaali- ja terveyspalveluissa (4 728/21 %), teollisuudessa (2 727/ 12 %) ja kaupan alalla (2 558/ 11 %). Vuonna 2016 kasvua edellisvuodesta oli yhteensä 441 työpaikkaa. Eniten kasvua oli teollisuuden työpaikoissa (+341 työpaikkaa) ja eniten vuonna 2016 vähentyivät edellisvuodesta ammatillisen, teknisen ja tieteellisen alan (-99) ja koulutusalan työpaikat (-44).

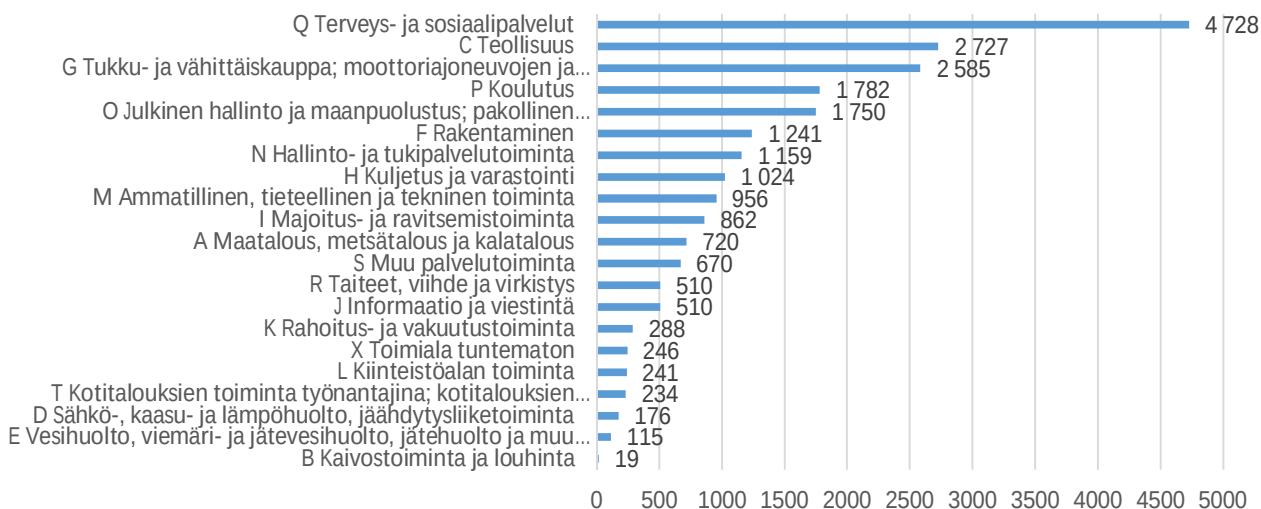

MIKKELIN TYÖPAIKAT TYÖNANTAJASEKTOREITTAIN 2016

Kaavio 2: Mikkelin työpaikat työnantajasektoreittain 2016 (Lähde: Tilastokeskus, elinkeinorakenne ja työssäkäynti)

Mikkelin työpaikat toimialoittain 2016,

Kaavio 3: Mikkelin työpaikat toimialoittain 2016 (Lähde: Tilastokeskus, elinkeinorakenne ja työssäkäyntitilasto)

Asukkaiden hyvinvoinnin tila

Mikkeliläisten hyvinvointitilassa on paljon positiivista. Mikkeliläiset ovat aktiivisia toimijoita. Lapsista ja nuorista keskimäärin noin 90 % harrastaa jotain säännöllisesti. Aikuisväestöstä suuri osa harrastaa tai osallistuu esim. järjestötoimintaan. Kuitenkin osallistuminen ja aktiivisuus ovat valikoituvia ja kasautuvia, sillä osa ei osallistu eikä harrasta mitään.

Vuoden 2017 kouluterveyskyselyssä lasten ja nuorten tilanne on maan keskitasoa parempi monissa asioissa. Lasten ja nuorten osalta yksinäisyys ja kiusaaminen ovat vähentyneet. Kokonaisuutena nuorten päihteiden käyttö on vähentynyt tupakoinnin ja alkoholin osalta. Huonona kehityksenä ovat tulleet rinnalle kannabiskokeilut, sähkösavukkeet ja nuuskan käyttö. Huolestuttavaa kehitys on ammattiin opiskelevilla tytöillä. Tyttöjen tilanne on maan keskitasoa huonompi. Tyttöjen päihteiden käyttö on lisääntynyt, suh- tautuminen koulunkäyntiin on huonontunut. Vertailussa ammatillisen koulutuksen pojat ovat kautta linjan tyytyväisempiä elä- määnsä.

Lihavuuden lisääntyminen lapsilla ja nuorilla on iso haaste. Yläluokkalaisista ylipainoisten sekä lihaviin osuus on 18 % (2017). Am- mattiin opiskelevien osalta ylipainoisia on 26 %, lukiolaisista ylipainoisia 12 %. Lasten ja nuorten passivoituminen muuttuu dramaat- tisesti iän myötä. Puolet 4.-5. luokkalaisista liikkuu vähintään tunnin päivässä. Yläluokkalaista enää 22 %, ammattiin opiskelevista vain 12 % ja lukiolaisista 14 %.

Koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jääneiden nuorten osuus on vähentynyt. Kehitys on vertailukuntia parempaa.

Sisäilmaongelmista kärsitään päivähoitopaikoissa, kouluissa ja työpaikoilla.

Aikuisväestöstä joka kymmenes kokee itsensä yksinäiseksi. Työikäisistä mikkeliläisistä 35 % (koko maa 23 %) arvioi, ettei jaksa työs- kennellä eläkeikään saakka.

Talouden kannalta kalleimpia sairauksia ovat diabetes liitännäissairauksineen sekä mielenterveyden häiriöistä syntyvät kustannuk- set (Essote/FCG 2017). Yhden diabeetikon hoidon kustannukset lisäsaairauksineen voivat olla 6 000 euroa vuodessa. Diabeteksen ennaltaehkäisy on kannattava taloudellinen investointi. Mielenterveyden häiriöiden hoito ja nuorten ongelmien seuranta painottu- vat paljon erikoissairaanhoidon, jossa kustannukset ovat korkeat.

65 –vuotta täyttäneiden kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät sairaalahoitajaksot (THL 2017) ovat maan keskitasoa, mutta ovat lisään- tyneet (2015-2017 268→368). Ikävakioitu dementiaindeksi on 138, joka on koko maan tasoon (100) ja vertailukuntiin nähden kor- kea. Ikäihmisten palvelurakenne on valtakunnan suositusten mukainen lukuun ottamatta omaishoidon osuutta ja painopiste on ennalta ehkäisevissä ja kotiin annettavissa palveluissa.

Kunnalla on vastuu asukkaidensa hyvinvoinnin edistämisestä ja ennaltaehkäisystä yhdessä sosiaali- ja terveyspalveluiden toimijoi- den kanssa. Hyvinvoinnin edistämisessä tärkeää on toimia tiiviissä yhteistyössä yli organisaatiorajojen, alueen järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa.

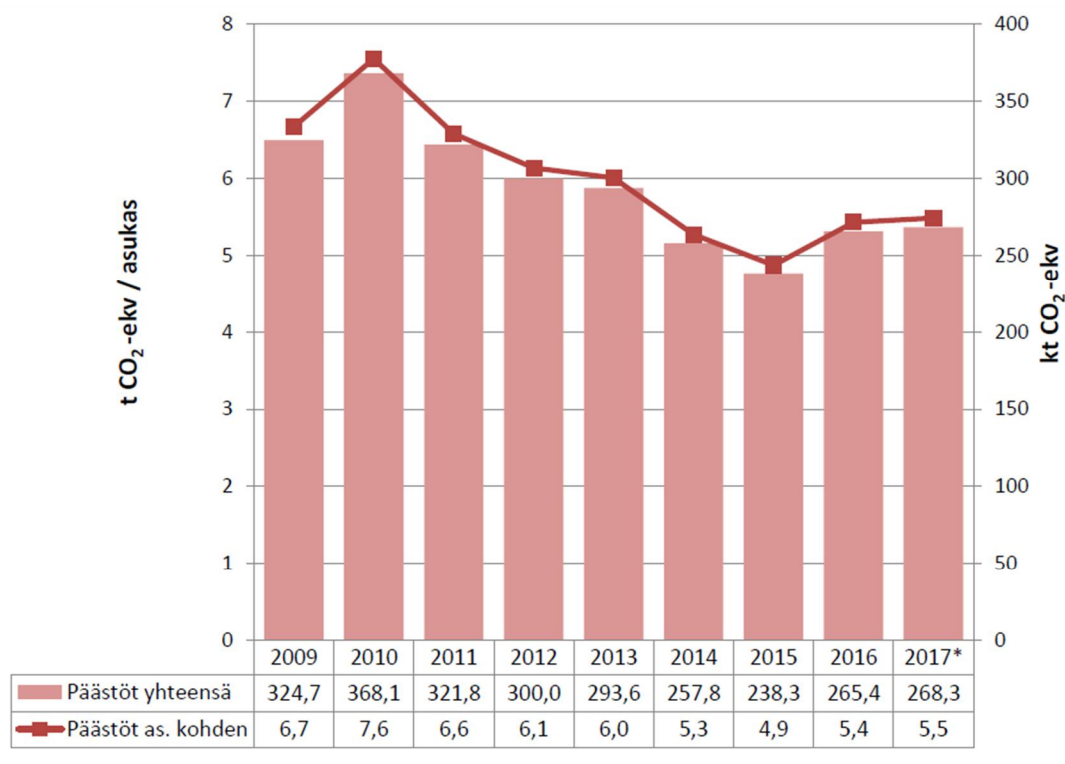
Ympäristön hyvinvoinnin tila

Mikkelin pohjavesien tila on tällä hetkellä hyvä ja pohjaveden kartoituksia ja luokituksia tehdään jatkuvasti. Mikkelin alueella suu- rempien reittivesien suurehko selät ovat ekologiselta tilaltaan pääosin hyvässä tai erinomaisessa tilassa. Ekologisella luokituksella arvioidaan vesistön tilaa suhteellisen suurilla vesimuodostumatasoilla altailla. Osittain hyvä tulos on saavutettu sen takia, että Etelä-Savossa on karu kallioperä ja valuma-alueiden maasto-olosuhteita muuttava taloudellinen toimeliaisuus kokonaisuutena varsin maltillista. Ihmistoiminnan heikentävä vaikutus näkyy pääosin valuma-alueiden latvoilla olevissa pienissä vesistöissä ja suur- ten vesistöjen suojaisilla lahtialueilla. Mikkelissä ihmistoiminnan näitä vesistöjen osia heikentävä vaikutus aiheutuu valtaosin haja- kuormituksesta (maa- ja metsätalous, haja-asutus) ja voimakkaimmillaan se on maaperältään turvevaltaisilla valuma-alueilla. On arvioitu, että toistaiseksi toteutetuilla toimilla ollaan hajakuormituksesta saatu taitettua vasta nopein kasvuvaihe ja edessä on pitkä ja työläs korjaava /palauttava vaihe. Haastetta tuleville kuormitusta vähentäville toimille aiheuttaa etenevä ilmastomuutos, jonka ennustetaan lisäävän vesistöihin kulkeutuvan kuormituksen määrää.

Talousveden laatuvaatimukset ovat täyttyneet kaikissa vesilaitosten viranomaisvalvonnan tutkimuksissa (v. 2017-2018). Laa- tusuositusten ylittymisiä on ollut muutamassa näytteessä, mutta uusintanäytteissä laatuvaatimukset ovat täyttyneet.

Kaikkien yleisten uimarantojen uimavesinäytteiden tulokset täyttivät laatuvaatimukset. Pitkän hellejakson alkupuolella tehtiin havaintoja alkavasta sinileväkukinnasta usealla uimarannalla. Tilannetta seurattiin tiheimmalla valvonnalla ja rannoilla tiedotettiin asiasta. Helteen jatkumisesta huolimatta leväkukinnat eivät runsastuneet ja haitat uimareille jäivät melko vähäisiksi.

Ilmanlaatu on Mikkelissä pääosin hyvä. Vuonna 2015 ilmanlaatuindeksillä arvioituna ilmanlaatu Mikkelissä oli n. 92 % ajasta hyvää. Kevätpölyaikaan maaliskuun huhtikuun vaihteella ilmasto vaihtelee jatkuvasti josta huonoon saakka. Viimeisimpien jatkuvien mittaustulos- ten 2014 – 2015 mukaan Mikkelissä ilmanlaatuun vaikuttavista päästöistä on selvästi merkittävin liikenne. Pistemäisten lähteiden hiukkaspäästöjen osuus on vakiintunut nykyiselle tasolle ollen vuonna 2015 hieman alle puolet kaupunkikeskustan kokonaispääs- töistä. Ilmanlaatuindeksillä arvioituna ilmanlaatu Mikkelissä oli pääosan ajasta hyvää.

Kuva 16. Päästöt yhteensä ja asukasta kohden Mikkeliissä vuosina 2009–2017 ilman teollisuutta. Vuoden 2017 tieto on ennakkotieto.

Kaavio 4: Päästöt yhteensä ja asukasta kohden Mikkeliissä vuosina 2009–2017 ilman teollisuutta. Lähde: Mikkelin seudun ympäristöpalvelut

Pahin melun aiheuttaja Mikkeliissä on tieliikenne. Meluhaitta-alueet Mikkeliissä ovat valtateiden varsilla. Viime vuosina VT 5 ja VT 13/15 varsille on saatu melusuojuuksia, jotka ovat vähentäneet tieliikenteestä aiheutuvaa meluhaittaa.

Kaupungistuminen

Mikkelin kantakaupungin osayleiskaavoitus on tullut vireille 18.6.2012 ja sen tavoitevuosi on 2040 tarkoittaen sitä, että maankäyttöä suunnitellaan tällä aikajänteellä kahdeksi vuosikymmeneksi eteenpäin. Kaupungin strategian ja muiden suunnitelmien pohjalta asetetut tavoitteet pohjautuvat Mikkelin markkina-alueen ja kantakaupungin alueella havaittuun kehitykseen ja ennusteisiin tulevasta kehityksestä. Ne poikkeavat jonkin verran esimerkiksi Tilastokeskuksen ennusteisiin mm. väestömäärän kehityksestä.

Vuonna 2017 Mikkeliissä asui n. 54 400 asukasta ja näistä 38 400 kantakaupungin alueella. Kantakaupungin väestömäärä on lisääntynyt viime vuosina n. 500 asukkaalla, mutta vuoden 2018 osalta kasvu on hidastunut. Kaupungistumisen vaikutukset on nähtävissä Mikkeliissäkin ja on oletettavissa, että väestö jatkaa maltillista keskittymistä palveluiden ja hyvien liikenneyhteyksien ääreen. Kantakaupungin osayleiskaavassa on varauduttu asukasmäärän kasvuun ja samanaikaisesti tapahtuvaan asumisväljyyden kohoamiseen (n. 5 m²/asukas). Tähän pohjautuen asumiseen tarvittavien neliöiden arvioidaan kasvavan n. +10 % tahtia. Vuoteen 2040 mennessä se tarkoittaa 450 000 k-m² lisäystä. Tällä hetkellä kantakaupungin alueella on n. 80 000 k-m² käyttämätöntä rakennusoikeutta pientaloille ja 30 000 k-m² kerrostaloille. Kohteet eivät ole toteutuneet johtuen mm. huonosta sijainnista, liikenneyhteyksistä tai vaikeista maastonmuodoista jotka ovat haasteellisia rakentaa. Kaavassa on katsottu, että pientalojen osalta varanto on reaalisesti 60 000 k-m², jolloin olemassa oleva varanto on yhteensä 100 000 k-m². Kaavan 450 000 k-m² tarkoittaa 8 500 uutta asukasta, ottaen huomioon asumisväljyyden kasvun kasvu asettuu 7 500 uuteen asukkaaseen. Tästä Satamalahden osuus on n. 3 000 - 5 000 asukasta joka kerrosneliömetreinä on 180 000 – 300 000 k-m².

Asumista edistetään keskustan alueelle, erityisesti Satamalahteen ja Saimaan rannoille, kävely- ja pyöräilyetäisyydelle keskustasta. Keskusta-alueen rajausta on laajennettu ja se on jaettu kolmeen erilliseen osaan riippuen kunkin alueen potentiaalista asumiselle, palveluille ja kaupalle. Keskustaa ympäröivä taajama-alue on jaettu kehittyvään taajamaan ja kasvavaan taajamaan. Näiden lisäksi erityisesti Saimaan rannoille on esitetty kyläalueita joiden avulla on mahdollista detaljikaavoituksessa osoittaa tehokkaampaa rakentamista.

Elinkeinoelämälle osoitetaan kasvun mahdollisuuksia valtateiden varrelta ja keskustan alueelta. Vuoden 2018 kaupan selvityksessä todettiin 256 000 k-m² lisätilan tarve vuoteen 2015 mennessä. Selvitys päivitettiin vuonna 2018 ja kokonaismitoitus pysyi entisellään, mutta kasvun vaatimat neliöt jaettiin eri kaupunginosien kesken aikaisemmasta poikkeavalla tavalla. Suurin muutos tapahtui Visulahden kohdalla joka osayleiskaavassa on osoitettu tilaa vievälle erikoistavarakaupalle ja vähäisemmässä määrin päivittäistavarakaupalle. Osayleiskaavassa kaupan mitoitus väheni Visulahdessa lukuun 85 000 k-m², vähennystä nykyiseen tilanteeseen on n. 115 000 k-m². Neliöitä siirrettiin erityisesti Karilan alueelle jonka kehittämisen on arveltu alkavan aikaisintaan vuoden 2025 jälkeen. Keskustassa kasvuvaraa on n. 70 000 k-m² vuoteen 2035 mennessä.

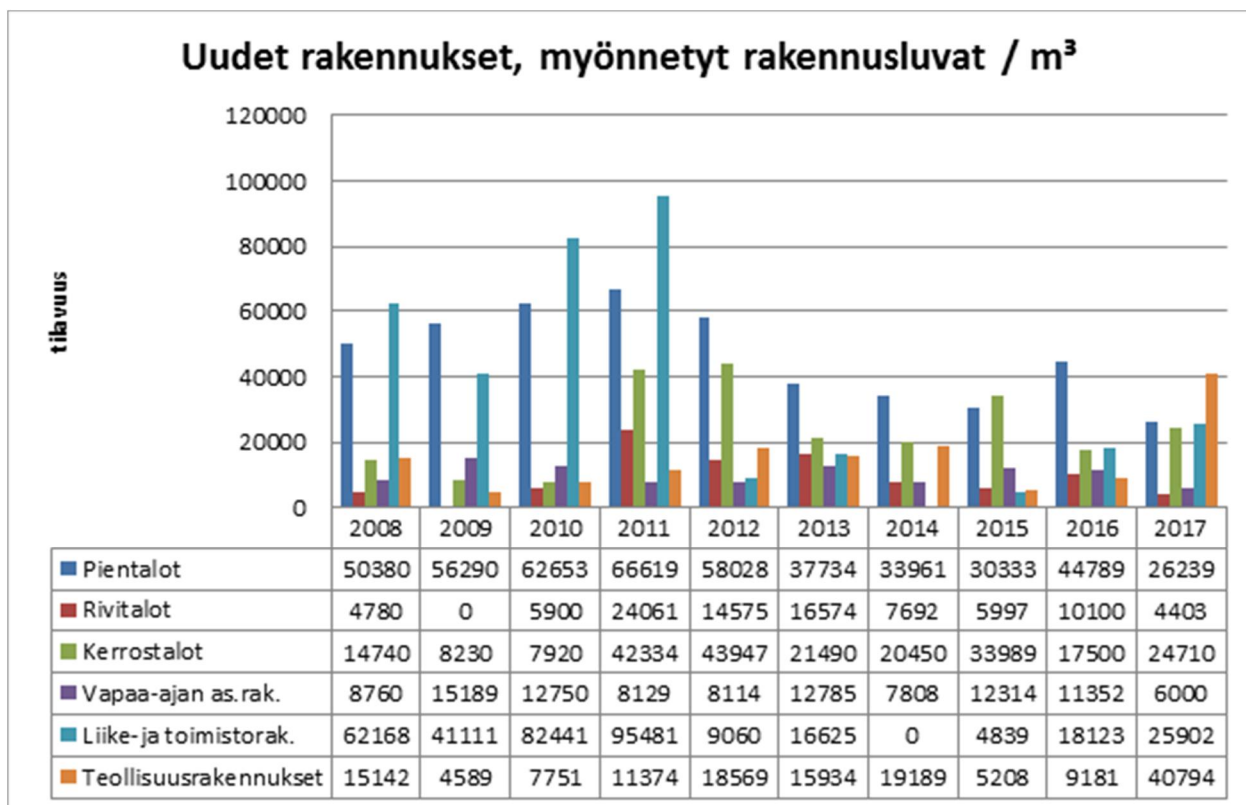
Liikenteessä luodaan edellytykset kevyen liikenteen houkuttelevuuden kasvattamiseksi, yhteyksiä sujuvoitetaan ja keskustassa mahdollistetaan turvallinen ympäristö hitaalle liikkumiselle. Keskustaan esitetään kehätietä jonka sisäpuolella painotetaan hidasta kaupunkiliikennettä jossa jalankulkijat ja autot ovat tasavertaisemmassa asemassa. Saimaata kiertävä rantareitti jatkuu Ristiinaan saakka. Joukkoliikenteen suoritteiden määrät kasvavat edelleen mm. Waltti -lippujärjestelmän ja maksuttoman koululaisliikenteen kokeilulla, joka osaltaan vähentää yksityisautoilua ja tukee valtakunnallista päästöjen vähentämisen tavoitteita.

Kantakaupungin lisääntyvä väestömäärä tuottaa enemmän ajoneuvoliikennettä ja tarve pysäköintiin kasvaa. Kaavassa on esitetty uusi pysäköintinormi joka merkittävästi väljentää vaatimuksia autopaikkojen määrästä. Asuntojen osalta ydinkeskustassa entinen autopaikkanormi 1 ap/85 k-m² esitetään muutettavaksi 1 ap/150k-m² jos pysäköinti toteutetaan rakenteellisesti yhteispysäköintinä. Väljentyntynyt normi mahdollistaa vanhoille ydinkeskustan kiinteistöille täydennysrakentamisen, joka aikaisemmin on haasteellista kireiden pysäköintinormien takia. Vuoden 1990 osayleiskaavassa esitetty pohjoinen kehätie on säilytetty, mutta sen linjausta on tarkistettu.

Työpaikka-alueita on osoitettu tasapuolisesti eri puolille kaupunkia ja Pursialan sekä Kirjalan teollisuusalueet on merkitty tilaa vaativien työpaikkojen vaihtumisasi alueena, tarkoittaen sitä, että alueita on mahdollista kehittää monipuolisempaan suuntaan. Pursialan kohdalla pohjavesialueen turvaaminen ja pohjaveden tuotanto johtaa vähitellen käyttötarkoituksen muuttamiseen kohti vähemmän riskialtista toimintaa.

Yleisesti voidaan todeta, että viimeisen viiden vuoden ajan rakentaminen on pysynyt samalla tasolla Mikkelissä. Muutamat isot hankkeet nostavat uutta kerrosalalmäärää. Teollisuus- ja liikerakentamiseen liittyen kuvaavaa on, että suuriin kasvukeskuksiin verrattuna investoijat ovat Mikkelissä olleet vähissä. Tällä hetkellä sairaalakorttelissa tapahtuu rakentamista koko ajan ja myös vielä lähitulevaisuudessa. Myös sielokorttelin rakentaminen tulee näkymään merkittävästi kaupunkikuvassa vuosia. Graaninrannan asuinkerrostalojen korttelialueen aloitus on pysähtynyt tänä vuonna, mutta jatkunee siitä kuitenkin lähitulevaisuudessa. Asuntomessujen viereinen alue alkaa täyttyä asuinpientaloista ja jatkuu myöhemmin eteenpäin uudella eteläisellä alueella.

Visulahden teollisuusalueella on ensimmäiset kohteet rakentumassa ja odotettavissa on, että vitostien uusi linjaus lisää alueen kiinnostavuutta tulevaisuudessa. Keskustan läheisyydessä Satamalahden ja Veturitallien alueiden rakentuminen ovat myös sijainniltaan rakentajille varmasti kiinnostavia kohteita. Asuntorakentamisen ja uusien asuntojen määrä on ollut viime vuodet samalla tasolla 160-180 asunnon välillä ja suunta jatkunee samanlaisena. Uusien vapaa-asuntojen määrä on 2000 luvun ajan pysynyt 30-40 uuden rakennuksen tuntumassa vuosittain ja pariakymmentä korjataan tai laajennetaan vuosittain. Omakotitalojen määrä viime vuosina on pysynyt 40-60 kpl välillä vuosittain.

Kaavio 5: Uudet rakennukset, myönnetty rakennusluvat/m³.

Osaaminen ja koulutus

Nuorisoikäluokka pienenee Suomessa, niin myös Etelä-Savossa ja Mikkeliissä. Etelä-Savossa oman lisähaasteen tuo työllisten ikärakenteen painottuminen useilla toimialoilla yli 50-vuotiaisiin, minkä vuoksi eläköitymisten synnyttämä työvoimatarve elinkeinoelämässä tulee olemaan suuri. Ikärakenteen muutos lisää tarvetta pitää osatyökykyiset mukana työelämässä. Koulutuksen avulla voidaan myös edistää osatyökykyisten kuntoutusta ja osallisuutta.

Myös elinkeinot ovat murroksessa. Uudet teknologiat ja työskentelytavat muuttavat elinkeinoelämän osaamistarpeita ja koulutuksen järjestäjien on pystyttävä ennakoimaan ei vain sitä mille toimialoille seuraavien vuosien aikana tarvitaan työntekijöitä, vaan myös millaista osaamista nämä työntekijät tarvitsevat. Työura voi koostua myös useista erilaisista tehtävistä, joille on eri osaamistarpeet. Tämä korostaa moniosaajien tarvetta työelämässä.

Mikkelin oppilaitoksissa on yhteenlaskettuna n. 25 000 opiskelijaa (luku sisältää päällekkäisyyksiä) ja yli 1 000 työntekijää. Keskeinen alueen koulutukseen liittyvä haaste on, että Etelä-Savon ja Mikkelin koulutustaso on edelleen valtakunnan keskiarvon alapuolella ja Mikkeliä ei myöskään aina mielletä opiskelijakaupungiksi. Lisäksi koulutustarjonnan vetovoimassa on joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta vielä paljon kehitettävää. Mikkeliissä kuitenkin on monipuolisesti oppilaitoksia kaikissa koulutusasteissa. Osa koulutustoimijoista toimii eri rajapinnoilla. Esimerkiksi Otavan opisto on vapaan sivistystyön toimija, mutta tarjoaa mm. valtakunnallista nettilukiota. Tutkimus- ja kehittämistyön osalta Mikkeliissä nousevat esille erityisesti yliopistokeskuksen toimijat ja ammattikorkeakoulu, joiden toiminta on paikoin myös valtakunnallisesti erikoistunutta. XAMK on Suomen ammattikorkeakouluista yksi intensiivisimmistä TKI -toiminnassa.

Kaikki koulutukselliset ratkaisut eivät ole mikkeliäisistä toimijoista kiinni. Erityisesti toisen asteen osalta on käynnissä valtakunnallinen reformi, joka määrittelee Mikkeliissäkin tehtävää kehittämistyötä. Lisäksi kaikkia tarvittavia opintomahdollisuuksia ei ole Mikkeliissä saatavilla. Tämä koskee erityisesti yliopistokoulutusta, joskin enenevässä määrin verkossa ja monimuotoisesti tehtävät opinnot ja laaja paikallinen avoimen tarjonta on avannut mahdollisuuksia yliopisto-opintojen monipuolisempaan suorittamiseen.

Yritysten toimintaympäristössä ennakoitavat muutokset vuosina 2019-2023

Kasvun keskittyminen muutamiin suuriin kaupunkeihin jatkuu ja muut, maakuntakeskuksetkin joutuvat yhä enemmän kilpailemaan asukkaista ja työvoimasta. Yritysten tarvitsema osaaminen muuttuu mm. digitalisaation edetessä laajalla rintamalla. Muutokset osaamistarpeissa ovat entistä nopeampia, mikä luo haasteita koulutukselle. Ympäristövastuullisuuden ja vähähiilisuuden merkitys yrityksille kasvaa.

Matkailualalla kansainvälinen kiinnostus Saimaan aluetta kohtaan kasvaa, mikä luo sekä mahdollisuuksia että tarpeen panostaa lisää palveluiden ja yhteistyöverkostojen kehittämiseen.

Kasvupalvelu-uudistus tulee todennäköisesti vaikuttamaan myös kehitysyhtiöiden toimintakenttään, kun maakunnallisten kasvupalveluiden määrittely etenee. Pyrkimyksenä on saada aikaan kokonaisuus, jossa maakunnalliset ja kunnalliset palvelut täydentävät toisiaan. Kehittämisorganisaatioiden välisen yhteistyön merkitys elinvoimatehtävien hoitamisessa kasvaa.

Etelä-Savon ELY:n kokoamasta ”Alueelliset kehitysnäkymät Etelä-Savossa syksyllä 2018” –raportista alueen toimijat ovat arvioineet tämän hetken tilannetta seuraavasti:

Mikkelin seutukunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	++	0	0
Työttömyyden määrä ja rakenne	++	+	+
Osaavan työvoiman saatavuus	-	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Taulukko 1: Lähde: Etelä-Savon ELY

Matkailu ja vapaa-aika ovat yksi Mikkelin kaupungin, Mikkelin seudun ja Etelä-Savon kärkitoimialoista, jolla on merkittävä potentiaali kasvuun ja kansainvälistymiseen. Etelä-Savon matkailun *kokonaiskysyntä* vuonna 2014 oli 384 milj. euroa ja työllisten määrä 3 350 henkilöä. Yrittäjien tekemien työtuntien osuus oli valtakunnan suurin Etelä-Savossa (29 %) ja osuus bkt:sta neljänneksi korkein 3,6 % - valtakunnan keskiarvo ollessa 2,5 %. Aikaisempiin tutkimuksiin peilaten voidaan arvioida, että Mikkelin seudulle kohdistuu noin puolet edellä mainituista matkailun ja vapaa-ajan taloudellisista ja työllisyysvaikutuksista.

Lisää kasvua on haettu jo usean vuoden ajan kansainvälisiltä markkinoilta unohtamatta kotimaan matkailun merkitystä. Osana kasvustrategiaa, jonka tavoitteena on nostaa Saimaan alue merkittäväksi kansainväliseksi matkailualueeksi Lapin ja Helsingin rinnalle, on viime vuosina keskitytty kehittämään asiakaslähtöisiä matkailupalveluja ja –sisältöjä, yhteismarkkinointia sekä yhteistyöverkostoja. Pääkohdemarkkinoiksi on valittu Keski-Eurooppa, Venäjä ja Asia.

Vuonna 2017 kansainvälinen matkailu kasvoi 16,3 % edelliseen vuoteen verrattuna. Saimaan kansainvälinen tunnettuus on kasvanut merkittävästi. Paikallisen ja maakunnallisen ulottuvuuden lisäksi alue toimii aktiivisesti ylimaakunnallisissa ja valtakunnallisissa yhteistyöverkostoissa. Alueen matkailu on vaikuttanut Saimaa- ja Lakeland -yhteistyön kautta aktiivisesti siihen, että Business Finland/Visit Finland on nyt sitoutunut Järvi-Suomen tunnettuuden edistämiseen ja markkinointiin. Visit Finland on osoittanut Lakeland -yhteistyölle erillisen määrärahan ja henkilöresurssin 2018 alkaen.

Ajankohtaiset edunvalvonnan painopisteet

Loppuvuodesta 2018 Mikkelin kaupungin edunvalvonnan ajankohtaisia painopisteitä olivat mm. seuraavat asiat:

- Mikkelin 24/7 sairaalan toiminnan turvaaminen
- 3h junayhteyden kehittäminen Kuopiosta ja Joensuusta Helsinkiin / Itärata
- Savonradan liikenteen kehittäminen
- UPM/Pelloksen –teollisuusalueen ja logistiikan kehittäminen
- Valtatie 13 parantaminen
- Tieosuuden Hurus-Hietanen parantaminen
- Luomuinstituutin toiminnan turvaaminen
- Sodan ja rauhan keskus Muisti
- Memory Campus

Talousarvion ja taloussuunnittelun perusteet

Mikkelin kaupungin strategia, päämäärät ja painopisteet

Kuntastrategian tulee perustua arvioon kunnan nykytilanteesta sekä tulevista toimintaympäristön muutoksista ja niiden vaikutuksista kunnan tehtävien toteuttamiseen. Kuntastrategiassa tulee määritellä myös sen toteutumisen arviointi ja seuranta. (Kuntalaki 410/2015 § 37)

Mikkelin kaupunkistrategia 2018–2021 visionaan ”Teemme yhdessä Saimaan kauniin Mikkelin” on hyväksytty valtuustossa 11.12.2017. Samalla hyväksyttiin Mikkelin kaupungin arvoiksi Luottamus, Avoimuus, Yhdenvertaisuus, Kestävä kehitys ja Vaikuttavuus. Kaupunkistrategiaa toteuttavat strategiset ohjelmat hyväksyttiin valtuustossa 20.8.2018 § 92.

Strategian visiota, painopisteitä, Mikkelin arvoja ja strategisten ohjelmien toimenpiteitä toteutetaan talousarviossa ja toimintasuunnitelmissa. Strategia konkretisoituu Hyvän elämän, Kestävän kasvun ja Elinvoimaohjelmassa. Hyvän elämän ohjelma on samalla kaupungin lakisääteinen hyvinvointikertomus.

Hyvän elämän ohjelman painopisteenä ovat

- Yhteisöllisyys
- Aktiivinen ja hyvinvointia tukeva arki
- Sujuva ja turvallinen elämä vauvasta ikäihmisiin

Kestävän kasvun ohjelman painopisteinä ovat

- Terveellinen ja turvallinen elinympäristö
- Elinvoimaisuus
- Kaupungistuminen

Elinvoimaohjelman painopisteinä ovat

- Osaaminen ja TKI -toiminta
- Asiakaslähtöiset yrityspalvelut
- Matkailu- ja vapaa-ajanasuminen, kulttuuri ja liikunta sekä niihin liittyvä tapahtumatuotanto.

Kuvio 2: Mikkelin kaupungin strategia

Strategisten ohjelmien seuranta ja raportointi valtuustolle toteutetaan valtuuston hyväksymien seurantamittareiden avulla erillisenä raportointina. Valtuustotason seurantamittareiden tavoitetaso on asetettu valtuustokaudeksi. Strategiset ohjelmien ohjelmakortit ovat talousarvion liitteenä (liite 1).

Palvelualueille lautakuntatasolle on laadittu strategian ohjelmien seurantaan varten ohjelmakortit, joihin on kirjattu strategisiin ohjelmiin perustuvat talousarvion 2019 konkreettiset tavoitteet ja toimenpiteet. Lautakuntatason toimenpiteiden seuranta toteutetaan lautakunnissa. Toimenpiteiden toteutumista seurataan talousseurannan yhteydessä hyödyntäen valtuustotason mittareita sekä täydentäen mittareita tarvittaessa laadullisella arvioinnilla toimenpiteiden etenemisestä.

Strategisten ohjelmien käytännön toiminnan suunnittelun ja toimeenpanon tukena ovat kaupunkikonsernin toimijoiden sekä muiden sidosryhmien asiantuntijajäsenistä koostuvat Hyvän elämän ryhmä, Kestävän kasvun ryhmä sekä Elinvoimaryhmä. Ryhmät raportoivat ohjelmien etenemisestä säännöllisesti kaupungin johtoryhmälle ja tarvittaessa muille tahoille.

Henkilöstö- ja palvelukehitysohjelma

Henkilöstö- ja palvelukehitysohjelmaa jatkoyöstetään muiden strategisten ohjelmien rinnalla. Ohjelma kytkeytyy muihin strategisiin ohjelmiin, kaupunkirakenneselvitykseen sekä palvelusuunnitelmaan. Henkilöstö- ja palvelukehitysohjelma tukee johdon, esimiesten ja koko henkilöstön työtä strategisten tavoitteiden saavuttamisessa läpi kaupungin organisaation. Siinä kiteytetään henkilöstöstrategian painopistealueet ja palvelujen kehittämisen tavoitteet tuleville vuosille.

Ohjelman painopistealueet ovat:

1. Palvelujen kehittämisen kärjet. Laadukkaat ja tehokkaat yhteiset mallit.
2. Hyvinvoiva henkilöstö. Aktiivinen ja ennakkoiva välittäminen.
3. Osaava johtaminen ja esimiestyö.
4. Asiakaslähtöinen osaamisen kehittäminen.

Palveluprosessien poikkihallinnollista kehittämistä jatketaan henkilöstö- ja palvelukehitysohjelman tavoitteiden mukaisesti. Kaupungin palveluprosesseja arvioidaan ja etsitään aktiivisesti tuottavampia toimintatapoja. Tavoitteena on tehostaa toimintaa ja toiminnan laatua sekä parantaa tuottavuutta ja kustannustehokkuutta.

Laskentaperuste

Verotulot

Kuntalain (410/2015 §112) mukaan kunnan on viimeistään talousarvion hyväksymisen yhteydessä päätettävä kunnan tuloveroprosentista, kiinteistöveroprosenteista sekä muiden verojen perusteista.

Mikkelin kaupunginvaltuusto päätti 12.11.2018 § 129, että tuloveroprosentti pidetään 20,50 %:n tasolla vuonna 2019. Myös kiinteistöveroprosentit pidetään ennallaan vuonna 2019. Talousarviossa on sovittu yksityiskohtaisesti vuodelle 2019 kohdistuvista kaupunkirakenneselvityksen mukaisista tasapainottamistoimenpiteistä. Taloussuunnitelmakausi on laadittu tasapainoon vuodelle 2019 ja selvästi ylijäämäiseksi vuosille 2020-2023. Kaupunginhallitus valmistelee kevään 2019 aikana palvelusuunnitelman siten, että keväällä 2019 arvioidaan laajemmin palvelurakennetta ja talouden sopeutustarvetta. Talouden tasapainotustarve on vähintään 5 miljoonaa euroa vuosina 2020-2023.

Vuoden 2019 verotulojen arvioinnissa on käytetty kuntaliiton verotuloennusteita. Vuonna 2019 Suomen kuntien verotulojen ennustetaan kokonaisuutena kasvavan 6,1 % ja kunnallisverotulojen arvioidaan kasvavan 5,9 %. Mikkelin kaupungin vuoden 2018 talousarviossa verotulot ovat 201,7 miljoonaa euroa. Vuoden 2018 toteutumaennuste on kuntaliiton arvion mukaan 199,1 miljoonaa euroa. Mikkelin kaupungin verotulot alenevat vuonna 2018 edellisestä vuodesta 1,2 % kuntaliiton ennusteen mukaan. Vuonna 2017 verotulokertymä oli 201,6 miljoonaa euroa. Mikkelin verotulojen kasvu (0,2 %) on ollut vuosina 2016 – 2018 vähäistä vuoden 2017 veronkorotuksista huolimatta.

Kiinteistöveron tuoton perusteena on käytetty seuraavia kiinteistöveroprosentteja, jotka ovat käyttötarkoituksen mukaan ryhmiteltyinä:

Vuosi	2018	2019
Yleinen kiinteistöveroprosentti	1,25 %	1,25 %
Vakituksen asuinrakennuksen kiinteistöveroprosentti	0,58 %	0,58 %
Muiden asuinrakennusten kiinteistöveroprosentti	1,15 %	1,15 %
Rakentamaton rakennuspaikka	3,30 %	3,30 %
Yleishyödyllisten yhteisöjen veroprosentti	0,00 %	0,00 %
Voimalaitoksen kiinteistöveroprosentti	2,75 %	2,75 %

Taulukko 2: Kiinteistöveroprosentit 2018 ja 2019.

Kuntaliiton lokakuun ennusteen mukaan Mikkelin verotulot ilman veronkorotuksia kertyvät tulevina vuosina seuraavan taulukon mukaisesti (1000 eur).

Yhteenveto						
TILIVUOSI	2016	2017	2018**	2019**	2020**	2021**
Verolaji						
Kunnallisvero	169 050	169 358	166 909	176 797	181 641	188 629
<i>Muutos %</i>	0,0	0,2	-1,4	5,9	2,7	3,8
Yhteisövero	11 378	13 293	13 088	14 628	14 986	15 488
<i>Muutos %</i>	-8,0	16,8	-1,5	11,8	2,5	3,3
Kiinteistövero	18 215	18 947	19 129	19 129	19 129	19 129
<i>Muutos %</i>	1,3	4,0	1,0	0,0	0,0	0,0
VEROTULO KIRJATTAVA	198 642	201 599	199 127	210 554	215 756	223 247
<i>Muutos %</i>	-0,3	1,5	-1,2	5,7	2,5	3,5

Taulukko 3: Mikkelin kaupungin verotulokertymäennuste 2018- 2021 ilman veronkorotuksia

Lokakuussa 2017 kuntaliiton ennuste vuodelle 2018 oli 201,2 miljoonaa euroa ja verotulokertymä on toteutumassa nyt kuntaliiton arvion mukaan selvästi alempana ollen 199,1 miljoonaa euroa. Kaupunki arvioi talousarvioon 2019 verotulot kuntaliiton lokakuun 2018 ennusteen mukaan, mikä oli 211,7 miljoonaa euroa. Kuntaliiton eo. marraskuun veroennuste olisi ollut 1,1 miljoonaa euroa pienempi.

Valtionosuudet

Valtionosuuden muutokseen vaikuttavat mm. vuodelle 2019 tehtävä kuntien ja valtion välinen kustannustenjaon tarkistus (-231 milj. €) ja valtionosuuden kautta kunnille maksettavat veromenetysten kompensatiot (+224 milj. €). Kilpailukykysovimuksen (kiky) takia kuntien valtionosuutta vähennetään vuonna 2019 yhteensä -497 milj. € (-91 €/as). Lisäksi hallitusohjelman mukaisten indeksijäädystysten takia kunnilta jää peruspalvelujen valtionosuutta saamatta 91 milj. euroa vuonna 2019. Peruspalvelujen hintaindeksin arvo vuodelle 2019 on 1,3 %. Yhteensä hallituskautta eli vuosia 2016-2019 koskevista indeksijäädystyksistä johtuen peruspalvelujen valtionosuus on -243 milj. euroa alemmalla tasolla mitä se olisi ilman päätöstä indeksikorotusten jäädystämisestä.

Mikkelin kaupungin valtionosuuksien arvioidaan alenevan vuonna 2019 noin 1,3 miljoonaa euroa edellisestä vuodesta, kun ei huomioida Mikkelin kaupungin nettilukion valtionosuuksia. Valtionosuudet on arvioitu talousarviossa kuntaliiton 14.9.2018 arvion perusteella. Kuntaliiton 6.11.2018 valtionosuusarviossa valtionosuudet ovat 140 000 pienemmät (110,98 milj. euroa).

VALTIONOSUUDEN MUUTOS

TA 2019	111 120 158 eur
TA 2018	113 418 426 eur
Tot.enn. 10/2018	112 453 339 eur
Ero TA 2019/TA 2018	-2,0 %
Ero TA 2019/Tot.enn. 10/2018	-1,2 %
Ero TA 2019/TA 2018	-2.298.268 eur
Ero TA 2019/Tot.enn. 10/2018	-1.333.181 eur

Taulukko 4: Valtionosuuksien TA 2019 muutos 10/2018 seurantaan ja talousarvioon 2018 verrattuna.

MIKKELIN VALTIONOSUUKSIEN MUUTOKSET

Tot. enn. 2018	TA 2019	muutos, euroa	muutos %	TP 2016	TP 2017	muutos %
Valtionosuudet	Valtionosuudet	muutos 2018 -> TA2019		Asukasluku 31.12.2016	Asukasluku 31.12.2017	
112 453 339	111 120 158	-1.333.181	-1,2 %	54 494	54 278	-0,4 %

Taulukko 5: Valtionosuuksien muutos 2018-2019 ja väestön muutos 2016 - 2017.

Mikkelin kaupungin valtionosuudet kasvavat väestön ikääntyneisyyden ja sairastavuuskertoimen myötä, mutta väkiluvun aleneminen vähentää niitä. Valtionosuusleikkauksia on tulossa kunnille peruspalvelujen valtionosuuteen 254 miljoonaa euroa vuonna 2019.

Kuntien peruspalveluiden valtionosuusprosentti on 25,37 % (arvio) vuonna 2019. Kuntien peruspalveluiden valtionosuusprosentti on muuttunut viime vuosina seuraavasti: 25,34 % vuonna 2018, 25,23 % vuonna 2017, 25,61 % vuonna 2016 ja 25,42 % vuonna 2015.

ERITTELY PERUSPALVELUIDEN JA MUIHIN OKM:N VALTIONOSUUKSIIN

2018	2019	muutos	2018	2019	muutos	2018	2019
Kunnan peruspalveluiden valtionosuus, Mikkeli	Kunnan peruspalveluiden valtionosuus, Mikkeli		josta, Verotuloihin perustuva valtionosuuden tasaus	josta, Verotuloihin perustuva valtionosuuden tasaus		Muut opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuudet	Muut opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuudet
(VM 28.12.2017)	(KL 6.11.2018)		(VM 28.12.2017)	(KL 6.11.2018)		(OKM 29.12.2017)	(OKM 29.12.2017)
114 035 797	112 563 711	-1,3 %	20 439 662	21 271 199	4,1 %	-1 582 458	-1 582 458

Taulukko 6: Erittely peruspalveluiden ja muihin OKM:n valtionosuuksiin

Kokonaisuutena Mikkelin kaupungin verotulojen ja valtionosuuksien kasvu on ollut hyvä. Vuosina 2016- 2018 kasvu on kuitenkin pysähtynyt. Oheinen kuvio osoittaa verotulojen ja valtionosuuksien yhteenlasketun muutoksen vuosina 2013- 2021

Kuntatalouden menorajoite

Julkisen talouden suunnitelmaa koskeva kansallinen säännöstö edellyttää, että hallitus päättää kuntatalouden menorajoitteesta.

Kuntatalouden menorajoitteesta on päätetty vuosille 2017- 2020 seuraavasti:

2018	2019	2020	2021
-720 meur	-450 meur	-470 meur	-470 meur

Taulukko 7: Kuntatalouden menorajoitteet 2017 - 2020.

Tästä menojen säästötavoitteesta Mikkelin kaupungin laskennallinen osuus on noin 1 %.

Kuntatalouden menorajoite on vuoden 2019 tasolla -450 milj. euroa. Tämä tarkoittaa, että hallituksen toimenpiteiden seurauksena kuntatalouden toimintamenojen taso olisi 450 milj. euroa alempi kuin mitä ennen hallituskautta ennakoitiin. Kuntatalouden menorajoite ei kuitenkaan takaa sitä, että kustannusvaikutukset toteutuvat sen suuruisina kuntataloudessa. Kunnat voivat itse päättää muun muassa siitä, missä laajuudessa ne toteuttavat tehtävien ja velvoitteiden vähentämistä.

Kuntatalouden menot

Henkilöstömenot kääntyvät neljän vuoden supistumisen jälkeen maltilliseen kasvuun muun muassa ansiotason nousun seurauksena. Kilpailukykysovimuksen mukaisesti kuntatyönantajan palkkojen sivukulut alenevat edelleen vuodelle 2019. Työnantajan sairausvakuutusmaksu alenee 0,86 prosentista 0,75 prosenttiin. Lisäksi eläkevakuutusmaksut alenevat ja työnantajan sivukuluja pienentää työttömyysvakuutusmaksun alentuminen. KT Kuntatyönantajat ovat arvioineet, että kuntasektorin työttömyysvakuutusmaksu alenee keskimäärin 0,5 prosenttiyksikköä.

Valtion toimenpiteiden vaikutukset kuntien ja kuntayhtymien talouteen, milj. euroa, muutos 2018—2019*

	Menot	Tulot	Netto
1. TOIMINNAN MUUTOKSET JA BUDJETTIPÄÄTÖKSET			
VM, Peruspalvelujen valtionosuus			
Kilpailukyky sopimukseen liittyvä vähennys	0	-29	-29
Lastensuojelu ja lapsiperheiden kotiapu	15	15	0
Omais- ja perhehoidon kehittämisestä seuraava säästö	-25	-6	19
Perustoimeentulotuen laskennan ja maksatuksen siirto Kelalle, kuntien rahoitusosuuden vähennys koskien v. 2019		-18	-18
Perustoimeentulotuen laskennan ja maksatuksen siirto Kelalle, kuntien rahoitusosuuden korjaus koskien v. 2017		-18	-18
Pitkäaikaistyöttömien eläketuki	3	3	0
Päivystyksen ja erikoissairaanhoidon uudistus	-85	-22	63
Vanhusten kotihoito ja veteraanien kotiin vietävät palvelut	1	1	0
Vanhuspalvelujen laatusuosituksen tarkistaminen	-17	-4	13
Varhaiskasvatuksen henkilöstömitoituksen muutos	-3	-1	2
VM YHTEENSÄ	-110	-80	30
Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala			
Kouluttamattomien varannon purku ammatillisessa lisä- ja oppisopimuskoulutuksessa	-3	-3	0
Lukiokoulutuksen uudistaminen	0,4	0,4	0
Osaamisen ja koulutuksen kärkihankkeet	-24	-24	0
Perusopetuksen alueellisen eriarvoisuuden torjunta	-10	-10	0
Varhaiskasvatuksen tasa-arvon ja osallistumisasteen edistäminen	10	10	0
Perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen laadun kehittäminen	-2	-2	0
Kerhotoiminnan tukeminen	-3	-3	0
Uuden lukiolain toimeenpano ja lukiokoulutuksen laadun kehittäminen	9	9	0
Liikkuva koulu -toiminnan laajentaminen Liikkuva opiskelu -toimintaan	2,5	2,5	0
A1-kielen varhentaminen perusopetuksessa	0,3	0,3	0,3
Vieraskielisten oppilaiden opetuksen tukeminen	2	2	0
OKM YHTEENSÄ	-35	-35	0
Sosiaali- ja terveystieteiden hallinnonala			
Kärkihanke 1: Palvelut asiakaslähtöisiksi, palvelusetelikokeilu	-4	-4	0
Kärkihanke 2: Edistetään terveyttä ja hyvinvointia sekä vähennetään eriarvoisuutta	-1	-1	0
Kärkihanke 3: Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma	-8	-10	-2
Kärkihanke 4: Kehitetään ikäihmisten kotihoitoa ja vahvistetaan kaiken ikäisten omaishoitoa	-8	-12	-5
Kärkihanke 5: Osatyökykyisille väyliä työhön, kuntapilotit	-1	-1	0
Koulutus-EVO-korvaukset	1	1	0
Rintamaveteraanien kotona asumista tukevat palvelut	40	40	0
Valinnanvapauden pilottihankkeet	-100	-100	0
STM YHTEENSÄ	-80	-86	-7

	Menot	Tulot	Netto
Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala			
Alueellisten innovaatioiden ja kokeilujen käynnistäminen	-7	-7	0
Seutukaupungeille alueellisten innovaatioiden ja kokeilujen käynnistäminen	3	3	0
Palkkatuki kunnille ja pitkäaikaistyöttömyyden vähentämisen määräaikainen kokeilu	-1	-1	0
Pakolaisista ja turvapaikanhakijoista maksettavat korvaukset	-2	-2	0
TEM YHTEENSÄ	-7	-7	0
2. VEROTUKSEN JA MAKSUJEN MUUTOKSET			
Tuloveroperustemuutoksista seuraava verotuottomenetyt (-155 milj. euroa) ja niiden valtionosuuskompensaatio	0	0	0
Verotuksesta tehtävien vähennysten korottaminen (-80 milj. euroa) ja niiden valtionosuuskompensaatio	0	0	0
Asuntolainan korkovähennysoikeuden rajaaminen (+13 milj. euroa)	0	0	0
Työasuntovähennyksen korottaminen (-2 milj. euroa) ja niiden valtionosuuskom-pensaatio	0	0	0
VEROTUKSEN JA MAKSUJEN MUUTOKSET YHTEENSÄ	0	0	0
3. KUSTANNUSTENJAON TARKISTUS			
VM	0	-213	-213
OKM	0	0	0
KUSTANNUSTENJAON TARKISTUS YHTEENSÄ	0	-213	-213
4. INDEKSIJÄÄDYTYKSET			
Valtionosuusindeksin jäädytys			
— VM	0	-91	-91
— OKM	0	-14	-14
KEL-indeksin jäädytys ja indeksisidonnaisten menojen lisävähennys			
— Vaikutus kuntien osuuteen etuusmenoista	-9	0	10
— Vaikutus kuntien verotuloihin	0	32	32
INDEKSIJÄÄDYTYKSET YHTEENSÄ	-9	-74	-64
VALTION TOIMENPITEIDEN VAIKUTUKSET YHTEENSÄ	-241	-496	-254

* Valtion budjetilla on kuntatalouteen myös välillisiä vaikutuksia, joita ei ole huomioitu tässä taulukossa. Taulukon luvut eivät sisällä hallinnonalojen välisiä määrärahasiirtoja. Valtion toimenpiteiden vaikutuksiksi ei ole luettu kuntien hakemien valtionavustusten omaraahoitusosuutta. Taulukossa luvut on pyöristetty lähimpään täyteen miljoonaan euroon, josta johtuen luvut eivät välttämättä summaudu yhteen.

Kuvio 3: Valtion toimenpiteiden vaikutukset kuntien ja kuntayhtymien talouteen. Lähde Kuntatalousohjelma vuodelle 2019, Valtionvarainministeriö

Käyttötalouden menoperusteet

Mikkelin kaupunginhallitus vahvisti kokouksessaan 27.8.2018 § 308 alustavan talousarvioraamin ja oikeutti talouspalvelut valmistelemaan lautakunnille talousarvion valmisteluohjeet. Talousarvioraamissa toimintakate oli -303,6 miljoonaa euroa ja tulos oli 251 000 euroa ylijäämäinen. Kaupunginhallitus antoi ohjeet, että talousarvion valmistelun yhteydessä käydään läpi talouden kaupunkirakenneselvityksen 3. korin henkilöstöön liittyviä sopeutustoimenpiteitä. Talouspalvelut antoi ohjeet talousarviolaadinnasta 31.8.2018.

Lautakuntien talousarvioesitykset pysyivät aika hyvin talousarvioraamissa; Essoten kuntalaskutuksen määrärahat nousivat 0,1 milj. euroa, kaupunkiympäristölautakunnan toimintakate oli 0,2 milj. euroa heikompi ja pelastuslaitoksen toimintakate oli 0,7 milj. euroa heikompi.

Kaupunginjohtajan talousarvioesitys 30.10.2018 oli 55 ylijäämäinen, mutta sen jälkeen kuntaliiton 9.11.2018 verotuloennuste laski 1,1 miljoonaa euroa ja valtionosuuksien 6.11.2018 ennuste laski 0,1 miljoonaa euroa sekä Essoten alijäämäennuste (tiedoksi 4.11.) vuodelle 2018 kasvoi merkittävästi 5 miljoonasta eurosta 7-10 miljoonaan euroon. Essoten alijäämästä kohdistuu Mikkelin kaupungille arviolta 57,4 % omistussuuden suhteessa. Essoten kuntalaskutukseen ylittyminen johtaa siihen, että myös vuoden 2019 kuntalaskutuksessa on suuri ylitysriski, jota ei ole huomioitu taloussuunnitelmakaudella 2019-2023. Myöskään uusia verotulo- ja valtionosuusennusteita ei lähdetty muutamaamaan talousarvioon 2019 eikä suunnitelmavuosille 2020-2023.

Tarkentuneilla luvuilla kaupunginhallitukselle valmisteltu talousarvioesitys päättyi nollatulokseen. Kaupunginhallitus linjasi talousarvion 2019 käsittelyn yhteydessä, että kaupungin uusi palvelusuunnitelma valmistellaan helmikuulle 2019, ja Essoten taloustilanteen tarkennettua tilinpäätöksen 2018 yhteydessä arvioidaan talouden sopeutustarve uudelleen ja tarvittaessa tehdään lisätalousarvio ja sopeutusohjelma maaliskuussa 2019.

Lopullisessa talousarviossa toimintatuottoja kertyy 107,3 miljoonaa euroa, valmistus omaan käyttöön on 0,5 miljoonaa euroa ja toimintakuluja kertyy 412,5 miljoonaa euroa. Toimintakate on -304,8 miljoonaa euroa. Tilinpäätöksestä 2017 toimintakate heikkeni 11,3 miljoonaa euroa. Vuoden 2019 tulostavoite on nollatulot.

Vuonna 2019 toteutetaan kaupunkirakenneselvityksessä vuodelle 2019 kohdistetut taloutta sopeuttavat toimenpiteet, jotka on sisällytetty talousarvion tuloslaskelmaan.

Sisäiset erät

Palvelualueilta veloittavista sisäisistä eristä talouspalveluiden veloituksessa on huomioitu muun muassa talouden palveluntuottajan palvelumaksut, taloussuunnittelun kustannukset ja muut välittömät kustannukset. Jakoperusteena on käytetty edellisen vuoden kustannuspaikkojen tositerivimääriä.

Tietohallinnon kustannukset on jaettu toimialoille sisäiseksi veloitukseksi IT- palveluihin ja sovelluspalveluihin varattujen määrärahojen suhteessa. Ulkoisen IT- palveluntuottajan laskut kirjataan keskitetysti tietohallinnon kuluksi ja vyörytetään ulkoisena kuluna palvelualueille laitemäärien suhteessa ja osa laskuista suoraan aiheutumisperiaatteen mukaisesti. Tietohallinto kirjaa ja koordinoi kulut, jolloin tietohallinnon kokonaiskustannuksiin saadaan parempi kokonaishallinta.

Hankintapalveluiden veloitus on perustunut yhteisesti kilpailutettavien hankintojen kustannuksiin. Jakoperusteena on käytetty varattujen määrärahojen (aineet ja tarvikkeet, palvelujen ostot, vuokrat, muut kulut) suhdetta palvelualueilla.

Henkilöstöpalveluiden veloitus on jaettu palvelualueille varattujen palkkojen ja palkkioiden määrärahojen suhteessa, jyvitettyä kulu pitää sisällään ns. työnantajapalvelut, työsuojelun ja ulkoisen palveluntuottajan palvelumaksut palkanlaskennan osalta.

Yleishallinnon veloituksen jakoperusteena on ollut palvelualueille osoitetun henkilöstön kulut/palvelualueen yksikkö.

Puhelinvaihteen kustannukset kohdennetaan palvelualueille liittymien mukaan.

Ruoka- ja puhtauspalveluiden hinnoittelu perustuu toiminnan kustannuksiin ilman katetta. Ruoka- ja puhtauspalveluiden hintaan vaikuttaa suoraan asiakkaan tarvitseman palvelun laatu, määrä ja tuottamisajankohta.

Tilakeskuksen vuokrat lasketaan Haahtela- tilahallintaohjelmalla vuokran jakautuessa ylläpitovuokraan ja pääomavuokraan. Vuokrien korotus vuodelle 2019 on 1%. Muut sisäiset erät on samat kuin v.2018 (v.2019 korotus 0 %). Osa sisäisistä eristä (esim. liikunta-toimen myymät palvelut) ovat palvelualueiden keskinäistä myyntiä ja ostoa. Nämä perustuvat aina yksiköiden keskinäiseen sovit- tuun myyntiin/ostoon.

Kaupungin talouden kehitysnäkymät

Kaupungin reaalityous on ollut 4–5 miljoonaa euroa alijäämäinen vuosina 2013–2015. Kaupungin taloudellinen tilanne on ollut vuosina 2016–2017 tasapainossa. Mikkelin talous on kuitenkin selvästi alijäämäinen vuonna 2018 johtuen pääosin vuodelta 2017 tilitettävistä veropalautuksista ja Essoten kuntalaskutuksen ylittymisestä/alijäämien kirjaamisesta varauksiin. Talouden sopeutus-tarve on noin 10–15 miljoonaa euroa.

Tulevina vuosina Essoten kuntalaskutuksen nousu voi olla selvästi arvioitua korkeampi. Myös Essoten alijäämät tulevat katetavaksi, mikäli maakuntauudistus toteutuu. Maakuntakuntauudistus tulee arvion mukaan vähentämään valtionosuustasoa noin 100 euroa/asukas vuosille 2021–2024 jaksotettuna.

Lisäksi tulevina vuosina investointien talousvaikutukset ja rahoitus nousevat keskeiseen tarkasteluun. Vuoden 2017 tilinpäätöksessä tehtiin 5,3 miljoonan euron tasevaraus käytöstä poistuvien kiinteistöjen purkamismenoihin ja kiinteistöjen tasearvon kertapoistoihin kirjattiin 6,2 miljoonaa euroa. Myös tulevina talousarvion suunnitelmavuosina 2019–2023 varaudutaan kertapoistoihin keskimäärin 2,5 miljoonalla eurolla vuodessa. Vuodesta 2021 alkaen kaupungin käyttöomaisuuden poistotasoa nostaa vesiliikelainoksen jätevesipuhdistamoinvestoinnin valmistumisesta alkavat poistot, jotka ovat noin 2,5–3 miljoonaa euroa vuodessa.

Kuntalain § 110 mukaan kunnan ”taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Kunnan tulee taloussuunnitelmassa päättää yksilöidyistä toimenpiteistä, joilla alijäämä mainittuna ajanjaksona katetaan”. Kaupunginhallituksen tasapainottamistoimenpidesuunnitelmalla Mikkelin kaupungin talous muodostuu suunnitelmakaudella 2019–2023 ylijäämäiseksi.

Kaupungin taloudellisenä tavoitteena on nostaa vuosikate 25–30 miljoonan euron tasolle vuodesta 2020 alkaen. Suunnitelmakaudella tasapainotustarve on 10–15 miljoonan euroa talousarviossa 2019 sovitun lisäksi. Tasapainotustarve vuosien 2019–2020 aikana toteutetaan a) kaupunkirakenneselvityksen toimenpiteiden, b) helmikuussa 2019 valmistuvan palvelusuunnitelman toimenpiteiden ja c) muilla kaupungin kulusäästö- ja tulorahoituksen keinoilla. Talousarvion 2019 käsittelyn yhteydessä on sovittu kaupunkirakenneselvityksen mukaisista 2,4 miljoonan euron tasapainottamistoimenpiteistä vuodelle 2019 (sisältäen kohdan A), joilla pyritään nollatulokseen vuonna 2019. Riskinä ovat verotulojen ja valtionosuuksien tilityksien alittuminen ja Essoten kuntalaskutuksen merkittävä ylittymisriski. Kaupunkirakenneselvityksellä tavoitellaan yhteensä 9,3 miljoonan euron sopeutusta. Talouden tasapainoa haetaan tämän lisäksi suunnitelmakaudella 2020–2023 siten, että keuhällä 2019 palvelusuunnitelman valmisteluun perustuen päätetään vuodesta 2019 alkaen tarvittavista 5 miljoonan euron tasapainottamistoimenpiteistä (Kohta B). Samanaikaisesti näiden toimenpiteiden kanssa haetaan kaupungin toiminta-/rahoitustuottojen lisäystä ja kulujen vähennystä mm. kohdan C mukaisesti. Tämän toimenpidekokonaisuuden lisäksi on suunnitelmakaudella tarkasteltava valtionosuuksien kehitystä. Mikäli vuosikatetavoite ei toteudu edellä mainituilla toimenpiteillä, on arvioitava veroprosentin nostotarvetta.

A. Kaupunkirakenneselvityksessä on linjattu 9,3 miljoonan euron säästötavoitteet, joista 2,4 miljoonaa euroa sisältyy vuoden 2019 talousarvioon. Talousarvioon 2019 sisältyy seuraavat henkilöstösäästötavoitteet, jotka täydentävät kaupunkirakenneselvityksen III –korin 0,6 miljoonan euron henkilöstösäästötavoitteita

1.	Virkojen ja tehtävien täyttämättä jättäminen. Rekrytointien myöhästyttäminen	180 000 e
-	Säästöt eläköitymistä ja irtisanoutumisten kautta, - 5 henkilöä	
2.	Tilapäisen työvoiman, sijaisuuksien ja määräaikaisten palkkakulut	220 000 e
-	Tavoitetasona pidetään vuoden 2017 määräaikaisten palkkakulujen	
-	Määräaikaisten jatketaan vain painavasta syystä	
3.	Talkoovapaat, säästövapaat ja lomarahavapaat	200 000 e

B. Palvelusuunnitelman tarkistus ja henkilöstösäästötavoitteet, joilla tavoitellaan 5 miljoonan euron säästöä kahden vuoden aikana

- Tilinpäätöksen 2018 ja palvelusuunnitelman valmistumisen jälkeen maaliskuussa päätetään palvelusuunnitelman linjauksiin perustuen yksilöidyistä sopeutustoimenpiteistä, jotka vaikuttavat palvelujen laatuun ja määrään
- Palvelusuunnitelman tarkistamiseen kytkeytyy myös henkilöstösäästötavoitteiden (kohta A) tarkistaminen, joiden toteuttamisen edellytyksenä on palvelujen laatuun ja määrään tehtävät muutokset

C. Muita talouden sopeuttamistoimenpiteitä

- Suunnitelma palvelu- ja hallintotilojen tiivistämisestä; myydään tyhjiin jäävät kiinteistöt (ylläpitosäästöt ja myyntitulot)
- Palvelujen hinnoittelun, taksojen ja alennusryhmien ajantasaistaminen
- Lisätään osinkojen tuloutusta konserniyhtiöiltä
- Myydään osakkeita ja asunto-osakkeita

- Ostopalveluiden ja hankintojen säästöt kolmessa vuodessa yhteensä 10 %
- Matkustaminen kaupungin omilla ajoneuvoilla ja kulkuvälineillä
- Kumppanuussopimusten ja avustusten pienentäminen kolmen vuoden aikana yhteensä 5 %

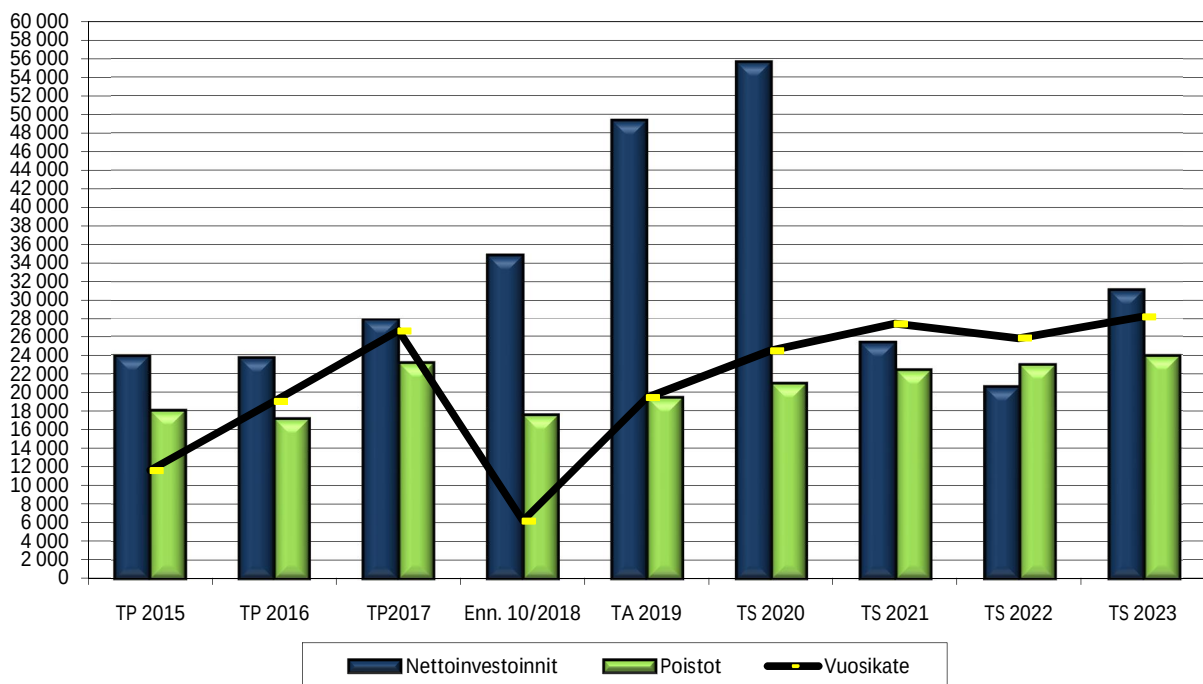
Tuloslaskelma taloussuunnitelmakaudelle 2019–2023

Taloussuunnitelmakauden tuloslaskelma on tasapainossa vuonna 2019 ja selvästi ylijäämäinen vuosina 2020–2023. Verotulot on ennustettu Kuntaliiton 10/2018 verokehikon mukaisesti vuosille 2019–2021. Veroprosenttien korottamistarvetta ja korotusta ei ole sisällytetty suunnitelmakaudelle. Vuosikate kattaa investointien poistot suunnitelmakaudella.

Investoinnit ja tulorahoitus

Kaupungin talouden tasapainoa vahvistetaan ja kasvua tuetaan tarkasti priorisoitujen investointien avulla. Nettoinvestoinnit ovat 49,4 miljoonaa euroa vuonna 2019.

Vuosikate on suunnitelmakaudella keskimäärin 25 miljoonan euron tasolla, mikä tarvitaan investointien rahoittamiseen. Investointisuunnitelmissa on huomioitava kaupungille kertynyt korjausvelka. Kaupungin vuosikate on riittänyt pidemmällä tarkastelujaksolla kohtuudella poistoihin, mutta investointien tulorahoitus on jäänyt reilusti alle 100 %:n.

Kaavio 6: Vuosikate, nettoinvestoinnit ja poistot 2014-2021 (tuhatta euroa)

Investoinnit ja tulorahoitus suunnitelmakaudella 2019–2023

Kaupungin velkamäärä nousee 258 miljoonaan euroon vuoden 2019 lopussa. Kaupungin lainamäärä nousee vuoden 2019 aikana noin 30 miljoonaa euroa. Asukasta kohden lainamäärä on vuoden 2019 lopussa 4.753 euroa/ asukas. Taloussuunnitelmakauden lopussa 2023 lainaa on kaikkiaan 281 miljoonaa euroa eli 5.177 euroa/ asukas.

Investointien osalta on tehtävä pitkän aikavälin kannattavuus- ja vaihtoehtolaskelmia. Taloussuunnitelmakaudella vuosikate on kyettävä pitämään vähintään 25 miljoonan euron tasolla investointien rahoituksen turvaamiseksi. Tämä tarkoittaa käyttömenojen hillintää koko suunnitelmakaudella. Suunnitelmakauden investointeja tulee tarkastella erikseen vuoden 2019 aikana esim. kaupungin kirkonrakennusinvestointitarpeita koskien, jotta rahoitustasapaino toteutuu pitkällä aikavälillä.

Riskienhallinta

Kuntalaki (410/2015) säättää kunnan ja kuntakonsernin sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnasta. Kuntalain 39 §:n mukaan kaupunginhallituksen on huolehdittava kunnan sisäisestä valvonnasta ja riskien hallinnasta. Kaupunginhallituksella on vastuu sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeistamisesta ja asianmukaisesta järjestämisestä, toimeenpanon valvonnasta ja tuloksellisuudesta. Kaupunginhallituksen alaiset toimielimet vastaavat omien tehtäväalueidensa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä, toimeenpanon valvonnasta, tuloksellisuudesta sekä niistä raportoisesta hyväksytyjen ohjeiden mukaisesti. Johtavien viranhaltijoiden, erityisesti tilivelvollisten, tehtävänä on toimeenpanna sisäinen valvonta ja riskienhallinta vastuualueellaan ja raportoida niistä hyväksytyjen ohjeiden mukaisesti.

Kaupunginvaltuusto on hyväksynyt joulukuussa 2017 kaupunkikonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet. Niillä luodaan puitteet kaupunkikonsernin ohjaus- ja johtamisjärjestelmän järjestämiseen ja yhdenmukaistamiseen sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan näkökulmasta. Toisin sanoen tavoitteena on vahvistaa hyvää hallinto- ja johtamistapaa.

Mikkelin kaupungin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohje on päivitetty viimeksi vuonna 2016. Ohjeen tarkoituksena on varmistaa ja edistää sisäisen valvonnan käytännön toteutusta Mikkelin kaupunkikonsernissa sekä tiedottaa sisäisen valvonnan merkityksestä, velvoitteista ja vastuista koko henkilöstölle. Vuonna 2017 päivitetyn Mikkelin kaupungin konserniohjeen mukaisesti kaupungin antamien sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeita tulee noudattaa myös konserniyhtiöissä. Ohjeessa määritetään sisäisen valvonnan vastuita sekä tehtäviä toimenpiteitä ja toimintaan liittyviä raportointivelvoitteita.

Mikkelin kaupunkikonsernissa riskeillä tarkoitetaan epävarmuustekijöitä, tapahtumia tai tapahtumaketjuja, joiden toteutuessa Mikkelin-konserni tai sen yksikkö ei saavuta sille asetettuja tavoitteita ja/tai kokee huomattavia menetyksiä. Kaupunkikonsernin riskit jaotellaan neljään pääryhmään, jotka ovat strategiset, taloudelliset ja toiminnalliset riskit sekä vahinkoriskit. Kaikkiin näihin ryhmiin voi kuulua sekä sisäisiä että ulkoisia riskejä.

Riskienhallintaprosessi perustuu:

- riskin tunnistamiseen ja kuvaamiseen
- riskin toteutumisen vaikutusarvointiin (merkittävyys) ja riskin toteutumisen todennäköisyyteen
- mahdollisuuden hallita riskiä eri menetelmillä (valvonta)
- riskeistä raportoisesta ja riskien seurantaan

Kaupunginhallituksella on operatiivinen vastuu sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeistamisesta ja asianmukaisesta järjestämisestä, toimeenpanon valvonnasta ja tuloksellisuudesta. Kaupunginhallitus päättää sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa koskevista ohjeista sekä vastaa tilinpäätöksen toimintakertomuksessa annettavasta sisäisen valvonnan ja konsernivalvonnan järjestämisen selonteosta. Kaupunginhallitus on voimassaolevan hallintosäännön mukaisesti perustanut alaiseeseen konserni- ja elinvoimajaoston, jonka tehtävänä on vastata sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnasta. Mikkelin kaupungin viranhaltijoista koostuvan konserniohjausryhmän tehtävänä on koordinoita ja kehittää kaupunkikonsernin sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa.

Kaupunginhallituksen alaiset toimielimet vastaavat omalla tehtäväalueellaan sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan asianmukaisesta järjestämisestä, toimeenpanon valvonnasta ja tuloksellisuudesta sekä merkittävimpien riskien raportoinnista kaupunginhallituksen antamien ohjeiden mukaisesti.

Konserniyhteisöjen hallitukset ja toimitusjohtajat vastaavat yhtiöiden sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja tuloksellisuudesta. Konserniyhteisöt raportoivat konsernijohtolle sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja tuloksellisuudesta sekä merkittävien riskien hallinnasta konserniohjeen mukaisesti. Sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa toteuttavat myös kaikki työntekijät kaikilla organisaatiotasoilla osana toimintarutiineita. Kaikkien tulosalueiden ja tulosyksiköiden on toimintaa suunnitelllessaan otettava huomioon sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan asettamat vastuut ja velvoitteet sekä varattava niille tarvittavat resurssit.

Mikkelin kaupungin merkittävät riskit ovat pysyneet melko samanlaisina edellisvuosiin verraten. Keskeisimmät riskit liittyvät talouteen ja huoltosuhteen heikkenemiseen.

Talouden haasteena ja riskeinä tulevat olemaan valtionosuuksien leikkaukset ja verotulojen heikkeneminen. Konsernivelelele kasvassa myös korkomuutosten vaikutukset talouteen kasvavat. Erityisesti verotulojen kasvu pidemmällä aikavälillä on epävarmaa, koska bruttokansantuotteen tulevien vuosien kasvuennusteet ovat maltillisia.

Korkojen nousulta on suojauduttu korkojohdannaisilla. Kaupungin lainojen suojaustaso on noin 41 %. Talouden tasapainotuksen ja mahdollisten toiminnan sopeuttamisen keinojen kartoittaminen jatkuu edelleen vuonna 2019.

Strategisissa riskeissä suurin haaste on väestörakenteen muutoksen ja huoltosuhteen heikkenemisen aiheuttama muutospainel palvelurakenteisiin ja palveluiden saatavuuteen. Ikääntyvä väestö aiheuttaa palvelutarpeen kasvua, ja riskinä on, että jo tehty ja tuleva laajempi sosiaali- ja terveystoimen uudistustyö ei lunasta sille asetettuja taloudellisia tavoitteita. Sosiaali- ja terveystoimen

menojen ennustaminen on ollut viime vuosina hankalaa ja riski Etelä- Savon sosiaali- ja terveystoimen kuntayhtymän eli Essoten kuntalaskutuksen ylittymiselle on edelleen suuri. Tämä muodostaa riskin koko kaupungin talouden ennustettavuuteen.

Essoten kuntalaskutuksen ennakoitavuushaasteiden lisäksi yksittäisenä merkittävämpänä riskinä kaupungin taloudessa nousee esiin Otavan Opiston liikelaitoksen lukio-opetuksen valtionrahoitusosuuteen liittyvä epävarmuus.

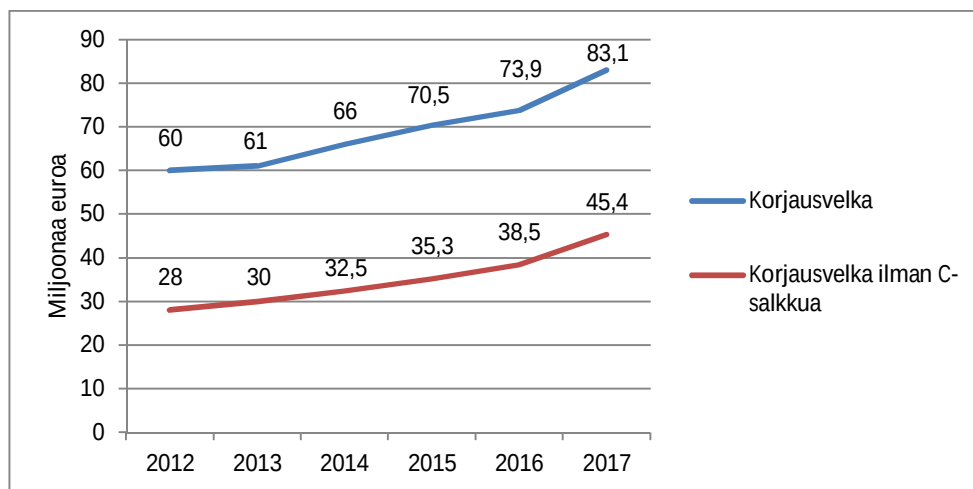
Operatiivisissa riskeissä keskeistä on henkilöstöresurssien hallinta ja henkilöstökulujen hillitseminen on keskeinen edellytys talouden tasapainottamisen onnistumiseksi. Henkilöriskejä pyritään hallitsemaan kiinnittämällä huomiota työssä viihtymiseen, työkuor- man hallintaan ja sairauslomien ennaltaehkäisyyn.

Vahinkoriskeiltä voidaan suojautua muun muassa vakuuttamalla ja laadukkaalla irtaimistohallinnalla. Irtaimistohallintaan on kiinnitetty tarkempaa huomiota ja irtaimiston kartoitustyö ja inventointi on aloitettu. Irtaimistohallinnan kehittämistyötä tullaan jatka- maan vuonna 2019.

Kaupungin talouden hoidon kannalta edelleen merkittävänä riskinä on myös kiinteistöjen korjausvelka, joka on kaikkiaan noin 83,1 miljoonan euron suuruinen. Korjausvelan määrää seurataan vuosittain. Korjausvelka on kasvanut seuraavasti vuosina 2012–2017:

Vuosi	euroa	euroa, ilman C- salkkua
2012	60 milj. euroa	28 milj. euroa
2013	61 milj. euroa	30 milj. euroa
2014	66 milj. euroa	32,5 milj. euroa
2015	70,5 milj. euroa	35,3 milj. euroa
2016	73,9 milj. euroa	38,5 milj. euroa
2017	83,1 milj. euroa	45,4 milj. euroa

Taulukko 8: Mikkelin kaupungin kiinteistöjen korjausvelan kehittyminen⁴

Kaavio 7: Korjausvelan kehittyminen vuosina 2011–2017

Katujen korjausvelan tarkennetusta laskennasta on saatu ensimmäiset tulokset päällystettyjen katujen osalta vuonna 2018. Päällystettyjen katujen (n. 300 km) korjausvelka on suuruudeltaan 8,7 miljoonaa euroa. Sorapintaisia katuja mitataan vuosina 2018–2019. Arvio infrastruktuurin kokonaiskorjausvelan suuruudesta on noin 90 miljoonaa euroa.

⁴ A = pidettävät rakennukset, B = kehitettävät rakennukset, C = realisoitavat rakennukset, D = kulttuurihistoriallisesti arvokkaat rakennukset

Henkilöstö

Henkilöstömenot

Vuoden 2019 talousarviossa palkat ja palkkiot ovat 75,1 miljoonaa euroa (74 milj. euroa vuonna 2018). Tilinpäätöksessä vuodelta 2017 palkat ja palkkiot olivat 72,9 miljoonaa euroa. Talouden tasapainottaminen edellyttää palkkamenojen kasvun hillitsemistä. Taloussuunnitelmakaudella säästöjä henkilöstömenoissa haetaan kaupunkirakenneselvityksen mukaisten säästötoimenpiteiden kautta.

Talousarvion palkkausmäärärahoja korotettiin 2,0 prosentilla toukokuun 2018 palkkatasosta, kun talousarviota laadittiin. Kilpailukyky sopimuksen mukaisesti julkisen sektorin lomarahoja vähennettiin 30 prosentilla. Vähennys koskee vielä vuonna 2019 päättyvän lomanmääräytymisvuoden aikana ansaittuihin vuosilomiin liittyviä lomarahoja, mutta ei enää seuraavien lomanmääräytymisvuosien lomarahoja, mikä kasvattaa lomapalkkavelkaa. Kilpailukyky sopimus on alentanut myös palkkojen sivukuluja. Nykyiset kunta-alan virka- ja työehtosopimukset ovat voimassa 1.2.2018-31.3.2020. Vuoden 2019 alussa maksetaan paikallinen järjestelyerä, jonka suuruus vaihtelee sopimusaloittain 0,7-1,2 prosenttiin. Palkkoja korotetaan 1.4.2019 alkaen keskimäärin 1,0 prosentin yleiskorotuksella. Tammikuun 2019 palkanmaksun yhteydessä maksetaan jokaisella sopimusallalla paikallinen tuloksellisuuteen perustuva kertaerä niille, jotka täyttävät sopimuksessa mainitut ehdot. Kyseinen kertaerä kirjataan kokonaisuudessaan vuoden 2018 tilinpäätökseen kuluksi ja siirtovelaksi.

Varhaiseläkemenoperusteista maksua peritään vielä vuosilta 2018 ja 2019. Vuodesta 2020 alkaen varhaiseläkemenoperusteinen maksu lakkaa ja kaikilta jäsenyhteisöiltä perittävä palkkaperusteinen maksu sisältää työkyvyttömyyseläkemaksun. Varhaiseläkemenoperusteinen maksu muuttuu vuoden 2019 alusta lukien työkyvyttömyysmaksuksi, joka lasketaan etukäteen prosenttina palkkasummasta. Vuonna 2019 tehdään kuitenkin vielä nykyisen varhaiseläkemenoperusteisen maksun lopullinen laskenta vuodelta 2018. Työkyvyttömyysmaksun laskennassa huomioidaan kahden kalenterivuoden aikana alkaneet työkyvyttömyyseläkkeet ja kuntoutustuet ja niistä aiheutunut eläkemeno 24 kuukauden aikana varhaiseläkemenoperusteisen eläkemaksun nykyisen 36 kuukauden sijasta. Työkyvyttömyyttä edeltävä osatyökyvyttömyyseläke tai osakuntoutustuki huomioidaan eläkemenoa vähentävänä 24 kuukauden ajalta. Maksuvaikutus kohdistetaan palkkasummien suhteessa niille työnantajille, joiden palveluksessa henkilö on ollut niiden kahden vuoden aikana, jotka edeltävät eläkkeen alkamista edeltävää vuotta. Vuoden 2019 työkyvyttömyyseläkemaksun laskennassa huomioidaan vuosina 2016 ja 2017 alkaneet työkyvyttömyyseläkkeet ja kuntoutustuet, jotka ovat maksussa Kevassa. Koska samat eläkkeet on huomioitu myös vuosien 2016-2018 varhaiseläkemenoperusteisen maksun laskennassa, uuteen työkyvyttömyyseläkemaksuun siirryttäessä huomioidaan, missä määrin eläkkeestä on jo peritty varhaiseläkemenoperusteista maksua. Kevan antaman ennakoarvion mukaan kaupungin työkyvyttömyysmaksun maksun suuruus on 1,72 prosenttia palkkasummasta. Palkkaperusteisen eläkemaksun muutokset edellyttävät Kevan valtuuskunnan hyväksyntää 30.11.2018. Esitetyt mahdolliset muutokset on otettu talousarviovalmistelussa huomioon, koska muutoksella on Kevan arviolaskelman perusteella vaikutusta kaupungin kokonaismaksuun.

Kevan toimittaman ennakkolaskelman perusteella ennuste varhe- maksu on noin 1,64 miljoonaa euroa vuonna 2018 sisältäen maatalouslomituksen (Keva 11.10.2018).

Eläkemenerusteinen maksu voidaan alustavasti budjetoida vuodelle 2019 kertomalla vuodelta 2018 perittävien eläkemenerusteisten ennakkolaskujen yhteismäärä luvulla 1,08. Kevan eläkemenerusteinen maksu ennakkomaksu vuodelle 2018 on 5 194 114 euroa talousarvioon 2019 laskettuna 5 512 444 euroa ja maatalouslomitajien osalta kevän ennakkomaksu vuodelle 2018 on 63 641,88 euroa tällöin eläkemenerusteinen maksu vuodelle 2019 on 68 733,23 euroa. Taloudellinen tuki on ryhmähenkivakuutusta vastaava etuus. Taloudellisen tuen kustannusten arvioidaan olevan vuonna 0,031 prosenttiin taloudellisen tuen alaisista palkoista eli selvästi alle ryhmähenkivakuutuksen maksun.

Henkilösivukulut vuoden 2019 taloussuunnittelussa

palkkaperusteinen eläkevakuutusmaksu (KuEL)	17,95 %
opettajien eläkemaksu, (VaEL)	16,62 %
kansaneläke- ja sairausvakuutusmaksu	0,75 %
työttömyysvakuutusmaksu	2,05 %
tapaturmavakuutusmaksu	0,22 %
maatalouslomitajilla	2,45 %
pelastuslaitos	0,74 %
ryhmähenkivakuutus	0,031 %
tuntipalkkojen palkkavarauksen sotu-osuus	50,00 %
tuntipalkkojen palkkavaraus	30,00 %

Palkkojen sivukuluprosentit ovat tässä vaiheessa alustavia ennusteita ja niitä tarkistetaan tarvittaessa myöhemmin. Kansallinen tulorekisteri otetaan käyttöön 1.1.2019. Tulorekisteri muuttaa palkkaperusteisten eläkemaksujen maksuprosessin. Työnantaja pidättää edelleen työntekijän eläkemaksun palkanmaksun yhteydessä, mutta ei itsenäisesti tilitä työnantajan ja työntekijän palkkaperusteisia eläkemaksuja. Sen sijaan Keva laskuttaa työnantajalta helmikuusta 2019 alkaen kuukausittain euromääräisen

palkkaperusteisen eläkemaksun, joka perustuu työnantajan edellisen kuukauden aikana tulorekisteriin ilmoittamiin ansioihin. Las-
kun eräpäivä on palkanmaksukuukautta seuraavan kuukauden jälkimmäisen puoliskon puolella.

Henkilöstötoimenpiteet

Henkilöstösuunnittelu Mikkelin kaupungissa pohjautuu kaupungin strategiaan, strategiaan kehitysohjelmiin
sekä kevään 2018 kaupunkirakenneselvitykseen. Henkilöstösuunnittelun tavoitteena on olla ennakoivaa toimenpiteiden suunnitte-
lua ja varautumista toiminnan edellyttämiin henkilöstöä koskeviin muutoksiin. Henkilöstösuunnittelulla ohjataan strategian ja pal-
velujen tuottamisen vaatimaa henkilöstöresurssia ja osaamista. Hyvällä henkilöstösuunnittelulla varmistetaan palvelutuotannon
kannalta optimaaliset henkilöstörakenteet ja –mitoitukset.

Optimaalisen henkilöstöresurssin lisäksi myös henkilöstömenojen ennakointi on tärkeässä roolissa. Taloussuunnitelmakaudella
säästöjä henkilöstömenoissa haetaan kaupunkirakenneselvityksen mukaisten säästötoimenpiteiden kautta. Henkilöstömenojen
vähentäminen vaatii kriittistä tarkastelua sen suhteen täytetäänkö avautuvia tehtäviä vai voidaan tehtävien uudelleenjärjestelyn
tai sisäisen täyttämisen kautta saada säästöjä aikaan. Eläköitymisen ja mahdollisen muun poistuman myötä tarkastellaan kriittisesti
erityisesti hallinnon ja tukipalvelutehtävien täyttöä. Henkilöstömenosäästöjä tavoitellaan säästövapaita purkamalla, vähentämällä
sijaisuuksien ja määräaikaistuuksien käyttöä sekä hakemalla säästöjä erilliskorvauksien ja matkakustannusten vähenemisen kautta.

Sairauspoissaolokustannuksia ja varhaiseläkkeistä aiheutuvia maksuja pyritään aktiivisesti vähentämään muun muassa varhaisen
välittämisen mallin aktiivisella käytöllä, korvaavan työn mallin hyödyntämisellä, tehokkailla uudelleensijoitustoimilla sekä tukemalla
työntekijän työhön paluuta työkykyä tukevia toimia hyödyntämällä. Työtä keventämällä tai työtehtäviä muuttamalla työkykyä
voidaan ylläpitää, ja työntekijä voi jatkaa työssä pidempään.

Henkilöstön osaamista kehitetään ennakoivasti ja huomioiden kaupungin järjestämien palveluiden vaatiman osaamisen tulevaisuu-
den tarpeet. Myös osaamisen täysimääräinen hyödyntäminen ja laaja-alaisuus ovat tärkeässä asemassa henkilöstöresurssien käy-
tön tehostamiseksi. Osaamisen kehittämisessä tavoitteena on asiakaslähtöisen osaamisen kehittäminen tulevaisuuden kunnan
muuttuvien palvelutarpeiden mukaisesti.

Johtamisen ja esimiestyön kehittämisessä painotetaan osallistavaa valmentamista ja henkilöstön vaikuttamismahdollisuuksien
lisäämistä. Avoin ja vuorovaikutteinen keskustelukulttuuri mahdollistaa toimintamallien ja prosessien kehittäminen yhdessä henki-
löstön kanssa.

Kaupunkikonserni

- konserniin kuuluvat tytäryhtiöt ja – yhteisöt
- osakkuusyhteisöt
- omistajapolitiikka ja konserniohjaus
- tytäryhtiöiden sitovat tavoitteet

Mikkelin kaupunkikonserni

Konserniin kuuluvat tytäryhtiöt ja -yhteisöt

Kaupunkikonsernilla tarkoitetaan kuntalain 6 §:n mukaan kaupungin sekä yhden tai useamman juridisesti itsenäisen yhteisön muodostamaa taloudellista kokonaisuutta, jossa kaupungilla eli emoyhteisöllä on yksin tai yhdessä muiden konserniin kuuluvien yksiköiden kanssa on kirjanpitolain 1 luvun 5 §:n tarkoittama määräamisvalta yhdessä tai useammassa yhteisössä, joita kutsutaan tytäryhteisöiksi. Mikkelin kaupunki ja sen liikelaitokset ja taseyksiköt yhdessä kaupungin tytäryhteisöjen kanssa muodostavat kaupunkikonsernin. Määräysvalta merkitsee kaupungin mahdollisuutta ohjata tytäryhteisöjen toimintaa niin, että konsernin tavoitteet ja edut tulevat otetuksi huomioon.

Kuntalain 114 §:ssä on säädetty konsernitilinpäätöksen laatimisvelvollisuudesta ja sisällöstä sekä niihin liittyvistä poikkeuksista. Kuntakonsernin tulee laatia täydellinen konsernitilinpäätös, joka sisältää konsernitaseen, konsernituloslaskelman ja konsernin rahoituslaskelman sekä liitetiedot.

Kaupunginvaltuusto päättää kuntalain 14 §:n mukaan kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden keskeisistä tavoitteista sekä konserniohjauksen periaatteista. Valtuusto antaa tytäryhteisöjen ohjausta ja valvontaa koskevia periaatteita kunnan konsernijohtolalle, ja valtuuston asettamat tavoitteet ohjaavat kunnan edustajien toimia tytäryhteisöjen toimielimissä. Kyseiset tavoitteet eivät kuitenkaan sido oikeudellisesti tytäryhteisöjä; tavoitteenasetanta on luonteeltaan välillistä ja pääomistajan tahdon esille tuomista.

Talousarviossa asetetaan tytäryhteisökohtaiset vuoden 2019 toiminnalliset tavoitteet merkittävälle tytäryhteisöille. Ohjelmakorteissa esitetyt tavoitteet on johdettu Mikkelin kaupunkistrategian strategisista ohjelmista, minkä lisäksi on määritetty myös muita tytäryhteisöjen toiminnan kannalta keskeisiä tavoitteita. Kaupungin edustajien tulee toimia tytäryhteisöjen päätöksentekoeleimissä kaupunginvaltuuston asettamien tavoitteiden mukaisesti sekä noudattaa konserniohjeita.

Tytäryhteisöjen toiminnasta raportoidaan syys-marraskuussa ja tilinpäätöksessä. Lisäksi yhtiöt, joille on asetettu tavoitteita, esittelevät toimintaansa konserni- ja elinvoimajaostolle säännöllisesti.

Konserniin kuuluvat tytäryhtiöt ja muut yhteisöt

Mikkelin kaupunki ja sen määräysvallassa olevat tytäryhteisöt muodostavat kuntakonsernin, jossa on yhteensä 11 merkittävää osakeyhtiötä, 13 asunto- tai kiinteistöyhtiötä ja viisi säätiötä, joiden katsotaan omistusosuudeltaan tai määräysvallan kautta kuuluvan konsernin tytäryhtiöksi tai -yhteisöksi. Lisäksi kaupungilla on omistusta 15 osakkuusyhteisössä sekä viidessä kuntayhtymässä.

Konserni- ja elinvoimajaosto on laatinut kaupunginhallitukselle selvityksen konsernirakenteen tiivistämisestä. Selvitys on käsitelty kaupunginhallituksessa 28.5.2018, ja työskentely tiivistämisselvityksen pohjalta jatkuu edelleen vuonna 2019.

Konsernirakenne 2018

	kaupunki	konserni
Tytäryhteisöt		
Etelä-Savon Energia Oy (konserni)	100,00 %	
- ESE-Tekniikka Oy		100,00 %
- ESE-Verkko Oy		100,00 %
- Haukivuoren Lämpö		100,00 %
- Huippuenergia Oy		100,00 %
- OOOEse Ruskij Les		100,00 %
- OOOEse, Venäjä		100,00 %
- Biohauki Oy		54,34 %
- Biosairila Oy		30,00 %
- Lumme Energia Oy		20,60 %
Kiinteistökehitys Naistinki Oy	100,00 %	
Metsäsairila Oy	100,00 %	
- Biosairila Oy		50,00 %
Mikalo Oy	100,00 %	
Mikkelin Asumisoikeus Oy	100,00 %	
Mikkelin opiskelija-asunnot Oy	100,00 %	
Mikkelin Oppilaitoskiinteistöt Oy	100,00 %	
Mikkelin Jäähalli Oy	74,88 %	89,10 %
Mikkelin kehitysytio Miksei Oy	79,80 %	
Etelä-Savon Koulutus Oy	62,50 %	
- KasvuEsedu Oy		62,50 %

	kaupunki	konserni
Mikkelin Ravirata Oy	52,70 %	
Mikkelin Matkailu Oy (ei toimintaa)	100,00 %	
<i>Kiinteistö- ja asuntoyhtiöt</i>		
As. Oy Pirttitie III	100,00 %	
Kiint. Oy Jääkärikatu 31 (Naistinki Oy:n tytär)		100,00 %
Kiint. Oy Kyyhkylä (Naistinki Oy:n tytär)		100,00 %
As. Oy Tuppura	97,00 %	
As. Oy Hirvipari	95,69 %	
Kiint.Oy TeknoGraani (Naistinki ja ESE omistavat)		75,64 %
As. Oy Mikkelin Nuottapuisto (Mikalon tytär, yhd. kaupunkiin)		70,00 %
As. Oy Mikkelin Hauki-Koivikko	70,00 %	
Kiint. Oy Ristiinan Suopursu	70,00 %	
Kiint.Oy Kenkäveronniemi	66,70 %	
Kiint.Oy Mikkelin Takojankatu 1	58,63 %	
Mikkelin Arkistotalo Oy	56,00 %	
Kiint.Oy Mikkelin Tietotaitokortteli	51,56 %	
<i>Kuntayhtymät</i>		
Etelä-Savon kampuskiinteistöt kuntayhtymä	72,30 %	
Etelä-Savon Sosiaali- ja terveystoimen kuntayhtymä	57,42 %	
Etelä-Savon Maakuntaliitto	33,02 %	
Vaalijalan ky	12,80 %	
Itä-Suomen Päihdehuollon ky	6,79 %	
<i>Osakkuusyhteisöt</i>		
Kyyhkylän Asuntolat Oy	49,20 %	
Kiint. Oy Vaahteranlehti	48,99 %	
Kiint. Oy Otavan Ketola	47,26 %	
Mikkelin Pesula Oy	42,86 %	
Kiint. Oy M:lin mlk:n Kuuselan kulma	41,02 %	
As. Oy Mikkelin Lehmusrivi	40,60 %	
Etelä-Savon Kaapelitelevisio (ei toimintaa)	36,80 %	
Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulu Oy (konserni)	35,80 %	
Saimaa Stadiumi Oy	35,32 %	56,13 %
Mikkelin Mikaeli Oy	33,33 %	
Kiint.Oy Kattilansillan kauppakeskus	32,11 %	
As. Oy Partinkartano	30,64 %	
Kiint. Oy Mikkelin Musiikkiopistotalo	21,24 %	
Sodan ja rauhan keskus Muisti Oy ¹	20,00 %	70,57 % ²
Kiint. Oy Mikkelin Torikioski	17,70 %	44,30 %

¹ Talousarvion laatimishetkellä marraskuussa 2018 Sodan ja rauhan keskus Muisti Oy:n perustamisvaihe on vielä kesken, ja Mikkelin kaupungin omistusosuus yhtiöstä on 100 %. Yllä on esitetty 31.12.2018 mennessä saavutettava tavoitetilä yhtiön toteutettavaksi sovittujen suunnattujen osakeantien jälkeen.

² Sodan ja rauhan keskus Muisti Oy:n konserniomistusprosentti on laskennallinen, sillä konserniomistus muodostuu Muistin tukisäätiön kautta. Laskentaperusteena on käytetty tukisäätiön perustamissopimuksen mukaisia peruspääomaosuuksia.

Säätiöt, joissa kaupunki on mukana
Haukivuoren Vanhustentalosäätiö
Karjala-tietokantasäätiö
Kyyhkylä-säätiö
Sodan ja rauhan keskus Muistin tukisäätiö
Suomen elinkeinoelämän keskusarkiston säätiö

Omistusyhteisyyhteisöä pidetään osakkuusyhteisönä, jos kunnalla on vähintään viidesosa ja enintään puolet omistusyhteisyyhteisön osakkeiden tai osuuksien tuottamasta äänimäärästä. Kaupungilla voi olla huomattava vaikutusvalta ja mahdollisuus vaikuttaa yhteisön taloudellisten ja operatiivisten päätösten tekemiseen, mutta sillä ei ole konsernisuhteelle ominaista määräysvaltaa.

Omistajapolitiikka ja konserniohjaus

Mikkelin kaupunginvaltuusto on vahvistanut omistajapolitiittiset linjaukset päätöksellään 20.2.2017 § 15. Omistajapolitiikka koostuu erityisesti omistajastrategian valinnasta ja sen onnistuneisuuden arvioinnista sekä konserniohjauksesta. Omistajapolitiittisissa linjauksissa määritellään omistukselle asetettavat tuotto- ja muut tavoitteet sekä omaisuuden käytöstä vastuussa olevat tahot. Samoin määritellään, miten seuranta ja raportointi on järjestetty.

Tehokkaalla omistajapolitiikalla kaupunki pyrkii pääoman ja omaisuuden tehokkaaseen käyttöön; pääomia vapauttamalla ja uudelleen kohdistamalla kaupunki pyrkii lisäämään kunnan pääomien tuottavuutta ja kehittämään kaupunkia sekä luomaan hyvän kuntatalouden. Omistuksille on kaupungin talousarviossa määritelty yhteisökohtaiset tuotto- ja muut toiminnalliset tavoitteet.

Uutena asiana talousarvioon tuodaan omistajapolitiittinen ohjelma, mikä tarkoittaa omistajapolitiittisista linjauksista johdettuja konkreettisia omistajapolitiittisia toimenpiteitä talousarviovuodelle 2019. Toimenpiteisiin on nostettu myös ennakkotietona sellaisia tehtäviä tai suunnitelmia, jotka tulevat vaatimaan kaupungin osalta ratkaisuja. Ensimmäiset omistajapolitiittiset toimenpidetavoitteet on merkitty talousarviotekstiin kunkin yhtiön kohdalle niiltä osin kun toimenpiteitä on pystytty osoittamaan. Omistajapolitiittiset toimenpiteet jalostuvat talousarviovuoden aikana ja niiden toteutumista arvioidaan tilinpäätösraportoinnin yhteydessä.

Konserniohjaus

Kaupunginvaltuusto on hyväksynyt päätöksellään 11.12.2017 § 94 Mikkelin kaupungin konserniohjeen, joissa on määritelty konsernin johtosuhteet ja johtamisen säännöt.

Konserniohjauksella tarkoitetaan omistajaohjausta ja tytäryhteisöjen valvontaa koskevien ohjeiden antamista. Omistajaohjaus on kunnan edustajien päätösvalan käyttöä, käytön ohjaamista yhtiökokouksissa tai vastaavissa elimissä sekä muita toimenpiteitä, joilla kunta osakkeenomistajana myötävaikuttaa yhtiön hallintoon ja toimintaperiaatteisiin. Tytäryhtiöiden valvontaa koskevia ohjeita taas annetaan kunnan omille toimielimille ja viranhaltijoille. Lisäksi kunta voi antaa teknisluonteista ohjeistusta tytäryhtiöille sovitussa konsernin toiminnoissa, kuten tilinpäätösraportoinnissa ja rahoituksen taikka hankintojen järjestämisessä. Konserniohjausten piiriin katsotaan usein kuuluvan myös kunnan omistusoikeus liikelaitoksissa ja valvontaohjeiden antaminen liiketoimintaa valvoville kunnan toimielimille ja liikelaitoksen johdolle.

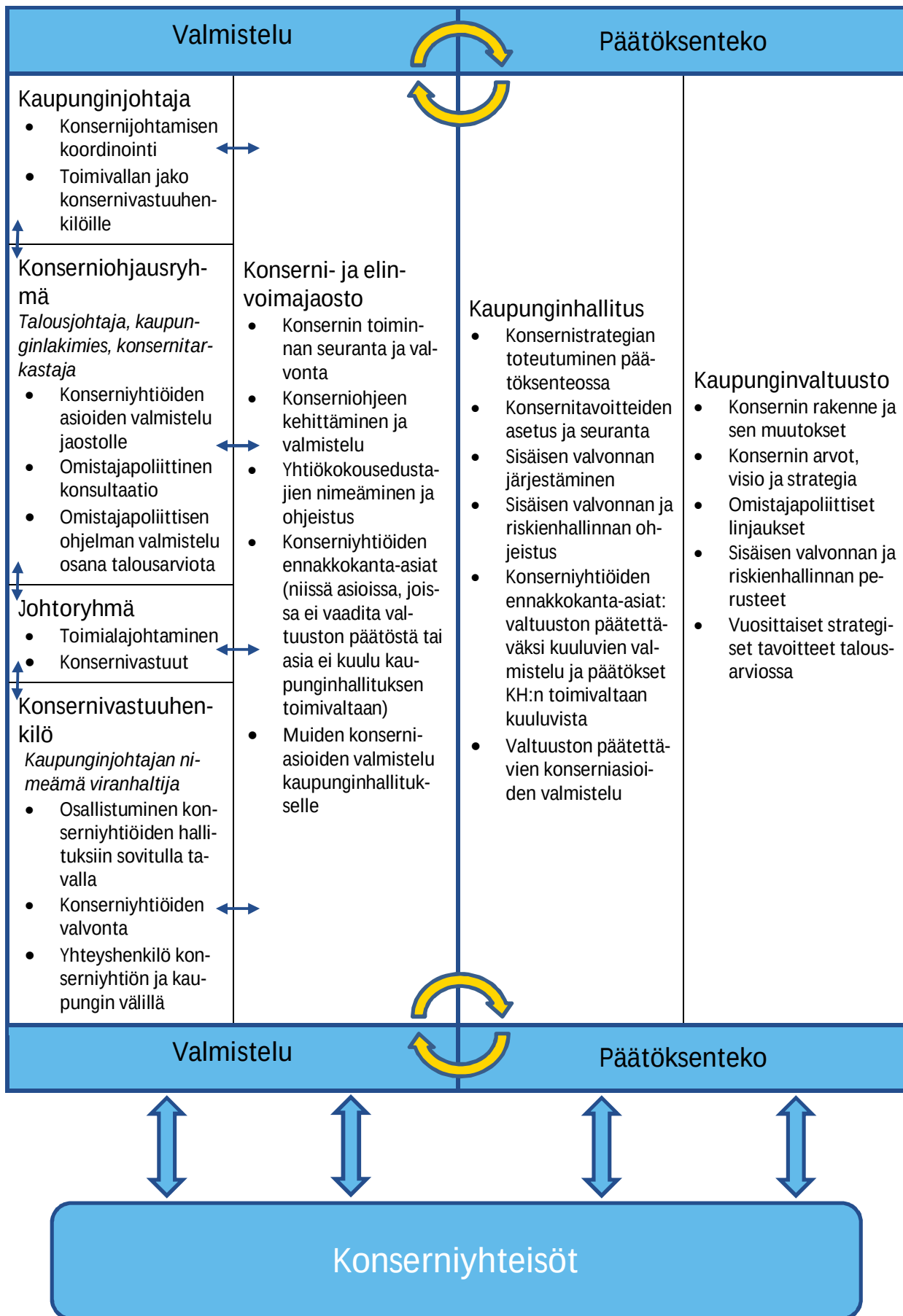
Kaupunginhallitus on hyväksynyt 22.6.2009 konserniohjauksen järjestämistä koskevat periaatteet. Periaatteiden mukaan konserniohjauksen ja -valvonnan käytännön järjestämiseksi on tarkoituksenmukaista, että valvonta- ja seurantavastuu delegoidaan kaupungin johtoryhmään kuuluville viranhaltijoille. Uusimman delegointipäätöksen on tehnyt konserniohjeen nojalla kaupunginjohtaja vuonna 2018. Konsernivalvonnan vastuuhenkilöt esitetään myös talousarviokirjan lopussa.

Konserniohjausprosessi

Mikkelin kaupungin tytäryhteisöjen tavoitteet määritellään vuosittain kaupungin talousarviossa. Yhteisöjen tavoitteet valmistellaan yhteistyössä tytäryhtiön ja yhteisön konsernivalvontajärjestelmän kanssa. Konsernitavoitteiden toteutumisesta raportoidaan konserni- ja elinvoimajaostolle vuosittain (syys-marraskuussa) siten, että kaupungin seuraavan vuoden talousarvion tavoitteiden määrittelyssä voidaan huomioida kuluvan vuoden tavoitteiden toteutuminen. Valtuusto arvioi konsernin tavoitteiden toteutumista vuosittain tilinpäätöksissä. Kaupunginhallitus antaa konsernitalinpäätöksen yhteydessä tiedot kaupunginvaltuustolle konsernin toiminnasta ja taloudesta.

Arviointi perustuu konsernin toiminnasta ja taloudesta saatuihin tietoihin. Konserniyhtiöiden seurantaa on täsmennetty ja yhteydenpitoa on tiivistetty. Yhtiöt pyydetään kaupunginhallituksen alaisen konserni- ja elinvoimajaoston kuultavaksi vuosittain. Lisäksi keskeisten konserniyhtiöiden kesken järjestetään konsernipäiviä, jossa käydään läpi konserniyhtiöitä koskevia yleisiä asioita.

Konserniohjausprosessia on havainnollistettu seuraavalla sivulla olevalla prosessikaaviolla.

Kuvio 4: Mikkelin kaupunkikonsernin konserniohjauksen prosessikaavio.

Tytäryhteisöjen valtuustoon nähden sitovat tavoitteet

Kaupunki on määritellyt 11 tytäryhtiölle valtuustoon nähden sitovat tavoitteet. Näiden yhtiöiden tehtävänä on palvelutuotannon hoitaminen tai kaupungin kehittämistoimintaan keskeisesti osallistuminen. Konsernivastuuhenkilöiden tulee toimia kaupunginvaltuuston asettamien tavoitteiden mukaisesti sekä noudattaa konserniohjetta.

Etelä-Savon Energia -konserni

Omistus: 100 %

Toimiala: Sähkön- ja lämmöntuotanto, sähkönsiirto

Toimintaympäristössä ennakoitavat muutokset vuosina 2019–2023

Sähkön hinta on ollut viime vuosina niin alhainen, että vastapainesähkönkään tuottaminen ei ole aina ollut kannattavaa. Tällä hetkellä huono vesitilanne on kuitenkin nostanut sähkön hintaa, samoin Olkiluoto 3:n mahdollinen myöhästymisen voi nostaa hintoja vuonna 2019. Pidemmällä aikajaksollakaan ei ole näkyvissä, että sähkön hinta säilyisi nykyisellä tasolla, joka on ollut 40–60 €/ MWh. Vuodet tulevat aiempaa lämpimämmiksi ja sateisemmiksi. Tämä voi pienentää lämmönmyyntiä ja heikentää polttoaineiden laatua. Vuodelle 2019 on saatu kuivan kesän ansiosta erittäin hyvälaatuisia polttoainetta.

Jatkossa yhtiöt tulevat panostamaan aurinkoon ja tuuleen energiantuotannossaan. Liikenteessä panostetaan sekä sähkö- että kaasuautoihin.

Sähkön siirrossa alkoi uusi valvontakausi 2016-2019 ja uusi valvontamalli mahdollistaa edelliskaudta korkeamman tuottotason sähkön siirrolle. Mahdollisesti valtiolta tulee kuitenkin tekemään päätöksiä, että tuottotaso tulee jatkossa laskemaan.

Tulostavoitteet

Voimaliiketoiminta Strateginen valinta: Luovumme turpeen käytöstä vuoteen 2035 mennessä		
Tavoite	Toimenpiteet	Mittarit
Toteutetaan teknisiä toimenpiteitä, jotka mahdollistavat turpeen käytön edelleen vähentämisen.	1. Pursiala 2 turbiinin muuttaminen kaukolämpöturbiiniksi, jotta kaikki sähkö saadaan tehtyä hyvän hyötysuhteen vastapainesähköä. Tällöin voidaan tehdä tuotantoa Pursiala 2:lla enemmän ja turvetta vaativalla Pursiala 1:lla vähemmän.	Turpeen käytön osuus: Nyt noin 20 %, muutoksen jälkeen noin 15 %.
Kokonaishyötysuhteen parantaminen edelleen.	1. Pursiala 2 turbiinin muuttaminen kaukolämpöturbiiniksi, jotta kaikki sähkö saadaan tehtyä hyvän hyötysuhteen vastapainesähköä. 2. Ajosuunnittelun ja optimoinnin kehittäminen edelleen.	Kokonaishyötysuhde. Nyt noin 80 %, tavoite 82 %.
Tuotanto-ominaisuudesta ja osaamisesta huolehtiminen siten, että huoltovarmuus on taattu.	1. Kunnossapito- ja käyttöorganisaation osaamisesta huolehtiminen, myös jatkuvuusmielessä. 2. Vuosihuoltojen ja investointien toteuttaminen oikea-aikaisesti, laadukkaasti ja riittävän varoin.	Laskennallinen huippu- ja varalämpökeskusten varatehon tarve. Tavoitteena vähemmän kuin v. 2018.

Kaukolämpö Strateginen valinta: Tavoittelemme hyvää kannattavuutta ja kilpailukykyistä hinnoittelua		
Tavoite	Toimenpiteet	Mittarit
Hyvän tuloksen takaava hinnoittelu siten, että kilpailukyky turvataan myös uudisrakentamisessa.	1. Hinnoittelun maltillinen arvioiminen kustannuksia vastaavaksi.	Liikevoittoprosentti vähintään 10 %. Kaukolämmöstä luopuvien asiakkaiden määrä ei lisääntynyt vuoden 2018 tasosta.
Asiakkaan kulutustiedon laadun parantaminen ja kulutusjouston mahdollistaminen.	1. Kaukolämpömittareiden vaihtaminen tuntiluokaksi. 2. Kulutusdatan hyödyntäminen palveluissa.	Mittarit vaihdettu Q4/2020 mennessä isoihin käyttökohteisiin. Uusi kulutusjouston palvelutuote lanseerattu Q4/2022 mennessä.

Verkon arvon säilyttäminen, optimointi simuloinnilla.	1. Riittävän tiedon kerääminen verkoston tilatiedosta. 2. Simulointiohjelmiston hankkiminen ja käyttöönotto.	Verkosto ajettu simulointimalliin, jolla voidaan optimoida investointeja. Tehty Q4/2019 mennessä.
ESE edistämässä isoa lämmön tai höyryn käyttöä. Esim. kylpylä Mikkeliin?	1. Markkinointia lämmön- ja höyrynkäyttöä.	Tikkalan alueelle saatu uusi teollinen asiakas Q4/2022 mennessä.
Uudet liiketoiminnot Strateginen valinta: Haemme kasvua uusista liiketoiminnoista		
Tavoite	Toimenpiteet	Mittarit
Aurinkoliiketoiminta verkostoituu sopivien toimijoiden kanssa muodostaen vahvan palvelukokonaisuuden. Ydinosaaminen säilytetään ESE-konsernissa.	1. Etsitään sopivia yhteistyökumppaneita. 2. Perustetaan yhteisyritys tai päästään kumppanuussopimuksiin. 3. Kehitetään ja tuoteistetaan palvelukokonaisuudet ja panostetaan asiakashankintaan.	Yhteistyökumppani löydetty Q2/2019 mennessä. Foremica-tuotteen myynti kaksinkertaistuu vuosittain.
ESE vastaa Mikkelin seutukunnan biokaasun jakelusta ja vähittäismyynnistä sekä kehittää biokaasualan johtavaksi asiantuntijaorganisaatioksi.	1. Hankitaan omistukseemme Mikkeliin ja Haukivuorella olevat tankkausasemat ja niihin liittyvät laitteet. 2. Rakennetaan 2 uutta tankkausasemaa seutukunnalle. 3. Hankitaan 2–3 teollista kaasiasiakasta. 4. Rekrytoidaan ja/tai koulutetaan tarpeen mukaan sopivaa henkilöstöä	Kaasun myynnin kasvu 20 % vuodessa.
Aurinkolämmöllä korvataan polttamalla tuotettua lämpöenergiaa oman verkon sopivissa kohteissa.	1. Selvitetään taloudellisesti kannattavat kohteet 2. Rakennetaan taloudellisesti kannattavat kohteet.	Toteutettu yksi kohde.
ESE-Verkko Strateginen valinta: Noudatamme kohtuullista hinnoittelua		
Tavoite	Toimenpiteet	Mittarit
Hinnoittelussa tavoitellaan lähes maksimituottoa.	1. Ennakkolaskenta kuluvalle valvontajaksolle ja tulevien valvontajaksoiden osalta sekä sen perusteella tarpeelliset hinnanmuutokset.	Toteutunut tulos / sallittu tuotto. Tavoitteena että toteutunut tulos on vähintään 90 % sallitusta tulosta tarkastelujakson päättyessä.
Asiakaspalvelun parantaminen.	1. Häiriötiedotuksen tekstiviestipalvelu. 2. Yleisen sähköverkkodatan netti-/somejakelu.	Asiakasmäärä tekstiviestipalvelussa. Asiakaskyselyiden tulokset.
Verkko-omaisuudesta ja osaamisesta huolehtiminen niin, että jakeluvarmuus on taattu.	1. NKA-arvo pidetään yli 50 %. 2. Kyberriskit torjutaan.	Investointimäärä keskimäärin 2,5 m€/v. Ei realisoituneita kyberriskejä.
ESE-tekniikka Strateginen valinta: Haemme kasvua ESE-Tekniikassa		
Tavoite	Toimenpiteet	Mittarit
Liikevaihdon kasvattaminen markkinointia ja myyntityötä lisäämällä.	1. Resurssin lisääminen: toimitusjohtajapestin muuttaminen täysiaikaiseksi. 2. Jalkautuminen maakuntiin. 3. Referenssikohteita, jotka tukevat myyntiä.	Liikevaihto vuonna 2020 vähintään 30 % suurempi kuin vuonna 2018. 50 asiakaskäyntiä / yhteydenottoa vuodessa. 10 uutta asiakasta vuodessa.
Tuloksen parantaminen laskutettavaa työaikaa lisäämällä ja seuraamalla laskutettavaa työaikaa.	1. Seurantajärjestelmän käyttöönotto ja jalkauttaminen. 2. Tulosten analysointi ja hyödyntäminen. 3. Yksilötasolla työntekijöiden työtehon seuranta. 4. Työtehon seurannan hyödyntäminen tulospalkkauksessa.	Liikevoitto nostetaan 10 %:iin vuoteen 2020 mennessä.
Liikevaihdon kasvattaminen palveluita tuotteistamalla.	1. Jalkautuminen maakuntiin. 2. Testikohteita omalle talolle. 3. Laadukkaita palveluita asiakkaille.	Kaksi tuotteistettua palvelua vuosittain.

OHJELMAKORTIT

2. KESTÄVÄN KASVUN OHJELMA

Painopiste: Terveellinen ja turvallinen ympäristö		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Liikennepäästöjen vähentäminen	Biokaasutankkauspisteiden lisääminen / Energialiiketoiminta (nykytaso 2 kpl)	Tankkauspisteiden määrä + 2 kpl
Ilmanlaadun parantaminen ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen	Turpeen käytön vähentäminen / Voimaliiketoiminta (nykytaso 20 %)	- 5 %-yksikköä
	Aurinkolämpö ja –sähkökohde, jolla korvataan polttamalla tuotettua energiaa / Energialiiketoiminta	1 kohde

Painopiste: Kaupungistuminen		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Kestävä kehitys ja ilmastomuutoksen torjunta	Kaukolämpöasiakkaiden kulutustiedon laadun parantaminen vaihtamalla mittarit / Energialiiketoiminta	Mittarinvaihto aloitettu isoissa kohteissa v. 2019

3. ELINVOIMAOHJELMA

Osaaminen ja TKI-toiminta		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
EcoSairila -kehittämislusta	BioSairila-hankkeen valmistuminen / BioSairila Oy	Laitos tuotannossa v. 2019

Kaupunkimarkkinointi		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Kaupunkiorganisaation markkinoinnin ja viestinnän viestien ja visuaalisen ilmeen yhtenäistäminen	Osallistumme kaupunkimarkkinointitiimin toimintaan / Hallinto	Osallistuminen
Tapahtumat	ESE tukee sopivia kaupungin järjestämiä tapahtumia / Hallinto	1 tapahtuma

Tunnusluvut

	TP 2017	TA2018	Ennuste 2018	TS 2019
Liikevaihto	48,4 milj. euroa	51 milj. euroa	47 milj. euroa	47 milj. euroa
Tilikauden voitto/tappio (verojen jälkeen)	3,5 milj. euroa	2,6 milj. euroa	1,5 milj. euroa	2 milj. euroa
Osinko	2,86 milj. euroa	2,86 milj. euroa	2,86 milj. euroa	2 milj. euroa
Investoinnit	17,5 milj. euroa	5,8 milj. euroa	7,9 milj. euroa	10,5 milj. euroa
Ulkoinen velka	90,7 milj. euroa	85 milj. euroa	85 milj. euroa	83 milj. euroa
Sisäinen velka	14,3 milj. euroa	14,3 milj. euroa	14,3 milj. euroa	14,3 milj. euroa
Konsernitilin limiitti	4,2 milj. euroa	4,2 milj. euroa	4,2 milj. euroa	4,2 milj. euroa
Omavaraisuusaste	18%	15%	15%	15%
Henkilöstö vakituinen	90	90	92	90
määräaikainen	9	4	4	3

Toimintaan liittyvät riskit ja niihin varautuminen

Strategiset riskit

ESE:n strategiset riskit liittyvät Pursialan voimalaitoksen tuotannon sekä kaukolämmön myynnin kannattavuuteen. Lämpiminä vuosina Pursialan voimalaitoksen tuotantomäärät ovat vähäisiä, ja ns. minimikuormalla ajaminen heikentää tuotannon hyötysuhdetta. Pursialan voimalaitos pystyisi tuottamaan lämpöä tämänhetkistä lämpökuormaa enemmän. Voimalaitoksen toiminnan kannattavuuteen kytkeytyy myös poliittisia riskejä, kuten muutokset polttoaineiden verotuksessa. Tukkusähkömarkkinoilla hinnat ovat edelleen alaiset tuotantokustannuksiin verrattuna. Kaukolämmössä haasteena on puolestaan energiankulutuksen väheneminen kiinteistöissä sekä maalämpöratkaisujen imagoetu markkinoinnissa, joka tosin on aiempaa pienempi.

Sähkön hintariskeihin varaudutaan ESEn hallituksen hyväksymällä riskipolitiikalla. Riskipolitiikka määrittelee, miten tulee varautua markkinahintariskisiin, määräriskisiin, vastapuoliriskisiin, likviditeettiriskisiin ja aluehintariskisiin. Lisäksi riskipolitiikka määrittelee rajat, joissa riskien tulee pysyä. Riskipolitiikan toteutumista seurataan kuukausittain.

Energian tuotantokustannusten nousua on pyritty hillitsemään uudistamalla polttoaineenhankintaa, keskittämällä hankinta entistä suuremmille toimijoille ja ottamalla toimitusehdoksi toimitus terminaaliin tai voimalaitokselle. Näin ESE ei enää itse kannu riskiä tienvarsikasojen hävikistä. Pursialan voimalaitoksen uusi polttoaineen mittausjärjestelmä antaa myös entistä tarkemmat tiedot polttoaineiden energia-arvoista, mikä tarkentaa laskutusta.

Operatiiviset riskit

Operatiivisista riskeistä merkittävimmät ovat puupolttoaineen saatavuus Pursialan voimalaitoksella, lämmöntuotantokapasiteetin riittävyys ja toimivuus sekä sähkönjakelun varmistaminen.

Polttoaineiden saantia on pyritty turvaamaan riittäväillä polttoainesopimuksilla, omilla polttoaineiden varmuusvarastoilla sekä keskittämällä polttoaineterminaalitoiminnot Mikkelin Metsä-Sairilaan. Puupolttoaineiden saatavuutta varmistaa lisäksi oman polttoainehankinnan kehittäminen Venäjällä. Uutena haasteena on polttoainekäytön äärevöityminen. Tämä tarkoittaa sitä, että voimalaitos käyttää hyvin lyhyinä jaksoina paljon polttoainetta, kun muina aikoina polttoaineen käyttö on huomattavasti pienempää. Polttoainetoimittajilta vaadittaisiin näin ollen entistä enemmän kylminä kuukausina haketusta tukevaa terminaaliavarastointia, mikä edellyttää investointeja.

Lämmöntuotantokapasiteetin riittävyys häiriötilanteissa ja suurissa kuormitusilanteissa on varmistettu vara- ja huippulämpökeskuksilla. Pursialan lämmöntuotantokapasiteetti on noin 130 MW ja vara- ja huippulämpökeskusten kapasiteetti noin 110 MW. Vara- ja huippulämpökeskusten kapasiteetin tulee vastata kaukolämmön myyntimäärien kehitystä.

Verkkotoiminnan riskeinä ovat sähkönjakelun häiriöt ja sallitun tuoton laskentaan vaikuttavat viranomaissäädökset. Sähköverkon kehittämiseksi on laadittu suunnitelma. Se ohjaa verkkoon tehtäviä investointeja, joilla pyritään turvaamaan sähköverkon toimintavarmuus sekä kehittämään verkkoa. Sähkönjakelun häiriöitä pyritään lisäksi ennaltaehkäisemään siten, että verkon toimintakunnosta huolehditaan mm. huoltotoimenpiteillä ja verkonraivauksella. ESE-Verkko Oy jatkaa maakaapelointiasteen nostamista.

Muita riskejä ovat päästöoikeuksien riittävyys, muutokset sähkön markkinahinnassa sekä henkilöriskit. Yhtiön saamat ja edellisiltä vuosilta yli jääneet päästöoikeudet riittävät Pursialan voimalaitoksen tarvitsemaan turpeen polttomäärään, koska Pursialan kattilatekniikka mahdollistaa puunkäytön aina 85 %:iin saakka. Sähkön hintariskeihin on varauduttu riskipolitiikalla.

Hallituksella tulee aina olla suunnitelma siitä, miten toimitusjohtaja tullaan tarvittaessa korvaamaan. Lisäksi henkilöriskeihin on varauduttu sijaisuusjärjestelyin ja dokumentoimalla tietoa siten, että informaatio on aina myös muiden saatavilla. Sijainen tekee sijaistettavan työn ja tulee samalla perehdytetyksi toisen työhön käytännön kautta.

Rahoitusriskit

Konsernin rahoitusriskeihin on varauduttu joko kiinteäkorkoisilla lainoilla tai hankkimalla lainoille suojaustuotteita. Tällä tavoin suojattuja lainoja tulee olla noin 60–80 % konsernin lainakannasta aina seuraavien 10 vuoden ajan. Muutoksia voidaan tehdä hallituksen päätöksellä.

Vahinkoriskit

Konsernissa on tunnistettu seuraavat vahinkoriskit: omaisuusvahinkoriskit, vastuuvahingot, tuotannon keskeytysriskit, ympäristövahingot ja tapaturmat. Vakuutusmäärät tarkistetaan vuosittain.

Omaisuusvahinkoriskeihin on varauduttu omaisuusvakuutuksilla, joita ovat mm. laitosten ja irtaimiston vakuutukset sekä ajoneuvovakuutukset. Sähkö- ja kaukolämpöverkkoja ei ole vakuutettu. Toiminnan vahinkojen varalta yhtiöllä on vastuuvakuutus, joka sisältää myös toimitusjohtajan, hallituksen ja johtoryhmän vastuuvakuutukset. Pursialan voimalaitoksen sekä Tikkanen tuotantojen mahdollisen keskeytyksen varalta on keskeytysvakuutus. Ympäristövahinkoihin on varauduttu mm. ympäristövahinkovakuutuksiin sekä valitsemalla vähäpäästöisiä polttoaineita, parantamalla tulipalotilanteiden toimintavalmiuksia ja vaihtamalla sähköverkkoon ympäristöystävällisiä muuntajia.

Työtapaturmia pyritään ehkäisemään järjestämällä työturvallisuuskoulutusta koko henkilöstölle ja lisäämällä näin tietoisuutta turvallisista työtavoista. Lisäksi yhtiössä järjestetään säännöllisesti ensiapukoulutusta ja turvavartteja sekä ylläpidetään työturvallisuuskortteja. Työtapaturmien varalta henkilöstöllä on lakisääteinen tapaturmavakuutus sekä matkavakuutus työmatkoille. Henkilöstölle on otettu myös vapaaehtoinen sairauskuluvakuutus, joka kattaa kaikki sairaus- ja tapaturmakustannukset 10 000 euroon asti.

Omistajapoliittinen toimenpide talousarviovuodelle 2019	Arvioitu valmistuminen (ajankohta)	Huomioitavaa	Valmisteluvastuullinen	Muut osallistuvat tahot
Toimitilakysymys: muutto Rantakylä-taloon	12/2019		Naistinki Oy	
Pursiala 2:n turbiinimuutos, lauhdetuotannon vähentäminen	9/2019	Investointi noin 3 milj. €	Etelä-Savon Energia Oy / Voimaliiketoiminta	
Mahdolliset osakkuusyhtiöiden osuuksien myynnit	12/2019		Etelä-Savon Energia Oy / Hallinto	

Etelä-Savon Koulutus Oy (Esedu)

Omistus: 62,5 %

Toimiala: Toisen asteen koulutus järjestämisluvassa määrätyn koulutustehtävän mukaisesti. Muu koulutustoiminta. Koulutusta tukeva palvelu-, majoitus-, ravintola-, tutkimus- ja kehittämistoiminta.

Toimintaympäristössä ennakoitavat muutokset vuosina 2019-2023

Vuosien 2019 – 2023 aikana ammatillisen koulutuksen uudistus tullaan viemään täysimääräisesti läpi. Merkittävä osa osaamisen kehittämistä siirretään työelämään. Jokaiselle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen osaamisen kehittämisen suunnitelma (HOKS). Uusi rahoituslaki tulee vaiheittain voimaan. Vuoteen 2022 mennessä perusrahoituksen osuus laskee 50 %: iin. 35 % rahoituksesta tulee suoritteista ja 15 % vaikuttavuudesta eli opiskelijoiden työllistymisestä ja jatko-opintoihin siirtymisestä.

Vuoden 2019 aikana Esedu aloittaa oman nuorten työpajatoiminnan. Työnjakoa täsmennetään omistajan kanssa, erityisesti teknologia-alojen ja maahanmuuttajien pajat alkavat valtionavustuksella. Työllisyyspalveluiden merkitys kaiken kaikkiaan Esedukonsernissa tulee nousemaan. Kilpailulla markkinalla tapahtuvan osaamisen kehittämisen osalta kilpailu tulee kiristymään ja hinta näyttää olevan kriteereistä useimmiten vahvin.

Tulostavoitteet

Vuoden 2017 rahoitusleikkaus jakotettiin vuosille 2017–2018 ja tilikauden 2019 talousarvio on laadittu 0-tulokselle. Henkilöstömäärä pyritään pitämään vuoden 2017 tasolla, mikäli tulopohja pysyy arvioidulla tasolla. Opiskelijavuositavoite painottamattomana 2.724, joten jatkuvaan hakuun on panostettava vahvasti.

OHJELMAKORTIT

1. HYVÄN ELÄMÄN OHJELMA

Painopiste: Yhteisöllisyys		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Syrjäytymisen ehkäisy	Tiivis yhteistyö nuorten pajatoiminnan kanssa ja oman pajatoiminnan käynnistäminen.	2 toimivaa pajaa 2019 KTK-indikaattorit ohjelman mukaan
Kumppanuustalo-toimintamalli	Esedu-pisteet osana kumppanuustalo-verkostoa, tavoitteena koulutukseen hakeutumisen matala kynnyks	Toiminta käynnissä 2019
Uusille urille -hanke	Nuorten työelämätaitojen vahvistaminen	Keskeyttämisen ehkäisy ja työllistyminen tai jatko-opinnot
Osallisuuden ja toimijuuden edistäminen	Yhteisöllisyyttä tukevat tapahtumat, esim. hyvinvointi virtaa	Esedun nuorten yhteiset tapahtumat (2-3), yhteistyö lukion kanssa

Painopiste: Aktiivinen ja hyvinvointia tukeva arki		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Kansalaislähtöisen toiminnan mahdollistaminen	Ks. Kumppanuustalo-toimintamalli edellä	
	Ks. yhteisöllinen ruokailu alla	

Kävelyn ja pyöräilyn edistämisen toimenpiteet	Lanseerataan kävelyklubikortti esedulaisille	Kilpailu 2019, KTK-indikaattorit ohjelman mukaan
	Varmistetaan pyörien pysäköinti ja turvallinen säilyttäminen Esedun käytössä olevissa kiinteistöissä	

Painopiste: Sujuva ja turvallinen elämä vauvasta ikäihmisiin		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Yhdyspintatyössä valmistautuminen uuteen maakuntaan	Osallistuminen maakuntauudistuksen valmisteluun ja maakunnan osaamisen kehittämisen suunnitteluun	Esedusta toimija mukana 2 ryhmässä
	Johtamisen ja esimiestyön sekä henkilöstön osaamisen kehittämispalveluiden tarjoaminen muille konsernin toimijoille	
Fyysinen, psyykinen, sosiaalinen turvallisuus	Kotona asumisen tukemisen strategisen painopisteen toteuttaminen: ruokapalveluita kotiin ja yhteisöllinen ruokailu	Ruokapalveluiden tuottaminen käynnistyy
	Nuorten turvallisuuden tukeminen opintojen aikana	KTK-indikaattorit ohjelman mukaan

2. KESTÄVÄN KASVUN OHJELMA

Painopiste: Elinvoimaisuus		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Resurssitehokkuus	Vastuullinen ja aluekehitystä tukeva ammatillisen koulutuksen valtionosuusrahoituksen käyttö	100 % opiskelijavuosien käyttöaste
	Tilojen vähentäminen synergiaa lisäämällä	Yhteistyö nuorten työpajoissa

Painopiste: Kaupungistuminen		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Saavutettavuus	eAmiksen käynnistäminen opintojen saavutettavuuden tueksi	Toiminta käynnistynyt 2019
Palvelujen digitalisointi	Ks. Saavutettavuus edellä	

3. ELINVOIMAOHJELMA

Osaaminen ja TKI-toiminta		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Työelämän tarpeista lähtevä koulutus	Valtionosuusrahoituksen tehokas käyttö ammatillisessa koulutuksessa	Ammatillisen koulutuksen rahoitus-indikaattorit
	Koulutussopimusten ja oppisopimusten kohdentaminen työllistymisen tueksi	ForeAmmatti käyttöön otettu alustana 2019
	Työelämäfoorumien toiminnan kehittäminen	Toimivat kaikilla aloilla

Painopiste: Asiakaslähtöiset yrityspalvelut		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Laadukkaat neuvonta- ja kehittämispalvelut sekä yhteistyöverkostot yritykselle elinkaaren eri vaiheisiin	KasvuEsedu Oy:n tarjoamat kehittämis- ja koulutuspalvelut, osaamiskartoitukset	KasvuEsedun liikevaihto, 80 kartoitusta

Työllisyydenhoito		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
TMT-maksun pienentäminen	Esedun rekrytointia ja työllisyyttä tukevien palveluiden käynnistäminen (yritykset, opiskelijat, julkinen sektori)	Käynnistyminen 2019

Osaavan työvoiman varmistaminen	<i>Ks. Työelämän tarpeista lähtevä koulutus, edellä</i>	
	Kiinteä yhteistyö TE-palveluiden kanssa	
	Osallistuminen työllisyyttä tukeviin hankkeisiin	

Tunnusluvut

	TP 2017	TA2018	Ennuste 2018	TS 2019
Liikevaihto	31.100.162	29.255.550	29.746.421	28.845.000
Tilikauden voitto/tappio	-1.115.122	-640.456	-381.608	45
Osinko	0	0	0	0
Investoinnit	1.501.062	1.250.000	1.250.000	1.000.000
Ulkoisen velka	5.047.168	5.000.000	5.000.000	5.000.000
Sisäinen velka	0	0	0	0
Konsernitilin limiitti	3 milj.euroa, ei käytetty	3 milj.euroa, ei käytetty	3 milj.euroa, ei käytetty	3 milj.euroa, ei käytetty
Omavaraisuusaste	59,14%	52,4%	57,8%	57,8%
Henkilöstö vakituinen	351	362	360	342
määräaikainen	301	308	310	300
	50	54	50	42

Ei lainoja.

Toimintaan liittyvät riskit ja niihin varautuminen

Keskeisimmät riskit ovat opiskelijavuosimäärän väheneminen, KasvuEsedun myynnin lasku ja osaavan työvoiman saatavuuden heikkeneminen. Varautumisena osaamisen vahvistaminen, aikaan ja paikkaan sitomattoman osaamisen kehittämisen lisääminen ja vaikuttavuudella markkinointi.

Omistajapoliittiset toimenpiteet talousarviovuonna 2019

1. Selvitetään Esedun hotellitoiminnasta ja sen myötä kyseisen kiinteistön vuokraamisesta luopuminen vuoden 2019 aikana. Hotellitoiminta ei riittävällä tasolla tarjoa oppimisympäristöä opiskelijoille eikä majoitusliiketoiminta ole Esedun toimialaa.
2. Keskustellaan teknologiaoppimisympäristöjen uudistamistarpeista ja luodaan yhteinen toimitilastrategia vuoteen 2025.
3. Esedu vahvasti mukana uusien koulujen rakentamisessa (oppimisympäristö).

Omistajapoliittinen toimenpide talousarviovuodelle 2019	Arvioitu valmistuminen (ajankohta)	Huomioitavaa	Valmisteluvas- tuullinen	Muut osallistuvat tahot
Toimenpide 1: Hotellitoiminnasta luopumisen selvittäminen	31.5.2019	Yt-menettelyn mukainen etene- minen	Anu Pynnönen	Esedun johtoryhmä
Toimenpide 2: Toimitilastrategia	31.12.2019	Tehdään yhdessä Mikko Oy:n kanssa	Arja Seppänen	Esedun johtoryhmä
Toimenpide 3: Uusien koulujen rakentamiseen osallistuminen (suunnittelu)	31.12.2019	Kaupungin otettava kilpailutuksissa huomioon	Vesa Vainikainen	Esedun johtoryhmä

Kiinteistökehitys Naistinki Oy

Omistus: 100 %

Toimiala: Kiinteistöjen hallinta, vuokraaminen, ylläpito ja investoinnit.

Naistinki on 100% omistaja Kiinteistö Oy Kyyhkylässä ja Kiinteistö Oy Jääkärintäti 31 (TUMA). Lisäksi yhtiöllä on useita osuomistuksia mm. Kiinteistö Oy Teknograanissa, Kiinteistö Oy Kuvernöörissä, Kiinteistö Oy Mikkelin Torikioskissa ja Mikkelin jäähalli Oy:ssä. Kyyhkylän ja Jääkärintätiä luvut eivät sisälly kokonaisuudessaan tähän raporttiin.

Toimintaympäristössä ennakoitavat muutokset vuosina 2019–2023

Yleinen taloudellinen tilanne on ollut hyvä. Tilojen kysyntä pysyy hyvällä tasolla ja suurin osa yrityksistä pystyy suoriutumaan maksuvelvoitteistaan. Taloudellisen tilanteen paraneminen yleisesti on vaikuttanut ja tulee jatkossakin vaikuttamaan siten, että asiakkaat haluavat parempia toimitiloja ja laajennuksia nykyisiin tiloihinsa. Tämä aiheuttaa vuokralaiskiertoa ja Naistingin resurssit kokonaan tyydyttää tuota kiertoa ovat rajalliset. Tämä aiheuttaa jonkin verran toimitilamuutoksia ja mahdollisesti vuokralaisten siirtymistä heille tällä hetkellä ajanmukaisempiin tiloihin.

Sijoittajien kiinnostus toimitilarakentamista kohtaan Mikkelin seudulla säilyy edelleen varovaisena ja jopa tiukkenee johtuen suuren investointikokonaisuuksien määrän kasvusta kasvukeskuksissa. Institutionaaliset sijoittajat eivät ole kiinnostuneita sijoittamisesta muihin kuin suuriin kasvukeskuksiin, joissa arvonnousu on mahdollista. Mikkelin kaupungilla on käynnissä useita tärkeitä aluerakennushankkeita. Uusien hankkeiden käynnistyminen Mikkelin seudulla edellyttää kaupunkikonsernin aktiivisuutta hankkeiden kehittäjänä. Alueiden rakennuttamisessa Naistingin rooli tulee olemaan tarkastelujaksoneen merkittävä, investointien suuruudeksi arvioidaan noin 30–35 miljoonaa euroa. Naistingin rooli elinkeinopolitiikan tekijänä vahvistuu edelleen.

Tulostavoitteet

Kiinteistökehitys Naistinki Oy:n strategiset tavoitteet ovat talouden vahvistaminen edelleen ja käynnissä olevien saneerauksien ja uudisrakennushankkeiden läpivieminen taloudellisesti kannattavasti Mikkelin elinkeinoelämää virkistäen. Suuren kokoluokan elinkeinoinvestointeja on valmistelussa/toteutuksessa noin 30 miljoonan euron edestä, ja hankkeet on tavoitteena saada toteutumaan vuoteen 2022 mennessä.

Yhtiön nykyisen kiinteistöomaisuuden korjausvelkaa tulee edelleen pienentää sekä ennakoida kiinteistöjen teknistä uudistamistarvetta. Investoinnit vuonna 2019 kohdistuvat kaupungin strategisesti tärkeiden yritysten kehittämisedellytysten turvaamiseen ja kiinteistökannan korjaustöihin.

OHJELMAKORTIT

1. HYVÄN ELÄMÄN OHJELMA

Painopiste: Aktiivinen ja hyvinvointia tukeva arki		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Luontoympäristön, kulttuurin ja rakennetun ympäristön hyvinvointivaikutusten edistäminen	Kyyhkylän ja Upseerikerhon kiinteistöistä ja ympäristöstä huolehtiminen siten, että toimivat kulttuuri- ja luontoarvoiltaan rikkaina toimintaympäristöinä kaupunkilaisille ja matkailijoille	Paikat ovat kunnossa ja käytettävissä

Painopiste: Sujuva ja turvallinen elämä vauvasta ikäihmisiin		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Fyysinen, psyykinen, sosiaalinen turvallisuus	Savosetin tilojen uudelleenjärjestely	uudet toimivat tilat

2. KESTÄVÄN KASVUN OHJELMA

Painopiste: Elinvoimaisuus		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Maapolitiikka	Toimiminen osaltaan Mikkelin kaupungin maapolitiikassa omalla asiantuntemuksella	Tarvittaessa aina käytettävissä
Matkailun edistäminen	Kyyhkylän matkailullisten toimintaedellytysten turvaaminen	kiinteistöjen pitäminen matkailullisesti houkuttelevina

Painopiste: Kaupungistuminen		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Palvelujen digitalisointi	Kiinteistöjärjestelmien digitalisointi	Pääprosessit on digitalisoitu

3. ELINVOIMAOHJELMA

Osaaminen ja TKI-toiminta		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Memory Campus -kehittämislusta	Kansalliskirjaston ja varastokirjaston sekä massadigitoinnin kiinteistöinvestoinnit	toteutunut rakennus

Painopiste: Asiakslähtöiset yrityspalvelut		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Sujuvat sijoittautumispalvelut, joustava ja ennakoiva kaavoitus	Toimitilatarpeen tyydyttäminen sijoittuville yrityksille	löydämme ratkaisun kaikille joko omasta kiinteistökannasta tai kolmansilta tahoilta
Laadukkaat neuvonta- ja kehittämispalvelut sekä yhteistyöverkostot yritykselle elinkaaren eri vaiheisiin	Etenkin omien asiakkaiden osalta aktiivinen rooli, mutta myös muille tiedontarvitsijoille tarvittaessa erittäin laadukasta neuvontaa	

Kaupunkimarkkinointi		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Mikkelin vetovoiman ja tunnettuuden lisääminen	Aktiivinen verkostotoiminta	toimivat ja monipuoliset yhteydet Mikkelin elinvoiman kasvattamiseksi

Tunnusluvut

	TP 2017	TA2018	Ennuste 2018	TS 2019
Liikevaihto	5.130.000	5.300.000	5.200.000	5.000.000
Tilikauden voitto/tappio	150.000	400.000	500.000	300.000
Osinko	0	0	0	0
Investoinnit	6.700.000	4.000.000	1.000.000	6.500.000
Ulkoinen velka	22.000.000	25.500.000	21.900.000	26.500.000
Sisäinen velka	117.000	90.000	90.000	60.000
Konsernitilin limiitti	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000
Omavaraisuusaste	26,3	25	27,6	26
Henkilöstö vakituinen	6	6	7	7
määräaikainen	0	0	0	0

Kiinteistöyhtiöiden (tyttären – Koy Jääkärintie 31 ja Koy Kyyhkylä) tunnusluvut eivät sisälly täysin yllä esitettyihin lukuihin. Niiden talous on tasapainossa, vieraan pääoman määrä on noin 11.000.000 euroa.

Toimintaan liittyvät riskit ja niihin varautuminen

Suurimpia yhtiön toimintaan liittyviä riskejä on yleisen taloudellisen tilanteen mahdollistavien yritysten eli vuokralaisten talousongelmat, jolloin vuokrasaajat voivat kasvaa ja tilojen vuokraaminen hidastua sekä vuokrataso laskea. Riskinä on, että yhtiön vuokratuloista merkittävä osa on muutaman sellaisen ison teollisuusyrityksen vuokria, joiden tiloille olisi vaikeaa löytää uutta käyttöä. Tämä on tarkasteltava huolella kaikissa uusissa investoinneissa. Toisaalta kaikki noin sata vuokralaista ovat hyvin erityyppisiä yrityksiä teollisista, kaupallisista ja konsulttialan yrityksistä julkishallinnon toimijoihin, mikä tasaa mahdollisia ongelmia tilojen vuokraamisessa. Vuoden 2016 aikana on sovittu kolmen suuren vuokralaisen kanssa pitkäaikaiset (3–8 vuoden) sopimukset, mikä alentaa toimintaan liittyviä riskejä näiden asiakkaiden ja heille vuokrattujen tilojen kohdalla.

Yhtiöllä on merkittävä määrä pitkäaikaisia lainoja, joten korkokannan mahdollinen nopea nousu aiheuttaisi ongelmia yhtiön tulokseen. Tämän vuoksi osa lainoista on suojattu korkojen nousua vastaan koronvaihtosopimuksilla ja osa koroista sidottu vuokran suuruuteen, jolloin korkovastuu on yhtiön sijasta asiakkaalla. Toisaalta yhtiön pääomarakenne on suhteellisen vahva, jolloin tase kestää myös joitakin tappiollisia vuosia.

Omistajapoliittiset toimenpiteet talousarviovuonna 2019

1. Konsernin kiinteistöomistuksen ja -hoidon yhtenäistämisen edesauttaminen ja osittain aktiivinen rooli mm. palvelujen järjestämisessä
2. Kaupunkikonsernin tilajärjestelyt
3. Suuri elinkeinopoliittinen investointi, joka edesauttaa merkittävästi kaupungin elinkeinostrategian toteutumista

Omistajapolitiittinen toimenpide talousarviovuodelle 2019	Arvioitu valmistuminen (ajankohta)	Huomioitavaa	Valmisteluvastuullinen	Muut osallistuvat tahot
Toimenpide 1: Konsernin kiinteistöomistuksen ja –hoidon yhtenäistäminen	2019-	Mm. kiinteistöautomaation, kustannuslaskennan ja valvonnan prosessit	Naistinki	Konsernin kiinteistötoimintaa harjoittavat ja/tai omistaja-käyttäjät
Toimenpide 2: Kaupunkikonsernin tilajärjestelyt	2019	Rantakylätalon saneeraus/uudisrantaaminen	Naistinki	ESE, vesilaitos
Toimenpide 3: Suuri elinkeinopoliittinen investointi	2022		Naistinki	Konserni, HY, OKM, Arkistolaitos

Metsäsairila Oy

Omistus: 100 %

Toimiala: jätehuolto ja kierrätys

Toimintaympäristössä ennakoitavat muutokset vuosina 2019-2023

Jäte- ja hankintalakien uudistukset vaikuttavat alan kehitykseen kuntayhtiöissä. Lakiuudistukset rajoittavat kuntayhtiöiden toimintamahdollisuuksia vapailla markkinoilla. Liikevaihtoa ja tuottoa ei voi saada tulevaisuudessa samalla tavalla yritysätteistä kuin aikaisemmin (rakennusjäte ja pilaantuneet maa-ainekset).

Kuntien yhtiöt ovat varautuneet markkinoilla oloon muualla Suomessa perustamalla erillisen markkinaehtoisien jätehuolto-yhtiön tai tytäryhtiön. Menettely mahdollistaa sen, että voidaan palvella parhaiten paikallisia yrityksiä jätehuollon ja kiertotalouden osalta.

Kiertotalouden ja biotalouden kehitys on vahvaa, samoin digitalisaation kehitys muuttaa toimialaa. Yksi merkittävä vaikutus materiaalivirtojen ohjautuvuuteen on erilaisilla tuottajavastuusäännöksillä, jotka vähentävät kunnallisen jäteyhtiön materiaalivirtoja. Jätteenkuljetus on siirtynyt ja siirtyy yhä enenevässä määrin liikennebiokaasun käyttöön eri puolilla Suomea. Tämä mahdollistaa ympäristöystävällisen ja paikallisesti tuotetun liikennepolttoaineen käytön.

Jätehuollon kokonaisuutta tulisi kehittää vastaamaan kiertotalouden tuomia uusia vaatimuksia. Parhaiten tämä onnistuu optimoimalla kokonaisuus, jolloin tarkastellaan koko ketju jätteiden keruusta alkaen, logistiikkaan, lajitteluun ja hyötykäyttöihin. Kehitystyö ja uudet palvelut on toteutettu perusmaksun käyttöönoton avulla lähes kaikkialla Suomessa. Perusmaksun avulla voidaan selkeyttää jätemaksujen rakennetta.

Tulostavoitteet

Metsäsairila Oy:n strategiassa on määritelty keskeisiä painopistealueita.

1. Lajittelu ja kierrätyksen lisääminen eri jättemateriaaleille.
2. Päästöjen vähentäminen kuljetuksissa, käyttäen jätteistä tuotettua liikennebiokaasua.
3. Jätteiden pienkuormien vastaanoton kehittäminen yhteistyössä Mikkelin Toimintakeskus ry:n kanssa.
4. Jätehuollon kokonaisuuden optimointi ja hallinta. Jätehuollon ja kiertotalouden kokonaisuus tulee optimoida parhaan teknistaloudellisen ja ympäristöllisen hyödyn saamiseksi. Tehtyjen selvitysten pohjalta edullisin ja tasapuolisin kiertotalouspalvelu kuntalaisille saadaan kun jätehuollon kokonaisuus hoidetaan keskitetysti myös logistiikan osalta. Tästä on lukuisia esimerkkejä mm. Jätekuukko Oy Kuopiossa.
5. Jätehuollon perusmaksulla rahoitetaan palveluiden kehittäminen ja käyttö. Uusia palveluita ovat mm. maksuttomat jäteasiat kiinteistöille sekä muovinkeräys.

OHJELMAKORTIT

1. HYVÄN ELÄMÄN OHJELMA

Painopiste: Yhteisöllisyys		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Syrjäytymisen ehkäisy	Metsä-Sairilan jätekeskukseen rakennetaan pienjätekuormille uusi vastaanotto- ja lajitteluhalli. Tämä mahdollistaa matalan kynnyksen työpaikkojen lisäämisen kiertotalouden alalle. Vastuu Metsäsairila Oy ja Mikkelin Toimintakeskus ry.	Toiminta alkaa 2019.

Painopiste: Aktiivinen ja hyvinvointia tukeva arki		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Kansalaislähtöisen toiminnan mahdollistaminen	Jätteiden syntypaikkalajittelu kaikissa kotitalouksissa.	Jätetutkimuksen tulokset (toteutus 2–5 v. välein)

2. KESTÄVÄN KASVUN OHJELMA

Painopiste: Terveellinen ja turvallinen ympäristö		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Liikennepäästöjen vähentäminen	Jätekuljetukset liikennebiokaasulle koko Mikkeliissä. Paikallinen biokaasun tuotanto.	BioSairila Oy:n tuotanto käynnisty 2019 loppuvuonna.
Vesistöjen laadun parantaminen ja pohjavesiriskin vähentäminen	Jätekeskuksen hule- ja suotovesien hallittu käsittely.	Toiminnassa, toiminta tehostuu 2019.
Ilmanlaadun parantaminen ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen	Liikennebiokaasun lisääntyvä käyttö. Jätekuljetusten keskitetty kilpailuttaminen vähentää päällekkäistä kuljetusta. Kuljetussuorite laskee tehdyn selvityksen mukaan 17%.	2022

Painopiste: Elinvoimaisuus		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Maapolitiikka	Uusiomaarakentamisen materiaalien hyötykäytön edistäminen aluksi EcoSairilassa ja myöhemmin muussa infrarakentamisessa.	tiilen ja betonin uusiokäyttö EcoSairilassa 2020
Resurssitehokkuus	Kiertotalouden ja biotalouden hyödyntäminen. Materiaalien tehokas lajittelu ja kierrätys. Uusiomaarakentamisen tuotteet ensin EcoSairilan rakentamisessa. Liikennebiokaasun tuotanto jätemateriaaleista. Jätehuollon peruspalveluiden parantaminen rahoitetaan perusmaksulla.	Lajittelu ja kierrätys toiminnassa. Uusiomateriaalien tuotanto maarakentamiseen 2020.

Painopiste: Kaupungistuminen		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Palvelujen digitalisointi	Sähköinen asiointi OmaSairila-palvelu kaikille jätehuollon asiakkaille.	Käytössä 2019 haja-asutuksen kiinteistökohtaisille asiakkaille.
Kestävä kehitys ja ilmastomuutoksen torjunta	Jätekeskuksen energiaomavaraisuus kaatopaikkakaasusta sähköä ja lämpöä. Lisäksi aurinkopaneeleita jätekeskuksen oman sähkön käyttöön. Liikennebiokaasun käyttö vähentää päästöjä ilmaan.	Kaatopaikkakaasusta sähköä ja lämpöä toiminnassa. Liikennebiokaasun käyttö alkaa 2019.

3. ELINVOIMAOHJELMA

Osaaminen ja TKI-toiminta		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
EcoSairila -kehittämislusta	Yhteistyö EcoSairilan toimijoiden kesken.	Käynnissä

Korkeakoulu- ja oppilaitosyhteistyö	Metsäsairila Oy toteuttaa bio- ja kiertotalouden kehittämisen hankkeita yhteistyössä LUT, Xamk sekä alan muut toimijat.	Useita hankkeita joka vuosi

Painopiste: Asiakslähtöiset yrityspalvelut		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Laadukkaat neuvonta- ja kehittämisspalvelut sekä yhteistyöverkostot yritykselle elinkaaren eri vaiheisiin	Metsäsairila Oy tarjoaa pyydettyä yrityksiä kiertotalouden neuvontapalveluja. Metsäsairila Oy:n päätehtävä on tarjota kiertotalouden neuvontapalveluja asumisen osalta kaupunkilaisille. Näistä esimerkkinä ala-asteelta lähtien järjestettävät ope-	2018-

	tustilaisuudet ja neuvonnan esillä olo eri yleisötilaisuuksissa. Lisäksi tuotetaan materiaalia neuvonnasta, jota myös jaetaan jokaiseen kotitalouteen ja kesäasunnoille (lehti & kalenteri). Neuvontapalveluja kehitetään yhdessä Itä-Suomen jäteyhtiöiden kanssa myös eri some-kanavissa.	

Painopiste: Matkailu, vapaa-ajanasuminen, kulttuuri ja liikunta sekä niihin liittyvä tapahtumatuotanto		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Matkailun ja vapaa-ajanasumisen ympärivuotinen kasvu ja pitkäjänteinen kehittäminen	Mukana neuvomassa lajittelusta ja kierrätyksestä vapaa-aikaan liittyvissä markkinatapahtumissa. Laaja kierrätyspisteverkosto haja-asutusalueella.	

Työllisyydenhoito		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Osaavan työvoiman varmistaminen	Oman henkilökunnan ammattitaidon ylläpitäminen ja kehittäminen koulutuksien avulla.	Jatkuva

Kaupunkimarkkinointi		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Strategian jalkauttaminen ja brändityö	Kestävän kehityksen mukainen ympäristömyönteinen toiminta ja siitä tiedottaminen.	
Kaupunkiorganisaation markkinoinnin ja viestinnän viestien ja visuaalisen ilmeen yhtenäistäminen	Konserniyhtiöiden yhteistyön lisääminen	
Mikkelin vetovoiman ja tunnettuuden lisääminen	Liikennebiokaasun käyttöönotto laajemmassa mittakaavassa lisää hyvää julkisuutta.	

Tunnusluvut

	TP 2017	TA2018	Ennuste 2018	TS 2019
Liikevaihto	5 924	6 256	5 924	6097
Tilikauden voitto/tappio	878	501	770	501
Osinko	350	350	350	350
Investoinnit	1 019	1 000	1 000	1 100
Ulkoisen velka	0	0	0	0
Sisäinen velka	0	0	0	0
Konsernitilin limiitti	500	500	500	500
Omavaraisuusaste	84,7	84,7	84,7	84,7
Henkilöstö vakituinen määräaikainen	16	17	19	19

Toimintaan liittyvät riskit ja niihin varautuminen

Metsäsairila Oy:llä on sertifioidut laatu- ja ympäristöjärjestelmät. Sisäisissä ja ulkoisissa auditoinneissa käydään vuosittain lävitse riskit niihin varautuminen. Auditointien osa-alueita ovat mm. strateginen ja operatiivinen työ. Erilaisten vahinkojen mahdollisuudet ja ympäristövaikutukset huomioidaan toiminnassa. Talous on joka vuosi auditointien listalla.

Tavoitteiden toteumaa seurataan hallituksen ja johtoryhmän kokouksissa kuukausittain. Varojen käytön valvonnasta on erillinen talousohje. Omaisuuden hankinta perustuu hallituksen päätöksiin. Oma sisäinen valvonta on toteutunut onnistuneesti.

Omistajapoliittiset toimenpiteet talousarviovuonna 2019

Omistajapoliittinen toimenpide talousarviovuodelle 2019	Arvioitu valmistuminen (ajankohta)	Huomioitavaa	Valmisteluvastuullinen	Muut osallistuvat tahot
Konsernin jätehuollon järjestäminen kokonaisuudessaan päivittäisen jätehuollon sekä rakennusten purkukohteiden osalta.	2020	Valmistelussa	Sami Hirvonen	Konserniyhtiöiden toimitusjohtajat

Liikennebiokaasun käyttöönotto omissa toiminnoissa ja koko konsernin kuljetuskilpailutuksissa.	2020	Valmistelussa	Sami Hirvonen	Konserniyhtiöt
Yhteistyö EcoSairilan kehittämisesä. Pienkuormien vastaanoton kehittäminen sekä materiaalien lajittelun ja kierrätyksen tehostaminen. Uusimateriaalien käyttö EcoSairilan alueen toteutuksessa.	2019	Valmistelussa	Sami Hirvonen Panu Jouhkimo/Miksei Harri Lankinen/Mikkelin toimintakeskus	EcoSairilaan osallistuvat tahot
Konserniyhtiöiden yhteistyön tiivistäminen.	2020	Aloitettu	Konserniyhtiöiden toimintusjohtajat	Konserniyhtiöiden hallitukset

Mikalo Oy

Omistus: 100 %

Toimiala: Asuntojen vuokraus

Toimintaympäristössä ennakoitavat muutokset vuosina 2019–2023

Kunnan väestökehityksen muutos, väestö ikääntyy ja vähenee. Yhden henkilön ruokakuntien määrä lisääntyy, jolloin isoja asuntoja tarvitaan aikaisempaa vähemmän. Ihmiset muuttavat keskustaajamiin ja niiden läheisyyteen. Asuntojen kysyntä kohdistuu alueille, joissa palvelut ovat toimivia tai niitä on tarjolla. Väestö ei vähene muuttotappioalueilla pelkästään syrjäseuduilta, vaan se koettelee myös pienempiä kaupunkiseutuja. Taantuvat alueet menettävät tuottavaa työvoimaa, kun ammattitaitoinen ja nuorempi työvoima siirtyy vetovoimaisiin kasvukeskuksiin. Alueelle jää ikääntyvä väestö, jonka suhteellinen osuus väestöpohjasta kasvaa hyvin merkittäväksi. Erityisesti kerrostaloalueet menettävät kilpailukykyään asuntomarkkinoilla, mikä heijastuu myös vuokra-asuntojen kysyntään.

Tulostavoitteet

Asuntojen kysyntään pyritään vastaamaan parhaalla mahdollisella tavalla. Yksiöitä ja pieniä kaksioita on tarjonnassa liian vähän. Asuntojen sijainnilla on entistä suurempi merkitys. Käyttöaste pyritään pitämään yli 93 %. Vuosittain tehtävän asukastytyvyyden painotettu keskiarvo pyritään pitämään vähintään 1,50 % alapuolella. Käytetyssä vertailumenetelmässä tulos on sitä parempi, mitä pienempi luku on.

Tavoite	Lähtötaso	Tavoitetaso	Mittari
Käyttöaste	93 %	93 %	toteutunut/tavoite
Asukastytyvyisyys	1,44 %	1,42 %	kyselyn tulos

OHJELMAKORTIT

1. HYVÄN ELÄMÄN OHJELMA

Painopiste: Yhteisöllisyys		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Syrjäytymisen ehkäisy	Asuntoja asunottomille ja vähävaraisille	Asunottomien määrä
Osallisuuden ja toimijuuden edistäminen	Asukastoimikuntien tukeminen ja niiden perustamisen edistäminen	Toimikuntien määrä

Painopiste: Aktiivinen ja hyvinvointia tukeva arki		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Kansalaislähtöisen toiminnan mahdollistaminen	Asukastoimikuntien toiminnallisuuden tukeminen	Toimikuntien palaute
Kävelyn ja pyöräilyn edistämisen toimenpiteet	Asuntojen sijainti	
Luontoympäristön, kulttuurin ja rakennetun ympäristön hyvinvointivaikutusten edistäminen	Energiansäästöratkaisut	VAETS

Painopiste: Sujuva ja turvallinen elämä vauvasta ikäihmisiin		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Yhdyspintatyössä valmistautuminen	ESSOTE-yhteistyö	palaute

uuteen maakuntaan		
Fyysinen, psyykinen, sosiaalinen turvallisuus	ESSOTE-yhteistyö	palaute

2. KESTÄVÄN KASVUN OHJELMA

Painopiste: Terveellinen ja turvallinen ympäristö		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Liikennepäästöjen vähentäminen	Sähkö- ja kaasuautojen soveltuvuuden käytön selvittäminen	määrä
Vesistöjen laadun parantaminen ja pohjavesiriskin vähentäminen	Ruskien kartoitus	seuranta
Ilmanlaadun parantaminen ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen	Energiansäästöratkaisut	kulutus

Painopiste: Kaupungistuminen		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Palvelujen digitalisointi	Asukkaiden internet-liittymät	palaute, määrä
Kestävä kehitys ja ilmastomuutoksen torjunta	Elinkaarimallin ohjauksessa oleva rakentamisen suunnittelu	tehokkuus

3. ELINVOIMAOHJELMA

Osaaminen ja TKI-toiminta		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Työelämän tarpeista lähtevä koulutus	Koulutussuunnitelmien laadinta	palaute
Korkeakoulu- ja oppilaitosyhteistyö	Oppisopimukset	määrä

Painopiste: Asiakaslähtöiset yrityspalvelut		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Laadukkaat neuvonta- ja kehittämisspalvelut sekä yhteistyöverkostot yritykselle elinkaaren eri vaiheisiin	Yhteistyö Miksein kanssa	palaute

Painopiste: Matkailu, vapaa-ajanasuminen, kulttuuri ja liikunta sekä niihin liittyvä tapahtumatuotanto		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Mikkelin vahvuuksien täysimääräinen hyödyntäminen ja brändin rakentaminen	Alueen ja ympäristön esiintuominen markkinoinnissa	palaute

Työllisyydenhoito		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Osaavan työvoiman varmistaminen	Koulutussuunnitelmat, oppisopimukset	määrä

Kaupunkimarkkinointi		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Kaupunkiorganisaation markkinoinnin ja viestinnän viestien ja visuaalisen ilmeen yhtenäistäminen	Markkinointiyhteistyö, toivotaan kaupungin huomiota yhtiön osalta myös heidän markkinoinnissaan	palaute
Mikkelin vetovoiman ja tunnettuuden lisääminen	Mikkelin seutukunnan esiintuonti omassa markkinoinnissa	palaute

Tunnusluvut

	TP 2017	TA2018	Ennuste 2018	TS 2019
Liikevaihto	23 083 194	22 750 000	22 700 000	22 400 000
Tilikauden voitto/tappio	253 204	0	0	0
Osinko	0	0	0	0
Investoinnit	1 547 599	6 000 000	1 000 000	6 000 000
Ulkoinen velka	62 825 033	62 298 000	58 272 607	58 195 000
Sisäinen velka	5 690 128	5 108 000	5 108 354	4 545 000
Konsernitilin limiitti	0	0	0	0
Omavaraisuusaste	27,6	23	27	27
Henkilöstö vakituinen määräaikainen	71	68	69	70

Toimintaan liittyvät riskit ja niihin varautuminen

Yhtiön toimialan merkittävin riski on käyttöasteen heikkeneminen. Lähitulevaisuuden haasteena on kuntaliitosalueiden asuinrakennusten kunto, korjausvelka ja käyttöaste. Kaupungin väkiluvun väheneminen ja vuokratason nouseminen yli markkinatason, josta on seurauksena asuntojen vajaa käyttö. Edellä mainittu aiheuttaa määrärahojen riittämättömyyden asuntojen kunnostamiseen ja sitä kautta korjausvelan kasvamiseen. yleinen taloudellinen tilanne lisää luottotappioiden määrää sekä vuokrasaatavia.

1. Mikalo Oy:ssä noudatetaan johtosääntöä. Johtosäännön noudattamista valvotaan.
2. Yhtiön toimiva johto valvoo asetettujen tavoitteiden toteutumista. Varoja ei käytetä kuin ennalta budjetoidusti, tai yllättävän menon sattuessa toimitusjohtaja päättää varojen käytöstä. Laskujen hyväksyntä tapahtuu johtosäännön mukaisesti.
3. Mikalo Oy:ssä toimiva johto arvioi säännöllisesti liiketoiminnan riskejä. Arvioinnissa tarkastellaan riskien mahdollista realisoitumista ja päätetään suunnitelmista kuinka niihin varaudutaan tai reagoidaan. Toiminnassa ei ole ilmennyt muuta realisoitunutta riskiä kuin kuntaliitosten myötä tapahtunut käyttöasteen aleneminen. Riskin minimoimiseksi on käynnistetty erillinen ”käyttöaste-projekti”, jossa käsitellään eri vaihtoehdot riskin vaikutusten minimoimiseksi.
4. Yhtiö hankkii tai myy omaisuutta toimivan johdon päätöksillä. Hankinnat ja investoinnit huomioidaan vuosittain budjetoinnissa. Merkittävimmistä muutoksista keskustellaan omistajaohjauksesta vastaavan kanssa.
5. Yhtiön toimiva johto muodostaa sisäisen valvonnan ytimen. Johtoryhmä arvioi säännöllisesti toimintaympäristön muutoksia, tavoitteiden täyttymistä, riskin olemassaoloa, toimenpiteitä varautumisessa, tiedonkulkua ja raportointia. Riskien hallinnan avulla arvioidaan, havainnoidaan ja hallitaan niitä liiketoiminnan tavoitteita uhkaavia tekijöitä, joita toimialalla voi esiintyä.

Omistajapoliittiset toimenpiteet talousarviovuonna 2019

Omistajapoliittinen toimenpide talousarviovuodelle 2019	Arvioitu valmistuminen (ajankohta)	Huomioitavaa	Valmisteluvastuullinen	Muut osallistuvat tahot
Yhteistyö MOAS, Miksei ja Naistinki	Q1/2019	Yhteistyötä MOAS:n kanssa synergiaetujen saavuttamisessa. Kilpailutuksen ym. kautta.		MOAS
Kiinteistöjen myynti	Q1/2019			
Brahenportti	2020			ESSOTE

Mikkelin Asumisoikeus Oy

Omistus: 100 %

Toimiala: Asuminen

Toimintaympäristössä ennakoitavat muutokset vuosina 2019–2023

Seuraavan viiden vuoden aikana on aloitettava kohteiden peruskorjaukset. Uudiskohde on suunnitteilla osoitteeseen Olkkolankatu

1. Uudiskohde toisi toteutuessaan keskustan läheisyyteen noin 30 asumisoikeusasuntoa.

Tulostavoitteet

Pitää yhtiön käyttöaste 97% yläpuolella.

OHJELMAKORTIT

1. HYVÄN ELÄMÄN OHJELMA

Painopiste: Yhteisöllisyys		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Osallisuuden ja toimijuuden edistäminen	Aktivoidaan asukastoimintaa ja ylläpidetään asukkaiden yhteisiä tiloja	Asukasaktiivisuus

2. KESTÄVÄN KASVUN OHJELMA

Painopiste: Terveellinen ja turvallinen ympäristö		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Ilmanlaadun parantaminen ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen	Otetaan huomioon energiatehokkuudessa	Energiankulutus

Painopiste: Kaupungistuminen		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Kestävä kehitys ja ilmastomuutoksen torjunta	Otetaan huomioon energiatehokkuudessa	Energiankulutus

3. ELINVOIMAOHJELMA

Painopiste: Asiakaslähtöiset yrityspalvelut		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Sujuvat sijoittautumispalvelut, joustava ja ennakoiva kaavoitus	Tarjotaan ASO-asumismuotoa	ASO-asuntojen lukumäärä ja sijoittuminen

Kaupunkimarkkinointi		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Mikkelin vetovoiman ja tunnettuuden lisääminen	Laadukkaat ASO-asunnot	Remonttien ja peruskorjausten määrä/laatu, asukastytyväisyys

Tunnusluvut

	TP 2017	TA2018	Ennuste 2018	TS 2019
Liikevaihto	1 722 008 €	1 676 824 €	1 714 570 €	1 736 945 €
Tilikauden voitto/tappio	3,38 €	0 €	0 €	0 €
Osinko	0 €	0 €	0 €	0 €
Investoinnit	0 €	0 €	0 €	
Ulkoinen velka	6 626 097 €	6 307 400 €	6 307 400 €	5 600 450 €
Sisäinen velka	0 €	0 €	0 €	0 €
Konsernitilin limiitti	0 €	0 €	0 €	0 €
Omavaraisuusaste	28,68 %		34 %	
Henkilöstö vakituinen määräaikainen	0	0	0	0

Toimintaan liittyvät riskit ja niihin varautuminen

Suurimmat riskit ovat asuntojen käyttöasteen tippuminen ja kiinteistöjen kunnon huononeminen. Näihin riskeihin pyritään vaikuttamaan tekemällä huoneistoremontteja ja kiinteistöjen peruskorjauksia tarpeen vaatiessa. Tyhjiin asuntojen markkinointiin panostetaan antamalla muuttaville asukkaille valinnanvapautta asunnon pintamateriaalien valinnassa.

Omistajapoliittinen toimenpide talousarviovuodelle 2019	Arvioitu valmistuminen (ajankohta)	Huomioitavaa	Valmisteluvastuullinen	Muut osallistuvat tahot
ASOn isännöintisopimus katkolla 2019, pyritään pitämään isännöinti konsernissa	2019		ASO - hallitus	Kaupungin hankintayksikkö
Yhteisiä kilpailutuksia asuminen ympäristöön liittyen, nykyisin voidaan käyttää Mikalon sopimustoimittajia.		Kustannussäästöjä		
Uudiskohde	2020	5 milj. €	Hallitus / tj	Kaupunki / Miksei

Mikkelin Jäähalli Oy

Omistus: suora omistus 74,88 %, konsernin omistus 89,10 %

Toimiala: Jäähallikiinteistöjen ylläpito energiakustannuksineen. Jääurheilun edistäminen.

Toimintaympäristössä ennakoitavat muutokset vuosina 2019–2023

Alueelle on suunniteltu uutta jalkapallohallia. Siihen liittyvässä alueen suunnittelussa yhtiö haluaa olla mukana.

Tulostavoitteet

1. Mikkeliläisellä jääurheilulla, seuroilla ja kuluttajilla on Kalevankankaalla toimivat ja laadukkaat puitteet kehittää ja harrastaa omaa toimintaansa.
2. Kalevankankaalla on toimiva, vetovoimainen liikunta- ja tapahtumapalveluja tuottava monipuolinen kokonaisuus, jota kehitetään ja markkinoidaan yhteistyössä kaupungin, Ravirata Oy:n ja Saimaa Stadiumi Oy:n kanssa.

Isot investoinnit päähallin osalta on tehty pitkäksi aikaa. 5-vuotiskorjaussuunnitelmassa on katsomopenkkien uusiminen n. 50 penkkiä/vuosi n. 20 000 euroa/vuosi sekä päähallin valojen muuttaminen Led-valoiksi 2019 n. 150 000 euroa. Mikkelin Jäähalli Oy ja ESE ovat neuvotelleet kylmälaitteiston siirron ESEn omistukseen. Tästä saaduilla tuloilla Mikkelin Jäähalli Oy voi suorittaa kiinteistöön tarvittavan valojen uusimisen led-valoiksi. Hyötynä on merkittävät säästöt energiakuluissa, jään laadun paraneminen käyttäjille sekä tapahtumien televisioinnin laadun parantaminen.

OHJELMAKORTIT

3. ELINVOIMAOHJELMA

Osaaminen ja TKI-toiminta		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Kalevankangas -kehittämislusta	Mikkelin Jäähalli Oy osallistuu yhdessä muiden alueen toimijoiden kanssa alueen kehittämiseen.	Yhteistyökokousten määrä

Tunnusluvut

	TP 2017	TA2018	Ennuste 2018	TS 2019
Liikevaihto	715 904,55	700 000	710 000	700 000
Tilikauden voitto/tappio	-8 145,30	25 000	25 000	-
Osinko	-	-		
Investoinnit	61 775,52	50 000	60 000	65 000
Ulkoinen velka	8 166 672	7 833 340	7 833 340	7 500 007
Sisäinen velka				
Konsernitilin limiitti				
Henkilöstö vakituinen määräaikainen	½	½	½	½

Toimintaan sisältyvät riskit ja niihin varautuminen

Keskinäisen kiinteistöyhtiön toimintaan sisältyvät tavanomaiset kiinteistöriskit, joihin on varauduttu vakuutuksin.

Yhtiöjärjestyksen mukaan yhtiön toiminta rahoitetaan osakkeenomistajilta perittävillä hoito- ja pääomavastikkeilla, jotka yhtiökous määrää.

Omistajapolitiittiset toimenpiteet talousarviovuonna 2019

Omistajapolitiittinen toimenpide talousarviovuodelle 2019	Arvioitu valmistuminen (ajankohta)	Huomioitavaa	Valmisteluvastuullinen	Muut osallistuvat tahot
Mikkelin Jäähalli Oy on esittänyt huollon ja siihen liittyvien toimintojen yhdistämistä alueella.	2019		Mikkelin Jäähalli Oy ja Liikuntatoimi	Saimaa Stadiumi Oy Mikkelin Ravirata Oy

Mikkelin kehitysyritys Miksei Oy

Omistus: 80,65 %

Toimiala: Liiketoiminnan ja matkailun kehitys.

Toimintaympäristössä ennakoitavat muutokset vuosina 2019-2023

Kasvun keskittyminen muutamiin suuriin kaupunkeihin jatkuu ja muut, maakuntakeskuksetkin joutuvat yhä enemmän kilpailemaan asukkaista ja työvoimasta. Yritysten tarvitsema osaaminen muuttuu mm. digitalisaation edetessä laajalla rintamalla. Muutokset osaamistarpeissa ovat entistä nopeampia, mikä luo haasteita koulutukselle. Ympäristövastuullisuuden ja vähähiilisuuden merkitys yrityksille kasvaa.

Matkailualalla kansainvälinen kiinnostus Saimaan aluetta kohtaan kasvaa, mikä luo sekä mahdollisuuksia että tarpeen panostaa lisää palveluiden ja yhteistyöverkostojen kehittämiseen. Matkailun kasvua haetaan kestäväällä tavalla huomioiden sosiaalinen, taloudellinen ja ekologinen kestävyys.

Kasvupalvelu-uudistus tulee todennäköisesti vaikuttamaan myös kehitysyritysten toimintakenttään, kun maakunnallisten kasvupalveluiden määrittely etenee. Pyrkimyksenä on saada aikaan kokonaisuus, jossa maakunnalliset ja kunnalliset palvelut täydentävät toisiaan. Kehittämisorganisaatioiden välisen yhteistyön merkitys elinvoimatehtävien hoitamisessa kasvaa.

Tulostavoitteet

MikseiMikkelillä on kolme strategista tavoitetta:

- Kehittää toimintaympäristöä, uudistaa yritystoimintaa sekä hyödyntää alueen ulkopuolista rahoitusta
- Kasvattaa Mikkelin vetovoimaa yritysten, työvoiman ja matkailijoiden näkökulmasta
- Rakentaa toimijana ja kumppanina verkostoja, tuottaa asiakaslähtöisiä, tunnettuja ja tuloksellisia yrityspalveluja

Kuhunkin liittyy mittareita ja tavoitteita, jotka on sijoitettu alla oleviin ohjelmakortteihin. Kehittämisalustoihin on näiden lisäksi määriteltäviä omia mittareita.

OHJELMAKORTIT

1. ELINVOIMAOHJELMA

Osaaminen ja TKI-toiminta		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
EcoSairila -kehittämisalusta	Yritysten houkuttelu sijoittamaan toimintojaan alustaan	sijoittuneiden yritysten määrä, 3 kpl
	Yritysten liiketoiminnan edistäminen	uudet työpaikat
	TKI-toiminnan edistäminen	TKI-resurssit
Memory Campus -kehittämisalusta	Yritysten houkuttelu sijoittamaan toimintojaan alustaan	sijoittuneiden yritysten määrä, 2 kpl
	Yritysten liiketoiminnan edistäminen	uudet työpaikat
	TKI-toiminnan edistäminen	TKI-resurssit

Osaa tavoitteista ei vielä ole käsitelty kehittämisalustojen ohjausryhmissä (tilanne 13.11.2018).

Osa toimenpiteistä ja tavoitteista liittyy myös Kestävän kasvun ohjelmaan.

Painopiste: Asiakaslähtöiset yrityspalvelut		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Sujuvat sijoittautumispalvelut, joustava ja ennakoiva kaavoitus	Yritysten houkuttelu sijoittumaan Mikkelin seudulle	sijoittuneiden yritysten määrä, 15 kpl
Laadukkaat neuvonta- ja kehittämisspalvelut sekä yhteistyöverkostot yritykselle elinkaaren eri vaiheisiin	Uusien asiakkuuksien hankinta	Asiakkuuksien määrä, 900 kpl
	Tilaisuuksien järjestäminen	Tilaisuuksien/osallistujien määrä, 200 kpl/4600 hlöä
	Yritysten neuvonta- ja kehittämisspalvelut	Asiakastytyvyys, 4/5
		Uudet työpaikat, 420 kpl
		Yritysten kehityshankkeet, 120 kpl
	Yritysten perustamisneuvonta	Uudet yritykset, 140 kpl

Painopiste: Matkailu, vapaa-ajanasuminen, kulttuuri ja liikunta sekä niihin liittyvä tapahtumatuotanto		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Matkailun ja vapaa-ajanasumisen ympärivuotinen kasvu ja pitkäjänteinen kehittäminen		Rekisteröidyt majoitusvuorokaudet, 225000 kpl

Kaupunkimarkkinointi		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Mikkelin vetovoiman ja tunnettuuden lisääminen	Osallistutaan kaupunkimarkkinointiin	EK:n seuturanking, 10. sija

Tunnusluvut

	TP 2017	TA2018	Ennuste 2018	TS 2019
Liikevaihto	4 612 578	4 561 080	4 469 000	4 600 000
Tilikauden voitto/tappio	170 109	-74 833	-98 000	0
Osinko	-	-	-	-
Investoinnit	-	-	-	-
Ulkoisen velka	764 299		700 000	
Sisäinen velka	1 062 392		1 000 000	
Konsernitilin limiitti	1 500 000	1 500 000	1 500 000	1 500 000
Omavaraisuusaste	16 %		11 %	
Henkilöstö	35	35	35	35
vakituinen	19	19	19	19
määräaikainen	16	16	16	16

Toimintaan liittyvät riskit ja niihin varautuminen

Kaupungin elinvoimatehtävän tärkeys ja korostuminen voi johtaa siihen, että odotukset kehitysyhtiötä kohtaan kasvavat resursseja nopeammin. Riittävien resurssien varmistaminen on tärkeää, jotta strategiset linjaukset saadaan vietyä käytäntöön. Rahoituspohjaa pyritään laajentamaan mm. suoran EU-rahoituksen hyödyntämiseksi kehittämistoiminnassa, mutta sillä ei voida korvata perusrahoitusta. Rakennerahastorahoituksen ennakoidaan vähenevän uudella ohjelmakaudella. Tästäkin syystä on tarpeen panostaa suoran EU-rahoituksen hakemiseen.

Hanketoimintaan liittyy rahoituksen takaisinperinnän riski. Sitä pienennetään laadukkaalla hankehallinnolla ja kustannusten tukikelpoisuuden varmistamisella.

Omistajapoliittiset toimenpiteet talousarviovuonna 2019

Omistajapoliittinen toimenpide talousarviovuodelle 2019	Arvioitu valmistuminen (ajankohta)	Huomioitavaa	Valmisteluvastuullinen	Muut osallistuvat tahot
Matkailuohjelman toimeenpano	2019		MikseiMikkeli	
Kaupunkimarkkinoinnin vastuut ja työnjako	Q1/2019		kaupunki	
EcoSairilan yhtiö rakenne	H1/2019		MikseiMikkeli	kaupunki, vesilaitos, Metsäsairila
Pääomarahaston perustaminen	2019		MikseiMikkeli	

Mikkelin opiskelija-asunnot Oy, MOAS

Omistus: 100 %

Toimiala: Yhtiön toimialana on yleishyödyllisenä yhteisönä toimien asuntojen ja asuinkiinteistöihin liittyvien liiketilöiden rakennuttaminen, omistaminen, hallitseminen, vuokraaminen ja osakkeiden omistaminen. Omistamia ja hallintaansa saamia asuntoja yhtiö vuokraa peruskoulun jälkeisissä oppilaitoksissa opiskeleville opiskelijoille sekä muille nuorille ja erityisryhmille asunnoksi. Asuinrakennuksiin mahdollisesti liittyvät muut tilat yhtiö vuokraa ensisijaisesti sosiaalisiin tarkoituksiin. Lisäksi yhtiö voi vuokrata asuntoja myös muille tilapäistarkoitukseen mm. kansainvälistä opiskelija-, tutkija- ja nuorisovaihtoa edistävään toimintaan sekä kesähotellitoimintaan. Yhtiö voi harjoittaa isännöinti- ja kiinteistöhoitotoimintaa.

Toimintaympäristössä ennakoitavat muutokset vuosina 2019–2023

Käyttöastetta saattaa alentaa arvioitua suurempi solujen kysynnän väheneminen kv-opiskelijoiden hakijamäärän laskettua jyrkästi kesällä/syksyllä 2017 (EU- ja ETA-maiden ulkopuolisten kv-opiskelijoiden lukukausimaksun käyttöönotto). Vuonna 2018 tilanne on siltä osin tasoittunut, että kv-hakijoiden määrä, mukaan EU- ja ETA-maiden ulkopuoliset opiskelijat, on pysynyt edellisvuoden tasolla.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on asettanut em. lukuvuosimaksujen vaikutusta seuraamaan työryhmän, joka raportoi kokemuksista seurannan edistyessä. Vaikka johtopäätöksiä voidaan tarkemmin tehdä vasta muutaman vuoden päästä, kun seurantatietoja on käytettävissä pidemmältä ajalta, on MOASin osalta kv-hakijamäärä joka tapauksessa sittemmin tasoittunut.

Lisäksi opetuksen mahdollinen siirtäminen ajasta ja paikasta riippumattomaan digitaaliseen oppimisympäristöön vähentää erityisryhmien opiskelija-asuntojen kysyntää, mutta saattaa taas lisätä lyhytaikaisten vuokra-asuntojen kysyntää. Edellä olevan käyttöasteen ja mm. kv-opiskelijoiden hakijamäärän vähentyessä ainakin lyhyellä aikavälillä em. lukukausimaksujen vuoksi, ei yhtiöllä ole tarvetta uusien opiskelija-asuntojen rakennuttamiseen, ellei yhtiö pysty muuttamaan joidenkin kantakaupungin reuna-alueilla sijaitsevien talojensa asuntojen käyttötarkoitusta esim. normaaleiksi vuokra-asunnoiksi tai myymään niitä. Kysynnän mukaisten yksöiden sijainnilla on entistä enemmän merkitystä, joten tulevaisuudessa niiden tulisi sijaita lähellä keskustaa tai Kasarmin kampusta.

Keskeisenä muutoksena yhtiön strategian mukaisesti tulee myös olemaan se, että MOAS tulee kaikkien vanhojen talojen peruskorjausten yhteydessä merkittävästi lisäämään kysynnän mukaisia yksioita isojen solujen tilalle sekä asuntojen vuosikorjausten yhteydessä muussakin vanhemmassa talokannassa, mikäli vanhoja soluja voidaan teknisesti ja kohtuukustannuksin muuttaa yksioiksi.

Tulostavoitteet

Vastaaminen erityisryhmäasuntojen (opiskelijat ja nuoret sekä myös määräaikaiset tutkijat) asuntojen kysyntään erityyppisellä ja laadukkaalla pienasuntotarjonnalla, ts. kalustetut solut, nk. sinkkuyksiot, nk. joustoyksiot, perhekaksiot sekä kalustetut ja varustellut lyhytaikaiset asunnot. Näiden kaikkien asuntojen vuokratasojen tulisi olla kohtuullinen, vapaiden markkinoiden tasoa alhaisempi.

Käyttöastetavoitteena on 92 % yhtiön omakustannusperiaatteen ja muiden tunnuslukujen saavuttamiseksi, sekä yhtiön PTS-suunnitelman mukaisen peruskorjausprojektin toteutus kohtuullisella neliöhinnalla peruskorjattavien asuntojen edullisen vuokratason takaamiseksi.

Tavoite	Lähtötaso	Tavoitetaso	Mittari
Asuntojen käyttöaste	91,80 %	91,80 %	toteuma
Keskivuokra	ka 10,79 €/as-m ² /kk	ka 11,12 €/as-m ² /kk	toteuma
Suomalaisten ja kv-opiskelijoiden asunnonsaanti vs. asuntojen kysyntä/uudet hakijat	68,0 %	70,0 %	toteuma

OHJELMAKORTIT

1. HYVÄN ELÄMÄN OHJELMA

Painopiste: Yhteisöllisyys		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Syrjäytymisen ehkäisy	MOAS on mukana syyskuussa 2018 alkaneessa Mistä valot – hankkeessa, joka käynnistyi Mikkelin kaupungin nuorisopalveluissa. Hankkeen tavoitteena on löytää keinoja nuorten ensiasumiseen liittyvän tuen ja neuvonnan lisäämiseen ja nuorten asumiseen liittyvien palveluiden suunnittelu ja edistäminen useiden eri yhteistyökumppaneiden kanssa. Itä-Suomen aluehallintovirasto on myöntänyt hankkeelle valtionavustusta.	Asumisen tuen ja neuvonnan kehittäminen valtakunnallisen nuorisopolitiikan mukaisesti painottaen nuorten oman osallisuuden merkitystä / hankkeen loppuraportti
Osallisuuden ja toimijuuden edistäminen	Asukkaiden asukasdemokratian edistäminen	Vuokralaisten osallistumismäärät asukaskokouksissa / osallistujamäärät

Painopiste: Aktiivinen ja hyvinvointia tukeva arki		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Luontoympäristön, kulttuurin ja rakennetun ympäristön hyvinvointivaikutusten edistäminen	Energiansäästötoimenpiteet	kulutus/toteuma

Painopiste: Sujuva ja turvallinen elämä vauvasta ikäihmisiin		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Fyysinen, psyykinen, sosiaalinen turvallisuus	Talokohteiden piha-alueiden liukkaudentorjunnan ja valaistuksen parantaminen, tavoitteena turvallisuuden lisääminen pihoilta.	Loukkaantumispaukset / v Valaistustaso piha-alueilla
	MOAS turvallinen ja varma vuokranantaja Asuntorahaston erityisryhmäasunnoissa huomioiden, mm. vuokrasopimusten jatkuvuus koko opintojen ajan. Kotoaan irtaantuvien nuorten erityistarpeiden huomiointi ensiasunnoissaan, vuokrasopimusten jatkuvuus myös opiskelijan elämäntilanteiden muutokset huomioiden. Nuorisoasuntojen tuen ja neuvonnan lisääminen em. Mistä valot –hankkeen avulla.	Vuokrasopimusten jatkuvuus nuorisoasunnossa ensiasunnoista saatu palaute

2. KESTÄVÄN KASVUN OHJELMA

Painopiste: Terveellinen ja turvallinen ympäristö		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Ilmanlaadun parantaminen ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen	Energiansäästötoimenpiteet	kulutusmuutokset

Painopiste: Elinvoimaisuus		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Maapolitiikka	Tonttien hankinta mahdolliseen tulevaisuuden uustuotantotarpeeseen yhteistyössä kaupungin kaavoituksen kanssa	tonttien määrä
Resurssitehokkuus	Tehokas asiakaspalvelu niin toimistolla kuin kiinteistönhoidossa	nykyresurssit/henkilöstömäärän kehitys

Painopiste: Kaupungistuminen		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Palvelujen digitalisointi	Sähköisten asukaspalvelujen sujuvuus ja kehittäminen	verkkopalvelujen toimivuus ja taso/asiakaspalaute

	Nopeat laajakaistayhteydet jokaisessa MOAS-asunnossa (väh. 50 Mbit)	Laajakaistayhteyksien määrä ja nopeus
Kestävä kehitys ja ilmastomuutoksen torjunta	Jätteiden lajittelun korostaminen ja sen kehittäminen myös eri kulttuureista tuleville opiskelija-asukkaille sähköisellä tiedotuksella ja kontrollilla	sekajätteen määrän vähentäminen / tyhjennyskerrat vuositasona

3. ELINVOIMAOHJELMA

Osaaminen ja TKI-toiminta		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Korkeakoulu- ja oppilaitosyhteistyö	Yhteistyön kehittäminen MOASin sidosryhmien eli pääyhteistyötahojen kanssa, ts. yliopistokeskus (MUC), Xamk ja Esedu mm. kv-opiskelijoiden asuntopalvelutarjonnassa	sujuva yhteistyö
	Täysin varustettujen asuntojen tilapäinen vuokraaminen MUC:n kv-tutkijoille sekä Xamkin ja Mikkelin kesäyliopiston aikuiskoulutuksen opiskelijoille vapaita markkinoita edullisemmin vuokrin	asuntojen tarjonta eri hakijoille tilapäisvuokraukseen / asunnon saaneet ja kysyntä vuokra-tasoon nähden

Painopiste: Asiakaslähtöiset yrityspalvelut		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Sujuvat sijoittautumispalvelut, joustava ja ennakoiva kaavoitus	Osallistuminen kaavoitukseen mahdollisen uustuotantotarpeen osalta	hyvät tontit / tonttien keskeinen sijainti
Painopiste: Matkailu, vapaa-ajanasuminen, kulttuuri ja liikunta sekä niihin liittyvä tapahtumatuotanto		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Mikkelin vahvuuksien täysimääräinen hyödyntäminen ja brändin rakentaminen	Sijainniltaan hyvät ja kysynnän mukaiset pienasunnot opiskelijoille sekä laadukkaat nuoriso- ja tilapäisasunnot luovat myönteistä kuvaa kaupungista, vahvistavat MOAS-brändiä ja edistävät samalla Mikkelin esiintuomista markkinoinnissa ja mediassa.	näkyvyys / eri asuntotyyppien tarjonta ja kysyntä

Työllisyydenhoito		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Osaavan työvoiman varmistaminen	Työharjoittelupaikkojen tarjonta eri alojen opiskelijoille resurssien mukaan.	Työharjoittelupaikkojen määrä / opiskelijatyöharjoittelijoiden määrä/v

Kaupunkimarkkinointi		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Strategian jalkauttaminen ja brändityö	Kaupungin ja MOAS-brändin esiintuonti yhteistyöllä	näkyvyys markkinoinnissa ja mediassa, palaute
Mikkelin vetovoiman ja tunnettuuden lisääminen	Toimivien opiskelija- ja nuorisoasuntopalvelujen sekä tilapäisasuntojen tarjonnan rooli vahvistaa sekä kaupungin että yhtiön ja eri oppilaitosten vetovoimaa.	eri MOAS-asuntojen kysyntä, uusien hakijoiden määrä, käyttöaste

Tunnusluvut

	TP 2017	TA2018	Ennuste 2018	TS 2019
Käyttöaste ¹	92,45 %	93,10 %	91,8 %	91,80 %
Liikevaihto ¹	4,14	4,23	4,15	4,10
Tilikauden voitto/tappio *	0	0	0	0
Osinko **	0	0	0	0
Investoinnit ***	1,05	1,20	1,20	0,05
Ulkoinen velka	18,59	19,55	19,55	19,30
Sisäinen velka	0,81	0,76	0,76	0,76
Konsernitilin limiitti	-	-	-	-
Omavaraisuusaste	10	10	10	10
Henkilöstö vakituinen	10	10	10	10
määräaikainen ****	4	4	4	3

¹ Yhtiön budjetti 2019 ei vielä valmis.

* Tilikauden voitto/tappio: yhtiön budjetti 2019 ei ollut tunnuslukujen kokoamishetkellä vielä valmis.

** Osinko: MOASin erityisryhmien asuntovuokraukseen liittyvän erityislainsäädännön vuoksi yhtiö ei maksa omistajalle osinkoa (aravarajoituslaki), vaan maksaa omistajan myöntämille tertiääri- eli kolmoissijalainoille pelkästään lain salliman, vuokralaisilta opiskelija- ja nuorisotasuntojen vuokrissa perittävän enimmäiskoron, joka 1.10.2017 alkaen on enää maksimissaan 4 % (aiemmin enintään 8 %, lainmuutos Arava-asetuksen 58 §:ssä). Edellä mainitulla omistajan tertiäärilainalla MOAS on kattanut yhdessä valtion erityisryhmäasunnoille myöntämän oman pääoman avustuksen ohella aikanaan rakennuttamiensa uustuotantoaravatalokohteiden tarvittavan omien varojen osuuden. Nykyisin erityisryhmäasunnot voivat saada enintään 10 % investointiavustuksen, mikäli rakennushankkeiden rahoituksessa käytetään valtion korkotukilainoitusta.

*** Investoinnit: MOAS 7 (Raviradantie 17) toisen vaiheen kahden rakennuksen (24 asuntoa) peruskorjaus oli valmistunut heinäkuussa 2018. Urakat oli kilpailutettu mukaan lukien erilliset muutostyöt, jolloin yhtiö peruskorjasi edelleen myös vanhoista soluasunnoista lisää kaikkiaan peräti 32 uutta kysyntää vastaavaa yksiotä (28–30 ja 45 m²); koko talokohteessa olivat kaikki 45 asuntoa ennen peruskorjausta soluja (2 h+k tai 3 h+k). Keskineliöhinta koko projektille hiukan yli 900 €/as-m² sisältäen myös kaikkien em. 36 yksion muutostyöt. Koko hankkeen kustannusarvio 2,165 milj. €, rahoitettu yhtiön hallituksen päätöksen mukaisesti pitkäaikaisella kilpailutetulla vapaarahoitteisella lainalla. Vuonna 2019 yhtiö ei toteuta peruskorjauskohdetta.

**** Määräaikaiset: kolme nuorta työntekijää ulkoalue- ja toimistotehtävissä sekä yksi ns. maalari.

Toimintaan liittyvät riskit ja niihin varautuminen

Yhtiön johto arvioi säännöllisesti riskejä, ts. käyttöasteen eli asuntojen kysynnän ja tarjonnan kehitystä sekä yhtiön tulojen (vuokrien) kertymää järjestelmällisesti. Lisäksi vuokrasaataviin reagoidaan maksuhuomautuksin ja siirretään perintään tarvittaessa.

Edellä mainittu lukukausimaksu on vähentänyt ainakin tilapäisesti kv-opiskelijoiden määrää Mikkelissä, joskin yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen oma stipendijärjestelmä tasoittanee määriä riippuen stipendin suuruudesta. Yhtiön arvio on, että pidemmällä aikavälillä riskivaikutus on melko pieni, koska em. tahoilla on tahtotila myös kv-koulutuksen järjestämiseen ja tämän vuoksi niiden stipendijärjestelmillä pyritään edelleen houkuttelemaan kv-opiskelijoita.

Yhtiön vuosittaisen talousarvion yhteydessä hallitukselle esitetään myös arviot tilikauden investoinneista ja rahoituksesta. Hallitus hyväksyy yhtiölle myös pidemmän aikavälin toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet sekä omaisuuden hankinnan riskien minimoimiseksi. Edellä mainituista informoidaan konsernia sekä tarvittaessa neuvotellaan konserniyhtiön vastuuhenkilön kanssa.

Mahdolliseen korkotason nousuun on varauduttu hajauttamalla yhtiön vapaarahoitteisten peruskorjauslainojen korot erityyppisiin perusteisiin korkoriskin vähentämiseksi. Valtion arava- ja yhtenäislainojen korkojen osalta on luottamus siihen, että valtio pitää erityisryhmien korkoehdot kohtuullisella tasolla pitkälläkin aikajänteellä omakustannus- ja aravalain periaatteiden mukaisesti kilpailukyisen vuokratason saavuttamiseksi.

MOAS on rahoittanut vanhojen talojensa peruskorjaukset yhtiön hallituksen päätösten mukaisesti vapaarahoitteisesti nk. halpojen korkojen aikana ja pääsääntöisesti edullisilla kiinteillä koroilla (5/10 vuoden kiinteä korko) kohtuullisen keskivuokran saavuttamiseksi.

Yhtiöllä on myös yritysvarakuutus tiettyjen riskien osalta.

Omistajapoliittinen toimenpide talousarviovuodelle 2019	Arvioitu valmistuminen (ajankohta)	Huomioitavaa	Valmistelu-vastuullinen	Muut osallistuvat tahot
Toimenpide 1: Yhteistyön tiivistäminen Mikalo Oy:n kanssa mm. synergiaetujen saavuttamiseksi mm. tavarahankinnoissa, mutta huomioiden Asuntorahaston erityisryhmäasuntoja (opiskelija- ja nuorisoonnot) koskeva lainsäädäntö ja siihen liittyvä Aran määräys yhtiön kaikkien merkittävien ostopalvelujen kilpailutuksesta vapailla markkinoilla.	2019-		Yhtiön hallitus	Mikalo Oy
Toimenpide 2: Selvitetään alustavasti yhtiön hallituksessa mahdollista kantakau-pungin reuna-alueilla sijaitsevista, käyttö-asteeltaan vähäisemmistä vanhoista arava-velattomista ja soluasuntotaloista luopu-mista eli myymistä.	2019-	Huomioidaan ym-päristöministeriön valtakunnallinen opiskelija-asuntotuotantotar-peen selvitys 9/2018.	Yhtiön hallitus	Kaupungin omistajaohjaus ja asuntora-hasto sekä päättävät elimet

Mikkelin Oppilaitoskiinteistöt Oy

Omistus: 100 %

Toimiala: Omistaa ja hallita kiinteistöjä. Tämän lisäksi toimialana on rakennuttaa, omistaa, ylläpitää koulutus- ja opetustoiminnan, muun julkisen palvelutoiminnan, majoitustoiminnan sekä asuinhuoneistotoiminnan tarvitsemia tiloja sekä vuokrata niitä käyttäjille.

Toimintaympäristössä ennakoitavat muutokset vuosina 2019–2023

Yhtiön päävuokralainen on Etelä-Savon Koulutus Oy, joka vastaa ammatillisen opetuksen järjestämisestä. Yleinen taloudellinen tilanne saattaa vaikeutua entisestään ja valtakunnallisissa koulutusjärjestelmissä ja niiden rahoituksessa tapahtuvat muutokset todennäköisesti lisääntyvät ja vaikuttavat tilojen vuokrausasteeseen ja niiden muutostarpeisiin (ammatillisen koulutuksen reformi 2017/2018). Koulutuskäytöstä vapautuvien tilojen kysyntä saattaa tulevaisuudessa olla entistä haasteellisempaa. Pitkällä aikavälillä myös korkokannassa saattaa tapahtua nousua.

Otavan kiinteistöjen uudelleenvuokraus yritys- ja asumisympäristöksi on käynnistynyt. Alueen kehittäminen taloudellisesti kannattavaksi on haasteellista. Sekä purkutoiminnot että korjausvelan hoitaminen vaativat investointeja, joiden kattaminen vuokratuloilla on tarkastelujakson aikana mahdotonta.

Tulostavoitteet

1. Mikkelin Oppilaitoskiinteistöt Oy toteuttaa investointiohjelman, joka on laadittu yhdessä Etelä-Savon Koulutus Oy:n kanssa ottaen huomioon koulutusjärjestelmässä ennakoitavat muutokset. Investointien vaikutus rahoitusmenoihin on huomioitu vuokrasopimuksissa. Tavoitteena on nollatuloksen pitäminen kassan näkökulmasta. Tämä tarkoittaa tulevina vuosina kirjanpidollisen tuloksen positiivisuutta.
2. Terveellisten ja kilpailukykyisten toimiloiden ylläpitäminen Esedulle.
3. Otavan koulutilan tulevaisuuden ratkaiseminen.

OHJELMAKORTIT

1. HYVÄN ELÄMÄN OHJELMA

Painopiste: Yhteisöllisyys		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Osallisuuden ja toimijuuden edistäminen	Otavan koulutila toimii Otavan koulutilan ystävien ja useiden otavalaisten/mikkeliläisten yhdistysten toiminta-alustana	Toimintaympäristö on käytettävissä

Painopiste: Aktiivinen ja hyvinvointia tukeva arki		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Luontoympäristön, kulttuurin ja rakennetun ympäristön hyvinvointivaikutusten edistäminen	Otavan koulutilan käytettävyys yleisötilaisuuksissa, kansalaisten olohuoneena	Toimintaympäristö on käytettävissä ja hoidettu

2. KESTÄVÄN KASVUN OHJELMA

Painopiste: Kaupungistuminen		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Palvelujen digitalisointi	Kiinteistöjärjestelmien digitalisointi	Pääprosessit on digitalisoitu

3. ELINVOIMAOHJELMA

Osaaminen ja TKI-toiminta		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Työelämän tarpeista lähtevä koulutus	Kilpailukykyisten toimitilojen tarjoaminen Esedulle	Tyytyväinen asiakas

Painopiste: Asiakaslähtöiset yrityspalvelut		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Sujuvat sijoittautumispalvelut, joustava ja ennakoiva kaavoitus	Osataan aktiivisesti tarjota koulutuksen käytöstä vapautuvia tiloja yrityskäyttöön	Vapautuvat tilat siirtyvät hyötykäyttöön

Kaupunkimarkkinointi		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Strategian jalkauttaminen ja brändityö	Tukea ESEDUa tilapalvelun kautta omissa tavoitteissaan	Hyvä ja toimiva kumppanuus

Tunnusluvut

	TP 2017	TA2018	Ennuste 2018	TS 2019
Liikevaihto	4.072.000	4.200.000	3.600.000	3.700.000
Tilikauden voitto/tappio	-428,37	0	100.000	150.000
Osinko	0	0	0	0
Investoinnit	1.000.000	1.000.000	1.300.000	500.000
Ulkoisen velka	20.900.000	21.000.000	21.000.000	20.500.000
Sisäinen velka	558.000 (limiitti)	0	500.000	0
Konsernitilin limiitti	1.000.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000
Omavaraisuusaste	26	26	26	27
Henkilöstö vakituinen	0	0	0	0
määräaikainen	0	0	0	0

Toimintaan liittyvät riskit ja niihin varautuminen

Suurimpana toimintaan liittyvänä riskinä on ammatillisessa opetuksessa tapahtuvat rahoitusmuutokset sekä oppilasmäärien kehitys, mikä vaikuttaa päävuokralaisen tilatarpeeseen ja vuokrien maksukykyyn. Lisäksi riskinä on vapautuvien tilojen kysyntä uusille toimijoille ja toisaalta niistä aiheutuvat kustannukset.

Otavan koulutilan kiinteistöjen alueen alhainen vuokrahintataso ja siihen liittyvät investointitarpeet aiheuttavat kustannusriskejä. Otavan koulutilan tulevaisuuden visiot asumis- ja yritys ympäristöksi ovat haastavat. Tavoitteet ylläpitää maatalouden ja kasvinviljelyn yritystoimintoja koulutilalla vaativat niin investointeja kuin innovaatioita ja hyvää markkinointia. Koulutukseen suunniteltujen tilojen muuttaminen yritysliiketoimintaan sisältää paljon nykyisten kiinteistöjen teknisiä riskejä ja nämä lisäävät investointeja.

Valtiolta luovutettujen tilojen hankinta opetusministeriöstä tulee vaikuttamaan lyhytaikaisiin menoihin korottavasti sekä aiheuttamaan investointien ja purkutoiminnan kautta pitkäaikaisia kuluvaikutuksia.

Omistajapoliittiset toimenpiteet talousarviovuonna 2019

1. Konsernin kiinteistöomistuksen ja -hoidon yhtenäistämisen edesauttaminen ja osittain aktiivinen rooli mm. palvelujen järjestämisessä
2. Otavan koulutilan lunastaminen, kiinteistöjalostaminen purkujen ja investointien avulla
3. Koulukiinteistöjen ajan tasalla pitäminen. Tässä erityisesti kassan riittävyys 0-tulosta tehtäessä -> vaatii joko pääomittamista tai lainarahoitusta.

Omistajapolitiittinen toimenpide talousarviovuodelle 2019	Arvioitu valmistuminen (ajankohta)	Huomioitavaa	Valmisteluvastuulin	Muut osallistuvat tahot
Toimenpide 1: Konsernin kiinteistöomistuksen ja -hoidon yhtenäistämisen edistäminen	2019-		Naistinki	Konsernin kiinteistö-yhtiöt
Toimenpide 2: Otavan koulutilan toimenpiteet	2019	Viivästynyt OKM:n taholta	MIKKO	Emo
Toimenpide 3: Toimitila-strategia	31.12.2019		Esedu / Arja Sep-pänen	MIKKO

Mikkelin Ravirata Oy

Omistus: 52,7 %

Toimiala: ravikilpailujen järjestäminen

Toimintaympäristössä ennakoitavat muutokset vuosina 2019-2023

Toiminta- ja palkintotuissa uusi notifiointi-kausi alkaa 2020, mikä voi aiheuttaa muutoksia raviratojen tukiin. Pelaajien tunnistautumispakko voi aiheuttaa Veikkauksen nykyisen tason (n. 1.000.000.000 €) tuottoon jopa 10–30 % laskun ja samassa suhteessa raviurheilun talousresurssin (n. 40.000.000€) laskun. Tunnistautumispakko alkaa 2020 tai 2021.

Mikkelin ravitapahtumien määrä lisääntyy vuodesta 2020 alkaen, kun ravirata-alueen peruskorjaus (kavioura, valaistus, äänentoisto) valmistuu.

Tulostavoitteet

Mikkelin Ravirata Oy:n v. 2019 budjetin loppusumma on -22.000€. Palkintoja hevosenomistajille maksetaan noin 830.000€. Vuoden 2019 aikana toteutetaan merkittävä perusparannusinvestointi, jossa korjataan kavioura, ravirata-alueen äänentoisto ja valaistus. St Michel -tapahtuman asema on Mikkelin Ravirata Oy:n strategiassa entistä merkittävämpi. Tapahtuman maineen ja suosion kasvattamiseen antaa vuosittainen positiivinen yleisöpalaute hyvän pohjan.

Yhteistyö Saimaa Stadiumin ja Mikkelin Jäähallin kanssa Kalevankankaan alueen tapahtumajärjestäjinä ja toimintojen yhteisessä tehostamisessa on jatkossa entistäkin tärkeämpää.

OHJELMAKORTIT

1. HYVÄN ELÄMÄN OHJELMA

Painopiste: Yhteisöllisyys		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Syrjäytymisen ehkäisy	Nuorille viikoittain järjestettävät ravinuorten tapaamiset ja koulutukset	Jäsenten määrän tuplaantumisen/maksetut jäsenmaksut (25)

Painopiste: Aktiivinen ja hyvinvointia tukeva arki		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Kansalaislähtöisen toiminnan mahdollistaminen	Talkoo- ja seuratoimijoiden käyttö ravien tapahtumajärjestelyissä.	Seuroille maksettu korvaus.
Kävelyn ja pyöräilyn edistämisen toimenpiteet	Hyvät pysäköintipaikat polkupyörille	Polkupyöräpaikkojen määrä / määrän lisääminen.
Luontoympäristön, kulttuurin ja rakennetun ympäristön hyvinvointivaikutusten edistäminen	Hevosten käytön lisäämisellä on myönteinen vaikutus ihmisten hyvinvointiin.	

Painopiste: Sujuva ja turvallinen elämä vauvasta ikäihmisiin		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Fyysinen, psyykinen, sosiaalinen turvallisuus	Perusparannustyön jälkeen toimiminen ravirata-alueella parane (mm. valaistus parane)	onnettomuudet vähenevät

2. KESTÄVÄN KASVUN OHJELMA

Painopiste: Terveellinen ja turvallinen ympäristö		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Liikennepäästöjen vähentäminen	Bussikuljetukset (non-stop) St Michel -tapahtumaan ja Toto76-raveihin. Opastus kuntoon pääteiltä suoraan raviradalle vähentää liikenteen päästöjä.	Kiinteän opastuksen toteutus 2019.
Painopiste: Elinvoimaisuus		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Matkailun edistäminen	Houkuttelevan St Michel -tapahtuman järjestäminen	Yleisömäärän ja hotelliyöpymisten kasvattaminen.
Resurssitehokkuus	Yhteistyö seurojen talkooväen kanssa.	Yhteistyössä järjestettyjen tapahtumien määrä.

Painopiste: Kaupungistuminen		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Saavutettavuus	Opastuksen parantaminen ja julkisen liikenteen järjestäminen.	Toteutus 2019.
Palvelujen digitalisointi	Osallisena Suomen Hippoksen ja Veikkaus Oy:n digitaalisissa ratkaisuissa.	

3. ELINVOIMAOHJELMA

Osaaminen ja TKI-toiminta		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Kalevankangas -kehittämislusta	Aktiivisena Kalevankankaan-osatoimijana ja yhteistyö kehittäjänä. Ravintola-yhteistyö Jukurit HC:n kanssa.	Ravintolaliiketoiminnan kasvu + 10 %
Korkeakoulu- ja oppilaitosyhteistyö	Yhteistyö Saimaan Stadiumin/Xamkin kanssa.	

Painopiste: Matkailu, vapaa-ajanasuminen, kulttuuri ja liikunta sekä niihin liittyvä tapahtumatuo- tanta		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Matkailun ja vapaa-ajanasumisen ympärivuotinen kasvu ja pitkäjänteinen kehittäminen	Houkuttelevat ravitapahtumat.	Yleisömäärät

Kaupunkimarkkinointi		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Mikkelin vetovoiman ja tunnettuuden lisääminen	St Michel -tapahtuma ja muut ravitapahtumat.	Yleisömäärät
Tapahtumat	St Michel ja muut ravit.	Yleisömäärät

Tunnusluvut

	TP 2017	TA2018	Ennuste 2018	TS 2019
Liikevaihto	964.135	829.213	950.000	1.000.000
Tilikauden voitto/tappio	+29.833	+22.454	-50.000	-22.000
Osinko	-	-	-	-
Investoinnit	6.657	0	90.000	1.850.000
Ulkoinen velka	234.444	187.555	187.555	140.000
Sisäinen velka	-	-	-	-
Konsernitilin limiitti	-	-	-	-
Omavaraisuusaste	63 %	62 %	62 %	
Henkilöstö vakituinen määräaikainen	3	3	4	4

Toimintaan liittyvät riskit ja niihin varautuminen
Tapahtumien sääriskit. Kalevankankaan alueen toimijoiden sisätilojen hyödyntäminen.

Omistajapoliittiset toimenpiteet talousarviovuonna 2019

Kaviouran, valaistuksen ja äänentoiston peruskorjaus (ka 1,85M€). Jalkapallohallin vaatiman tilavaruksen tie-, kiinteistö- ja maanvaihtojärjestelyt tallialueella.

Omistajapoliittinen toimenpide talousarviovuodelle 2019	Arvioitu valmistuminen (ajankohta)	Huomioitavaa	Valmisteluvastuullinen	Muut osallistuvat tahot
Toimenpide 1	perusparannus		Mikkelin Ravirata Oy	MMM/SH, Maveplan suunnittelee, Suomen Controlteam hankekoordinaattorina Mikkelin kaupunki
Toimenpide 2	tallialueen tie-, kiinteistö- ja maanvaihtoasiat		Mikkelin kaupunki	Mikkelin Ravirata Oy

Käyttötalousosa

- Talousarvio 2018
- Toimielinten palvelusuunnitelmat, strategiset ohjelmakortit toimenpiteineen sekä sitovat määrärahat

Talousarvio 2019

TALOUSARVIO 2019

1 000 euroina	Mikkeli TP 2017			Mikkeli TA 2018			Mikkeli Talousarvioraami 2019			Mikkeli TA-esitys 2019		
	Tulot	Kulut	Tkate	Tulot	Kulut	Tkate	Tulot	Menot	Tkate	Tulot	Menot	Tkate
Keskusvaalilautakunta		135	-135	229	248	-19	260	295	-35	260	295	-35
Tarkastuslautakunta		81	-81		86	-86		86	-86		86	-86
Kaupunginvaltuusto		226	-226		207	-207		207	-207		208	-208
Konserni- ja elinvoimapaalvelut	26 119	226 944	-200 826	19 682	227 773	-208 091	19 909	230 352	-210 443	19 874	230 707	-210 833
Muu hallinto- ja elinvoimapaalvelut	15 935	217 232	-201 298	9 700	217 851	-208 151	9 867	220 370	-210 503	9 829	220 721	-210 893
Käyttövaraus ja yhteistoiminta		12 329	-12 329					12 840	-12 840		13 230	-13 230
Yhteiset/kaupunki	7 442	851	6 592				2 015	694	1 321	2 015	394	1 621
Essote:												
Tilaaajahallinto							400	2 576	-2 176	400	2 576	-2 176
Essote laskutus	868	182 256	-181 388		180 000	-180 000		183 060	-183 060		183 215	-183 215
Ruoka- ja puhtauspalvelut	10 184	9 712	472	9 982	9 922	60	10 042	9 982	60	10 046	9 986	60
Ympäristölautakunta	1 037	1 982	-946	976	2 089	-1 113	651	1 786	-1 135	989	2 100	-1 111
Sivistyksen ja hyvinvoinnin palvelualue yhteensä	8 353	104 704	-96 351	8 202	106 530	-98 328	7 806	108 281	-100 475	7 909	108 285	-100 376
Kasvatus- ja opetuslautakunta	6 025	88 142	-82 117	5 375	86 604	-81 229	5 032	88 021	-82 989	5 074	87 973	-82 899
Hyvinvoinnin ja osallisuuden lautakunta	2 329	16 563	-14 234	2 827	19 926	-17 099	2 774	20 260	-17 486	2 835	20 312	-17 477
Kaupunkiympäristölautakunta	46 841	49 547	-2 706	44 402	42 192	2 210	44 119	43 131	988	44 119	43 346	773
Kaupunki yhteensä	82 349	383 620	-301 271	73 491	379 125	-305 634	72 745	384 138	-311 393	73 151	385 028	-311 876
Otavan Opistoliikelaitos	5 339	4 886	453	5 069	5 509	-440	5 545	5 535	10	5 592	5 569	23
Etelä-Savon pelastuslautakunta	16 652	15 719	934	16 914	15 955	959	16 914	15 955	959	16 714	16 459	255
Mikkelin Vesiliikelaitos	11 832	5 431	6 401	12 000	5 350	6 650	12 280	5 490	6 790	12 280	5 490	6 790
Liikelaikokset ja pelastus yhteensä	33 823	26 035	7 788	33 983	26 814	7 169	34 739	26 980	7 759	34 586	27 518	7 068
Mikkelin kaupunki yhteensä	116 172	409 655	-293 480	107 474	405 939	-298 464	107 484	411 118	-303 634	107 737	412 546	-304 808

Kaupunginvaltuustoon nähden sitovat erät

Toimielinten palvelusuunnitelmat, vaikuttavuustoimenpiteet sekä sitovat määrärahat

Keskusvaalilautakunta

Keskusvaalilautakunnan tehtävänä on hoitaa kunnalle kuuluvia tehtäviä vaalilain mukaisesti. Vuonna 2019 järjestetään eduskunta-vaalit, maakuntavaalit sekä EU-vaalit.

Talous

	TP 2017	TA 2018	Ltk esitys 2019	TA 2019
Toimintatulot	0	229 000	260 000	260 000
Toimintamenot	-134 670	-247 808	-295 392	-295 392
Toimintakate (netto)	-134 670	-18 808	-35 392	-35 392

Tarkastuslautakunta

Kuntalain 121 §:n mukaan tarkastuslautakunnan on valmisteltava valtuuston päätettäväksi hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat sekä arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Talous

	TP 2017	TA 2018	Ltk esitys 2019	TA 2019
Toimintamenot	-81 364	-86 503	-86 000	-86 000
Toimintakate (netto)	-81 364	-86 503	-86 000	-86 000

Kaupunginvaltuusto

	TP 2017	TA 2018	Ltk esitys 2019	TA 2019
Toimintamenot	-232 426	-207 348	-208 809	-208 809
Toimintakate (netto)	-232 426	-207 348	-208 809	-208 809

Hallinto- ja elinvoimapalvelut

Hallinto- ja elinvoimapalveluiden tehtävänä on tukea palvelualueiden ja liikelaitoksien ja taseyksikön tuloksellista toimintaa ja seurata asetettujen tavoitteiden toteutumista. Hallinto- ja elinvoimapalvelut tuottavat johtamista, kehittämistä ja päätöksentekoa varten ajantasaista tietoa kaupungin ja kaupunkikonsernin toiminnasta ja toimintaympäristön muutoksista. Hallinto- ja elinvoimapalvelut tuottavat palvelualueille keskitetyt tukipalvelut. Hallinto- ja elinvoimapalvelut sisältää hallintopalvelut, talous- ja elinvoimapalvelut, henkilöstöpalvelut sekä ruoka- ja puhtauspalvelut.

Palvelusuunnitelma

Hallintopalvelut tuottaa hallinnon tukipalveluita, toteuttaa ja kehittää työllisyyspalveluita, vastaa kaupunkimarkkinoinnista sekä kehittää kaupungin palveluita henkilöstö- ja palvelukehitysohjelman tavoitteiden mukaisesti ja koko kaupungin monikanavaista asiakaspalvelukeskusta yhteistyössä valtiovarainministeriön kanssa. *Talous- ja elinvoimapalvelut* tuottaa talous- ja tietohallinnon sekä hankinnan tukipalveluita, koordinoi kaupunkistrategian toteuttamiseen ja kehittämiseen liittyviä toimenpiteitä, vastaa seutuhallinnon valmistelu- ja toimeenpanotehtävistä sekä tukee sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan sekä omistajaohjauksen valmistelua ja toimeenpanoa. *Henkilöstöpalvelut* toteuttaa henkilöstö- ja palvelukehitysohjelmalla johdon, esimiesten ja koko henkilöstön työtä sekä tavoitteiden saavuttamista läpi kaupungin organisaation. *Ruoka- ja puhtauspalvelut* toteuttaa palvelusopimuksien mukaista toimintaa.

1. HYVÄN ELÄMÄN OHJELMA

Painopiste: Yhteisöllisyys		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Syrjäytymisen ehkäisy	Työllistyminen ja työllistämismahdollisuudet hankinnoissa (hankintapalvelut).	8 tukityöllistettyä/ vuosi.
	Työmahdollisuuden tarjoaminen tukityöllistettävälle ruoka- ja puhtauspalveluissa	1 – 2 hlö/v
	Työmahdollisuuden tarjoaminen kehitysvammaisille työntoimintana ruoka- ja puhtauspalveluissa	2 hlö/v
Osallisuuden ja toimijuuden edistäminen	Sovellukset, joilla kerätään tietoa ja mielipiteitä kuntalaisilta sekä osallistaminen sähköisten palvelujen kehittämisessä. (palvelukehitys, tietohallinto yt. palvelualueet)	Asiakaspalautteen kerääminen, analysointi ja sen pohjalta tehtävät kehitystoimet tai uudet sovellukset / mittarina sovellus/vuosi
	Henkilöstön osallisuuden lisääminen (henkilöstöhallinto).	Osallistavat yhteistyötavat ja henkilöstökyselyt.
	Kantakaupungin alueen koulujen oppilaskuntien kutsuminen tutustumaan keskuskeittiön Isopadan toimintaa ja mistä kouluruoka tulee (ruoka- ja puhtauspalvelut)	2 – 4 vierailua/v

Painopiste: Aktiivinen ja hyvinvointia tukeva arki		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Kävelyn ja pyöräilyn edistämisen toimenpiteet	Työmatkaliikunnassa suositetaan kävelyä ja pyöräilyä (henkilöstöhallinto).	Liikkumista kannustavat sisäiset kilpailut.
Luontoympäristön, kulttuurin ja rakennetun ympäristön hyvinvointivaikutusten edistäminen	Luomu-/lähialueen elintarvikkeiden käyttömäärän säilyttäminen nykyisellä tasolla (ruoka- ja puhtauspalvelut, hankintapalvelut)	Otetaan huomioon kaikissa elintarviketilauksissa.
	Sydänmerkki-aterioiden määrä kouluruokailussa (ruoka- ja puhtauspalvelut)	2 ateriaa/vko

Painopiste: Sujuva ja turvallinen elämä vauvasta ikäihmisiin		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Fyysinen, psyykinen, sosiaalinen turvallisuus	Kouluympäristön kalusteiden ym. ergonomisuus (hankintapalvelut).	Kaikissa koulu, päiväkotiyms. hankinnoissa.
	Palvelukuvauksen mukainen puhtaustaso kaupungin kiinteistöissä (ruoka- ja puhtauspalvelut)	asiakastytytyväisyysskyselyn tulosten kehittyminen

2. KESTÄVÄN KASVUN OHJELMA

Painopiste: Terveellinen ja turvallinen ympäristö		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Liikennepäästöjen vähentäminen	Liikennöintikilpailuissa laatupisteissä biokaasu- ja/tai sähköautot (hankintapalvelut).	5 % hankinnan arvosta.

Painopiste: Kaupungistuminen		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Saavutettavuus	Saavutettavuusdirektiivin toimeenpano (palvelukehitys & viestintä)	Verkkopalvelut ovat direktiivin mukaisia siirtymäaikaisten puitteissa.
	Esteettömyystiedot palvelutietovarantoon (palvelukehitys)	Kaikkien palvelupisteiden esteettömyystiedot on kuvattu.
Palveluprosessien digitalisointi	Kilpailutus ja sopimusten hallinta sähköisiksi (hankintapalvelut)	100%:sti vuoden 2019 loppuun.
	Verkkomaksamisen edistäminen (talouspalvelut)	Myyntilaskumäärän vähentäminen 10 % 2018 lopun tilanteesta.
	Kansallisen palveluarkkitehtuurin viestit –palvelun käyttöönotto (palvelukehitys, tietohallinto)	CaseM.n/ eAsiain viestit –palvelupilotti tehty vuoden 2019 loppuun mennessä.
	Tilojen varausjärjestelmän, kurssi-ilmoittautumisten, uimakouluilmoittautumisten ja vastaavien palvelujen prosessien kokonaisvaltainen kehittäminen varauksesta maksuun asti digitaalisesti (palvelukehitys, tietohallinto, talouspalvelut)	Tilojen varaamiseen järjestelmä, josta liittymä reskontraan tai/ja verkkomaksamisen mahdollisuus.
Kestävä kehitys ja ilmastomuutoksen torjunta	Ympäristötekijöiden huomioiminen hankinnoissa (kaikki toimialat)	Kaikissa hankinnoissa joissa tunnistetaan ympäristövaikutuksia
	Tulostamisen vähentäminen (hallinto- ja elinvoimapalvelut)	Tulostettujen sivujen määrän 10 % vähennys vuoden 2018 lopun tilanteesta.
	Ruoka- ja puhtauspalveluiden työprosessien kehittäminen kestävä kehityksen näkökulmasta	Toteutetut toimenpiteet

3. ELINVOIMAOHJELMA

Osaaminen ja TKI-toiminta		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Memory Campus -kehittämislusta	Mikkelin kaupungin arkistointipilotti (Palvelukehitys, asianhallinta).	Arkistomateriaalin kartoitus tehty, digitointitietokartta tehty ja muutostyö resurssoitu.
Korkeakoulu- ja oppilaitosyhteistyö	Tarjotaan opiskelijoille harjoittelupaikkoja kaupungin hallinto- ja elinvoimapalveluissa	3 harjoittelijaa/vuosi
	Tarjotaan opinnäytetyöaiheita opiskelijoille (hallinto- ja elinvoimapalvelut)	3 opinnäytetyötä/vuosi
	PUHKE-hanke yhteistyössä mm. Es.edun ja TE-keskuksen kanssa uuden työvoiman saamiseksi ruoka- ja puhtauspalvelualalle	hankkeessa toteutetut toimenpiteet
	oppisopimuskoulutus (ruoka- ja puhtauspalvelut)	3 – 4 hlö/v

Painopiste: Asiakaslähtöiset yrityspalvelut		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Laadukkaat neuvonta- ja kehittämispalvelut sekä yhteistyöverkostot yritykselle	Vuoropuhelut, yritysvaikeuksien arvioinnit sekä yrityksillä konsernin hankinnoista. Mahdollistetaan paikallisten	Vuoropuhelu, yritysvaikeuksien arviointi kaikis-

elinkaaren eri vaiheisiin	yriytysten osallistumista hankintoihin (hankintapalvelut)	ta yli 300.000€ hankinnoista. Konsernin yritysillat 2kpl/vuosi. Osatarjousten lisääminen.

Työllisyydenhoito		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
TMT-maksun pienentäminen	Toteutetaan työllisyysohjelman mukaisia toimenpiteitä (työllisyyspalvelut)	TMT-maksu 2,9 milj. euroa.
Osaavan työvoiman varmistaminen	Houkutellessaan uusia asukkaita, pääpaino työmahdollisuuksien etsiminen ja markkinointi (Solmu)	100 uutta perhettä Mikkelin seudulle.
	Laadukas rekrytointiprosessi ja houkutteleva työnantajakuva (henkilöstöpalvelut)	Hakijoiden määrä/ haku.

Kaupunkimarkkinointi		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Strategian jalkauttaminen ja brändityö	Koulutamme kaupunkiorganisaation ja yhteistyökumppanit strategian ja kaupunkibrändin toteuttamiseen (viestintätiimi, kaupunkimarkkinointitiimi)	Kaupunkiorganisaatio, yhteistyökumppanit ja kaupunkilaiset käyttävät aktiivisesti Mikkelin uutta brändiä.
Kaupunkiorganisaation markkinoinnin ja viestinnän viestien ja visuaalisen ilmeen yhtenäistäminen	Konkreettisia työvälineitä kaupunkimarkkinoinnin tueksi kaupunkiorganisaation ja yhteistyökumppanien käyttöön: brändikäsikirja, hissipuhe, tarinat, kuvapankki, esitysmateriaalit, videot, Invest-In-paketti jne. (kaupunkimarkkinointitiimi, viestintätiimi)	Käytössä konkreettiset työvälineet kaupunkimarkkinoinnin tueksi.
Mikkelin vetovoiman ja tunnettuuden lisääminen	Mikkelin mahdollisuuksista tietoa oppilaitoksiin esim. luennoitsijoiden muodossa (hallinto- ja elinvoimapalvelut)	2 luentoa/ vuosi per Mikkelin oppilaitos.
	Tuomme esiin Mikkelin hyviä puolia monikanavaisesti Markkinoimme sähköisiä kanaviamme niin sisäisesti kuin ulkoisesti (kaupunkimarkkinointitiimi, viestintätiimi)	Mikkeli mediassa: - 2018: 2.55 k - 2019: 2.85 k Mikkeli somessa: - 2018: 45.00 k - 2019: 47.00 k Mielikuvatutkimukset Mediaseuranta: keskustelun sävy ja määrä mediassa ja somessa
Tapahtumat	Kannustamme viestinnällä mikkeliäisiä yhteisölliseen kaupungin kehittämiseen (kaupunkimarkkinointitiimi, viestintätiimi, osallisuuskordinaattori, hyvinvointikordinaattori)	Kaupungin järjestämien tapahtumien määrä, tilaisuuksien osallistujamäärät.

Talous

Hallinto- ja elinvoimapalvelut

	TP 2017	TA 2018	Ltk esitys 2019	TA 2019
Toimintatulot	26 118 827	19 682 544	19 875 196	19 875 196
Toimintamenot*	-226 944 752	-227 774 536	-230 787 441	-230 601 921
Toimintakate (netto)	-200 825 926	-208 091 991	-210 912 245	-210 726 725

Hallinto- ja elinvoimapaalvelut (ilman Ruoka- ja puhtauspalveluja)

	TP 2017	TA 2018	Ltk esitys 2019	TA 2019
Toimintatulot	15 934 835	9 700 696	9 729 545	9 729 545
Valmistus omaan käyttöön	0	0	100 000	100 000
Toimintamenot*	-217 232 740	-217 852 331	-220 801 852	-220 616 332
Toimintakate (netto)	-201 297 905	-208 151 635	-211 072 307	-210 886 787

*) Tp 2017 menot sisältävät sosiaali- ja terveystalouden ostot Essotelta 179,2 milj. euroa. Ta 2018 menot 180 milj. ja ta 2019 menot 183,2 milj. Palveluita tuotetaan kaupunginvaltuuston 25.1.2016 §13 hyväksymässä perustamissuunnitelmassa määritettyjen strategisten tavoitteiden mukaisesti.

Kohderahoitteinen
Ruoka- ja puhtauspalvelut

	TP 2017	TA 2018	Ltk esitys 2019	TA 2019
Myyntitulot	10 156 272	9 981 848	10 003 351	10 003 351
Tuet ja avustukset	26 982		42 300	42 300
Muut toimintatulot	8			
Valmistus omaan käyttöön	729			
Toimintatulot	10 183 991	9 981 848	10 045 651	10 045 651
Materiaalit ja palvelut	-4 611 900	-4 627 593	-4 496 338	-4 496 338
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-2 451 727	-2 482 810	-2 607 000	-2 607 000
Palvelujen ostot	-2 160 173	-2 144 783	-1 889 338	-1 889 338
Henkilöstömenot	-4 737 590	-4 932 508	-5 121 103	-5 121 103
Palkat ja palkkiot	-3 650 372	-3 768 530	-3 928 416	-3 928 416
Henkilösivukulut	-1 087 218	-1 163 978	-1 192 688	-1 192 688
Muut menot	-362 522	-362 104	-368 148	-368 148
Toimintamenot	-9 712 012	-9 922 205	-9 985 589	-9 985 589
Toimintakate (netto)	471 980	59 644	60 062	60 062

Ympäristölautakunta

Ympäristölautakunta ja sen alaisuudessa toimiva ympäristöpalvelut -yksikkö vastaa kuntatason ympäristöterveydenhuollon ja ympäristösuojelun tehtävistä Mikkeliissä, Hirvensalmella, Kangasniemellä Mäntyharjussa ja Pertunmaalla.

Palvelusuunnitelma

Palveluja tuotetaan ensisijaisesti ympäristöpalvelujen toimintaa säätelevien lakien ja asetusten mukaisesti. Lisäksi resurssien puitteissa toteutetaan erilaisia selvityksiä vuorotellen toimialueen eri kuntien alueella. Tavoitteena on antaa palvelut samantasoisina koko toiminta-alueella ympäristöpalvelusopimuksen mukaisesti. Ympäristöpalvelut osallistuu myös erilaisiin ympäristöntilaa koskeviin selvityshankkeisiin ja yhteisselvityksiin muiden tahojen kanssa.

Mikkelin seudun ympäristöpalvelut on ylläpitänyt vuodesta 1991 asti Urpolan luontokeskusta. Urpolan luontokeskus on auki vuosittain toukokuun alusta elokuun loppuun ja luontokeskukseen pystytetään vuosittain vaihtuva luontoaiheinen näyttely. Koulut ja päiväkodit ovat olleet Urpolan luontokeskuksen suurin kävijäryhmä ja kävijämäärät ovat olleet viime vuosina nousussa (noin 3000 kävijää 4 kk:n aikana). Urpolan luontokeskus on tarjonnut kouluille ja päiväkodeille opastettuja retkiä ja toimintatuokioita. Vuosittain vaihtuvaan luontoaiheiseen näyttelyyn on voinut tutustua joko itsenäisesti tai opastetusti. Kesällä luontokeskuksessa on toiminut myös luontokerho ja luontokeskuksessa on järjestetty erilaisia tapahtumia. Kaikki toiminta on ollut osallistujille maksutonta. Toiminnan järjestämisestä on vastannut luontokeskukseen 6 kk:n ajaksi palkattu toiminnanohjaaja, ns. apuohjaajat ja ympäristönsuojeluyksikkö. Luontokeskuksen kustannukset vuosittain ovat olleet noin 30 000 – 35 000 €. Kustannukset koostuvat lähinnä tilavuokrasta ja henkilöstön palkkauksesta.

Ympäristöpalvelujen toiveena on, että Urpolan luontokeskuksen toimintaa voidaan tulevaisuudessa kehittää ja laajentaa siten, että toiminta ei painottuisi ainoastaan kesäkuukausiin vaan toimintaa voisi laajentaa tavalla tai toisella ympärivuotiseksi. Ympäristökasvatuksen ohella toiminnassa voisi olla enemmän mukana luontomatkailunäkökulmaa. Jo nyt Urpolan luontokeskus toimii yhtenä Saimaa Geopark –kohteena. Koska Ympäristöpalvelut toimii seudullisesti, tulisi lisäresurssien ohjaaminen luontokeskuksen toiminnalle olla enemmän Mikkelin kaupungin kuin seutukuntien vastuulla. Ehdotus on, että vuoden 2019 alusta Urpolan luontokeskuksen kustannukset (yhteensä 31 000 €) siirretään asumisen ja toimintaympäristön palvelualueelle kaupunkiyksikön strategiaan projekteihin siten, että toimintaa integroidaan enemmän Saimaa Geopark-hankkeeseen kuitenkin siten, että ympäristökasvatustoiminta Urpolan luontokeskuksessa jatkuu, ja luontokeskus tarjoaa jatkossakin ilmaista ympäristö- ja luontokasvatusta alueen kouluille ja päiväkodeille ja muille ryhmille.

Vuosina 2019 ja 2020 ympäristöpalvelut valmistautuu vuoden 2021 maakuntauudistukseen, jonka myötä ympäristöterveydenhuolto (terveysvalvonta ja eläinlääkintähuolto) ovat siirtymässä maakunnalliseksi toiminnaksi, kun taas ympäristönsuojelu on jäämässä kuntiin. Kunnat voivat kuitenkin jatkaa seudullista toimintaa ympäristönsuojelun osalta.

Ympäristöterveydenhuollon ja ympäristönsuojelun vuoden 2019 valvontasuunnitelmiin, jotka seudullinen lautakunta käsittelee erikseen, kirjataan toiminnan tavoitteet viidelle kunnalle ottaen huomioon valvontakunnalliset valvontaohjelmat.

1. HYVÄN ELÄMÄN OHJELMA

Painopiste: Yhteisöllisyys		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Syrjäytymisen ehkäisy	Tarjotaan tukityö- ja harjoittelupaikkoja	tarjotaan yhteensä vähintään 10 kk harjoittelupaikkaa
	Urpolan luontokeskuksen toimintaa laajennetaan osana Saimaa Geopark-hanketta. Luontokeskus tarjoaa ilmaista luontoaiheista toimintaa ja ympäristökasvatusta lapsille ja lapsiperheille.	Edistetään lapsille ja lapsiperheille suunnatun luontoaiheisen toiminnan järjestämistä.
Kumppanuustalo-toimintamalli	Ilmoitusten ja lupahakemusten käsittelyyn liittyvät kuulemiset hoidetaan hyvin	Muistutusten ottaminen huomioon päätösten valmistelussa
	Ympäristöpalveluissa on matala kynnyks yhteysdenottoon sekä asiakkaille että kuntalaisille	Asiakaskysely sekä kuntalaisille että asiakkaille
Osallisuuden ja toimijuuden edistäminen	Edistetään kuntalaisten mukaan ottamista omaan elinympäristöön liittyvistä asioista päättämiseen ja ympäristön hoitamiseen (esim. vieraslajien torjunta ja siivoustalkoot)	Vähintään 1 ympäristötalokootapahtuma vuodessa, jossa Ympäristöpalvelut on aktiivisesti mukana

Painopiste: Aktiivinen ja hyvinvointia tukeva arki		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Kansalaislähtöisen toiminnan mahdollistaminen	Edistetään kuntalaisten mukaan ottamista omaan elinympäristöön liittyvistä asioista päättämiseen ja ympäristön hoitamiseen (esim. vieraslajien torjunta ja siivoustalkoot)	Vähintään 1 ympäristötalkoo- tapahtuma vuodessa, jossa ympäristöpalvelut aktiivisesti mukana
Kävelyn ja pyöräilyn edistämisen toimenpiteet	Kaavalausunnot	Kaavalausuntojen lukumäärä, jossa asiasta lausuttu
Luontoympäristön, kulttuurin ja rakennetun ympäristön hyvinvointivaikutusten edistäminen	Edistetään luontomatkailua ja kuntalaisten luonnossa liikkumista. Huolehditaan siitä, että maankäytön suunnittelussa varataan riittävästi tilaa viheralueille.	Urpolan ja Kalevankankaan luontopolkujen kunnossa pitäminen. Hankkeisiin osallistuminen.

Painopiste: Sujuva ja turvallinen elämä vauvasta ikäihmisiin		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Yhdyspintatyössä valmistautuminen uuteen maakuntaan	Aktiivinen osallistuminen uuden maakunnan valmistelu-työhön	Ympäristöterveydenhuollon sujuva siirtyminen maakuntahallintoon. Työryhmien lukumäärä, jossa ympäristöpalveluilla on edustus

2. KESTÄVÄN KASVUN OHJELMA

Painopiste: Terveellinen ja turvallinen ympäristö		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Liikennepäästöjen vähentäminen	Ilmasto- ja energiastrategian päivittäminen. Yhteiskäyttöön hankittujen biokaasuautojen aktiivinen käyttö. Työmatkapyöräilyn edistäminen.	Selkeät tavoitteet liikennepäästöjen vähentämiselle uudessa vuosille 2021 – 2030 laadittavassa ilmasto- ja energiastrategiassa.
Vesistöjen laadun parantaminen ja pohjavesiriskin vähentäminen	Vesistöjen tutkimusohjelmassa seurataan painetekijöiden kehitystä ja vesistöjen tilaa säännöllisellä tarkkailulla.	Hyvässä ekologisessa tilassa olevien vesimuodostumien osuus, painetekijöiden kehitys valituissa keskeisissä vesienhoidon painopiste- vesistöissä (Mikkelin alapuolinen Saimaa, Otavan Kotalahti, Kyyvesi)
	Edistetään vesienhoidon edellytysten syntymistä edistämällä vesitilusten yhdistämistä suuremmiksi yksiköiksi	Osakaskuntien keski- koko, joissa Mikkelin on jäsenenä vesialueen omistajana. Osallistutaan vesienhoidon toimenpiteiden suunnitteluun.
Ilmanlaadun parantaminen ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen	Ilmanlaadun tarkkailu, ilmasto- ja energiastrategian päivittäminen	Jatketaan ilmanlaadun tarkkailua. Ilmas-

		to- ja energiastrategian päivittäminen vuosina 2019-2020.
	Aktiiviset sisäilmatyöryhmät kaikissa jäsenkunnissa	Sisäilmaongelmaisten terveydensuojelulain mukaisten kohteiden lukumäärä (koulut, päiväkodit, laitokset). Nykyiset ja uudet tapaukset

Painopiste: Elinvoimaisuus		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Matkailun edistäminen	Edistetään luontomatkailun edellytyksiä Mikkelin seudulla mm. retkeilyreitistöjen osalta.	Osallistutaan luontomatkailua tukeviin hankkeisiin.
Resurssitehokkuus	Valvontatyötä tehdään riskinarviointiin perustuen ja yhteistyössä muiden valvontaviranomaisten kanssa	Ruoka- ja vesivälitteisten epidemioiden lukumäärä

Painopiste: Kaupungistuminen		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Saavutettavuus	Ympäristöpalveluiden työntekijöihin saadaan yhteyttä arkisin eri kanavien kautta. Sähköiset palvelut toimivat 24/7 ja niiden toimintaa kehitetään.	Klo 8-16 on aina mahdollista saada kiinni tarkastaja tai eläinlääkäri.
Palvelujen digitalisointi	Terveysvalvonta siirtyy sähköiseen vati-järjestelmään vuoden 2019 alusta	Uudet sähköiset palvelut toimivat vuonna 2019
Kestävä kehitys ja ilmastomuutoksen torjunta	Ilmasto- ja energiastrategian päivittäminen ja siinä valitut tavoitteet ja toimenpiteet. Ympäristökasvatus.	Ilmasto- ja energiastrategian päivitystyö alkaa vuonna 2019.

3. ELINVOIMAOHJELMA

Osaaminen ja TKI-toiminta		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Korkeakoulu- ja oppilaitosyhteistyö	XAMKin ympäristöteknologiaopiskelijoiden opinnäytetyöt	2 opinnäytetyötä / vuosi valmistuu
	Pyritään luomaan XAMK:n kanssa tehtävällä tiiviillä yhteistyöllä (opinnäytteet, harjoittelijat, hankkeet) omien toimialojen kannalta (terveysvalvonta, ympäristövalvonta) osapuolten osaamista kasvattava tietoon ja erilaisiin valmiuksiin perustuva verkosto. Esim. Hulevesien hallinta, alueiden käyttö, ympäristöriskien arviointi.	Harjoittelukuukausien lkm / vuosi, yhteishankkeet XAMK:n kanssa.

Painopiste: Asiakaslähtöiset yrityspalvelut		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Sujuvat sijoittautumispalvelut, joustava ja ennakoiva kaavoitus	Huomioidaan eri toimintojen järkevä sijoittuminen kaavalautsunnoissa ja osallistutaan aktiivisesti maankäytön suunnitteluun yhteistyössä muiden kaupungin yksiköiden kanssa.	Kaavalautsuntojen lkm / vuosi.
Laadukkaat neuvonta- ja kehittämispalvelut sekä yhteistyöverkostot yritykselle elinkaaren eri vaiheisiin	Yhteistyön käynnistäminen Miksein kanssa liittyen yrityspalveluihin ja kehittämishankkeisiin	Järjestelmällisten yhteistyömuotojen syntyminen

Painopiste: Matkailu, vapaa-ajanasuminen, kulttuuri ja liikunta sekä niihin liittyvä tapahtumatuotanto

Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Matkailun ja vapaa-ajan asumisen ympärivuotinen kasvu ja pitkäjänteinen kehittäminen	Luontomatkailun edistäminen.	Luontomatkailuhankkeisiin osallistuminen, luontokohteet Ympäristöpalvelujen nettisivuilla.
Omat investoinnit matkailullisesti tärkeisiin kohteisiin sekä Invest-in	Ympäristöpalveluille kuuluvat luontopolut pidetään kunnossa	Luontopolkujen rakenteiden kunnossapitoon suunnatut toimet

Työllisyydenhoito		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
	Tukityöpaikkojen tarjoaminen resurssien sallimissa puitteissa.	1 tukityöpaikka / vuosi

Kaupunkimarkkinointi		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Mikkelin vetovoiman ja tunnettuuden lisääminen	Luontokohteiden tiedot näkyville Ympäristöpalveluiden nettisivuille. Luontomatkailun edistäminen.	Luontokohteet Ympäristöpalvelujen nettisivuilla.

Tunnusluvut

	TP 2017	TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022
Terveysvalvonnan tarkastukset	700	750	750	750	-	-
Eläinlääkintähuollon virka- ja sairasmatkat	1990	1500	1900	1900	-	-
Hoidetut pieneläimet	5293	5200	5500	5500	-	-
Lupavelvollisten kohteiden tarkastukset	153	100	100	100	100	100
Ympäristönsuojelun kirjallinen asiakassuorite (päätökset, lausunnot, kehotukset)	786	700	700	700	700	700

Talous

	TP 2017	TA 2018	Ltk esitys 2019	TA 2019
Toimintatuotot	1 036 774	976 000	988 830	988 830
Toimintamenot	-1 982 352	-2 089 343	-2 100 290	-2 099 780
Toimintakate (netto)	-945 578	-1 113 343	-1 111 460	-1 110 950

Kasvatus- ja opetuslautakunta

Lautakunta vastaa varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen sekä lukiokoulutuksen järjestämisestä ja tuottamisesta. Lautakunta luo edellytyksiä ja toteuttaa laadukasta varhaiskasvatusta ja perusopetusta lapsille ja nuorille. Lukiokoulutuksen tavoitteena on tukea opiskelijoiden kasvamista hyväksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintojen, työelämän, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja. Lautakunta tukee lasten, nuorten ja aikuisten edellytyksiä elinikäiseen oppimiseen ja itsensä kehittämiseen sekä henkiseen että myös fyysiseen hyvinvointiin.

Palvelusuunnitelma

Lautakunnan palvelut ovat pääasiassa lähipalveluja, joiden järjestäminen maantieteellisesti laajalla alueella yhä niukenevilla resursseilla on vaikeaa. Toiminnassa pyritään turvaamaan laadukkaita, tasavertaiset ja pedagogisesti toimivat sekä kohtuullisesti saavutettavissa olevat kasvatus- ja opetuspalvelut sekä terveelliset ja turvalliset oppimisympäristöt koko kaupungin alueella. Lautakunnan alaisen toiminnan merkitystä ja vaikuttavuutta asukkaiden hyvinvointiin, sen synnyttämiseen, ylläpitämiseen ja kehittämiseen, tullaan korostamaan.

Yhdyspintatyöllä ja yhteen sovittavan johtamisen keinoin luodaan ja vahvistetaan uusia yhteistyörakenteita ja monitoimijaisia toimintamalleja mm. sosiaali- ja terveydenhuollon, kolmannen sektorin, oppilaitosten ja kaupungin omien toimijoiden välillä. Kehittämistyöpanosta osoitetaan yhdyspintatyön lisäksi mm. varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen tunne- ja vuorovaikutuskasvatuksen kehittämiseen, lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien kehittämiseen kuten koulujen kerhotoiminnan ylläpitämiseen ja kehittämiseen sekä erilaisten turvallisuutta edistävien suunnitelmien laadintaan ja päivittämiseen, henkilöstön osaamisen kehittämiseen sekä avustusten ja hankkeiden hakemiseen ja koordinoointiin. Lasten ja nuorten osallisuuden edistäminen on yksi kehittämistoiminnan keskeisistä painopisteistä.

1. HYVÄN ELÄMÄN OHJELMA

Painopiste: Yhteisöllisyys		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Syrjäytymisen ehkäisy	Tunne- ja vuorovaikutuskasvatuspolku varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen (sis. mm. kiusaamisen ehkäisyn ja moniammatillisen yhteistyön)/varhaiskasvatus ja perusopetus	Vastuullinen ja aidosti välittävä asennoituminen kaikilla varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa työskentelevillä aikuisilla.
	Yhteisöpedagogit kouluille, yhteisöllinen työ alueittain/perusopetus	palkkaaminen 1.8.2019 alkaen
	Ehkäisevä päihdetyön toimenpiteet eri ikäisille 4-vuotissuunnitelman mukaisesti/ehkäisevän päihdetyön koordinaattori	Tupakointi/sähkösavukkeen käyttö päivittäin, % (Kouluterveyskysely) Lähtötilanne (MLI/koko maa 2017): 8.-9. lk: 8,1 % /9,7%, tavoite: vähenee kaikissa ryhmissä Nuuskaa päivittäin; % (Kouluterveyskysely) Lähtötilanne (MLI/koko maa 2017): 8.-9. lk: 4 %/4,5 %, tavoite: vähenee kaikissa ryhmissä Humalajuominen, % (Kouluterveyskysely) Lähtötilanne (MLI/koko maa 2017): 8.-9. lk: 8,3 %/10,2 %, tavoite: vähenee kaikissa ryhmissä Käyttää alkoholia viikoittain, % (Kouluterveyskysely) Lähtötilanne (MLI/koko maa 2017): 8.-9. lk: 3,8 %/5 %, tavoite: vähenee kaikissa ryhmissä Kokeillut marihuanaa tai kannabista ainakin kerran, % (Kouluterveyskysely) Lähtötilanne (MLI/koko maa 2017): 8.-9. lk: 8,3 %/7,9 %, tavoite:

		vähenee kaikissa ryhmissä Raittius, % (Kouluterveyskysely) Lähtötilanne (MLI/koko maa 2017): 8.-9. lk: 64,5 %/61,7 %, tavoite: raittiiden osuus lisääntyy kaikissa ryhmissä
	Verkostomaiset monitoimijaiset toimintamallit sekä yhteisöllisessä työssä että yksilökohtaisissa tukimuodoissa/varhaiskasvatus ja perusopetus, lukiokoulutus	Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % (Kouluterveyskysely) Lähtötilanne (MLI/koko maa 2017): 4.-5. lk: 90,8 %/90,2 %, tavoite: 95 % 8.-9. lk: 75,7 %/75,1 %, tavoite: 80 % lukio: 74,5 %/75,2 %, tavoite: 80 % amm: 78 %/76,5 %, tavoite: 80 %
	Elintapaneuvonta edistää hyviä ravinto-liikunta-unitottumuksia/varhaiskasvatus ja perusopetus, lukiokoulutus	PYLL- indeksi (Potential Years of Life Lost), Ennenaikaisesti menetetyn elinvuoden Lähtötilanne (2010-2014): Miehet: Tilanne koko maata huonompi, etenkin alkoholin ja tupakan osalta. Ennenaikaiset menetykset suurimmat: 1) Tapaturmat ja myrkytykset, joista 58 % itsemurhat 2) verenkiertoelinsairaudet ja pahanlaatuiset kasvaimet (keuhkosityöpä) Naiset: Tilanne koko maan tasolla. Kehitys positiivisinta koko maassa alkoholin suhteen. Huomio tupakan haittoihin. Ennenaikaiset menetykset suurimmat 1) pahanlaatuiset kasvaimet (keuhkosityöpä), trendi huonompaan suuntaan 2) tapaturmat ja myrkytykset, trendi parempaan suuntaan, alkoholihaitat pienentyneet Tavoite: koko maan taso, erityinen huomio: Miehet: alkoholin ja tupakan haittojen vähentäminen. Naiset: Tupakan haittojen vähentäminen. Molemmilla lihavuuden ehkäisy.
Kumppanuustalo-toimintamalli	Kehitetään yhteisöllisyyden toimintamalleja kaupungin, järjestötoimijoiden ja vapaaehtoistoimijoiden yhteistyönä, lähellä kaupunkilaisten arkea/johto ja hallinto	Kumppanuustoimintamalli rakennettu ja kumppanuustalo-toiminta käynnistynyt
Osallisuuden ja toimijuuden edistäminen	Kahvitunti kaupunkilaisille. Jalkaudutaan kaupunkilaisten keskuuteen, teemoina kaavoitus, talous, kouluverkko jne./kaikki tulosalueet	
	"Viikon kysymys" kaupunkilaisille verkkosivuilla/kaikki tulosalueet	

	Lasten ja nuorten kuuleminen ja osallisuus/kasvatus ja perusopetus, lukiokoulutus	Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % (Kouluterveyskysely) Lähtötilanne (MLI/koko maa 2017): 4.-5. lk: 90,8 %/90,2 %, tavoite: 95 % 8.-9. lk: 75,7 %/75,1 %, tavoite: 80 % lukio: 74,5 %/75,2 %, tavoite: 80 % amm: 78 %/76,5 %, tavoite: 80 % Kokenut vahvaa positiivista mielensterveyttä viimeisen kahden viikon aikana, % (Kouluterveyskysely) Lähtötilanne (MLI/koko maa 2017): 8.-9. lk: 26,3 %/26,9 %, tavoite: 33 % lukio: 29,1 %/30,5 %, tavoite: 33 % amm: 31,3 %/28,6 %, tavoite: 33 % Ei yhtään läheistä kaveria/ystävää, % (Kouluterveyskysely) Lähtötilanne (MLI/koko maa 2017): 4.-5. lk: 0,6 %/0,7 %, tavoite: 0 % 8.-9. lk: 7,2 %/8,5 %, tavoite: 0 % lukio: 8 %/7,2 %, tavoite: 0 % amm: 7,6 %/7,4 %, tavoite: 0 % Tuntee itsensä yksinäiseksi, % (Kouluterveyskysely) Lähtötilanne (MLI/koko maa 2017): 4.-5. lk: 1,8 %/2,7 %, tavoite: 0 % 8.-9. lk: 8,6 %/9,5 %, tavoite: 0 % lukio: 10,3 %/10,4 %, tavoite: 0 % amm: 7,4 %/10 %, tavoite: 0 %

Painopiste: Aktiivinen ja hyvinvointia tukeva arki		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Kansalaislähtöisen toiminnan mahdollistaminen	Alueelliset matalan kynnyksen kohtaamispaikat/johto, kasvatus ja perusopetus	Harrastaa jotakin vähintään kerran viikossa, % (Kouluterveyskysely) Lähtötilanne (MLI/koko maa 2017): 4.-5. lk: 82 %/83,3 %, tavoite: 100 % 8.-9. lk: 89 %/89,9 %, tavoite: 100 % Lukio: 94 % /93,4 %, tavoite: 100 % Amm. opp: 78,3 %/81,5 %, tavoite: 100 % Aktiivisesti järjestötoimintaan
	Verkostomaiset monitoimijaiset toimintamallit/johto, kasvatus ja perusopeuts	
	Eri ikäisten ja eri ryhmien kohtaamisen edistäminen läpäisevästi toiminnassa/kaikki tulosalueet	
	Yhdenvertainen harrastusmahdollisuuksien edistäminen ja harrastusmahdollisuuksien hakujärjestelmä/kaikki tulosalueet	
	Waltti-korttikokeilun kokemukset hyödynnetään jatkoon suunnittelussa, vaikuttavuus (vaikutukset hyvinvointiin)/perusopetus	
Kävelyn ja pyöräilyn edistämisen toimenpiteet	Kannustetaan sekä oppilaita että henkilökuntaa koulumatkapyöräilyyn, liikennekasvatus/kasvatus- ja opetushenkilöstö	

Luontoympäristön, kulttuurin ja rakennetun ympäristön hyvinvointivaikutusten edistäminen	Lähiluontoympäristön hyödyntäminen Liikuntapaikkojen ym. rakennetun toimintaympäristön hyödyntäminen Kulttuuritoiminta hyvinvoinnin edistäjänä/kasvatus- ja opetushenkilöstö	tms. osallistuvien osuus,% (FinSote, aikuisväestö) Lähtötilanne (2015): Kaikki MLI 25,5 %/koko maa 27,6 %, tavoite: MLI 30 % 20-64 v. 22,9 %/27,6 %, tavoite: 30 % 65+ 31,6 %/27,8 %, tavoite: 33 % Vähintään tunnin päivässä liikuvat, % (Kouluterveyskysely) Lähtötilanne (MLI/koko maa 2017): 4.-5. lk: 48,1/ 45,1 %, tavoite: 100 % 8.-9. lk: 22,1 %/19,2 %, tavoite: 100 % lukio:13,6 %/ 13,1 %, tavoite: 100 % amm: 11,5 %/12,6 %, tavoite: 100 % Vapaa-aikana liikuntaa harrastavien osuus, % (FinSote, aikuisväestö) Lähtötilanne (2015): 81,2 %/koko maa(2016) 78,8 % , tavoite: 100 %

Painopiste: Sujuva ja turvallinen elämä vauvasta ikäihmisiin		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Yhdyspintatyössä valmistautuminen uuteen maakuntaan	Yhteensovittava johtaminen kaupungin ja muiden toimijoiden kesken, mm. si-sote-järjestöt/johto, kasvatus ja perusopetus, lukiokoulutus	Koulukiusattuna vähintään keran viikossa,% (Kouluterveyskysely) Lähtötilanne (MLI/koko maa 2017): 4.-5. lk: 6,7 %/ 7,3 %, tavoite: 0 % 8.-9. lk: 6,6 %/5,8 %, tavoite: 0 % lukio: 1 %/1,1 %, tavoite: 0 % amm: 3 %/3,3 %, tavoite: 0 % Hyvä keskusteluyhteys vanhempien kanssa, % (Kouluterveyskysely) Lähtötilanne (MLI/koko maa 2017): Tavoite: Paranee kaikissa ryhmissä 4.-5. lk: MLI 58,6 %/ koko maa 58,3 % 8.-9. lk: 36,4 %/39,5 % lukio: 33,8 %/38,8 % amm: 40,5 %/40,5 %
	Perheiden hyvinvoinnin tukeminen eri elämäntilanteissa/kasvatus- ja opetushenkilöstö	
	Erityistilanteiden tunnistaminen (myös heikot signaalit) matalalla kynnyksellä, parisuhteiden tuki varhain sekä eroauttaminen/kasvatus- ja opetushenkilöstö	
	Lähikouluperiaatteen vahvistaminen siten, että lapsille ja nuorille mahdollistuu tarvittavat tukitoimet ensisijaisesti omalla koulualueellaan. Toimintaa kehitetään yhdessä Essoten koulutiimien kanssa turvaten lapsen ja perheen palvelut matalalla kynnyksellä ja varhaisesti./kasvatus- ja opetushenkilöstö	
Fyysinen, psyykinen, sosiaalinen turvallisuus	Sisäilmaongelmien hallittu hoitaminen ja ehkäisy/koko tulosalue	sisäilmaongelmaisten kiinteistöjen määrä vähenee
	Kokemus turvallisuudesta (Mm. ympäristön siisteys, esteettisyys, valaistus, ei lymypaikkoja)	Asuinalueensa turvallisuuteen tyytyväisten osuus, % (FinSote, aikuisväestö) Lähtötilanne (2015): Kaikki MLI 92,8 %/koko maa 91,2 %, tavoite: 95 % 65v + 92,9 %/91,8 %, tavoite: 95 % Koulukiusattuna vähintään keran viikossa,% (Kouluterveyskysely) Lähtötilanne (MLI/koko
	Kotouttaminen, maahanmuuttajat osaksi yhteisöjä/kasvatus- ja opetushenkilöstö	
	Osallisuuden kokeminen/kasvatus- ja opetushenkilöstö	

		maa 2017): 4.-5. lk: 6,7 %/ 7,3 %, tavoite: 0 % 8.-9. lk: 6,6 %/5,8 %, tavoite: 0 % lukio: 1 %/1.1 %, tavoite: 0 % amm: 3 %/3,3 %, tavoite: 0 % Hyvä keskusteluyhteys vanhempien kanssa, % (Kouluterveyskysely) Lähtötilanne (MLI/koko maa 2017): Tavoite: Paranee kaikissa ryhmissä 4.-5. lk: MLI 58,6 %/ koko maa 58,3 % 8.-9. lk: 36,4 %/39,5 % lukio: 33,8 %/38,8 % amm: 40,5 %/40,5 %

2. KESTÄVÄN KASVUN OHJELMA

Painopiste: Terveellinen ja turvallinen ympäristö		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Liikennepäästöjen vähentäminen	Waltti-kortin käyttö Liikkuminen kävellen ja pyöräillen/kasvatus- ja opetushenkilöstö	Huoltajien koulukyyditykset vähenevät, kun oppilaat käyttävät julkisia kulkuneuvoja tai kävelevät tai pyöräilevät
Vesistöjen laadun parantaminen ja pohjavesiriskin vähentäminen	Ympäristökasvatus, teemaopinnot/kasvatus- ja opetushenkilöstö	Kestävän kehityksen suunnitelmien mukainen aktiivinen toiminta.
Ilmanlaadun parantaminen ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen		

Painopiste: Elinvoimaisuus		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Resurssitehokkuus	Biojätteiden kierrätyksen lisääminen syntypaikkajittelun ja keräämisen tehostamisella/kasvatus- ja opetushenkilöstö	Syntyvän sekajätteen määrä/määrä pienenee siheen toimipisteissä (koulut ja päiväkodit)
Painopiste: Kaupungistuminen		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Saavutettavuus	Viisaan liikenteen kokeilut (joukkoliikenteen kutsupalvelut, yhteiskuljetukset esim. koulu-, palvelu- ja asiointiliikenteessä, työmatkaliikennekokeilu AIKO –hankkeessa) – Waltti-kortin käyttö mahdollistaa maksuttoman joukkoliikenteen peruskoulu-laisille	joukkoliikenteen käyttäjämäärät (suoritetta)/määrä kasvaa
Palvelujen digitalisointi	Palautejärjestelmä otetaan käyttöön Kaupungin omistamien tilojen ja alueiden varausjärjestelmän sähköistäminen sekä markkinoinnin tehostaminen – koulujen käytön laajentaminen kouluajan ulkopuolella	julkisten tilojen käyttöaste, vajaakäyttöiset kiinteistöt/Lähtötilanne (15 h/vrk) 43 % / Tavoite 65 % Lähtötilanne Rakennuskohtainen varausjärjestelmä / Tavoite Avoin ja hlö riippumaton varausjärjestelmä
	Daisy-toiminnanohjausjärjestelmä varhaiskasvatuksessa ja Wilma käytössä perusopetuksessa/kasvatus- ja opetushenkilöstö	sujuvat palvelut
Kestävä kehitys ja ilmasto- muutoksen torjunta	Kestävän kehityksen suunnitelmat käytössä kaikissa yksiköissä/kasvatus- ja opetushenkilöstö Kaupungin virka-autojen käyttö/koko henkilöstö	käytetään kaupungin biokaasu- autoja virka- ja virantoimitus- matkoissa

3. ELINVOIMAOHJELMA

Osaaminen ja TKI-toiminta		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Kalevankangas -kehittämislusta	Edistetään kuntalaisten tasavertaisuutta ja osallisuutta liikunnalliseen elämäntapaan/varhaiskasvatus, perusopetus ja lukiokoulutus käyttää Kalevankankaan alueen palveluja/kasvatus- ja opetushenkilöstö	Kalevankankaan liikuntapaikkojen käyttö kasvaa
Työelämän tarpeista lähtevä koulutus	Osallisuuden ja hyvinvoinnin varmistaminen (nuoret ja aikuiset) osaamisen kehittämisen keinoin/lukiokoulutus	Toisen asteen tutkinnon suorittaneiden osuuden kasvu/Ei tutkintoa: v. 2016: 6612 hlö / pienenee vuosittain Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuuden kasvu/v. 2016: 13645 hlö / kasvaa vuosittain Nuorisotyöttömyyden (17-24 v.) väheneminen/Lähtötilanne (2016): 21,8 %/17 % Tavoite: korkeintaan maan keskiarvotaso
	Koulutusmaiseman imagoselvitys	
Korkeakoulu- ja oppilaitosyhteistyö	Opintotarjonnan Outlet (monimuotoinen verkostomainen koulutustarjotin)/lukiokoulutus	
	Yhteinen näkyvyys/lukiokoulutus	
	Koulutuksen järjestäjien oma neuvottelukunta/johto, lukiokoulutus	

Työllisyydenhoito		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Työllistämisperusteiset oppisopimukset ja muu koulutukseen ohjaus	Oppisopimuksia palvelualueelle mahdollisuuksien mukaan/kaikki tulosalueet	Oppisopimusten lukumäärä/15kpl/vuosi
Osaavan työvoiman varmistaminen	Aktiivinen rekrytointi/kaikki tulosalueet	Tavoitteena saada uusia asukkaita ja lisätä seudun näkyvyyttä

Kaupunkimarkkinointi		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Strategian jalkauttaminen ja brändityö	Sitoutamme kaupunkiorganisaation ja yhteistyökumppanit strategian ja kaupunkibrändin toteuttamiseen Koulutamme kaupunkiorganisaatiota ja yhteistyökumppaneita/koko henkilöstö	Kaupunkiorganisaatio, yhteistyökumppanit ja kaupunkilaiset käyttävät aktiivisesti Mikkelin uutta brändiä
Mikkelin vetovoiman ja tunnettuuden lisääminen	Tuomme esiin Mikkelin hyviä puolia monikanavaisesti Markkinoimme sähköisiä kanaviamme niin sisäisesti kuin ulkoisesti Laadukkaat kasvatus- ja opetuspalvelut sekä terveet, turvalliset ja uudet tilat lisäävät kaupungin vetovoimaa/koko henkilöstö	

Talous

Sivistyksen ja hyvinvoinnin palvelualue yhteensä

	TP 2017	TA 2018	Ltk esitys 2019	TA 2019
Toimintatulot	8 353 556	8 202 089	7 908 200	7 908 200
Toimintamenot	-104 704 407	-106 529 845	-108 296 843	-108 334 833
Toimintakate (netto)	-96 350 851	-98 327 756	-100 388 643	-100 426 633

Kasvatus- ja opetuslautakunta

	TP 2017	TA 2018	Ltk esitys 2019	TA 2019
Toimintatulot	6 024 682	5 375 189	5 073 700	5 073 700
Toimintamenot	-88 141 905	-86 603 758	-88 001 864	-87 972 900
Toimintakate (netto)	-82 117 223	-81 228 569	-82 928 164	-82 899 200

Palvelut tuotteittain

Kasvatus ja opetus, hallinto	TP 2017	TA 2018	TA 2019	MUUTOS 2019 - 2018	MUUTOS-% 2019 - 2018
Sivistystoimen hallinto					
Kustannukset	€ 412493	393925	401075	7151	1,8
Tuotot	€ -1951	-1100	-1100	0	0,0
Netto	€ 410541	392825	399975	7151	1,8
Kasvatus- ja opetustoimen hallinto					
Kokousten määrä yhteensä	kpl 11	11	11	0	0,0
Kustannukset	€ 27442	38969	39243	274	0,7
Tuotot	€ 0	0	0	0	
Netto	€ 27442	38969	39243	274	0,7
Projektit					
Projektien kustannukset yhteensä	€ 526028	318752	460967	142215	44,6
Projektien tuotot yhteensä	€ -492723	-264000	-396000	-132000	50,0
Projektien netto yhteensä	€ 33306	54752	64967	10215	18,7
Hallinto yhteensä					
Hallinto, kustannukset yhteensä	€ 965963	751645	901285	149639	19,9
Hallinto, tuotot yhteensä	€ -494674	-265100	-397100	-132000	49,8
Hallinto, netto	€ 471289	486545	504185	17639	3,6

Tuottajan viesti tilaajalle

Meijän Mikkeli -hanke on rohkeasti kokeileva ESR 5-toimintalinjan verkostohanke (1.7.2018-31.12.2020), joka rohkaisee kokeilemaan uusia ideoita osallisuuden lisäämiseksi ja tarjoaa tähän monipuoliset rahoitusmallit. Hanke kytkeytyy Mikkelin kaupunkistrategiaan vuosille 2018-2021. Hankkeen tavoitteena on lisätä yhteisöllisyyttä sekä kaupunkilaisten aktiivista ja hyvinvointia tukevaa arkea. Hanke vahvistaa kolmannen sektorin toimijoiden välistä verkostoitumista ja yhteistyötä muiden alueen toimijoiden kanssa. Toiminnassa sovelletaan kokeilukulttuurin periaatteita.

Lukiokoulutus ja toisen asteen yhteistyö		TP 2017	TA 2018	TA 2019	MUUTOS 2019 - 2018	MUUTOS-% 2019 - 2018
Lukio						
Varsinaiset opiskelijat	<i>kpl</i>	810	820	804	-16	-2,0
€ / varsinainen opiskelija	<i>€/opiskelija</i>	7 236	7 149	7 335	186	2,6
Aineopiskelijoiden lukumäärä	<i>kpl</i>	165	171	163	-8	-4,7
Opetuskurssien lukumäärä	<i>kpl</i>	907	903	874	-29	-3,2
€ / opetuskurssi	<i>€/kurssi</i>	6 462	6 492	6 748	256	3,9
Suoritettut kurssit / opetuskurssit (ka.opetusryhmäkoko)		23	0	0	0	
Opetuskurssit / opiskelija	<i>kpl/opiskelija</i>	1,1	1,1	1,1	0,0	-1,3
Yhteensä	€	5 861 362	5 862 403	5 897 660	35 257	0,6
Tuotot	€	-149 892	-134 000	-105 900	28 100	-21,0
Netto	€	5 711 470	5 728 403	5 791 760	63 357	1,1
Lukio yhteensä						
Toiminnan kulut yhteensä	€	5 911 851	5 951 522	6 016 474	64 953	1,1
Tuotot	€	-153 903	-136 000	-176 600	-40 600	29,9
Tuotot % kuluista	%	-3	-2	-3	-1	28,5
Netto	€	5 757 947	5 815 522	5 839 874	24 353	0,4

Tuottajan viesti tilaajalle

Lukiokoulutuksen hallinnollista uudistamista jatketaan yhdistämällä hallinnollisesti Mikkelin lukio ja Ristiinan lukio sekä Mikkelin etä- ja aikuislukio ja Otavan Opiston liikelaitoksen Nettilukio. Hallinnollisten uudistuksien myötä kehitetään uusien toimintayksiköiden toimintaa ja toimintakulttuuria sekä erityisesti niiden yhteistyötä. Mikkelin lukio ja Nettilukio osallistuvat lukiokoulutuksen kehittämiseen opetus- ja kulttuuriministeriön Uusi lukio – Uskalla kokeilla –kehittämishjelmaan. Uuden lukiolain ja valmisteilla olevien uuden lukioasetuksen ja uuden ylioppilastutkintolain suuntaisiin uudistuksiin valmistaudutaan yhteistyössä mm. eri korkeakoulujen, eri lukiokoulutuksen järjestäjien ja valtakunnallisen Luke- verkoston kanssa.

Varhaiskasvatus- ja perusopetuspalvelut		TP 2017	TA 2018	TA 2019	MUUTOS 2019 - 2018	MUUTOS-% 2019 - 2018
Omat päiväkodit, asiakkaat						
Päiväkoti, asiakkaat	<i>kpl</i>	1 111	1 063	1 075	12	1,1
Alle 3-vuotiaita	%	15	17	19	2	13,8
Erityisasiakkaita (kahdenpaikalla ja erityistä tukea tarvitsevat)	%	14	10	12	2	17,5
€ / asiakas	<i>€/asiakas</i>	10 445	11 099	11 429	330	3,0
Kulut	€	11 604 868	11 798 497	12 286 642	488 144	4,1
Tuotot	€	-1 593 203	-1 614 700	-1 501 500	113 200	-7,0
Netto	€	10 011 665	10 183 797	10 785 142	601 344	5,9
Esiopetus, päiväkot- ja esiopetusasiakkaat 3-6v	<i>kpl</i>	494	494	425	-69	-14,0
pelkässä esiopetuksessa	<i>kpl</i>	124	128	98	-30	-23,4
€ / asiakas	<i>€/asiakas</i>	5 542	7 136	8 376	1 241	17,4
Kulut	€	2 737 724	3 524 950	3 559 931	34 980	1,0
Tuotot	€	-2 940	0	0	0	
Netto	€	2 734 783	3 524 950	3 559 931	34 980	1,0
Ostopalvelupäiväkodit, asiakkaat						
Päiväkoti, asiakkaat	<i>kpl</i>	12	9	6	-3	-33,3
Alle 3-vuotiaita	%	25	22	17	-6	-25,0
Erityisasiakkaita (kahdenpaikalla ja erityistä tukea tarvitsevat)	%	0	0	0	0	
€ / asiakas	<i>€/asiakas</i>	6 652	3 689	5 867	2 178	59,0
Kulut	€	79 820	33 200	35 200	2 000	6,0
Tuotot	€	0	0	0	0	
Netto	€	79 820	33 200	35 200	2 000	6,0
Päiväkoti						
Päiväkoti, asiakkaat	<i>kpl</i>	1 123	1 072	1 081	9	0,8
Alle 3-vuotiaita	%	15	17	19	2	13,4
Erityisasiakkaita (kahdenpaikalla ja erityistä tukea tarvitsevat)	%	14	10	12	2	17,9
€ / asiakas	<i>€/asiakas</i>	10 405	11 037	11 399	362	3,3
Kulut	€	11 684 689	11 831 697	12 321 842	490 144	4,1
Tuotot	€	-1 593 203	-1 614 700	-1 501 500	113 200	-7,0
Netto	€	10 091 485	10 216 997	10 820 342	603 344	5,9
Esiopetus, päiväkot- ja esiopetusasiakkaat 3-6v	<i>kpl</i>	494	494	425	-69	-14,0
pelkässä esiopetuksessa	<i>kpl</i>	124	128	98	-30	-23,4
€ / asiakas	<i>€/asiakas</i>	5 542	7 136	8 376	1 241	17,4
Kulut	€	2 737 724	3 524 950	3 559 931	34 980	1,0
Tuotot	€	-2 940	0	0	0	
Netto	€	2 734 783	3 524 950	3 559 931	34 980	1,0
Vuorohoito						
Vuorohoito, asiakkaat	<i>kpl</i>	366	359	349	-10	-2,8
€ / asiakas	<i>€/asiakas</i>	13 988	13 101	14 707	1 605	12,3
Kulut	€	5 119 658	4 703 377	5 132 638	429 261	9,1
Tuotot	€	-583 762	-586 000	-564 700	21 300	-3,6
Netto	€	4 535 895	4 117 377	4 567 938	450 561	10,9
Päivähoito yhteensä						
Päivähoitoasiakkaat (sis. pv. koti, erityis ja vuorohoito)	<i>kpl</i>	1 613	1 559	1 528	-31	-2,0
€ / asiakas	<i>€/asiakas</i>	12 115	12 867	13 753	886	6,9
Läsnäolopäivien määrä	<i>kpl</i>	297 692	290 124	445 812	155 688	53,7
Läsnäolopäivät / tavoitepäivät	%	3 128	2 904	4 501	1 597	55,0
€ / läsnäolopäivä	<i>€/pvä</i>	66	69	47	-22	-31,8
Kulut	€	19 542 070	20 060 025	21 014 410	954 386	4,8
Tuotot	€	-2 179 906	-2 200 700	-2 066 200	134 500	-6,1
Netto	€	17 362 164	17 859 325	18 948 210	1 088 886	6,1
Ryhmis						
Ryhmis, asiakkaat	<i>kpl</i>	75	69	76	7	10,1
€ / hoitopaikka (asiakas)	<i>€/asiakas</i>	16 148	16 040	15 199	-841	-5,2
Kulut	€	1 211 096	1 106 756	1 155 111	48 356	4,4
Tuotot	€	-126 902	-123 600	-102 200	21 400	-17,3
Netto	€	1 084 194	983 156	1 052 911	69 756	7,1

Varhaiskasvatus- ja perusopetuspalvelut		TP 2017	TA 2018	TA 2019	MUUTOS 2019 - 2018	MUUTOS-% 2019 - 2018
Perhepäivähoito hoitajan kodissa						
Perhepäivähoito hoitajan kodissa, asiakkaat	<i>kpl</i>	117	124	84	-40	-32,3
€ / hoitopaikka (asiakas)	<i>€/asiakas</i>	13 093	12 122	16 166	4 044	33,4
Kulut	€	1 531 868	1 503 116	1 357 903	-145 213	-9,7
Tuotot	€	-189 713	-186 000	-173 000	13 000	-7,0
Netto	€	1 342 155	1 317 116	1 184 903	-132 213	-10,0
Perhepäivähoito yhteensä						
Perhepäivähoitopaikat yhteensä	<i>kpl</i>	192	193	160	-33	-17,1
Alle 3-vuotiaita	%	51	52	58	6	11,0
Erityisasiakkaita (kahdenpaikalla ja erityistä tukea tarvitsevat)	%	2	1	1	0	20,6
€ / hoitopaikka (asiakas)	<i>€/asiakas</i>	14 286	13 523	15 706	2 184	16,1
Kulut	€	2 742 965	2 609 872	2 513 014	-96 857	-3,7
Tuotot	€	-316 615	-309 600	-275 200	34 400	-11,1
Netto	€	2 426 350	2 300 272	2 237 814	-62 457	-2,7
Kotihoidontuki						
Kotihoidontuella hoidettavat lapset	<i>kpl</i>	599	619	589	-30	-4,8
€ / hoitopaikka (asiakas)	<i>€/asiakas</i>	3 825	3 818	3 905	87	2,3
Kulut	€	2 291 044	2 363 200	2 300 200	-63 000	-2,7
Tuotot	€	0	0	0	0	
Netto	€	2 291 044	2 363 200	2 300 200	-63 000	-2,7
Yksityinen tuki						
Yksityisen hoidon tukilapset	<i>kpl</i>	605	601	645	44	7,3
€ / hoitopaikka (asiakas)	<i>€/asiakas</i>	5 034	5 154	5 638	485	9,4
Kulut	€	3 045 424	3 097 500	3 636 800	539 300	17,4
Tuotot	€	0	0	0	0	
Netto	€	3 045 424	3 097 500	3 636 800	539 300	17,4
Muu kuntakohtainen tuki						
Muu kuntakohtainen tuki, asiakas	<i>kpl</i>	72	69	61	-8	-11,6
€ / asiakas (tai muu suorite)	<i>€/asiakas</i>	3 179	4 662	5 248	586	12,6
Kulut	€	228 854	321 679	320 135	-1 544	-0,5
Tuotot	€	-13 892	-12 400	-10 300	2 100	-16,9
Netto	€	214 961	309 279	309 835	556	0,2
Yhteensä hoidon tuki						
Yhteensä hoidon tuella	<i>kpl</i>	1 276	1 289	1 295	6	0,5
€ / hoitopaikka (asiakas)	<i>€/asiakas</i>	4 362	4 486	4 832	346	7,7
Kulut	€	5 565 322	5 782 379	6 257 135	474 756	8,2
Tuotot	€	-13 892	-12 400	-10 300	2 100	-16,9
Netto	€	5 551 429	5 769 979	6 246 835	476 856	8,3
Hallinto ja muut yhteiset erät						
Kulut	€	2 008 164	2 031 601	1 760 956	-270 645	-13,3
€ / asiakas	<i>€/asiakas</i>	652	668	590	-78	-11,6
Tuotot	€	-118 892	-80 800	-90 000	-9 200	11,4
Netto	€	1 889 273	1 950 801	1 670 956	-279 845	-14,3
Varhaiskasvatus yhteensä						
Kulut yhteensä	€	29 858 521	30 483 876	31 545 515	1 061 639	3,5
€ / asiakas	<i>€/asiakas</i>	9 341	9 925	10 007	83	0,8
Tuotot yhteensä	€	-2 629 305	-2 603 500	-2 441 700	161 800	-6,2
Yhteensä lapsia	<i>kpl</i>	3 009	2 972	2 922	-50	-1,7
Päivähoito netto	€	27 229 215	27 880 376	29 103 815	1 223 439	4,4

Varhaiskasvatus- ja perusopetuspalvelut		TP 2017	TA 2018	TA 2019	MUUTOS 2019 - 2018	MUUTOS-% 2019 - 2018
Peruskoulut						
Peruskoulut, oppilaita	<i>kpl</i>	4 816	4 808	4 792	-16	-0,3
joista erityistä tukea tarvitsevat oppilaat	<i>kpl</i>	414	403	403	0	0,0
Tuntia, koulut	<i>h</i>	9 005	8 987	9 249	262	2,9
€ /oppilas	€	9 401	9 350	9 568	218	2,3
Tuntiresurssit per oppilas	<i>h/oppilas</i>	2	2	2	0	3,3
Luokkien kesikoko	<i>hlö</i>	19	21	20	-1	-4,9
Koulut yhteensä	€	45 271 354	44 954 050	45 849 742	895 692	2,0
Tuotot	€	-1 607 653	-1 257 800	-1 212 100	45 700	-3,6
Netto	€	43 663 702	43 696 250	44 637 642	941 392	2,2
11-v oppivelvollisuus						
11-v oppivelvollisuus, oppilaita	<i>kpl</i>	104	104	106	2	1,9
€ /oppilas	<i>€/oppilas</i>	22 255	21 942	17 457	-4 485	-20,4
11-v oppivelvollisuus yhteensä	€	2 303 357	2 281 985	1 850 413	-431 572	-18,9
Tuotot	€	-9 600	0	0	0	
Netto	€	2 293 757	2 281 985	1 850 413	-431 572	-18,9
Aamu- ja iltapäivätoiminta						
Aamu- ja iltapäivätoiminta, osallistujia	<i>kpl</i>	404	416	436	20	4,8
€ / osallistuja	<i>€/osallistuja</i>	1 374	1 787	1 599	-188	-10,5
Aamu- ja iltapäivätoiminta, yhteensä	€	555 185	743 324	697 209	-46 115	-6,2
Tuotot	€	-96 746	-75 000	-75 000	0	0,0
Netto	€	458 439	668 324	622 209	-46 115	-6,9
Perusopetus yhteensä						
Perusopetus yhteensä, oppilaita	<i>kpl</i>	4 919	4 912	4 898	-14	-0,3
Tuntia, perusopetus	<i>h</i>	9 293	9 331	9 249	-83	-0,9
€ /oppilas	<i>€/oppilas</i>	10 043	10 039	10 095	56	0,6
Perusopetus yhteensä	€	48 129 896	47 979 359	48 397 363	418 004	0,9
Tuotot	€	-1 713 998	-1 332 800	-1 287 100	45 700	-3,4
Netto	€	46 415 898	46 646 559	47 110 263	463 704	1,0
Toiminnan kulut yhteensä	€	49 402 250	49 312 256	49 446 608	134 352	0,3
Tuotot	€	-2 227 581	-2 370 589	-2 058 300	312 289	-13,2
Netto	€	47 174 669	46 941 667	47 388 308	446 641	1,0
Toimintakulut	€	79 326 828	79 846 322	81 022 424	1 176 102	1,5
Tuotot	€	-4 868 910	-4 974 089	-4 500 000	474 089	-9,5
Netto	€	74 457 918	74 872 233	76 522 424	1 650 191	2,2

Tuottajan viesti tilaajalle

Subjektiviisen varhaiskasvatusoikeuden palauttaminen lisää kustannuksia. Samoin kahden uuden yksityisen päiväkodin perustaminen syksyllä 2018 aiheuttaa kustannuspainetta palvelusetelin osalta. Uuden varhaiskasvatusmaksulain johdosta varhaiskasvatuksen hoitomaksutulat pienenevät.

Viiteen suurimpaan varhaiskasvatustyksikköön palkataan johtamisen ja sijaisjärjestelyn tueksi vastuulastentarhanopettajat. Erityisesti kelpoisia lastentarhanopettajia on ollut vaikeampi rekrytoida, minkä vuoksi rekrytointiin on kiinnitetty erityistä huomiota esim. oppilaitosyhteistyötä lisäämällä.

Talousarvioaraamisessa edellytettiin sijais- ja määräaikaisten työntekijöiden palkkakulujen säästöä. Lakisääteisissä palveluissa asetettuun tavoitteeseen on vaikea päästä.

Kelpoista ja osaavaa henkilöstöä tarvitaan myös oppilashuollossa. Tavoitteena on toimiva yhteistyö Essoten kanssa, jotta lapset ja perheet saisivat mahdollisimman oikea-aikaista tukea. Sekä oppilashuollon että pedagogisen tuen palveluja kohdennetaan entistä enemmän oppilaan lähikouluun.

Palvelun laatua kehitetään uuden varhaiskasvatussuunnitelman sekä esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman edellyttämällä tavalla ja kehittämistyötä tuetaan laite- ja materiaalihankinnoilla sekä täydennyskoulutuksella.

Useissa varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yksiköissä on havaittu sisäilmaongelmia, mikä on aiheuttanut oireilua, sairauslomia, väistötilaratkaisuja ja lisähankintoja. Näihin yksiköihin on perustettu sisäilmatyöryhmät, jotka seuraavat ja koordinoivat korjaustoimenpiteitä.

Palveluverkkoa kehitetään kaupunkirakennetyöryhmän linjausten mukaisesti.

Hyvinvoinnin ja osallisuuden lautakunta

Tavoitteena on edistää kaupunkilaisten hyvinvointia ja harrastuneisuutta, lisätä poikkihallinnollisuutta, kehittää toimintaympäristöjä ja sähköisten palvelujen käyttöä sekä tehostaa kumppanuussuhteita yhdistysten ja järjestöjen kanssa. Lautakunta vastaa kansalaisopiston, yleisten kulttuuripalvelujen, liikunta- ja nuorisopalvelujen, kirjastopalvelujen, museopalvelujen ja orkesteripalvelujen tuottamisesta.

Palvelusuunnitelma

Hyvinvoinnin ja osallisuuden lautakunnan alaiset tulosalueet järjestävät asukkaiden hyvinvointia edistäviä ja syrjäytymistä ehkäiseviä palveluita. Ne tuottavat monipuolista ja laadukasta vapaan sivistystyön sekä kulttuuri- ja liikuntatarjontaa, mikä mahdollistaa kuntalaisille sekä ohjattuja että omaehtoisia palveluja. Yleisö-, kävijä- ja opiskelijamääriä pyritään kasvattamaan erilaiset kohde-ryhmät huomioimalla sekä kehittämällä käyttäjälähtöisiä palveluja ja markkinointia. Lautakunnan palvelut ovat pääasiassa lähipalveluita, joiden järjestäminen maantieteellisesti laajalla alueella on niukkenevilla resursseilla vaikeaa. Palveluiden tuottamisessa huomioidaan kaupunginvaltuuston vuonna 2018 tekemä kaupunkirakenneselvitys.

Avustuksilla ja monipuolisilla yhteistyösopimuksilla ylläpidetään ja kehitetään palvelutarjoomaa ja luodaan kolmannen sektorin toimijoille mahdollisuuksia kokeilla uudentyyppisten palveluiden tuottamista. Kaupungin eri toimijoiden kesken pyritään yhteistyöhön. Sosiaali- ja terveystieteiden irtaannuttua kaupunkiorganisaatiosta on huomattu, että hyvin toiminut yhteistyö palvelujen tuottamisessa on hankaloitunut. Tarkastelujakson kuluessa tulisi pystyä palauttamaan hyväksi havaitut käytännöt ennalleen. Hyvinvoinnin ja osallisuuden lautakunnan alaisten toimintojen merkitys korostuu uudessa kunnassa soten irtaannuttua.

Lautakunnan alaiset toimialat vaikuttavat myönteisesti Mikkelin maineeseen viihtyisänä kulttuurikaupunkina. Taidemuseon asiakaspalvelu, näyttelytoiminta ja museoiden toimistot siirtyvät kauppakeskus Akseliin kevään 2019 aikana. Näyttelytoiminta avautuu yleisölle touko-kesäkuussa. Sodan ja rauhan keskus Muistin perustaminen ja toteutuminen vaikuttaa erityisesti taide, kulttuuri ja tapahtumat –tulosalueen kehittämiseen. Muistin yhteistyö Mikkelin kaupungin museoiden, erityisesti päämajamuseon kanssa, tulee olemaan lähtökohtana resurssien tehokkaalle käytölle erityisesti markkinoinnin, matkailupalveluiden kehittämisen, asiakaspalvelun, kohteiden avoimnapidon ja henkilöstöresurssien osalta.

Aluejohtokunnat toimivat Anttolassa, Haukivuorella, Ristiinassa, Suomenniemellä ja Mikkelin pitäjän alueella. Ne edistävät alueensa elinvoimaisuutta, hyvinvointia ja osallisuutta muun muassa strategisten hankkeiden ja kumppanuuksien kautta. Lisäksi ne myötävaikuttavat alueensa verkostojen kehittämiseen ja hyödyntämiseen. Vammaisneuvosto, vanhusneuvosto, nuorisovaltuusto ja lasten parlamentti ovat tärkeitä väyliä osallisuuden turvaamiseksi sekä eri ryhmien näkökulmien huomioon ottamiseksi päätöksenteossa.

1. HYVÄN ELÄMÄN OHJELMA

Painopiste: Yhteisöllisyys		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Syrjäytymisen ehkäisy	AVI:n rahoittama hanke kirjastojen ja alueellisen nuorisotyön yhteiselle toimintamallille/elinikäinen oppiminen ja osallisuus -tulosalue	Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % (Kouluterveyskysely) lähtötilanne (MLI/koko maa 2017): 4.-5. lk: 90,8 %/90,2 %, tavoite: 95 % 8.-9. lk: 75,7 %/75,1 %, tavoite: 80 % lukio: 74,5 %/75,2 %, tavoite: 80 % amm: 78 %/76,5 %, tavoite: 80 % Elämänlaatunsa (EuroHIS-8) hyväksi tuntevien osuus, % (FinSote, aikuisväestö), lähtötilanne (2015): Kaikki MLI 53,8 %/koko maa 54,5 %, tavoite: 60 % 65+ 56,6 %/52,4 %, tavoite 60 % Kokenut vahvaa positiivista mielen-terveyttä viimeisen kahden viikon aikana, % (Kouluterveyskysely) Lähtötilanne (MLI/koko maa 2017): 4.-8.-9. lk: 26,3 %/26,9 %, tavoite: 33 % lukio: 29,1 %/30,5 %, tavoite: 33 % amm: 31,3 %/28,6 %, tavoite: 33 % Ei yhtään läheistä kaveria/ystävää, %
	Maksuttomat tapahtumat ja teemapäivät/kaikki tulosalueet	
	Liikuntaseuroihin kuulumattomien lasten ja nuorten ohjaaminen liikunnan pariin, matalan kynnyksen liikuntamahdollisuuksia tarjoavien liikuntatoimijoiden avustaminen/liikunta- ja nuorisopalvelut	
	Aktiivinen arki ja muut vapaa-ajantoimintoihin kannustavat tapahtumat/kaikki tulosalueet	
Kumppanuustalo-toimintamalli	Kumppanuusmallin valmistelu yhteistyössä kolmannen sektorin, maakunnan ja ESSOTE:n kanssa/elinikäinen oppiminen ja osallisuus -tulosalue	
	Tilojen löytäminen Kumppanuustalolle/elinikäinen oppiminen ja osallisuus -tulosalue	

Osallisuuden ja toimijuuden edistäminen	Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen: lasten ja nuorten vaikuttajaryhmien kuuleminen päätöksenteossa/kaikki tulosalueet	(Kouluterveyskysely) Lähtötilanne (MLI/koko maa 2017): 4.-5. lk: 0,6 %/0,7 %, tavoite: 0 % 8.-9. lk: 7,2 %/8,5 %, tavoite: 0 % lukio: 8 %/7,2 %, tavoite: 0 % amm: 7,6 %/7,4 %, tavoite: 0 % Tuntee itsensä yksinäiseksi, % (Kouluterveyskysely)
	Palvelujen saavutettavuuden parantaminen digitaalisilla palveluilla ja digiopastuksella/kaikki tulosalueet	Lähtötilanne (MLI/koko maa 2017): 4.-5. lk: 1,8 %/2,7 %, tavoite: 0 % 8.-9. lk: 8,6 %/9,5 %, tavoite: 0 % lukio: 10,3 %/10,4 %, tavoite: 0 % amm: 7,4 %/10 %, tavoite: 0 % Itsensä yksinäiseksi tuntevien osuus, % (FinSote, aikuisväestö)
	Kerrokantasi.fi-palvelun tyyppisen palvelun käyttöönotto/elinikäinen oppiminen ja osallisuus -tulosalue	Lähtötilanne (MLI/koko maa 2015): Kaikki 9,9 %/8,6 %, tavoite: 0 % 20-64 v. 10,2 %/8,6 %, tavoite: 0 % 65+ 9,1 %/8,6 %, tavoite: 0 % Osallistavalla budjetoinnilla jaettu raha euroina Osallistavan budjetoinnin hankkeiden määrä
	Osallistavan budjetoinnin kokeilujen jatkaminen ja sopivien mallien löytäminen/elinikäinen oppiminen ja osallisuus -tulosalue	Tuensiirtohankkeiden tavoitteiden saavuttaminen ja osallistujamäärät
	Meijän Mikkeli –hankkeen kautta syntyvät eri-ikäisille kohdentuvat osallisuuden edistämismallit/Meijän Mikkeli-hanke ja yhteistyö kaikkien tulosalueiden kesken	

Painopiste: Aktiivinen ja hyvinvointia tukeva arki		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Kansalaislähtöisen toiminnan mahdollistaminen	Varaamo-palvelun käyttöönotto pilotoinnin jälkeen	Varausten määrä Varaamon kautta Aktiivisesti järjestötoimintaan tms. osallistuvien osuus,% (FinSote, aikuisväestö) Lähtötilanne (2015): Kaikki MLI 25,5 %/koko maa 27,6 % tavoite: MLI 30 % 20-64 v. 22,9 %/27,6 %, tavoite: 30 % 65+ 31,6 %/27,8 %, tavoite: 33 %
Kävelyn ja pyöräilyn edistämisen toimenpiteet	Maastopyöräilyreitit toteuttaminen yhdessä pyöräilyseuran kanssa/liikunta- ja nuorisopalvelut	Toteutunut maastopyöräireitti
Luontoympäristön, kulttuurin ja rakennetun ympäristön hyvinvointivaikutusten edistäminen	Julkisen taiteen edistäminen/taide, kulttuuri ja tapahtumat -tulosalue	Julkisen taiteen poikkihallinnollisen työryhmän toiminnan vakiinnuttaminen
	Vapaasti koulu- ja vapaa-ajankäytössä olevien lähiliikuntapaikkojen huomiointi kouluverkkoratkaisujen yhteydessä, liikku- maan kannustavat ratkaisut koulusuunnittelussa/liikunta- ja nuorisopalvelut	Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % (Kouluterveyskysely) Lähtötilanne (MLI/koko maa 2017): 4.-5. lk: 48,1/45,1 %, tavoite MLI: 100 % 8.-9. lk: 22,1 %/19,2 %, tavoite: 100 % lukio: 13,6 %/13,1 %, tavoite: 100 % amm: 11,5 %/12,6 %, tavoite: 100 %

Painopiste: Sujuva ja turvallinen elämä vauvasta ikäihmisiin		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Yhdyspintatyössä valmistauminen uuteen maakuntaan	Olkari-toiminnan jatkuvuus ja kehittäminen yhdessä maakunnan kanssa/liikunta- ja nuorisopalvelut	Tilaratkaisun toimivuus
Fyysinen, psyykinen, sosiaalinen turvallisuus	Esteettömyyden edistäminen palveluissa/kaikki tulosalueet	Esteettömyyssuunnitelma tehty

2. KESTÄVÄN KASVUN OHJELMA

Painopiste: Elinvoimaisuus		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Matkailun edistäminen	Muistin toteuttaminen/kulttuuri- ja museojohtaja	Muisti toteutuu
	Museostrategian liittäminen matkailustrategiaan/kulttuuri- ja museojohtaja	On liitetty

3. ELINVOIMAOHJELMA

Painopiste: Matkailu, vapaa-ajanasuminen, kulttuuri ja liikunta sekä niihin liittyvä tapahtumatuotanto		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Mikkelin vahvuuksien täysimääräinen hyödyntäminen ja brändin rakentaminen	Laadukkaiden tapahtumien, konserttien ja näyttelyiden järjestäminen/taide, kulttuuri ja tapahtumat -tulosalue Laadukkaat kirjastopalvelut ja kansalaisopisto/elinikäinen oppiminen ja osallisuus -tulosalue Laadukkaiden liikuntapaikkojen rakentaminen ja kunnossapito/liikunta- ja nuorisopalvelut	Kävijämäärät, tavoite: kaikissa kävijämäärät kasvavat lähtötilanne (2017): Kirjasto: 635 534 Museo: 38 491 Orkesteri: 16 918 Kulttuuripalvelut: kävijämäärä omis- ja muiden kanssa yhteistyössä järjestetyissä tapahtumissa: 47 467; kävijämäärä tapahtumissa, joihin on myönnetty kohdeavustusta: 13 293; säännöllistä kulttuuriavustusta saavien kävijä-/osallistujamäärä: 12 011 Uimahalli: 148 829 Teatteri: 37 586 Kansalaisopisto: 5500 opiskelijaa

Työllisyydenhoito		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Pitkään työttömänä olleiden ja nuorten aktivoiminen, työelämävalmiuksien kehittäminen ja palkkatukityöllistäminen. Tavoitteena oikean palvelun löytäminen, koulutukseen hakeutuminen tai avoimille työmarkkinoille työllistyminen.	Nuorten tavoittaminen, motivointi ja ohjaus työllistämistoimenpiteisiin, Olkkarin ja TE-toimiston yhteistyön lisääminen nuorten työllistämiseen liittyen/liikunta- ja nuorisopalvelut	Etsivän nuorisotyön kävijämäärä Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24-vuotiaat, lähtötilanne (MLI/koko maa) 6,3 %/8,3 %, tavoite 5 % Nuorisotyöttömyyden (17-24 v.) väheneminen Lähtötilanne (2016): 21,8 %/17 % tavoite korkeintaan maan keskiarvotaso

Talous

	TP 2017	TA 2018	Ltk esitys 2019	TA 2019

Toimintatulot	2 328 874	2 826 900	2 834 500	2 834 500
Toimintamenot	-16 562 502	-19 926 087	-20 294 979	-20 361 933
Toimintakate (netto)	-14 233 628	-17 099 187	-17 460 479	-17 527 433

Palvelut tuotteittain

Hyvinvoinnin ja osallisuuden palvelut, hallinto		TP 2017	TA 2018	TA 2019	MUUTOS 2019 - 2018	MUUTOS-% 2019 - 2018
Kokousten määrä yhteensä	<i>kpl</i>	11	11	11	0	0
Kustannukset	€	24 613	34 200	28 411	-5 790	-17
Tuotot	€	0	0	0	0	
Netto	€	24 613	34 200	28 411	-5 790	-17
Hallinto yhteensä						
Hallinto, kustannukset yhteensä	€	2 275 565	2 281 000	2 281 011	11	0
Hallinto, tuotot yhteensä	€	0	0	0	0	
Hallinto, netto	€	2 275 565	2 281 000	2 281 011	11	0

Tuottajan viesti tilaajalle

Yhteistyö Mikkelin Teatterin, Mikkelin musiikkiopiston ja Konsertti- ja kongressitalo Mikaelin kanssa jatkuu kumppanuussopimusten mukaisesti.

Taide, kulttuuri ja tapahtumat		TP 2017	TA 2018	TA 2019	MUUTOS 2019-2018	MUUTOS- % 2019-2018
Hallinto yhteensä						
Hallinto, kustannukset yhteensä	€		13 845	35 248	21 403	154,6
Hallinto, tuotot yhteensä	€		0	0	0	
Hallinto, netto	€		13 845	35 248	21 403	154,6
Muu kulttuuritoiminta						
Muu kulttuuritoiminta, asiakkaat	<i>kpl</i>	47 467	30 000	33 000	3 000	-9,1
€ / asiakas	<i>€/asiakas</i>	13	22	21	-1	5,1
€ / käynti	<i>€/käynti</i>	13	22	21	-1	5,1
Yhteensä	€	605 640	648 153	678 314	30 161	-4,4
Tuotot	€	-89 752	-71 100	-94 500	-23 400	-24,8
Netto	€	515 888	577 053	583 814	6 761	-1,2
Kulttuuripalvelut yhteensä					0	
€ / asukas	<i>€/asukas</i>	11	12	12	1	-4,4
Tuottojen osuus kuluista (%)	%	-15	-11	-14	-3	-21,3
Museot					0	
Museot, käynnit	<i>kpl</i>	38 491	23 400	36 150	12 750	54,5
€ / käynti	<i>€/käynti</i>	29	44	30	-14	-31,2
Aukiolotunnit yhteensä viikossa	<i>h</i>	0	0	0	0	
€ / aukiolotunti	<i>€/h</i>	203	273	229	-44	-16,1
Kävijämäärä per käyttötunti	<i>kpl/h</i>	6	4	6	2	54,5
Näyttelyiden määrä	<i>kpl</i>	19	12	12	0	0,0
Tallenteiden määrä	<i>kpl</i>	48 461	48 174	47 656	-518	-1,1
Sijoitettavien teosten määrä	<i>kpl</i>	749	749	749	0	0,0
Museot yhteensä					0	
Toiminnan kulut yhteensä	€	1 293 530	1 218 211	1 265 236	47 025	3,9
Tuotot	€	-148 669	-104 000	-108 500	-4 500	4,3
Tuottojen osuus kuluista (%)	%	-11	-9	-9	0	0,4
Netto	€	1 144 862	1 114 211	1 156 736	42 525	3,8
Orkesteritoiminta						
Orkesteritoiminta, konsertit ja esitykset	<i>kpl</i>	96	45	50	5	11,1
€ / konsertti	<i>€/konsertti</i>	9 596	22 142	20 295	-1 847	-8,3
Kuulijoiden määrä	<i>kpl</i>	16 918	12 000	14 000	2 000	16,7
€ / kuulija	<i>€/kuulija</i>	54	83	72	-11	-12,7
Kuulijoiden määrä / konsertit ja esitykset	<i>kpl/konsertti</i>	176	267	280	13	5,0
Orkesteritoiminta yhteensä	€	921 238	996 408	1 014 765	18 357	1,8
Tuotot	€	-102 475	-107 000	-114 000	-7 000	6,5
Netto	€	818 764	889 408	900 765	11 357	1,3
Orkesteritoiminta yhteensä					0	
Toiminnan kulut yhteensä	€	921 238	996 408	1 014 765	18 357	1,8
Tuotot	€	-102 475	-107 000	-114 000	-7 000	6,5
Tuotot % kuluista	%	-11	-11	-11	0	4,6
Netto	€	818 764	889 408	900 765	11 357	1,3

Tuottajan viesti tilaajalle

Kulttuuripalvelut

Vuodelle 2019 ei suuria muutoksia budjetin tai toimintojen osalta. Kävijämäärätavoitetta nostettiin muutamalla tuhannella, sillä vakiintuneita tapahtumia pyritään kehittämään. Tapahtumamäärää nostettiin lähinnä Taidemoovit 2.0 -hankkeen vuoksi. Tulevan vuoden osalta vuoropuhelu toimijoiden kanssa, poikkihallinnollinen yhteistyö ja osallisuuden vahvistaminen tulevat olemaan toiminnan keskiössä. Uutena toimintana otetaan käsittelyyn järjestelmällisemmin erityisryhmille suunnatut kulttuuritoiminnot / -kerhot. Edelleen kokonaisuutta tarkastellessa pääpainopisteinä ovat edelleen lasten ja nuorten sekä ikäihmisten kulttuuripalvelut sekä erilainen tapahtumatoiminta.

Kaupunginorkesteri

Kaupunginorkesterin hallinnon henkilöstövaihdoksista johtuva ylimenokausi alkaa olla ohi. Orkesterin toimiston toimintamalli on vakiintunut ja toiminnan kehittäminen mahdollistuu paremmin. Vuodelle 2019 konsertti- ja kuulijämäärätavoitetta on hieman nostettu. Pyritään saamaan enemmän vierailukonsertteja ja matalan kynnyksen tapahtumia, joilla saavutetaan uutta yleisöä. Orkesterin taiteellinen laatu tunnustetaan musiikkipiireissä ja esimerkiksi levytys- ja esiintymistarjouksia on pöydällä, joita pyritään toteuttamaan tulevien vuosien aikana. Näitä projekteja varten pyritään saamaan myös ulkopuolista rahoitusta. Toiminnan kehittäminen ja profiilin nostaminen ovat vahvasti keskiössä orkesterin toiminnassa vuonna 2019. Näillä toimilla pyritään reagoimaan kaupungin strategiasta nouseviin vaatimuksiin Mikkelin mainekuvan kehittämisestä sekä osallisuuden ja hyvinvoinnin parantamisesta.

Museot

Mikkelin taidemuseo muuttaa väistötiloihin kauppakeskus Akseliin, jonne siirtyy Graniittitalosta taidemuseon asiakaspalvelu, näyttelytoiminta ja museoiden toimistot. Graniittitalossa sijaitsevat museoiden kokoelmasäilytystilat eivät mahdu Akseliin tiloihin vaan niille haetaan muita sijoituspaikkoja. Käytännössä tämä tarkoittaa museoiden toimipisteiden lisääntymistä nykyisestä 14:sta 15:een-16:een. Päämajamuseon kahvilana toiminut tila (Vuorikatu 13) muutetaan kokoelmien säilytystilaksi ja kahvilan toiminta lopetetaan. Taidemuseon näyttelytoiminta Akselissa alkanee touko-kesäkuussa. TA 2019 valmistelun yhteydessä esitetään kokopäiväisen amanuenssin rekrytointia Päämajamuseoon. Mikäli tämä resurssi saadaan käyttöön, sillä on positiivisia vaikutuksia museoiden näyttely- ja kokoelmatoimintaan sekä tätä kautta myös asiakaspalveluun ja tulokertymään. Museoiden kävijämäärän tulisi jatkossa kasvaa taidemuseon näyttelytilojen keskeisen sijainnin tarjoamien mahdollisuuksien vuoksi. Kasvu ei ehdi näkyä vielä vuoden 2019 aikana merkittävästi.

Elinikäinen oppiminen ja osallisuus		TP 2017	TA 2018	TA 2019	MUUTOS 2019-2018	MUUTOS-% 2019 - 2018
Vapaa sivistystyö						
Vapaa sivistystyö, opiskelija	<i>kpl</i>		6 300	5 800	-500	-7,9
€ / opiskelija	<i>€/opiskelija</i>		324	357	34	10,4
Opetustunnit	<i>kpl</i>		23 000	21 500	-1 500	-6,5
€ / opetustunti	<i>€/opetustunti</i>		89	96	8	8,7
Kurssilaisia	<i>kpl</i>		11 000	10 500	-500	-4,5
€ / kurssilainen	<i>€/kurssilainen</i>		185	197	12	6,5
Peittävyys-%	<i>%</i>		12	11	-1	-7,9
Vapaa sivistystyö yhteensä						
Toiminnan kulut yhteensä	€		2 039 636	2 073 018	33 382	1,6
Tuotot	€		-552 000	-500 000	52 000	-9,4
Tuotot % kuluista	%		-27	-24	3	-10,9
Netto	€		1 487 636	1 573 018	85 382	5,7
Pääkirjasto						
Pääkirjasto, lainat	<i>kpl</i>	466 769	469 000	466 700	-2 300	-0,5
€ / laina	<i>€/laina</i>	5	5	5	0	-1,0
€ / toimintatunnit	<i>€/h</i>	814	919	930	12	1,3
Käynnit	<i>kpl</i>	423 150	381 000	423 000	42 000	11,0
€ / käynti	<i>€/käynti</i>	5	7	6	-1	-11,3
Aukiolotunnit viikossa	<i>h</i>	63	62	63	1	1,6
Pääkirjasto yhteensä	€	2 137 858	2 480 149	2 443 470	-36 679	-1,5
Tuotot yhteensä	€	-452 774	-493 700	-451 300	42 400	-8,6
Netto	€	1 685 084	1 986 449	1 992 170	5 721	0,3
Lähikirjastot						
Lähikirjastot, lainat	<i>kpl</i>	285 274	234 800	230 000	-4 800	-2,0
€ / laina	<i>€/laina</i>	4	6	6	0	7,8
€ / toimintatunnit	<i>€/h</i>	77	119	124	5	4,3
Käynnit	<i>kpl</i>	179 369	151 000	149 100	-1 900	-1,3
€ / käynti	<i>€/käynti</i>	7	9	9	1	7,0
Aukiolotunnit viikossa	<i>h</i>	397	235	289	54	23,0
Lähikirjastot yhteensä	€	1 242 593	1 331 891	1 406 705	74 815	5,6
Tuotot yhteensä	€	-28 635	-28 600	-28 200	400	-1,4
Netto	€	1 213 958	1 303 291	1 378 505	75 215	5,8
Kirjastot yhteensä					0	
Kirjastot yhteensä, lainat	<i>kpl</i>	752 043	703 800	696 700	-7 100	-1,0
€ / laina	<i>€/laina</i>	4	5	6	0	2,0
€ / lainaaja	<i>€/lainaaja</i>	154	184	194	10	5,5
Lainaajat / asukas (peittävyys)	<i>%</i>	40	38	33	-5	-13,7
Käynnit	<i>kpl</i>	602 519	532 000	572 100	40 100	7,5
€ / käynti	<i>€/käynti</i>	6	7	7	0	-6,1
Bruttokulut / asukas	<i>€/asukas</i>	62	70	64	-6	-8,6
Verkkopalvelun käyttö		128 743	119 000	128 700	9 700	8,2
Asiantuntijapalvelut		1 015 170	781 900	927 200	145 300	18,6
Kirjastot yhteensä	€	3 380 451	3 812 040	3 850 175	38 136	1,0
Tuotot yhteensä	€	-481 409	-522 300	-479 500	42 800	-8,2
Netto	€	2 899 042	3 289 740	3 370 675	80 936	2,5
Yhteis palvelupiste						
Yhteis palvelupiste yhteensä	€	137 114	137 912	145 322	7 411	5,4
Tuotot yhteensä	€	0	0	0	0	
Netto	€	137 114	137 912	145 322	7 411	5,4
Kirjastopalvelut yhteensä					0	
Toiminnan kulut yhteensä	€	3 718 715	4 019 276	4 110 154	90 878	2,3
Toiminnan tuotot yhteensä	€	-658 641	-582 300	-539 500	42 800	-7,4
Tuottojen osuus kuluista (%)	%	0	0	0	0	-9,4
Netto	€	3 060 074	3 436 976	3 570 654	133 678	3,9

Tuottajan viesti tilaajalle

Vapaa sivistystyö: Kokonaistuntimäärää supistetaan kaupunkirakenneselvityksen mukaisesti.

Kirjaston osalta kaupunkirakenneselvityksen edellyttämät säästöt kohdistuvat pääsääntöisesti aineistomäärärahaan, koska palveluiden, määräaikaisten palkkojen tai erilliskorvausten osalta säästöjen toteuttaminen ei onnistu. Aikaisemmat säästöt ovat johtaneet siihen, ettei höyläysvaraa ole. Määräaikaisten ovat hanketyöntekijöitä, joiden palkasta suurin osa saadaan ulkoa, ja hankkeet ovat ainoa tapa kehittää toimintoja. Erilliskorvausten leikkaukset tarkoittaisivat ilt- ja viikonloppuaukioloaikojen supistamista. Vuodelle 2019 on varattu 40 000 euroa lukemisen unelmavuoden toteuttamiseen.

Liikunta- ja nuorisopalvelut		TP 2017	TA 2018	TA 2019	MUUTOS 2019 - 2018	MUUTOS-% 2019 - 2018
Ulkoliikunta-alueet						
Ulkoliikunta-alueet, kpl	<i>kpl</i>	121	121	114	-7	-5,8
€ / alue	<i>€/alue</i>	13 050	13 978	13 693	-285	-2,0
€ / hoidettu m2	<i>€/m²</i>	814	871	0	-871	-100,0
Yhteensä	€	1 579 029	1 691 338	1 561 024	-130 315	-7,7
Tuotot	€	-67 487	-91 600	-91 600	0	0,0
Netto	€	1 511 542	1 599 738	1 469 424	-130 315	-8,1
Liikuntareitit						
Liikuntareitit, km	<i>km</i>	299	299	299	0	0,0
€ / km	<i>€/km</i>	478	446	459	13	2,8
Yhteensä	€	142 943	133 400	137 200	3 800	2,8
Tuotot	€	-38 734	-38 400	-38 400	0	0,0
Netto	€	104 209	95 000	98 800	3 800	4,0
Jäähallit						
Käyttöaste %	%	86	84	84	0	0,0
€ / käyttötunti	<i>€/h</i>	183	186	175	-10	-5,6
Yhteensä	€	1 343 866	1 346 762	1 271 716	-75 046	-5,6
Tuotot	€	-286 704	-284 100	-284 100	0	0,0
Netto	€	1 057 162	1 062 662	987 616	-75 046	-7,1
Uimahallit						
Uimahallit, käynnit	<i>kpl</i>	148 829	176 000	195 000	19 000	10,8
€ / käynti	<i>€/käynti</i>	10	10	10	0	-4,0
€ / käynti (netto)	<i>€/käynti</i>	7	7	7	0	-5,2
€ / aukiolotunti	<i>€/h</i>	472	408	434	26	6,3
€ / aukiolotunti (netto)	<i>€/h</i>	319	279	294	14	5,0
Tuottojen osuus kuluista (%)	%	-32	-31	-32	-1	2,6
Yhteensä	€	1 484 069	1 785 117	1 897 886	112 769	6,3
Tuotot	€	-480 095	-561 500	-612 600	-51 100	9,1
Yhteensä (netto)	€	1 003 974	1 223 617	1 285 286	61 669	5,0
Sisäliikuntatilat						
Käyttöaste %	%	63	50	50	0	0,0
€ / käyttötunti	<i>€/h</i>	581	645	660	15	2,3
Yhteensä	€	1 448 020	1 612 908	1 650 459	37 551	2,3
Tuotot	€	-175 114	-205 200	-205 200	0	0,0
Netto	€	1 272 907	1 407 708	1 445 259	37 551	2,7
Liikuntapaikat yhteensä						
Liikuntapaikat, kustannukset yhteensä	€	5 997 927	6 569 526	6 518 285	-51 241	-0,8
Tuotot yhteensä	€	-1 048 133	-1 180 800	-1 231 900	-51 100	4,3
Netto	€	4 949 794	5 388 726	5 286 385	-102 341	-1,9
€ / asukas	<i>€/asukas</i>	110	120	119	-1	-0,8
Liikuntatoiminta						
Liikuntatoiminta, käynnit	<i>kpl</i>	21 355	30 000	30 000	0	0,0
€ / käynti	<i>€/käynti</i>	5	5	5	0	2,4
Yhteensä	€	100 221	160 978	164 850	3 872	2,4
Tuotot	€	-32 794	-19 200	-19 200	0	0,0
Netto	€	67 426	141 778	145 650	3 872	2,7
Seura- ja järjestötoiminta						
Seura- ja järjestötoiminta, seurojen määrä	<i>kpl</i>	52	45	45	0	0,0
Avustus € / asukas	<i>€/asukas</i>	3	3	3	0	0,0
Yhteensä	€	168 696	181 900	181 900	0	0,0
Tuotot	€	0	0	0	0	0,0
Netto	€	168 696	181 900	181 900	0	0,0
Liikuntapalvelut yhteensä						
Toiminnan kulut yhteensä	€	6 391 130	7 070 898	7 026 285	-44 613	-0,6
Tuotot	€	-1 091 802	-1 212 000	-1 263 100	-51 100	4,2
€ / asukas	<i>€/asukas</i>	117	129	129	-1	-0,6
Tuottojen osuus kuluista (%)	%	-17	-17	-18	-1	4,9
Netto	€	5 299 328	5 858 898	5 763 185	-95 713	-1,6

Nuorisotilat						
Nuorisotilat, käynnit	<i>kpl</i>	24 226	22 600	22 100	-500	-2,2
€ / käynti	<i>€/käynti</i>	28	34	38	4	11,6
Avoimet ovet tuntia viikossa	<i>h</i>	140	145	145	0	0,0
Yhteensä	€	685 974	765 636	835 518	69 882	9,1
Tuotot	€	-10 957	-18 600	-18 600	0	0,0
Netto	€	675 017	747 036	816 918	69 882	9,4
Leirikeskukset						
Leirikeskukset, käynnit	<i>kpl</i>	324	300	300	0	0,0
€ / käynti	<i>€/käynti</i>	6	12	12	0	0,0
Yhteensä	€	2 094	3 700	3 700	0	0,0
Tuotot	€	0	-4 900	-4 900	0	0,0
Netto	€	2 094	-1 200	-1 200	0	0,0
Nuorisotoiminta						
Nuorisotoiminta, käynnit	<i>kpl</i>	2 788	2 500	2 500	0	0,0
€ / käynti	<i>€/käynti</i>	5	14	13	0	-2,8
Tilaisuuksia, lukumäärä	<i>kpl</i>				0	
Yhteensä	€	13 375	34 718	33 733	-984	-2,8
Tuotot	€	-280	-7 700	-7 700	0	0,0
Netto	€	13 095	27 018	26 033	-984	-3,6
Järjestöjen nuorisotoiminta						
Järjestöjen nuorisotoiminta, avustettuja järjestöjä	<i>kpl</i>	20		20	20	
Järjestöjen jäsenmäärä alle 29 vuotias	<i>kpl</i>				0	
Yhteensä	€	148 381	128 600	128 900	300	0,2
Tuotot	€	-23 141	0	0	0	
Netto	€	125 240	128 600	128 900	300	0,2
Erityisnuorisotyö						
Erityisnuorisotyö yhteensä	€	260 956	285 873	331 191	45 319	15,9
Tuotot	€	-197 383	-161 000	-161 000	0	0,0
Netto	€	63 573	124 873	170 191	45 319	36,3
Nuorisotyö yhteensä						
Toiminnan kulut yhteensä	€	1 356 684	1 441 687	1 581 126	139 439	9,7
€ / alle 29-vuotias asukas	<i>€/asukas</i>	79	84	92	8	9,7
Asiakastytyväisyys					0	
Tuotot	€	-237 537	-196 900	-214 400	-17 500	8,9
Tuotot % kuluista	%	-18	-14	-14	0	-0,7
Netto	€	1 119 148	1 244 787	1 366 726	121 939	9,8

Tuottajan viesti tilaajalle

Saimaa Stadiumin ja Mikkelin jäähalli Oy:n yhtiövästikkeiden osuus liikunta- ja nuorisopalveluiden budjetista on merkittävä. Monimuotoisten liikuntapalveluiden järjestämisen kannalta on tärkeää, että vastike saadaan täysimääräisenä talousarvioon myös jatkossa. Saimaa Stadiumin yhtiövästike nousee 75 000 euroa vuodesta 2018; nousua tasapainottaa jäähalliyhtiön yhtiövästikkeen 77 400 euron pieneminen.

Rahulan koulun liikuntarakennus siirtyy opetukselta liikunnalle. Tästä aiheutuu 61 000 euron nousu vuokra- ja siivouskuluihin.

Nuorisotila Starlight muuttaa vuodenvaihteessa yhdessä Ohjaamo Olkkarin kanssa KOY Mikkelin Hallitustorin täysin uudistettaviin tiloihin. Kahden kuukauden päällekkäisestä vuokrasta koi tuu 6 500 euron lisäkustannus. Starlightissa on vuosien ajan työskennellyt kaksi nuoriso-ohjaajaa, joista toinen on ollut oppisopimussuhteessa. Oppisopimuksen päättyessä tammikuussa tilaan on välttämätöntä palkata toinen ohjaaja: keskustan nuorisotilan toiminta on voimakkaasti monikulttuurista ja päivittäisiä kävijöitä on paljon, joten tila ei voi toimia yhden ohjaajan varassa. Palkkauskustannuksiin on varattu 40.000 euroa.

Kaupunkirakenneseelvityksen mukaisesti Palvelujen ostoihin ja Aineet, tarvikkeet ja tavarat –menokohtaan on tehty 5 % vähennykset: palvelut -42 000 ja tarvikkeet - 29 800. Seniorikortin myöntämisperusteiden muutoksen vuoksi tuloja arvelaan kertyvän 50 000 euroa edellistä vuotta enemmän.

Kaupunkiympäristölautakunta

Asumisen ja toimintaympäristön palvelualue tuottaa kaupunkilaisille ja elinkeinoelämälle vetovoimaisen elin- ja toimintaympäristön puitteet suunnittelemalla, rakentamalla ja ylläpitämällä kiinteistöjä ja yhdyskuntateknisiä verkostoja sekä viher- ja virkistysalueita. Tarjotaan tilaratkaisuja asiakkaille, edistetään toimittajien käytön tehokkuutta ja ylläpidon taloudellisuutta sekä vastataan kiinteistöjen arvon säilymisestä. Maaseutu- ja lomitusalueen toiminta-alueena on maataloushallinnon ja maatalousyrittäjien lomituspalveluiden järjestäminen sekä maaseudun elinkeinotoiminnan kehittäminen seitsemän kunnan alueella.

Asumisen ja toimintaympäristön palvelualueen tulosalueet

- kaupunkikehitys (johtaminen, strategiset projektit, kaupunkisuunnittelupalvelut, maaomaisuuspalvelut ja vuokraus- ja käyttöpalvelut)
- kaupunkiympäristön elinkaari- ja tilapalvelut (infra-aluepalvelut, tilapalvelut ja viher- ja metsäaluepalvelut)
- rakennusvalvonta (rakennusvalvonta- ja jätehuoltopalvelut, pysäköinnin valvontapalvelut)
- maaseutu- ja lomituspalvelut (maaseutupalvelut ja lomituspalvelut)

Palvelusuunnitelma

Kaupunkiympäristölautakunnan alainen palvelualue vastaa toimialansa viranomaistehtävistä, omistajahallintatehtävistä sekä palvelujen järjestämisestä ja tuottamisesta.

Palvelualueen tavoitteena on tuottaa kaavoitus- mittaus- ja kartastopalveluja sekä hankkia ja luovuttaa maata taloudellisesti ja tarkoituksenmukaisesti. Lisäksi kaupunkiympäristölautakunnan alaisiin palveluihin kuuluvat yhdyskuntateknisten palveluiden ylläpito ja rakennuttaminen, joukkoliikenteen palveluiden organisointi, lentoaseman ylläpito, torien hallinnointi ja palveluiden järjestäminen ja tilaratkaisut (rakentaminen, vuokraaminen, hankkiminen, myyminen ja purkaminen). Maaseutu ja lomituspalveluissa palvelee lähellä asiakasta ja tarjotaan toimivia sähköisiä palveluja. Palvelualue vastaa rakennusvalvonta- ja jätehuoltoviranomaisen sekä pysäköintipalveluiden tuottamisesta.

Rakennusvalvontaviranomaisena toimii kaupunkiympäristölautakunnan lupa- ja valvontajaosto.

1. HYVÄN ELÄMÄN OHJELMA

Painopiste: Sujuva ja turvallinen elämä vauvasta ikäihmisiin		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Yhdyspintatyössä valmistautuminen uuteen maakuntaan	Maatalous - Maakuntauudistuksen valmistelutyöryhmän kokouksiin osallistuminen / maaseutupäällikkö, lomituspalvelupäällikkö	3 kokousta/vuosi
Fyysinen, psyykinen, sosiaalinen turvallisuus	Maatalousyrittäjien sijaisapulomitus / lomituspalvelupäällikkö	sijaisapulomitus päivät / vuosi

2. KESTÄVÄN KASVUN OHJELMA

Painopiste: Terveellinen ja turvallinen ympäristö		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Liikennepäästöjen vähentäminen	Valittujen talvipyöräilyreittien tehostettua kunnossapitoa kaupungin alueella jatketaan. Kohteet ovat: Lähemäki-keskusta, Paukkula- keskusta, Tusku –keskusta ja yhteistyössä ELY:n kanssa Otava-keskusta, Tuukkala-keskusta. / Kunnossapitopäällikkö	5/kpl
	Luodaan edellytykset joukkoliikenteen käytön lisäämiseksi. / Kyytineuvo	Joukkoliikenteen käyttäjämäärä (nykytaso 700 589 matkaa/vuosi).
	Virkamatkoja suoritetaan uusiutuvalla energialla. Biokaasuautojen käytön lisääminen. / palvelualuejohtaja	Virka-autojen käyttöasteen kasvu.
Vesistöjen laadun parantaminen ja pohjavesiriskin vähentäminen	Kiinteistökohtaisten jätevesijärjestelmien uusimista kannustetaan mm. tiedotusta lisäämällä pohjavesi- ja vesistöjen ranta-alueilla. / Rakennusvalvonta	Lupamäärän kasvu.
Ilmanlaadun parantaminen ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen	Alue-urakoiden hiekanpoiston aloittamisen ajankohtaa täsmennetään olosuhteiden mukaisesti ja urakoitsijoiden toimenpi-	Toteuttamisaika 14/vrk.

	deakoja esim. hiekanpoiston 2 viikkoa valvotaan. / Kunnossapito-päällikkö	
	Kaupunkikonsernin ja -yhtiöiden (omistus >50%) uudet autot hankitaan kotimaista ja päästötöntä energiaa käyttävinä (esim. biokaasu, sähkö). / Kaupunkikonserni; Hankintapalvelut ja kaupunkikonsernin yhtiöt	Pääpolttoaineina fossiilista Be/DI-käyttäviä autoja ei enää hankita 2019 jälkeen.

Painopiste: Elinvoimaisuus		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Maapolitiikka	Maankäytön suunnittelun ja tontinluovutusprosessien kehittäminen ja kuvaaminen. / Kaupungeodeetti, tekninen johtaja	Mallinnetaan prosessi resurssien kaupungin luovutettavaksi muodostettavien tonttien muodostamisesta ja luovuttamisesta.
	Ennakoiva ja strategiaa tukeva raakamaan hankkiminen. / Kaupungeodeetti	Maahankinnat Satamalahden kehittämiseksi.
Matkailun edistäminen	Muodostetaan Urpolan Luontokeskuksesta paikallinen Saimaa Geopark keskus, jossa ovat näkyvillä Geopark, luonto, matkailu ja luontokasvatus. / Projektijohtaja	Urpolan luontokeskuksen kävijämäärän kehittyminen.
	Rakennetaan osaltamme systemaattisesti Kaihun matkailualueen toiminnallisuutta.	Kävijämäärän kehittyminen.
	Huolehditaan vesimatkailun kasvun mahdollisuuksista mm retkisatamaverkostoa ja opastausta parantamalla. / Saimaa Geopark	Kunnostettujen kohteiden määrä.
	Anttolan luontokeskuksen kehittämistyö. Astuvansalmen kallio-aidakeskus. Laaditaan suunnitelma ja kootaan asukkaiden, yritysten ja muiden sidosryhmien verkosto. Sisällön kokoaminen ja tuotteistus. / Mikkelin kehitysytio Miksei Oy	Suunnitelma valmis 31.5.2019, kehittämissuunnitelma käynnistyy 1.2.2019
Resurssitehokkuus	Jättemateriaalien tehokkaampi hyödyntäminen. / Metsäsairila Oy	Jätteen vastaanotto ja lajittelukeskuksen rakentaminen ja käyttöönotto Metsä-Sairilassa.
	Biohajoavat jätteet (biojäte, vihermassa, jätevesiliete yms.) esikäsittellään biojalostamossa. Samalla ravinteiden kierrätys tehostuu. Liikennebiokaasun tuotanto alkaa. Lisätään liikennebiokaasun käyttöä omissa kilpailutettavissa kuljetuksissa. / Metsäsairila Oy, hankintayksikkö, palvelualue	Kaikki vastaanotettu biohajoava jäte hyödynnetään (hyödyntämisen vaihe 1.) liikennebiokaasun tuotannossa.
	Asumisen jäte hyödynnetään materiaalina tai energiana mahdollisimman tehokkaasti. Kehitetään materiaalien hyödyntämisen lähtökohtia. / Metsäsairila Oy, hankintayksikkö, palvelualue	Asumisen jäte hyödynnetään yli 90 %.
	Ylijäämämateriaalien (sekä tiilen ja betonin) jalostus hyötykäyttöön, myös alueen ulkopuoliseen käyttöön eli esim. EcoSairilan rakentamiseen. / Metsäsairila Oy, hankintayksikkö, palvelualue	Ylijäämämateriaalien jalostus aloitetaan.
	Maatalouden jätemuovihanke: maatalouden muovijättemateriaalien hyödyntäminen / maaseutupäällikkö	kerätty jätemuovi t/v

Painopiste: Kaupungistuminen		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Saavutettavuus	Nostamme joukkoliikenteen käyttöastetta. - Koululaisten kaksi-vuotisesta maksuttomasta joukkoliikennekokeilusta laaditaan analyysi ja raportti. Tavoitteena on koululaisten maksuttoman joukkoliikenteen jatkaminen kokeilujakson päätyttyä, ja käynnistää keskustelu mahdollisuuksista laajentaa maksuttomuus koskemaan myös yli 65-vuotiaita. - Uusien käytettävyyttä edistävien palveluiden kehittäminen (reaaliaikainfo, mobiililippu, itsepalveluautomaatit). - Eräiden nyt "suljettujen" koulukuljetusreittien avaaminen joukkoliikennereiteiksi. - Matkakettajien luominen. / Kyytineuvo, logistiikkapäällikkö	Nykytaso 700 589 matkaa/vuosi. Tavoite 900 000 matkaa/vuosi
	Aiko - hankkeena toteutetaan työmatkakokeiluhanke yhdessä taksiryttäjien kanssa. / Kaupungininsinööri	Toteutuneiden reittikokeluiden määrä (kpl).
Palvelujen digitalisointi	- Varaamo –kokeilu erilaisten tilojen varaamisen osalta testivaiheessa. Timmi vs. Varaamo. (SIHYltä oma vastuuhlö, ASTY palvelupäällikkö/vuokraus- ja käyttöpalvelut) - Pidemmällä tähtäimellä mm. koululuokkien varaaminen digitaalisesti (vaatii uudenlaisia älylukituksia -> koodipääsy tarvitta- viin tiloihin, turvallisuus) (SIHY, ASTY, mm. vuokraus- ja käyttö- palvelut) - Torin myyntipaikkavarausta digitaalisesti suunnitellaan kokeil- tavaksi aluksi pienempien toritapahtumien osalta. Varaus 24/7 ja maksumahdollisuus pyritään järjestämään sähköisesti. (ASTY palvelupäällikkö ja torikaupanvalvoja) - Palautejärjestelmä otetaan käyttöön (palaute- ja osallisuus- kanava). (SIHY ja ASTY)	Lähtötilanne esim. koulut (15 h/vrk) 43 % / Tavoite 65 % Mittari; asiakastyy- tyväisyys, digitaali- nen varausaste (asiakkaiden siir- tyminen sähköi- seen järjestelmään vs. entinen malli)
	- Jätehuoltopalveluiden sähköisen viranomaisasiointipalvelun käynnistäminen / Rakennusvalvonta/jätehuoltoviranomainen - Rakennusvalvonnan paperiarkiston digitointi käynnistetään / Rakennusvalvonta	
	Sähköinen maataloustukihakuk / maaseutupäällikkö	Sähköisten hake- musten prosentua- aalinen määrä vuositasolla.
Kestävä kehitys ja ilmastomuutoksen torjunta	Uusiutuvan energian hyödyntäminen uudiskohteissa / Tilapalve- lut, kiinteistöjohtaja	Vuosittain toteutu- neiden kohteiden määrä (1 kpl/vuosi).
	Uudiskohteissa huomioidaan energiantuotanto auringolla sekä älykäs energianhallinta. Olemassa olevissa kohteissa (koulut ja päiväkodit) laajennetaan aurinkoenergian käyttöä osana ympä- ristökasvatusta. / Tilapalvelut, kiinteistöjohtaja	Aurinkoenergian käytön määrän kasvaminen.
	Pursialan lentotuhkan hyödyntäminen kiertotalouden proses- seissa Mikkeliissä. / ESE, Matesä-Sarila Oy	Tuhkat jalostetaan omassa kaupungis- sa.

3. ELINVOIMAOHJELMA

Osaaminen ja TKI-toiminta		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
EcoSairila -kehittämislusta	Metsäsairilantien (ja pistokadut) rakentaminen vv. 2019 – 2020/Asumisen ja toimintaympäristön palvelualue	Kokoojakatu valmis v. 2020 ja pistokadut valmiina 2022
	Alueen tonttien varaaminen on alkanut./Asumisen ja toimintaympäristön palvelualue	2 kpl v. 2019
	Uusien yritysten lokalisointi EcoSairilaan. /Mikkelin kehitysyhtiö Miksei Oy	2 kpl v. 2019

Painopiste: Asiakaslähtöiset yrityspalvelut		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Sujuvat sijoittautumispalvelut, joustava ja ennakoiva kaavoitus	Asiakaspalveluprosessin kirkastaminen tontit/rakentaminen (Kau-pungeodeetti, mittaus, kaavoitus, rakennusvalvonta)	
Työelämän tarpeista lähtevä koulutus	Täydennyskoulutusta on järjestetty työntekijän koulutustarpeen mukaisesti /maaseutupäällikkö ja lomituspalvelupäällikkö	1 päivä / työntekijä
Laadukkaat neuvonta- ja kehittämis-palvelut sekä yhteistyöverkostot yri-tykselle elinkaaren eri vaiheisiin	Maatalousyrittäjien tukineuvonta / maaseututoimi	neuvontatapahtu-mat/vuosi

Talous

Kaupunkiympäristölautakunta (sis.Lupa- ja valvontajaoston)

TP 2017	TA 2018	Ltk esitys 2019	TA 2019

Toimintatulot	46 475 524	44 014 366	43 745 896	43 745 896
Valmistus omaan käyttöön	365 398	388 000	373 000	373 000
Toimintamenot	-49 547 757	-42 191 653	-43 161 745	-43 345 809
Toimintakate (netto)	-2 706 835	2 210 713	957 151	773 087

Palvelut tuotteittain

Palvelu: Projektit

Vastuhenkilö: Timo Rissanen

		TP 2017	TA 2018	TA-ESITYS 2019	Muutos 2019-2018	Muutos % 2019-2018
Projektit yhteensä						
Kulut	€	1 896 918	483 536	490 500	6 964	1,4
Tuotot	€	-755 000	-58 000	0	58 000	-100,0
Netto	€	1 141 918	425 536	490 500	64 964	15,3

Viesti tilaajalle:

Projektijohtoyksikkö käynnistää ja valvoo strategiset projektit, muodostaa projektioorganisaatiot sekä hallinnoi projektien ulkopuolisen rahoituksen hankinnan ja huolehtii projektien talouden ylläpidosta. Satamalahden sekä Eco-Sariilan eteneminen varmistetaan.

Palvelu: Lentoasema

Vastuhenkilö: Mikke Hernetkoski

		TP 2017	TA 2018	TA-ESITYS 2019	Muutos 2019-2018	Muutos % 2019-2018
Kulut	€	469 770	530 861	551 440	20 579	3,9
Tuotot	€	-93 673	-1 200	-20 000	-18 800	1566,7
Netto	€	376 097	529 661	531 440	1 779	0,3

Viesti tilaajalle:

Lentoaseman palveluita mm. lennonvarmistuspalvelut ylläpidetään ja kenttä pidetään operoitavassa kunnossa.

Ympäristöluvan edellyttämiä toimia tehdään mm. hankkimalla liukkaudenestoon tarvittavaa kalustoa.

Kaupallisille toimijoille markkinoidaan aktiivisesti mahdollisuutta UAS-toiminnalle sekä lentokoulutukselle.

Palvelu: Joukkoliikenne

Vastuhenkilö: Liisa Heikkinen

		TP 2017	TA 2018	TA-ESITYS 2019	Muutos 2019-2018	Muutos % 2019-2018
Kutsutaksi						
Asiakasmäärä	kpl		5 000			
€/asiakas	€		5,2			
Kutsutaksin kulut yhteensä/asukas	€/asukas	0,7	0,5	0,5	0,0	0
Kulut	€	35 862	26 132	29 621	3 489	13,4
Tuotot	€	0	0	0	0	
Netto	€	35 862	26 132	29 621	3 489	13,4
Waltti-liikenne						
Joukkoliikenne/korttilatausten lukumäärä kpl			24 000	27 000	3 000	12,5
€/korttilataus	€/korttilataus		103,5	116,4	12,9	12,5
Joukkoliikenteen kulut yhteensä/asukas	€/asukas		45,4	57,5	12,1	26,6
Kulut	€		2 483 217	3 141 839	658 622	26,5
Tuotot	€		-1 325 000	-1 327 000	-2 000	0,2
Netto	€		1 158 217	1 814 389	656 172	56,7
Aikatauluinformaatio						
Joukkoliikenteen kulut yhteensä/asukas	€/asukas		0,4	0,4	0,0	-5,0
Kulut	€		21 504	20 964	-540	-2,5
Tuotot	€		-1 000	-500	500	-50,0
Netto	€		20 504	20 464	-40	-0,2
Joukkoliikennepalvelut yhteensä						
Joukkoliikenteen kulut yhteensä/asukas	€/asukas	59,8	50,7	61,5	10,8	21,3
Kulut	€	3 271 106	2 530 853	3 192 424	661 571	26,1
Tuotot	€	-1 097 012	-1 326 000	-1 328 700	-2 700	0,2
Netto	€	2 174 094	1 204 853	1 863 724	658 871	54,7

Viesti tilaajalle:

Joukkoliikenteen liikenteiden määrää lisätty, koulukuljetuksia siirretty avoimeksi joukkoliikenteeksi.

Paikallisliikenteen kustannustaso korkea lisäkaluston käytön vuoksi.

Palvelu: Maaomaisuuspalvelut

Vastuuhenkilö: Jukka Piispa

		TP 2017	TA 2018	TA-ESITYS 2019	Muutos 2019-2018	Muutos % 2019-2018
Maastotietopalvelut						
Kunnan maapinta-ala (km ²)	km ²	2 550	2550	2550	0	0,0
Kunnan maapinta-ala (km ²)	€/km ²	129,0	136,4	139,6	3,2	2,4
€ / asukas	€/asukas	6,0	6,4	6,5	0,1	1,7
Yhteensä (€)	€	329 051	347 800	356 093	8 293	2,4
Tuotot	€	-24 318	-20 700	-20 700	0	0,0
Netto	€	304 733	327 100	335 393	8 293	2,5
Paikkatietopalvelut						
Ylläpidettävä alue	km ²	152	152	152	0	
€ / ylläpidettävä alue (km ²)	€/km ²	2 054,3	2 669,0	2 337,8	-331,2	-12,4
€ / asukas	€/asukas	5,7	7,4	6,5	-0,9	-12,2
Yhteensä (€)	€	312 259	405 694	355 345	-50 349	-12,4
Tuotot	€	-73 218	-87 800	-87 800	0	0,0
Netto	€	239 041	317 894	267 545	-50 349	-15,8
Kiinteistöinsinööripalvelut						
Rekisteröidyt kiinteistöt	kpl	46	50	50	0	
€ / rekisteröidyt kiinteistöt	€/kiinteistö	6 510,6	2 090,0	2 002,1	-87,9	-4,2
€ / asukas	€/asukas	5,5	1,9	1,8	-0,1	-3,7
Yhteensä (€)	€	299 486	104 513	100 104	-4 409	-4,2
Tuotot	€	-75 358	-50 000	-50 000	0	0,0
Netto	€	224 128	54 513	50 104	-4 409	-8,1
Tonttipalvelut						
Operoidut kiinteistöt	kpl	183	200	200	0	
€ / operoidut kiinteistöt	€/kiinteistö	766,4	780,0	791,4	11,4	1,5
€ / asukas	€/asukas	2,6	2,9	2,9	0,0	0,0
Yhteensä (€)	€	140 251	156 013	158 273	2 260	1,4
Tuotot	€	-3 110 072	-2 919 000	-2 954 000	-35 000	1,2
Netto	€	-2 969 820	-2 762 987	-2 795 727	-32 740	1,2
Maaomaisuuspalvelut yhteensä						
Kulut yhteensä	€/asukas	19,8	18,6	17,7	-0,9	-4,6
Kulut yhteensä	€	1 081 047	1 014 020	969 815	-44 205	-4,4
Tuotot	€	-3 282 965	-3 077 500	-3 112 500	-35 000	1,1
Netto	€	-2 201 918	-2 063 480	-2 142 685	-79 205	3,8

Viesti tilaajalle:

Selvitetään nykyisen kartasto- ja paikkatietojärjestelmän kehittämistä/korvaamista kustannus tehokkaalla, tulevaisuuden tarpeet ja resurssit huomioon ottavalla ratkaisulla. Parannetaan paikkatietoaineistojen tietosisältöä ja julkaistaan aineistoja rajapintojen välityksellä mm. kuntien rakennetun ympäristön tietoa julkaisevaan ja välittävään Kuntatietopalveluun. Palvelujen digitalisointia jatketaan kiinteistötoimitusten ja tonttijakojen osalta.

Palvelu: Kaupunkisuunnittelupalvelut

Vastuuhenkilö: Ilkka Tarkkanen

	TP 2017	TA 2018	TA-ESITYS 2019	Muutos 2019-2018	Muutos % 2019-2018
Yleiskaavoitus					
Bruttokulut / asukas	6,3	6,7	6,7	0,1	1,1
Bruttokulut / hyväksytyt kaavat (kpl)	171 821	72 629	367 699	295 070	406,3
Bruttokulut / hyväksytyt kaavat (ha)	579	24	24	0,2	1,0
Hyväksytyt kaavat (kpl)	2	5	1	-4,0	-80,0
Hyväksytyt kaavat (ha)	593	15 300	15 367	67	0,4
Yhteensä (€)	343 641	363 143	367 699	4 556	1,3
Tuotot	0	0	0	0	0
Netto	343 641	363 143	367 699	4 556	1,3
Asemakaavoitus					
Bruttokulut / asukas	4,8	7,4	7,4	0,0	-0,7
Bruttokulut / hyväksytyt kaavat (kpl)	37 524	67 507	57 616	-9 891	-14,7
Bruttokulut / hyväksytyt kaavat (ha)	5 405	3 682	9 837	6 155	167,2
Bruttokulut / hyväksytyt kaavat (k-m ²)	2,1	2	7	5	242,4
Hyväksytyt kaavat (kpl)	7	6	7	1	16,7
Hyväksytyt kaavat (ha)	48,6	110	41	-69,0	-62,7
Hyväksytyt kaavat (k-m ²)	128 000	200 000	58 000	-142 000	-71,0
Yhteensä (€)	262 667	405 044	403 310	-1 734	-0,4
Tuotot	0	0	0	0	0,0
Netto	262 667	405 044	403 310	-1 734	-0,4
Muut palvelut					
€ / asukas	1,8	1,4	1,5	0,0	2,8
Yhteensä (€)	99 716	78 239	80 477	2 238	2,9
Tuotot	0	0	0	0	0
Netto	99 716	78 239	80 477	2 238	2,9
Kaavoituspalvelut yhteensä					
Kulut yhteensä / asukas	12,9	15,5	15,6	0,1	0,4
Kulut yhteensä	706 024	846 426	851 486	5 060	0,6
Tuotot	0	0	0	0	0,0
Netto	706 024	846 426	851 486	5 060	0,6

Viesti tilaajalle:

Asemakaavoituksessa kiirehdytään koulujen ja päiväkotien kaavoittamista. Urpolan, Urheilupuiston ja Lähemäen koulurakennuksista laaditaan rakennushistorialliset selvitykset osana asemakaavatarkastelua. Visulahdesta puuttuu päiväkotijäsen ja metsäpäiväkodin sijoittamisvaihtoehtoja tutkitaan eri puolilla kaupunkia. Saimaan rantojen hyödyntämistä jatketaan. Kirkonvarkauden eteläosan uusilta tonteilta tulee olemaan Saimaan näköalat ja osa tonteista on omavaraisia. Launialan kaavoitus on aloitettu ja yli 100 ha alueelle suunnitellaan asumista ja virkistysalueita rantaan, liike- sekä teollisuusalueita vt5 varten. Pursialassa teollisuustoiminnasta siirrytään pitkän siirtymäajan puitteissa liike- ja toimitalorakentamiseen. Varsavuoren alueen käyttöä ja kaavoitusta suunnitellaan. Kantakaupungin osayleiskaava valmistuu ja sen avulla Satamalahden asemakaavoitus aloitetaan. Satamalahti vaatii erillissuunnittelun hankkeen mittavan kokoluokan takia. Suunnittelun alkuvaiheessa tulee selvittää mm. liikennejärjestelyt, pysäköinti, markkinatilanne, perustolosuhteet, kunnallistekniikan tarve, pilaantuneiden maiden puhdistaminen, sedimenttien ruoppaamistarve, kustannusrakenne ja projektiorganisaatio.

Palvelu: Rakennuttaminen

Vastuuhenkilö: Pekka Kammonen

	TA 2018	TA-ESITYS 2019	Muutos 2019-2018	Muutos % 2019-2018
Kadut				
Rakennuttamisen kulut yhteensä	191 380	195 074	3 694	1,9
Yhteensä	3,8	3,9	0	2,6
Tuotot	209 180	213 145	3 965	1,9
Netto	-42 000	-40 000	2 000	-4,8
	167 180	173 145	5 965	3,6

Viesti tilaajalle:

Rakennuttamispalveluja ostetaan tarvittaessa palvelun tuottajilta. Osallistutaan VT5-yhteysväli Mikkelin Juva -hankkeeseen. Sähköistä kilpailutusta käytetään kaikissa tarjouspyynnöissä.

Palvelu: Kunnallistekniikan suunnittelu, sisältää liikennesuunnittelun

Vastuhenkilö: Antero Cedeström

		TA 2018	TA-ESITYS 2019	Muutos 2019-2018	Muutos % 2019-2018
Kadut, sisältää liikennesuunnittelun	€	404 994	351 677	-53 317	-13,2
Suunnittelun kulut yhteensä/asukas	€/asukas	8,2	7,2	-1,0	-12,2
Yhteensä	€	447 445	393 697	-53 748	-12,0
Tuotot	€	-47 000	-47 000	0	0,0
Netto	€	400 445	346 697	-53 748	-13,4

Viesti tilaajalle:

Suunnittelu, myös liikennesuunnittelua ostetaan pääosin palvelun tuottajilta. Yleissuunnitteluun panostetaan mm. hulevesien kokonaishallinnassa. Pyöräilyhankkeisiin panostetaan.

Palvelu: Satamat

Vastuhenkilö: Olli Horn

		TP 2017	TA 2018	TA-ESITYS 2019	Muutos 2019-2018	Muutos % 2019-2018
Kulut	€	125 985	134 579	132 335	-2 244	-1,7
Tuotot	€	-43 024	-38 000	-38 000	0	0,0
Netto	€	82 961	96 579	94 335	-2 244	-2,3

Viesti tilaajalle:

Kuntalaisille on tarjolla monipuoliset satamapalvelut Anttolassa. Kotisatamapalvelut hoidetaan ostopalveluina palvelun tuottajalta. Satamapalvelujen tuottaja rakentaa laituripaikkoja ja talvisäilytyspaikkoja. Haukivuorella tehdään uusi laskuluiska.

Talvisäilytyspaikat sijaitsevat Lotjasaarella ja laivojen vedessä säilytys tapahtuu Mikkelin sataman laiturissa. Mikkelin laivalaiturin paikat, Anttolan sataman huoltolaituri ja Suomenniemen venepaikat ovat kaupungin hallinnassa ja laskutuksessa. Ristiinan venepaikkoja hoitaa Ristiinan Pursiseura ry.

Palvelu: Liikenneväylät

Vastuhenkilö: Päivi Turkki

		TP 2017	TA 2018	TA esitys 2019	Muutos 2019 - 2018	Muutos % 2019 - 2018
Liikenneväylien kunnossapito						
Hoidetut liikenneväylät	m²	2 925 319	2 883 750	2 925 969	42 219	1,5
Kesäkunnossapito	euroa/m²	0,4	0,3	0,4	0,1	17,6
Talvikunnossapito	euroa/m²	0,8	0,9	0,8	-0,1	-11,1
Kunnossapito yhteensä	euroa/m²	1,4	1,5	1,5	0,0	2,7
Liikenneväylien kunnossapito yhteensä	euroa	4 177 005	4 362 151	4 446 980	84 829	1,9
Tuotot	euroa	-52 526	-45 000	-45 000	0	0,0
Netto	euroa	4 124 479	4 317 151	4 401 980	84 829	2,0
Katuvalaistus ja liikenteenohjauslaitteet						
Valaisimet	kpl	13 051	12 952	13 051	99	0,8
euroa/valaisin	euroa/kpl	83,6	94,3	88,9	-5,4	-5,7
Ohjauslaitteet	kpl	27	27	27	0	0,0
euroa/ohjauslaite	euroa/kpl	4 306	3 954	3 773	-181	-4,6
Yhteensä euroa	euroa	1 206 964	1 327 632	1 261 963	-65 669	-4,9
Tuotot	euroa	0	0	0	0	0
Netto	euroa	1 206 964	1 327 632	1 261 963	-65 669	-4,9
Muut palvelut						
euroa/asukas	euroa/asukas	8,1	1,9	2,0	0,1	5,3
Yhteensä euroa	euroa	444 123	105 333	109 906	4 573	104,3
Tuotot	euroa	-160 691	-126 400	-126 400	0	100,0
Netto	euroa	283 431	-21 067	-16 494	4 573	78,3
Liikenneverkot yhteensä						
Kulut yhteensä	euroa	5 828 091	5 795 116	5 818 848	23 732	0,4
Kulut yhteensä/asukas	euroa/asukas	106,6	106,0	106,4	0,4	0,4
Tuotot	euroa	-213 218	-171 400	-171 400	0	0,0
Netto	euroa	5 614 874	5 623 716	5 647 448	23 732	0,4

Viesti tilaajalle:

Katujen korjausvelkaa on laskettu aikaisemmin teoreettisella mallilla. Teoreettiset laskelmat antavat vain suuntaa-antavan lopputuloksen. Suomen Kuntotekniikka Oy:ltä on tilattu vauriokartoituksiin ja maatutkaan perustuva tarkentava mittaus todellisemman korjausvelan laskemiseksi. Siltojen kuntokartoituksen valmistuttua selvitetään siltojen kantavuustiedot sekä korjaustarpeet kiireellisyysjärjestyksessä. Korjausvelan kasvua ehkäistään oikein kohdistetuilla pintauksilla ja urapaikkauksilla. Kunnossapidon urakka-aluiden turvallisuus ja viihtyvyys varmistetaan korjaamalla mahdolliset vauriot viipymättä ja varmistamalla, että alueet ovat hoitoluokituksen mukaisessa kunnossa. Katuvalaistuksen ohjausyksiköiden saneerausta jatketaan energiasäästöjen saavuttamiseksi. Elohopealamppujen ensimmäinen vaihto-osuus on tehty ja toisen osuuden rahoituksesta neuvotellaan.

Palvelu: Ympäristövastuut

Vastuuhenkilö: Sari Hämäläinen

		TP 2017	TA 2018	TA esitys 2019	Muutos 2019 - 2018	Muutos % 2019 - 2018
Kulut	euroa	474 696	452 815	556 870	104 055	23,0

Viesti tilaajalle:

Pilaantuneita maita kunnostetaan mm. rakennushankkeiden yhteydessä ja pohjavesiriskien konkretisoituessa.

Keskeisimmät hankkeet vuodelle 2019 ovat: St1 Laiturikatu 6 massanvaihtokunnostuksen viimeistelyt; kaupunki vastaa

PAH-yhdisteiden ja jätejakeiden poistamisesta. Sielokorttelin kunnostus suoritetaan loppuun purkamisen yhteydessä

(2018 - 2019). Metsäsairilan vanhan penkan sulkemisen viimeistelytyöt tehdään keväällä 2019. Tikkalassa säädetään

ja huolletaan suotovesien pumppausta. Koiralahden jätetäytön kunnostusta toteutetaan Suomenniemen vedenpumppaamon

pohjaveden turvaamiseksi yhteistyössä useiden toimijoiden (mm. ELY-keskukset) kanssa. Suonsaaren auropurkaamon

kunnostus tehdään tontin rakentamisen mahdollistamiseksi.

Palvelu: Viheralueet

Vastuuhenkilö: Marko Vuorinen

		TP 2017	TA 2018	TA esitys 2019	Muutos 2019 - 2018	Muutos % 2019 - 2018
Viheralueiden suunnittelu ja rakennuttaminen						
Kulut yhteensä	euroa		167 360	172 446	5 086	3,0
Kulut yhteensä/asukas	euroa/asukas		3,1	3,1	0,0	0,0
Tuotot	euroa		-26 000	-26 000	0	0,0
Netto	euroa		141 360	146 446	5 086	3,6
Viheraluepalvelut						
Puistojen hoito ja ylläpito						
Puistojen hoito ja ylläpito, m ²	m ²	1 119 641	1 119 641	1 137 206	17 565	1,6
2. hoitoluokan puistot, m ²	m ²	326 566	326 566	325 285	-1 281	-0,4
2. hoitoluokan puistot (euroa/m ²)	euroa/m ²	2,3	2,1	2,1	0,0	0,0
3. hoitoluokan puistot, m ²	m ²	793 075	793 075	811 921	18 846	2,4
3. hoitoluokan puistot (euroa/m ²)	euroa/m ²	0,2	0,2	0,2	0,0	0,0
Puistojen hoito ja ylläpito yhteensä	euroa/m ²	1,1	1,0	0,9	-0,1	-0,1
Muu maisemanhoito (euroa/m ²)	euroa/m ²	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0
Yhteensä	euroa	1 177 367	1 073 472	1 068 221	-5 251	-0,5
Tuotot	euroa	-19 158	-10 000	-10 000	0	0,0
Netto	euroa	1 158 209	1 063 472	1 058 221	-5 251	-0,5
Muut palvelut						
euroa/asukas	euroa/asukas	1,0	0,8	0,8	0,0	2,6
Yhteensä	euroa	52 735	46 079	43 656	-2 423	-5,3
Tuotot	euroa	-905	0	0	0	
Netto	euroa	51 830	46 079	43 656	-2 423	-5,3
Viheraluepalvelut yhteensä						
Kulut yhteensä	euroa	1 230 102	1 119 551	1 111 876	-7 675	-0,7
Kulut yhteensä/asukas	euroa/asukas	22,5	20,5	20,3	-0,2	-1,0
Tuotot	euroa	-20 063	-10 000	-10 000	0	0,0
Netto	euroa	1 210 039	1 109 531	1 101 876	-7 655	-0,7

Viesti tilaajalle:

Keskeisten alueiden viihtyisyyteen ja puhtauteen panostetaan. Leikkipaikkaohjelman mukaisesti muutamien leikkipaikkojen käyttötarkoitusta muutetaan. Kaupunginosaseuroja ja kaupunkilaisia kannustetaan ja motivoidaan talkoisiin ja ympäristön siistimiseen. Keväisin järjestetään Mikkeli siistiksi -kampanja. Asukkaille on laadittu lähiympäristön omatoimisen siistimisen pelisäännöt sekä vieraslajien torjuntaohjeet. Kaupunki tarjoaa kaupunkilaisille Mikkeli puistossa 10 kappaletta kaupunkiviljely-laatikoita muodollista korvausta (10 euroa) vastaan viljeltäviksi.

Palvelu: Metsät ja vesialueet
Vastuhenkilö: Annamari Huttunen

		TP 2017	TA 2018	TA esitys 2019	Muutos 2019 - 2018	Muutos % 2019 - 2018
Talousmetsät						
Metsät, ha	ha	5 112	5 112	5112	0	0
euroa/ha	euroa/ha	61,9	38,2	39,0	0,8	2,1
Yhteensä euroa	euroa	316 588	194 583	199 431	4 848	2,5
Tuotot	euroa	-677 248	-991 000	-991 000	0	0
Netto	euroa	-360 660	-795 648	-791 569	4 079	-0,5
Taajamametsät						
Metsät, ha	ha	1 745	1 647	1 647	0	0
euroa/ha	euroa/ha	300,5	190	167,7	-22	-11,7
Yhteensä euroa	euroa	524 334	312 934	276 220	-36 714	-11,7
Tuotot	euroa	-163 449	-105 000	-155 000	-50 000	47,6
Netto	euroa	360 885	207 934	121 221	-86 713	-41,7
Palvelut ja monikäyttö						
Yhteensä euroa	euroa	502 858	104 722	127 202	22 480	21,5
Tuotot	euroa	-93 375	-33 000	-35 000	-2 000	6,1
Netto	euroa	409 483	71 722	92 202	20 480	28,6
Metsät ja vesialueet yhteensä						
Metsät, ha	ha	6 857	6 759	6 759	0	0
euroa/ha	euroa/ha	196	90,9	89,2	-1,7	-1,9
Yhteensä euroa	euroa	1 343 780	612 239	602 853	-9 386	-1,5
Tuotot	euroa	-934 073	-1 129 000	-1 181 000	-52 000	4,6
Netto	euroa	409 707	-516 761	-578 147	-61 386	11,9

Viesti tilaajalle:

Taajametsien keskeiset hoitokohteet ovat Tuskun ja Ristiinan alueiden metsiköt. Talousmetsien taimikonhoitoa ja ensiharvennuksia tehdään yhteensä vähintään 200 hehtaaria. Perämaan metsätietä peruskorjataan ja jatketaan.

Vastuualueen vakinaisella henkilöstöllä on kaikilla luonnonhoitotutkinto ja luonnonhoitokortti suoritettuina.

Palvelu: Rakennusvalvonta
Vastuhenkilö: Sari Valjakka

		TP 2017	TA 2018	TA-ESITYS 2019	Muutos 2019-2018	Muutos % 2019-2018
Rakennus- ja toimenpideluvat						
Luvat	<i>kpl</i>	489	600	490	-110	-18,3
Katselmukset	<i>kpl</i>	950	1 100	1 000	-100	-9,1
Rakennus ja toimenpideluvat	<i>€/asukas</i>	9,9	10,5	11,8	1,3	12,4
€ / lupa	<i>€/lupa</i>	1 104,0	953,0	1 325,3	372,3	39,1
€ / katselmus	<i>€/katselmus</i>	568,0	520,0	649,4	129,4	24,9
Kulut	€	539 838	572 041	649 381	77 340	13,5
Tuotot	€	-891 079	-752 400	-762 400	-10 000	1,3
Netto	€	-351 241	-180 359	-113 019	67 340	-37,3
Muut luvat						
Luvat	<i>kpl</i>	178	120	180	60	50,0
Katselmukset	<i>kpl</i>	110	150	120	-30	-20,0
Muut luvat	<i>€/asukas</i>	5,4	6,6	4,08	-2,5	-38,2
€ / lupa	<i>€/lupa</i>	1 660	3 022	1 239	-1 783	-59,0
€ / katselmus	<i>€/katselmus</i>	2 686	2 417	1 859	-558	-23,1
Kulut	€	295 497	362 590	223 092	-139 498	-38,5
Tuotot	€	-47 485	-51 300	-51 300	0	0,0
Netto	€	248 011	311 290	171 792	-139 498	-44,8
Jätehuolto						
Jätehuolto	<i>€/asukas</i>	1,5	1,8	2,0	0,2	11,1
Kulut	€	80 756	96 464	109 972	13 508	14,0
Tuotot	€	-81 183	-96 464	-109 972	-13 508	14,0
Netto	€	-428	0	0	0	
Rakennusvalvonta yhteensä						
Luvat	<i>kpl</i>	667	720	670	-50	-6,9
Katselmukset	<i>kpl</i>	1 060	1 250	1 120	-130	-10,4
Kulut yhteensä	<i>€/asukas</i>	15,3	18,9	20,0	1,1	6,0
€ / lupa	<i>€/lupa</i>	1 252	1 432	1 634,89	202,8	14,2
€ / katselmus	<i>€/katselmus</i>	788,0	824,9	978,01	153,1	18,6
Kulut	€	835 334	1 031 095	982 445	-48 650	-4,7
Tuotot	€	-938 564	-900 164	-923 672	-23 508	2,6
Netto	€	-103 230	130 931	58 773	-72 158	-55,1

Viesti tilaajalle:

Rakennusvalvonnan lupien määrän oletetaan pysyvän samalla tasolla.

Jätehuollossa on sähköisen asiointipalvelun ja rekisterin hankinta.

Rakennusvalvonnassa käynnistetään paperiarkiston digitointityö.

Palvelu: Pysäköintipalvelut

Vastuuhenkilö: Juha Ruuth

		TP 2017	TA 2018	TA-ESITYS 2019	Muutos 2019-2018	Muutos % 2019-2018
Pysäköintivirhemaksut	<i>kpl</i>	8 882	10 000	9 000	-1 000	-10,0
Pysäköintivirhemaksutulot (€)	€	377 463	450 000	450 000	0	0,0
Pysäköintipalvelut	€/asukas	3,9	5,1	5,1	0	-0,8
Kulut	€	210 564	280 528	278 975	-1 553	-0,6
Tuotot	€	-663 005	-677 040	-677 540	-500	0,1
Netto	€	-452 441	-396 512	-398 565	-2 053	0,5

Viesti tilaajalle:

Pysäköintivirhemaksujen lukumäärä näyttää vakiintuneen vajaan 9000 kappaleen vuositasolle, jolloin myös tulojen määrä säilyy samana.

Pysäköintimaksujen määrä laskee hitaasti, vaikka mobiilimaksamisen suosio kasvaa koko ajan.

Hylättyjen ja väärin pysäköityjen ajoneuvojen siirroista tulee kustannuksia aiempaa enemmän.

Sähköinen asiointi alkaa jo vuonna 2018, mutta saadaan tehokkaaseen käyttöön 2019.

Palvelut: Kiinteistöveroprojekti

Vastuuhenkilö: Sari Valjakka

		TA 2018	TA-ESITYS 2019	Muutos 2019-2018	Muutos % 2019-2018
Kulut	€/asukas	2,4	2,4	0,0	0,0
Kulut	€	132 848	133 066	219	0,2
Tuotot	€	0	0	0	
Netto	€	132 848	133 066	219	0,2

Viesti tilaajalle:

Projektissa maastossa ja tulosten analysoinnissa kahden henkilön resurssit.

Rakennusvalvonnan kuluissa toimistosihteerin tehtävät rakennusrekisterin ylläpitotehtävissä.

Palvelut: Tilapalvelut

Vastuuhenkilö: Jarkko Hyttinen

Kaupungin omistaminen rakennusten tunnusluvut

	TP 2017	TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022
Hallinnassa oleva rakennusomaisuus 1000 m ³	1442	1440	1404	1398	1388	1386
Ulosvuokratut liike- ja teollisuuskie- töt, 1000 htm ²	82	83	80	77	72	71
Rakennusten ylläpito						
Rakennusten kunnossapito €/m ³ /v	1,65	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3
	TP 2017	TA 2018	TAVOITE 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022
Rakennusten ylläpito						
Kaukolämmön normitettu kokonaiskulu- tus (kWh/r-m ³ /v)	39,5	40,0	40,0*	40,0	40,0	40,0
Sähkön kokonaiskulutus (kWh/r-m ³ /v)	19,0	18,8	20,0*	20,0*	19,0	19,0

*sähkönkulutus kasvaa sähkölämmitteisten väistötilojen lisääntymisen vuoksi.

Kulutukset on laskettu rakennuskuutiometriä kohti. Seurannassa oleva rakennustilavuus edustaa noin 66 prosenttia tilapalveluiden hallinnassa olevasta kokonaisrakennustilavuudesta.

Tietojen tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2017	TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022
Avustettavat yksityistiet, kpl	788	760	820	820	820	820
Perusparannetut yksityistiet, kpl	62	60	60	61	62	63
Kunnossapidetyt yksityistiekilometrit euroa/km	387	425	390	390	390	390
Rakennetut vesiosuuskuntien johtokilometrit tms.	9	9	5	0	0	0

Maaseutu- ja lomatoimen tunnusluvut

(*Maakuntaudistuksen toteutuessa yksiköt siirtyvät 2021 alkaen maakuntaan)

Tunnusluvut	TP 2017	TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021*	TS 2022*
Maatilat yhteensä, kpl	1357	1350	1334	1300	-	-
Maatalouden tukihakemukset, kpl	5884	7000	5900	6000	-	-
Maatalouden tuet milj. euroa/vuosi	26	28	26	25	-	-
Lomituspäivät (vuosilomat, sijaisapu, tuettu lomitus)	18286	23000	18000	17700	-	-
Kustannus euroa/lomituspäivä	212	162	212	212	-	-

Liikelaitokset

- Mikkelin Vesiliikelaitos
- Otavan Opiston liikelaitos / Mikkelin kaupungin liikelaitos Otavia

Taseyksikkö

- Etelä- Savon pelastuslaitos

Liikelaitosten ja taseyksikön sitovat tavoitteet, tunnusluvut, tuloslaskelma, rahoituslaskelma ja investoinnit

Mikkelin Vesiliikelaitos

Mikkelin Vesilaitos tuottaa vesihuoltopalveluja toiminta-alueillaan Mikkelin kantakaupungissa, Rantakylässä, Otavassa, Anttolassa, Haukivuorella, Ristiinassa ja Suomenniemellä. Vesilaitoksen asiakkaina ovat lähes kaikki kaava-alueilla olevat kiinteistöt ja tuotantolaitokset sekä Mikkelin alueella toimivat vesiosuuskunnat. Vesilaitoksen palvelut tuotetaan liiketaloudellisia periaatteita noudattaen. Vesilaitos hoitaa kaikki käyttömenonsa sekä tavoitteidensa mukaiset uudis- ja korvausinvestoinnit hankkimallaan tulorahoituksella.

Palvelusuunnitelma

Liikelaitoksella on kahdeksan jäseninen johtokunta, joka ohjaa ja valvoo liikelaitoksen toimintaa sekä vastaa sen hallinnon, toiminnan sekä sisäisen valvonnan asianmukaisesta järjestämisestä. Vesiliikelaitoksen toiminnan painopisteet on asetettu siten että ne tukevat valtuuston vahvistamia kaupungin strategisia tavoitteita. Kaupungin talousarviossa on asetettu vesilaitokselle toiminnallisia ja taloudellisia tavoitteita.

KESTÄVÄN KASVUN OHJELMA

Painopiste: Terveellinen ja turvallinen ympäristö		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Vesistöjen laadun parantaminen ja pohjavesiriskin vähentäminen	Viemärlaitostoiminnasta huolehtiminen lupamääräysten mukaisesti. Häiriötilanteisiin varautuminen ja häiriötilanteiden hallinta suunnitelmallista (käyttöpäällikkö, verkostopäällikkö)	Viemäriverkoston ylivuotoja enintään 5/vuosi
	Verkostosaneeraukset pohjavesialueella (verkostopäällikkö)	100 m/vuosi

ELINVOIMAOHJELMA

Osaaminen ja TKI-toiminta		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
EcoSairila -kehittämislusta	Metsä-Sairilan jätevesipuhdistamon rakentaminen (Vesilaitoksen johtaja)	valmiusaste 70 %/ 2019
	Koelaitosyksikkö (vesilaitoksen johtaja)	Tutkimustoiminta käynnissä, yksi yliopisto

Tunnusluvut

Tunnusluku	TP 2017	TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023
Veden myynti, 1000 m3	2695	2720	2710	2700	2700	2700	2700
Jäteveden myynti, 1000 m3	2611	2640	2630	2620	2620	2620	2620
Vesi- ja jätevesitaksa yht. €/m3	4,16	4,23	4,35	4,48	4,61	4,76	4,91
Henkilöstö							
Vakituisen henkilökunta	30	35	33	33	33	33	33

Sitovat tavoitteet

Sitova tavoite	Mittari
Liikeliiketoiminta	3 140 000 €
Korvaus peruspääomasta	500 000 €
Vakituisen henkilöstön määrä	33

Tuloslaskelma

	TP 2017	KS 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023
Liikevaihto	11 832 270	12 000 000	12 280 000	12 607 000	12 923 000	13 246 000	13 577 000
Liiketoiminnan muut tuotot							
Valmistus omaan käyttöön	138 269						
Materiaalit ja palvelut							
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-1 573 794	-1 595 854	-1 655 145	-1 700 000	-1 900 000	-1 916 000	-1 920 000
Palvelujen ostot	-1 918 004	-1 923 949	-1 988 977	-1 980 000	-1 963 000	-2 102 000	-2 129 000
Henkilöstökulut							
Palkat ja palkkiot	-1 382 124	-1 334 072	-1 343 998	-1 365 000	-1 375 000	-1 375 000	-1 475 000
Henkilösivukulut	-449 402	-286 579	-287 938	-293 000	-350 000	-350 000	-368 000
Poistot ja arvonalentumiset	-3 544 020	-3 400 000	-3 650 000	-3 650 000	-7 590 000	-7 590 000	-7 095 000
Liiketoiminnan muut kulut	-246 416	-209 546	-213 942	-210 000	-230 000	-250 000	-280 000
Liikelylijäämä (-) alijäämä)	2 856 779	3 250 000	3 140 000	3 409 000	-485 000	-337 000	310 000
Rahoitustuotot ja -kulut							
Korkotuotot							
Muut rahoitustuotot	3 389						
Kunnalle maksetut korkokulut	0	-1 000	-1 000	0	0	0	0
Muille maksetut korkokulut	-327 129	-470 000	-728 000	-1 029 000	-1 027 000	-990 000	-917 000
Korvaus peruspääomasta	-500 000	-500 000	-500 000	-500 000	-500 000	-500 000	-500 000
Muut rahoituskulut	-3 059						
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia	2 029 980	2 279 000	1 911 000	1 880 000	-2 012 000	-1 827 000	-1 107 000
Varausten lisäys (-) / vähennys (+)				500 000	412 000	893 000	893 000
Poistoeron lisäys (-) / vähennys (+)	35 825	40 000	40 000	40 000	40 000	40 000	40 000
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	2 065 805	2 319 000	1 951 000	2 420 000	-1 560 000	-894 000	-174 000

Rahoituslaskelma

	TP 2017	KS 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023
Toiminnan rahavirta							
Liikelylijäämä (-) alijäämä)	2 856 779	3 250 000	3 140 000	3 409 000	-485 000	-337 000	310 000
Poistot ja arvonalentumiset	3 544 020	3 400 000	3 650 000	3 650 000	7 590 000	7 590 000	7 095 000
Rahoitustuotot ja -kulut	-830 830	-971 000	-1 229 000	-1 529 000	-1 527 000	-1 490 000	-1 417 000
Investointien rahavirta							
Investointimenot	-15 948 966	-15 721 000	-17 700 000	-20 600 000	-2 600 000	-2 800 000	-2 800 000
Rahoitusosuudet investointimenoihin	4 032	550 000					
Toiminnan ja investointien rahavirta	-10 374 965	-9 492 000	-12 139 000	-15 070 000	2 978 000	2 963 000	3 188 000
Rahoituksen rahavirta							
Lainakannan muutokset	15 000 000	10 000 000	5 000 000	2 500 000	-2 500 000	-2 500 000	-2 500 000
Muut maksuvalmiuden muutokset	212 100	200 000	200 000	200 000	200 000	200 000	200 000
Rahoituksen rahavirta	15 212 100	10 200 000	5 200 000	2 700 000	-2 300 000	-2 300 000	-2 300 000
Rahavarojen muutokset	4 837 135	708 000	-6 939 000	-12 370 000	678 000	663 000	888 000

valtuustoon nähden sitovat erät

Investoinnit

VESILIIKELAITOS/ KUNNALLISTEKNIikka JA LAITOSINVESTOINNIT	HANKKEEN KOKONAIS- KUST.ARVIO	TOT 2018 (arvio)	TA 2019 menot tulot	TS 2020 menot tulot	TS 2021 menot tulot	TS 2022 menot tulot	TS 2023 menot tulot	INVEST. YHT. 2019- 2023
TULOT								
MENOT								
Laitosinvestoinnit		-565	-290	-860	-710	-690	-690	-3240
Puhdistamot		-195	-360	-290	-310	-370	-370	-1700
Verkosto		-2230	-2050	-1450	-1580	-1740	-1740	-8560
NETTO			-2700	-2600	-2600	-2800	-2800	-13500
VESILIIKELAITOS/METSÄ-SAIRILAN PUHDISTAMO		TA 2018 (arvio)	TA 2019 menot tulot	TS 2020 menot tulot	TS 2021 menot tulot	TS 2022 menot tulot	TS 2023 menot tulot	INVEST. YHT. 2019- 2023
TULOT								
MENOT	-58000	-13000	-15000	-18000				-33000
NETTO			-15000	-18000				-33000

Otavan Opiston liikelaitos, Mikkelin kaupungin liikelaitos Otavia (1.12.2018)

Otavan Opiston liikelaitoksen nimi on muuttunut Mikkelin kaupungin liikelaitos Otaviaksi 1.12.2018 alkaen. Nimenmuutos on päätetty Otavan Opiston johtokunnan kokouksessa 20.11.2018 § 41 sekä kaupunginhallituksessa 26.11.2018 § 425. Nimenmuutos päätettiin tehdä, jotta pystytään tilastollisesti erottamaan Otavan opiston kansanopiston ja NettiLukion lukiokoulutus toisistaan. Kunnallisena liikelaitoksena toimiva Otavan Opisto tarjoaa internaatti- ja verkko-oppimispalveluita vapaan sivistystyön ja yleissivistävän koulutuksen toimijoille alueellisesti, valtakunnallisesti ja globaalisti. Liikelaitoksen tarkoituksena on tarjota koulutuspalveluita, joiden järjestäminen edellyttää yli kuntarajojen ulottuvaa toimintaa.

Palvelusuunnitelma

Strategisina tavoitteina on Otavan Opiston aseman vahvistaminen yleissivistävän verkko-oppimisen valtakunnallisena palvelun tuottajana ja kehittäjänä sekä osaltaan tukea kaupungin strategiaa nuorten hyvinvoinnin ja osallisuuden parantamisessa erityisesti koulutuksen ulkopuolelle jääneiden nuorten aseman osalta. Toimia elinkeinojen hyvinvoinnin näkökulmasta koulutuksellisesti osaavan työvoiman saatavuuden parantamiseksi. Edistää kansalaisyhteiskunnan osallisuutta kehittämällä vapaan sivistystyön palvelujen kohdentuvuutta. Kehittää uusia koulutustuotteita sekä palveluntuotantomalleja.

Alueellisesti ja valtakunnallisesti kehitetään pilotoivia internet- ja internaattipalveluja oppilaitosten käyttöön. Yhteistyötä verkko-oppimisen kehittämisessä pyritään laajentamaan myös muiden lukiokoulutusta järjestävien suuntaan. Tavoitteena on luoda perusteita valtakunnalliselle lukiokoulutustoiminnalle. Verkko-oppimisen vaikuttavuuden ja oppimista uudistavien mallien kehittämistä viedään eteenpäin yhteistyössä valtakunnallisesti merkittävien toimijoiden kanssa.

Koulutuksellisesti huonossa asemassa olevien mahdollisuutta perusopetukseen osallistumisen ja työelämän valmiuksien kehittämisen osalta edistetään oman koulutustoiminnan ja hankkeiden avulla yhteistyössä alueen yritystoimijoiden kanssa. Osaamisen tunnistamisen ja kehittämiseen liittyvää kehittämistyötä tehdään seudullisesti ja valtakunnallisesti.

Talousarvioraamin tavoitteeseen pääsemiseen vaikuttaa Opetus- ja kulttuuriministeriön selvityspyynnön lopputulema lukiokoulutuksen valtionrahoitusosuuden osalta.

Toimenpiteet palvelutuotannon kehittämiseksi

Aktiivisesti rakennetaan yhteistyömahdollisuuksia kunta-, maakunta- ja valtakunnan tason toimijoihin. Yksilöihin ja instituutioihin. Luodaan konkreettisia yhteistyömahdollisuuksia valtakunnallisesti merkittävien eri alojen toimijoiden kanssa uudenlaisten yleissivistävien koulutuspalvelujen tuottamiseksi. Kartoitetaan mahdollisuuksia uudenlaisten palvelutuotantomallien luomiseksi mm. selvittämällä yritystoimintaan pohjautuvia vaihtoehtoja kunnallisen palvelutuotannon rinnalle.

1. HYVÄN ELÄMÄN OHJELMA

Painopiste: Yhteisöllisyys		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Syrjäytymisen ehkäisy	Aikuisten perusopetuksen järjestäminen maahanmuuttajille sisältäen luku- ja kirjoitustaitovaiheen koulutuksen järjestämisen. Vastuu liikelaitoksen Seutukampus-tiimi.	Tavoite: Koulutukseen osallistuvien määrän vakiinnuttaminen nykyiselle tasolle. Mittari: Opiskelijamäärät. Laadullinen mittari: Hyväksytysti koulutuksen suorittaneet.

Painopiste: Aktiivinen ja hyvinvointia tukeva arki		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Kansalaislähtöisen toiminnan mahdollistaminen	Vapaan sivistystyön toimintana kurseja, jota kohdistuvat osallistujilta lähtevään tarpeeseen. Vastuu: liikelaitoksen Vapaa-tiimi.	Tavoite: Uudenlaisten kansalaislähtöisten kurssien järjestäminen. Mittari: kurssien määrä. Laadullinen mittari: kurssipalaute.

2. KESTÄVÄN KASVUN OHJELMA

Painopiste: Elinvoimaisuus		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Matkailun edistäminen	Vapaan sivistystyön palveluna koulutusmatkailutoimintaan liittyvien tuotteiden suunnittelu yhdessä viiden muun vapaan sivistystyön oppilaitoksen kanssa tavoitteena käynnistää koulutusmatkailuun liittyvä toiminta 2019. Vastuu: Liikelaitoksen hallinto ja vapaa-tiimi.	Tavoite: Vuoden 2019 aikana on suunniteltu koulutusmatkailuun liittyvä tuote ja sen markkinointi on aloitettu. Ensimmäiset asiakkaat on saatu. Mittari: Suunniteltujen koulutusmatkailutuotteiden lkm. Laadullinen mittari: viiden muun oppilaitoksen hyväksymä yhteinen koulutusvientituote.

Painopiste: Kaupungistuminen		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Palvelujen digitalisointi	Verkossa ja verkko-oppimisympäristössä tapahtuvan digitaalisen koulutuspalvelun kehittäminen ja palvelun mahdollistaminen yhä useammalle. Vastuu: nettikoulutus-tiimi ja hallinto.	Tavoite: Verkossa olevien opiskelijoiden määrän kasvaminen. Mittari: opiskelijoiden lkm. Laadullinen mittari: opiskelijoiden palaute.

3. ELINVOIMAOHJELMA

Työllisyydenhoito		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Osaavan työvoiman saatavuus	Haetaan sellaista hanketoimintaa, joka tukee vaikeassa asemassa olevien työllistymistä perustuen opiston oman osaamisen hyödyntämiseen. Vastuu: liikelaitoksen johto, Suunta-tiimi	Tavoite: liikelaitos toteuttaa hankkeen, jolla edistetään vaikeassa asemassa olevien työllistymistä. Mittari: Hanke on olemassa. Laadullinen mittari: Hanke edistää työllistymistä.

Sitovat tavoitteet

Sitova tavoite	Mittari
Liikelijäämä	10 000 euroa
Vakituisen henkilöstön määrä (enintään)	70

Tunnusluvut

	TP2017	TA2018	TA2019	TS2020	TS2021	TS2022
Lukion opiskelijamäärä	806	720	915	915	915	915
Peruskoulun opiskelijamäärä	178	175	200	210	210	210
Vapaan sivistystyön opiskelijaviikot	1192	1390	1390	1390	1390	1390

Tuloslaskelma	TP2017	TA2018	TA2019	TS2020	TS2021	TS2022	TS2023
Liikevaihto	464 540	414 000	444 000	460 000	480 000	490 000	500 000
Liiketoiminnan muut tuotot	488 709	574 000	455 000	455 000	460 000	460 000	460 000
Tuet ja avustukset kunnalta *	4 385 853	4 081 000	4 693 000	4 700 000	4 700 000	4 700 000	4 700 000
Materiaalit ja palvelut							
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	- 185 443	-212 400	-203 900	-205 000	-205 000	-205 000	-205 000
Palvelujen ostot	- 644 690	-956 250	-826 680	-830 000	-830 000	-830 000	-830 000
Henkilöstökulut							
Palkat ja palkkiot	- 2 969 175	-3 194 681	-3 377 690	-3 377 690	-3 377 690	-3 377 690	-3 377 690
Henkilösivukulut	- 636 729	-675 036	-709 356	-709 356	-709 356	-709 356	-709 356
Poistot ja arvonalentumiset	- 6 830	-10 333	-13 275	-15 275	-11 880	-8 447	-4 974
Liiketoiminnan muut kulut	- 449 840	-470 300	-451 100	-451 100	-451 100	-451 100	-451 100
Liikelylijäämä (-alijäämä)	446 396	- 450 000	10 000	26 580	54 974	68 407	81 880
Rahoitustuotot ja -kulut							
Korkotuotot	0	0	0	0	0	0	0
Muut rahoitustuotot	515						
Kunnalle maksetut korkokulut							
Muille maksetut korkokulut							
Korvaus peruspääomasta							
Muut rahoituskulut	- 219						
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia	446 691	- 450 000	10 000	26 580	54 974	68 407	81 880
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)							
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	446 691	- 450 000	10 000	26 580	54 974	68 407	81 880

* Tuet ja avustukset kunnalta ovat Otavan Opiston saamat valtionosuudet

Rahoituslaskelma	TP2017	TA2018	TA2019	TS2020	TS2021	TS2022	TS2023
Toiminnan rahavirta							
Liikelylijäämä (-alijäämä)	446 396	- 450 000	10 000	26 580	54 974	68 407	81 880
Poistot ja arvonalentumiset	6 830	10 333	13 275	15 275	11 880	8 447	4 974
Rahoitustuotot ja -kulut	296	0	0	0	0	0	0
Investointien rahavirta							
Investointimenot	- 14 975	- 40 000	- 15 000	- 15 000	- 15 000	- 15 000	- 15 000
Rahoitusosuudet investointimenoihin							
Toiminnan ja investointien rahavirta	438 547	- 479 667	8 274	26 854	51 854	61 854	71 854
Vaikutus maksuvalmiuteen	438 547	- 479 667	8 274	26 854	51 854	61 854	71 854

valtuustoon nähden sitovat erät

Investoinnit

MIKKELIN KAUPUNGIN LIIKELAITOS OTAVIA (30.11.2018 ASTI OTAVAN OPISTO)	HANKKEEN KOKONAIS- KUST.ARVIO	TOT 2018 (arvio)	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023	INVEST. YHT. 2019- 2023
			menot tulot	menot tulot	menot tulot	menot tulot	menot tulot	
TULOT								
MENOT								
Kulusto		-15	-15	-15	-15	-15	-20	-80
NETTO		-15	-15	-15	-15	-15	-20	-80

Etelä- Savon pelastuslautakunta

Etelä-Savon pelastuslaitos huolehtii 14 kunnan pelastustoimen tehtävistä. Pelastuslaitoksen lakisääteisenä tehtävänä on huolehtia pelastustoimelle kuuluvista onnettomuuksien ennaltaehkäisystä, pelastustoiminnasta, öljyntorjunnasta ja väestönsuojelusta normaali- ja poikkeusoloissa. Etelä-Savon pelastuslaitos tuottaa sopimusten mukaan myös ensivaste- ja ensihoitopalveluita. Ensivaste- palveluista ja ensihoitopalveluista pelastuslaitos on sopinut Etelä-Savon ja Itä-Savon sairaanhoitopiirien kanssa. Etelä-Savon pelastuslaitos valmistautuu mahdolliseen maakuntauudistukseen ja toiminnan siirtymiseen maakunnalle vuonna 2021.

Palvelusuunnitelma

Etelä-Savon pelastuslaitos tuottaa palvelut palvelutasopäätöksen mukaan. Palvelutasopäätöstä on jatkettu vuosille 2018–2019. Palvelutasopäätöksessä on päätetty pelastuslaitoksen toiminnan sopeuttamisesta. Lisäksi Etelä-Savon pelastuslautakunta on linjannut, että kuntien maksuosuudet eivät saa lähivuosina nousta.

1. HYVÄN ELÄMÄN OHJELMA

Painopiste: Sujuva ja turvallinen elämä vauvasta ikäihmisiin		
Toimenpide	Toiminnan kuvaus / vastuu	tavoite / mittari
Yhdyspintatyössä valmistautuminen uuteen maakuntaan	Etelä-Savon pelastuslaitos osallistuu aktiivisesti uuden maakunnan suunnitteluun.	Toteutuu kyllä/ei
Fyysinen, psyykinen, sosiaalinen turvallisuus	Etelä-Savon pelastuslaitoksen palvelut tuotetaan palvelutasopäätöksen mukaisesti.	Kts. erilliset mittarit

Tunnusluvut

		TP 2017	TA 2018	TA 2019	TS2020	TS2021	TS2022
Pelastustehtävät	kpl	3 357	vähenee	vähenee	vähenee	vähenee	vähenee
Palokuolemat	kpl	4	0	0	0	0	0
Tulipalot	kpl	368	vähenee	vähenee	vähenee	vähenee	vähenee
Turvallisuusasioihin kohdistuvaa neuvontaa, valistusta ja koulutusta saaneiden osuus väkiluvusta	kpl	19 %	20 %	20 %	20 %	20 %	20 %
Valvontatehtävät (epäsäännöllinen+suunniteltu)		4 785	4 800	4 800	4 800	4 800	4 800
Pelastustoiminnan toimintavalmiusaikatoteuma	min / %						
I riskialueella / 80 %.		70 %	80 %	80 %	80 %	80 %	80 %
II riskialueella / 80 %		73 %	80 %	80 %	80 %	80 %	80 %
III riskialueella / 80 %		96 %	80 %	80 %	80 %	80 %	80 %
IV riskialueella / 80%		96 %	80 %	80 %	80 %	80 %	80 %

Etelä-Savon pelastuslaitos
Tuloslaskelma

	TP 2017	TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023
Liikevaihto	16 434 946	16 336 334	16 124 214	16 124 214	16 124 214	16 124 214	16 124 214
Liiketoiminnan muut tuotot	217 226	350 500	589 844	589 844	589 844	589 844	589 844
Materiaalit ja palvelut							
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-1 193 671	-1 075 080	-1 151 350	-1 151 350	-1 151 350	-1 151 350	-1 151 350
Palvelujen ostot	-1 293 736	-1 382 130	-1 443 050	-1 443 050	-1 443 050	-1 443 050	-1 443 050
Henkilöstökulut							
Palkat ja palkkiot	-8 800 781	-9 129 892	-9 430 470	-9 430 470	-9 430 470	-9 430 470	-9 430 470
Henkilösivukulut	-2 306 182	-2 002 362	-2 135 216	-2 135 216	-2 135 216	-2 135 216	-2 135 216
Poistot ja arvonalentumiset	-839 613	-959 000	-255 000	-255 000	-255 000	-255 000	-255 000
Liiketoiminnan muut kulut	-2 124 174	-2 138 370	-2 298 972	-2 298 972	-2 298 972	-2 298 972	-2 298 972
Liikelyläämä (-alijäämä)	94 015	0	0	0	0	0	0
Rahoitustuotot ja -kulut							
Korkotuotot							
Muut rahoitustuotot	520						
Muut rahoituskulut	-492						
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia	94 044	0	0	0	0	0	0
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	-94 044						
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	0	0	0	0	0	0	0

Rahoituslaskelma

	TP2017	TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023
Toiminnan rahavirta							
Liikelyläämä (-alijäämä)	94 016	0	0	0	0	0	0
Poistot ja arvonalentumiset	839 613	959 000	255 000	255 000	255 000	255 000	255 000
Rahoitustuotot ja -kulut	28	0	0	0	0	0	0
Muut tulorahoituksen korjauserät	-60 600	-54 000	0	0	0	0	0
Investointien rahavirta							
Investointimenot	-987 407	-960 000	-305 000	-305 000	-305 000	-305 000	-305 000
Rahoitusosuudet investointimenoihin	284 844	76 000	200 000	200 000	200 000	200 000	200 000
Käyttöomaisuuden myyntitulot	91 200	54 000	0	0	0	0	0
Toiminnan ja investointien rahavirta	261 693	75 000	150 000	150 000	150 000	150 000	150 000
Rahoituksen rahavirta							
Lainakannan muutokset							
Muut maksuvalmiuden muutokset							
Rahoituksen rahavirta		0	0	0	0	0	0
Rahavarojen muutos	261 693	75 000	150 000	150 000	150 000	150 000	150 000

Investoinnit

ETELÄ-SAVON PELASTUSLAITOS	HANKKEEN KOKONAIS- KUST.ARVIO	TOT 2018 (arvio)	TA 2019		TS 2020		TS 2021		TS 2022		TS 2023	
			menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot
TULOT **				200		200		76		76		76
MENOT			-305		-1346		-1220		-1220		-1220	
NETTO			-105		-1146		-1144		-1144		-1144	

** E-S Pelastuslaitoksen investointien kuntaosuudet kirjataan käyttötalouteen. Tuloissa on avustukset ja pysyvien vastaavien myyntivoitot.

Tuloslaskelmaosa

- tuloslaskelma analysoituna
- tuloslaskelma ja tunnusluvut
- eritelty tuloslaskelma liikelaitokset ja ta-seyksikkö

Tuloslaskelma

Talousarvion laskelmaosan tuloslaskelmassa osoitetaan, kuinka kunnan tulorahoitus riittää palvelutoiminnan menoihin, korkoihin ja muihin rahoitusmenoihin sekä suunnitelman mukaisiin poistoihin. Tuloslaskelmassa lasketaan yhteen talousarvion käyttötalousosan toimintatulot ja -menot. Tuloslaskelmassa toimintakate kertoo, paljonko toimintamenoista jää katettavaksi verotuloilla ja valtionosuuksilla. Vuosikate ilmoittaa paljonko tulorahoituksesta jää investointien, lainanlyhennysten ja muiden pitkävaikutteisten menojen kattamiseen. Tilikauden tulos kertoo tilikauden tulojen ja menojen erotuksen. Tämän jälkeen esitetään tuloslaskelmassa poistoeron, varausten ja rahastojen muutos. Näiden jälkeen tuloslaskelma päättyy tilikauden yli- tai alijäämään, joka lisää tai vähentää kunnan omaa pääomaa.

Maakunnallinen sote- uudistus on valmisteluaikeiden mukaan alkamassa vuoden 2021 alussa, mutta siitä ei ole vielä valtioneuvoston päätöksiä. Tämän vuoksi suunnitelmakauden luvuissa vuosille 2021-2023 ei ole huomioitu mahdollisen sosiaali- ja terveyspalveluiden maakuntauudistuksen vaikutuksia, eikä taloudellisia vaikutuksia voida kovin luotettavasti tässä vaiheessa arvioida. Valmistelun mukaan palvelujen tuotanto tulee olemaan 18:lla sote -alueella, jotka aloittavat toimintansa vuoden 2021 alussa. Kokonaisuutena uudistus vähentää noin 200 miljoonaa Mikkelin kaupungin tuloja ja menoja. Tulovähennyksiä tapahtuu pääosin verotuloissa, valtionosuuksissa, pelastustoimen ja ympäristöterveydenhuollon toimintatuotoissa muilta kunnilta. Menovähennyksiä tapahtuu pääosin Essote:n laskutuksen poistumisesta (-183 milj. euroa), pelastustoimen siirtymisessä (-17 milj. euroa) ja ympäristöterveydenhuollon siirtymisessä (-2 milj. euroa).

Kirjanpitolain mukaan tilinpäätöksen tulee antaa oikeat ja riittävät tiedot kirjanpitovelvollisen tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Jos käyttöomaisuushyödykkeeseen liittyvät tulonodotukset muuttuvat olennaisesti, on kuntien alaskirjattava tase-arvot ja varattava purkamiskulut kiinteistöistä, joista ollaan luopumassa, kiinteistö on päätetty purettavaksi tai joilla ei ole enää taloudellista tuottoarvoa. Jos kiinteistön käyttöaika on tiedossa, on kiinteistön tase-arvo poistettava sen käyttöaikana; esim. jos kiinteistön käyttöaika on kolme vuotta, tulee kiinteistön jäljellä oleva tase-arvo poistaa kolmen vuoden aikana. Asumisen ja toimintaympäristön palvelualue määrittelee kiinteistöjen käytettävyyttä, jonka mukaisesti käytöstä poistuvia kiinteistöjä käsitellään kirjanpidossa ja alaskirjauksiin ja purkukustannuksiin varaudutaan talousarviossa.

Toimintatuotot

Toimintatuotot ovat 107,3 miljoonaa euroa talousarviossa 2019. Toimintatuotot sisältävät myös sisäisten palveluiden myynnin kaupungin sisällä toimialojen välillä sekä ulkoiset ja sisäiset kiinteistöjen vuokratuotot. Toimintatuotot sisältävät 2 miljoonaa euroa myyntivoittoja. Lautakuntien hyväksymiä taksoja tarkastetaan seuraavien hinnoitteluiden yhteydessä. Hinnoittelussa huomioidaan lakisääteisten toimintojen taksamääräykset.

Toimintakulut

Toimintakulut ovat 412,5 miljoonaa euroa talousarviossa 2019. Toimintakuluissa merkittävin erä on Essoten kuntalaskutus 183,2 miljoonaa euroa. Essoten laskutus on budjetoitu kuntien ja Essoten talousarvioneuvotteluissa sovitun mukaisesti. Kunnat joutuvat alaskirjaamaan Essoten alijäämät vuosilta 2018-2019 varauksena, jos Essotella ei ole realistista tasapainotusohjelmaa, joka tasapainottaa talouden ylijäämäiseksi talousarvion suunnitelmakaudella. Essoten laskutusarvio ja -tavoite 183,2 miljoonaa euroa vuodelle 2019 on haasteellinen, koska Essoten vuoden 2018 alijäämäksi on arvioitu muodostuvan 7-10 milj. euroa. Toimintakulujen toteutumisen ylitysriskkejä sisältyy siten erityisesti Essoten alijäämien varauksiin kirjaamiseen.

Talousarviossa linjataan toimintakulujen alentamiseksi toteutettavat kaupunkirakenneselvityksen sopeuttamistoimenpiteet suunnitelmavuosille 2019-2023.

Toimintakate

Vuoden 2019 talousarvion toimintatulojen ja -menojen erotuksena muodostuva toimintakate on -304,8 miljoonaa euroa. Toimintakate on 0,6 miljoonaa euroa parempi kuin ennusteen 10/2018 toimintakate -305,4 miljoonaa euroa. Lokakuun 2018 ennusteessa toimintakatteen on arvioitu olevan heikompi Essoten 4 miljoonan euron alijäämän lisäkuntalaskutuksesta tai varauksena kirjaamisesta johtuen.

Korkotulot ja -menot

Korkotuotot ja muut rahoitustuotot

Kaupungin korkotuotot ovat pääosin konsernin sisäisiä korkotuloja. Korkotuottojen arvioidaan kokonaisuutena laskevan vuonna 2018 johtuen Etelä-Savon Energian maksaman konsernilainakoron alentamisesta. Kaupunki arvioi konsernipankin perustamista vuoden 2019 aikana, jota kautta korkotuotot voivat kasvaa suunnitelmakaudella. Kaupungin muut rahoitustuotot ovat lähinnä yhtiöiden osinkotuottoja sekä liikelaitosten pääomakorvauksia. Osinkotuottojen odotetaan pysyvän nykyisellä tasolla kokonaisuutena, mutta ne ovat riippuvaisia yhtiöiden tuloksista 2018. Pääomakorvaus koostuu Mikkelin Vesiliikelaitoksen 0,5 milj. euron peruspääomakorvauksesta.

Korkomenot

Yleisen taloustilanteen vuoksi vuoden 2019 ja suunnitelmakauden 2020- 2023 korkotason ennustaminen on vaikeaa ja muutokset korkotasossa voivat olla nopeita. Lyhyiden korkojen negatiivinen korkotaso ei vaikuta pysyvältä rahoitusmarkkinatilanteelta ja euribor -korkojen arvioidaan nousevan positiiviseksi vuoden 2019 alkupuoliskolla. Euroalueen markkinakorot ovat pysyneet vielä matalalla tasolla huolimatta suhdanteen vahvistumisesta.

Suunnitelmakauden korkokulujen arviointi voi olla yleisen taloudellisen kehityksen epävarmuudesta johtuen lähinnä viitteellistä. Lyhyillä euribor- koroilla on vaikutusta erityisesti korkokulujen puolella. Korkokuluissa ja muissa rahoituskuluissa on varauduttu noin 1,7 % keskimääräisiin rahoituskuluihin vuonna 2019. Kiinteiden korkojen tai korkosuojausten osuus lainoista pidetään vähintään 30 %:n tasolla lainakannasta. Kaupungin rahoituskulut tulevat nousemaan lainamäärän kasvun ja korkotason nousun johdosta suunnitelmakaudella 2019- 2023.

Muut rahoituskulut

Muihin rahoituskuluihin sisältyvät korkosuojauksista maksettavat korot, verotilityskorot, viivästyskorot, takaus- ja luottotappioprosivit ja rahoitusmenoissa ovat kurssitappiot, lainasaamiset ja erilaiset arvonalentumiset. Mikkelin Vesiliikelaitoksen peruspääomakorvaus näkyy tässä erässä näiden toimijoiden kuluna (vrt. vastaavasti kaupungin muut rahoitustuotot). Muille liikelaitoksille ei ole sovittu peruspääomakorvauksia.

Vuosikate

Toimintakatteen jälkeen tuloslaskelmassa esitetään verotulot, valtionosuudet sekä rahoitustulot ja -menot. Näiden jälkeen muodostuva vuosikate on 19,5 miljoonaa euroa, joka on ennusteeseen 10/2018 verrattuna 13,3 milj. euroa parempi. Talousarvioon 2018 verrattuna vuosikate on 0,8 miljoonaa euroa parempi. Vuosikatteeseen vaikuttaa suunnitelmakaudella kaupunkirakenneselvityksen ja muut talouden sopeuttamistoimenpiteet, joilla on pidettävä keskimääräinen vuosikate keskimäärin 25 milj. euron tasolla.

Tilikauden tulos

Poistojen määräksi arvioidaan 19,5 milj. euroa, joten vuosikate kattaa käyttöomaisuuspoistot. Tilikauden tuloksen jälkeen esitetään tuloksenkäsittelyerät sekä tilikauden yli- ja alijäämä. Tilikaudelta ei muodostu alijäämää.

Tuloslaskelma ja taloussuunnitelma 2019 - 2023

* Sisäiset erät on laskelmissa mukana

	Mikkeli TP 2017	Mikkeli 2018	TA 7/2018	Enn. 7/2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023
Talous									
Toimintatuotot									
Myyntituotot	56 842 734	56 671 633	56 291 636	55 726 273	56 840 798	57 977 614	59 137 167	60 911 282	
Maksutuotot	5 286 834	4 833 500	4 332 500	4 880 000	4 928 800	4 978 088	5 027 869	5 178 705	
Tuet ja avustukset	8 616 838	8 051 408	5 768 408	9 146 094	9 146 094	9 146 094	9 146 094	9 146 094	
Muut toimintatuotot	45 061 137	37 530 489	36 919 489	37 511 812	37 536 930	37 912 299	38 291 422	38 940 165	
Toimintatuotot yhteensä	115 807 544	107 087 031	103 312 033	107 264 179	108 452 623	110 014 096	111 602 552	114 176 246	
Valmistus omaan käyttöön	505 883	388 000	388 000	473 000	388 000	388 000	388 000	388 000	
Toimintakulut									
Henkilöstökulut	-96 972 233	-97 360 207	-98 201 207	-98 170 836	-99 105 834	-100 050 552	-100 934 280	-101 943 623	
Palkat ja palkkiot	-72 924 348	-74 117 014	-74 817 013	-75 183 939	-75 935 778	-76 695 136	-77 462 088	-78 236 708	
Henkilöstösivukulut									
Eläkekulut	-19 380 505	-19 891 255	-19 891 255	-20 575 669	-20 740 274	-20 906 197	-21 010 728	-21 220 835	
Muut henkilöstösivukulut	-4 667 380	-3 351 939	-3 492 939	-2 410 497	-2 429 781	-2 449 219	-2 461 465	-2 486 080	
Palvelujen ostot	-247 430 058	-243 696 214	-247 980 214	-247 948 384	-250 427 868	-252 932 147	-255 461 468	-258 016 083	
Aineet , tarvikkeet ja tavarat	-15 143 378	-15 447 759	-15 347 759	-15 732 730	-15 890 057	-16 048 958	-16 209 447	-16 371 542	
Avustukset, josta	-20 056 468	-19 378 000	-16 788 000	-19 993 900	-20 093 870	-20 194 339	-20 295 311	-20 498 264	
Toiminta-avustus liikelaitokselle	-4 385 853	-4 081 000	-4 081 000	-4 081 000	-4 900 000	-4 900 000	-4 900 000	-4 900 000	
Muut toimintakulut	-30 194 863	-30 058 106	-30 763 106	-30 699 486	-31 006 481	-31 316 546	-31 629 711	-31 946 008	
Toimintakulut yhteensä	-409 797 000	-405 940 286	-409 080 286	-412 545 337	-416 524 109	-420 542 541	-424 530 217	-428 775 520	
Toimintakate	-293 483 573	-298 465 255	-305 380 253	-304 808 158	-307 683 487	-310 140 445	-312 539 665	-314 211 274	
Verotulot	201 593 766	201 660 000	199 127 000	211 668 000	217 077 000	224 795 000	227 042 950	230 583 809	
Valtionosuudet	112 799 207	113 418 426	110 623 000	111 120 158	113 700 000	112 400 000	111 100 000	112 022 000	
Rahoitustuotot ja kulut									
Korkotuotot	1 828 721	1 750 000	1 750 000	1 150 000	1 750 000	1 750 000	1 750 000	1 750 000	
Muut rahoitustuotot	8 254 870	4 480 000	4 480 000	4 480 000	4 530 000	4 530 000	4 530 000	4 530 000	
Korvaus peruspääomasta liikelaitokselta	500 000	500 000	500 000	500 000	500 000	500 000	500 000	500 000	
Korkokulut	-949 761	-1 450 000	-1 050 000	-1 450 000	-2 150 000	-3 300 000	-3 500 000	-4 000 000	
Muut rahoituskulut	-3 381 217	-2 700 000	-3 400 000	-2 700 000	-2 700 000	-2 600 000	-2 500 000	-2 500 000	
Rahoitustuotot ja -kulut yht.	5 752 613	2 080 000	1 780 000	1 480 000	1 430 000	380 000	280 000	-220 000	
Vuosikate	26 662 012	18 693 170	6 149 747	19 460 000	24 523 513	27 434 555	25 883 285	28 174 535	
Poistot ja arvonalentumiset									
Suunnitelman mukaiset poistot	-23 215 509	-19 800 000	-17 660 000	-19 500 000	-21 000 000	-22 500 000	-23 000 000	-24 000 000	
Arvonalentumiset									
Satunnaiset erät									
Satunnaiset tuotot									
Satunnaiset kulut									
Tilikauden tulos	3 446 504	-1 106 827	-11 510 253	-40 000	3 523 513	4 934 555	2 883 285	4 174 535	
Poistoeron lisäys/ vähennys		45 000	45 000	40 000	40 000	40 000	40 000	40 000	
Varausten lisäys/ vähennys	383 602				-1 500 000	-1 500 000			
Rahastojen lisäys/ vähennys									
Tilikauden yli- / alijäämä	3 830 106	-1 061 827	-11 465 253	0	2 063 513	3 474 555	2 923 285	4 214 535	
TUNNUSLUVUT									
Kertyneet ylijäämät taseessa	4 876 299	3 814 472	-6 588 954	-6 588 954	-4 525 441	-1 050 886	1 872 399	6 086 934	
Ylijäämät/ asukas	90	70	-121	-121	-83	-19	34	112	
Toimintatuotot/ -kulut %	28 %	26 %	25 %	26 %	26 %	26 %	26 %	27 %	
Vuosikate/ poistot %	115 %	94 %	35 %	100 %	117 %	122 %	113 %	117 %	
Vuosikate €/ asukas	491	344	113	359	452	505	477	519	

* Mikkelin asukasluku 1.1.2018

* Sitovuustaso valtuustoon

Eritelty tuloslaskelma liikelaitokset ja taseyksikkö
Tuloslaskelma (taseyksikkö ja liikelaitokset eriteltynä)

	Koko kaupunki TA 2019	Kaupunki	Etelä-Savon Pelastus- laitos	Mikkelin Vesiliike-laitos	Otavan Opisto liikelaitos
Talous					
Toimintatuotot					
Myyntituotot	55 726 273	26 878 060	16 124 213	12 280 000	444 000
Maksutuotot	4 880 000	4 780 600	99 400		
Tuet ja avustukset	9 146 094	3 575 400	422 694		5 148 000
Muut toimintatuotot	37 511 812	37 444 062	67 750		
Toimintatuotot yhteensä	107 264 179	72 678 122	16 714 057	12 280 000	5 592 000
Valmistus omaan käyttöön	473 000	473 000			
Toimintakulut					
Henkilöstökulut	-98 170 836	-80 886 169	-11 565 687	-1 631 936	-4 087 045
Palkat ja palkkiot	-75 183 939	-61 164 311	-9 297 940	-1 343 998	-3 377 690
Henkilöstösivukulut					
Eläkekulut	-20 575 669	-17 800 950	-1 927 169	-241 248	-606 302
Muut henkilöstösivukulut	-2 410 497	-1 920 908	-340 578	-46 690	-103 053
Palvelujen ostot	-247 948 384	-243 689 677	-1 443 050	-1 988 977	-826 680
Aineet , tarvikkeet ja tavarat	-15 732 730	-12 722 335	-1 151 350	-1 655 145	-203 900
Avustukset	-19 993 900	-19 685 400	-308 500		
Muut toimintakulut	-30 699 486	-28 043 972	-1 990 472	-213 942	-451 100
Toimintakulut yhteensä	-412 545 337	-385 027 553	-16 459 059	-5 490 000	-5 568 725
Toimintakate	-304 808 157	-311 876 431	254 997	6 790 000	23 275
Verotulot	211 668 000	211 668 000			
Valtionosuudet	111 120 158	111 120 158			
Rahoitustuotot ja kulut					
Korkotuotot	1 150 000	1 150 000			
Muut rahoitustuotot	4 480 000	4 480 000			
josta PO korv. Liikelaitokselta	500 000	500 000			
Korkokulut	-1 450 000	-721 000		-729 000	
Muut rahoituskulut	-2 700 000	-2 200 000		-500 000	
Rahoitustuotot ja -kulut yht.	1 480 000	2 709 000		-1 229 000	
Vuosikate	19 460 001	13 620 727	254 997	5 561 000	23 275
Poistot ja arvonalentumiset					
Suunnitelman mukaiset poistot	-19 500 000	-15 581 725	-255 000	-3 650 000	-13 275
Arvonalentumiset					
Satunnaiset erät					
Satunnaiset tuotot					
Satunnaiset kulut					
Tilikauden tulos	-39 999	-1 960 998	0	1 911 000	10 000
Poistoeron lisäys/ vähennys	40 000		0	40 000	
Varausten lisäys/ vähennys	0				
Rahastojen lisäys/ vähennys	0				
Tilikauden yli-/ alijäämä	1	-1 960 998	0	1 951 000	10 000

Investointi- ja rahoitusosa

- rahoituslaskelma analysoituna
- rahoituslaskelma ja tunnusluvut
- eritelty rahoituslaskelma liikelaitokset ja taseyksikkö
- investoinnit perusteluineen

Rahoituslaskelma

Talousarvion laskelmaosan rahoituslaskelmaan kootaan käyttötalous-, tuloslaskelma- ja investointiosan tulojen ja menojen aiheuttama rahavirta (toiminnan ja investointien rahavirta). Lisäksi rahoitusosaan merkitään kaupungin antolainauksen, lainakannan ja oman pääoman muutokset sekä arvio muutoksista muissa maksuvalmiuden erissä (rahoituksen rahavirta). Rahoituslaskelma on rahavirtalaskelman luonteinen ja sen lopussa esitetään toiminnan ja investointien sekä rahoituksen rahavirtojen vaikutus kunnan maksuvalmiuteen. Vaikutus maksuvalmiuteen kuvaa kunnan rahoitusarvopapereiden sekä rahojen ja pankkisaamisten muutosta vuoden aikana. Siihen sisältyy myös muista maksuvalmiuden muutoksista ne, jotka eivät ole tiedossa talousarviota laadittaessa. Näitä ovat muun muassa lyhytaikaisten saamisten ja korottomien velkojen muutokset.

Talousarvion 2019 rahoituslaskelma

Rahoituslaskelmassa varsinaisen toiminnan tuloista ja menoista kertyvä vuosikate on 19,5 milj. euroa. Toiminnan rahavirta yhteensä on 17,4 milj. euroa, kun vuosikatteesta on vähennetty omaisuuden myyntivoitot 2 milj. euroa. Investointien aiheuttama rahoitustarve on 47,3 milj. euroa, kun investoinneista on vähennetty niihin saadut rahoitusosuudet (3,1 milj. euroa) ja omaisuuden myyntitulot (2,1 milj. euroa). Tulorahoitus ei riitä investointien kattamiseen ja toiminnan ja investointien rahavirta muodostuu negatiiviseksi 30 milj. euroa, minkä kaupunki joutuu rahoittamaan lainarahoituksella.

Lainakannan muutokset 2018

Lainojen määrä kasvaa noin 30 milj. euroa ennusteeseen 10/2018 verrattuna. Kaupunki ottaa uutta pitkäaikaista lainaa 60 miljoonaa euroa. Lyhytaikaisten lainojen määrä vähenee 13,2 milj. euroa. Pitkäaikaisten lainojen takaisinmaksu on noin 16,5 milj. euroa.

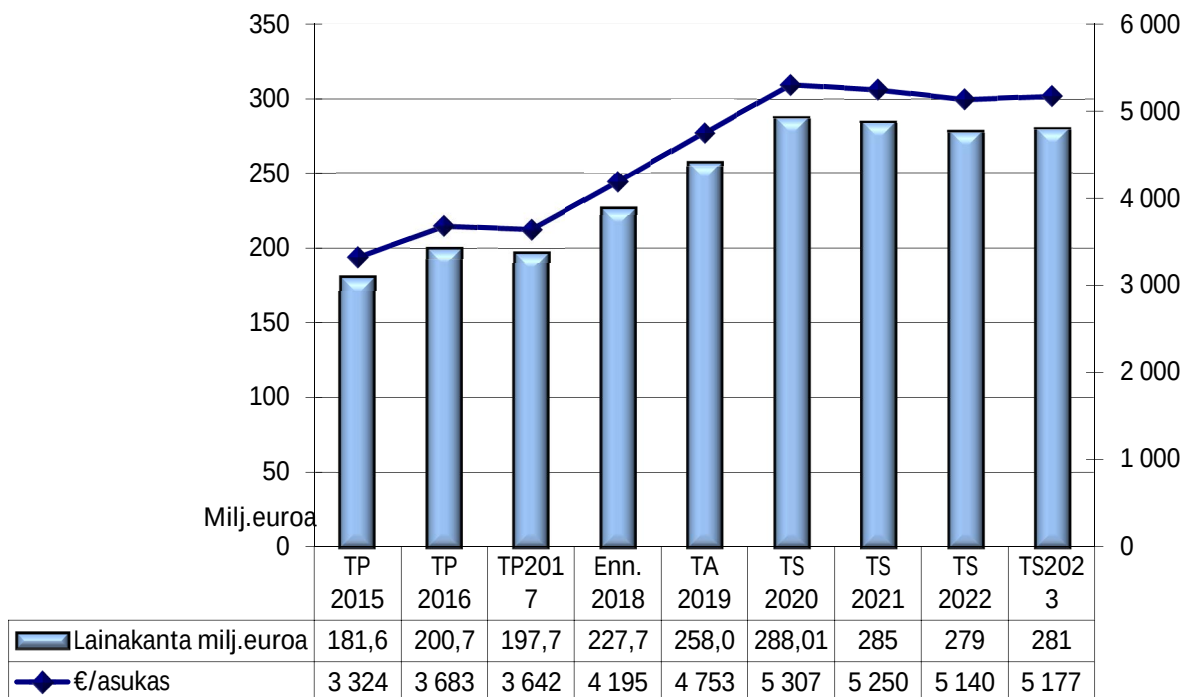
Vuonna 2019 lainamäärän kehityksestä raportoidaan kaupunginvaltuustolle annettavien seurantaraporttien yhteydessä, jolloin 258 miljoonaa euroa ylittävälle lainamäärälle haetaan kaupunginvaltuuston hyväksyntä. Lainamäärän ”tekniseen” poikkeamaan vaikuttaa myyntisaamisten, ostovelkojen ja kassavarojen tilanne tilinpäätöksessä. Talousarvion mukaisen lainamäärän ”reaaliseen” ylitykseen voi johtaa se, että tulorahoitus (vuosikate) ei toteudu talousarvion tavoitteiden mukaisesti tai nettoinvestoinnit ylittävät kokonaisuudessa arvioidun. Lisäksi satunnaiset tulot ja menot voivat muuttaa rahoitustilannetta.

Antolainauksen määrään vaikuttavat kaupungin tililuottosopimusten mukaiset lainat sekä nykyiset antolainat. Uusien antolainojen osalta kaupunginhallitus tekee aina erilliset päätökset. Kaupungin tilinpäätöksessä on lainamäärän arvioinnissa perusteltua aina arvioida antolainauksen määrän muutos konserniyhtiöille ja sen vaikutus kaupungin lainamäärään.

Lainakannan muutokset suunnitelmakaudella 2019- 2023

Pitkäaikaisten lainojen määrää lisätään vuosina 2019- 2023 noin 60 milj. euroa. Lyhytaikaisten lainojen määrää vähennetään noin 30 milj. euroa.

Suunnitelmakauden 2019-2023 lainamäärä sisältää Metsä-Sairilan jätevedenpuhdistamoa koskevan, vuosille 2017- 2020 ajoittuvan investointimenojen rahoituksen.

Kaavio 8: Lainamäärän kehitys

Lainasalkun rakenne ja suojaustaso

Lainasalkun rakennetta on tarkoitettu ylläpitää suunnitelmakaudella siten, että vuotuinen suojattujen lainojen osuus lainasalkusta on vähintään 30 prosenttia. Suojatuilla lainoilla tarkoitetaan kiinteillä koroilla otettuja lainoja ja johdannais-suojauksien määrää. Suojaustasolla tarkoitetaan suojattujen lainojen osuutta kokonaislainamäärästä.

Mikkelin kaupungin suojaustaso on vuoden 2019 alussa noin 41 prosenttia ja suojaukset on tehty pääosin johdannais-suojauksina. Suojaustaso pidetään suunnitelmakaudella noin 40-50 prosentin välillä.

Korkosuojausten tarkoitus: Korkosuojauksilla pystytään vähentämään kunnan korkomenojen heiluntaa ja parantamaan ennustettavuutta edesauttaen siten budjetin laatimista ja siinä pysymistä. Korkosuojausautumisella saavutettava vakaampi korko sopii kunnalle myös siksi, että kunnan investoinnit ovat pitkäaikaisia ja korkomenojen äkillisen nousun kompensoimiseksi on olemassa niukasti keinoja.

Rajoitukset korkosuojausten käyttötarkoituksen suhteen: Korkojohdannaisia voidaan käyttää vain korkoriskiltä suojautumiseen. Valtuutetuilla henkilöillä on näin ollen oikeus tehdä vain sellaisia korkosuojauksia, joissa maksettava maksimikorko on joko ennalta tiedossa (esim. kiinteä korko) tai maksettavan koron erotus vaihtuvaan markkinakorkoon on rajoitettu (esim. 3kk euribor + 2 %-yksikköä). Esimerkiksi siis korkojohdannaisia, jossa kunnan maksama korko voi kumuloidua rajoittamattomasti, ei voida käyttää.

Rajoitukset korkosuojausten nimellismäärän suhteen: Tietyllä kalenterivuodelle tehtyjen korkosuojausten nimellismäärä saa olla enintään 65 % lainasalkun ennustetusta koosta kyseiselle vuodelle. Suojausten aikahorisontti voi olla pidempi kuin nykyisten lainojen maturiteetti, mikäli hyväksytyjen tai valmisteilla olevien kunnan taloussuunnitelmien (talousarvio) tai pidemmän tähtäimen ennusteiden perusteella on perusteltua uskoa, että nykyisten lainojen erääntyessä ne jälleenrahoitetaan uudella velalla. Samoin korkosuojauksia voidaan tehdä taloussuunnitelmaan jo budjetoitujen, tulevaisuudessa nostettavien lainojen korkoriskin suojaamiseksi jo ennen ko. lainan nostohetkeä.

Korkosuojausten tekemisvaltuudet: Korkosuojauksia voivat tehdä vain kaupunginjohtaja ja talousjohtaja. Talousjohtaja informoi hyvän hallintotavan mukaisesti kaupunginjohtajaa suojausten tekemisen suunnittelusta ja valmistelusta, koska kaupunginjohtaja allekirjoittaa korkosuojaussopimukset. Valtuutetuilla henkilöillä on myös oikeus purkaa tai muuten muokata tekemiään korkosuojauksia pitäytyen em. rajoissa.

Suojaustasojen määrittely aikaperiodille 0 - 40 vuotta:

1. Lainasalkun rakennetta ylläpidetään aikaperiodilla 0-4 vuotta (suunnitelmakaudella 2018-2021) siten, että suojattujen lainojen osuus lainasalkusta on vähintään 30 % ja enintään 65 %.
2. Lainasalkun rakennetta ylläpidetään aikaperiodilla 5-8 vuotta siten, että suojattujen lainojen osuus on vähintään 20 % ja enintään 55 %.
3. Lainasalkun rakennetta ylläpidetään aikaperiodilla 9-12 vuotta siten, että suojattujen lainojen osuus on enintään 45 %.
4. Lainasalkun rakennetta ylläpidetään aikaperiodilla 13-20 vuotta siten, että suojattujen lainojen osuus on enintään 35 %
5. Lainasalkun rakennetta ylläpidetään aikaperiodilla 21-40 vuotta siten, että suojattujen lainojen osuus on enintään 30 %.

Vaihtuvakorkoiset lainat

Vähintään 35 % lainasalkusta pidetään aina vaihtuvassa korossa mm. sen varmistamiseksi, että korkokustannukset laskevat markkinakorkojen laskiessa. Näin haetaan tasapainoa korkoriskin ja korkokustannusten välillä.

Kaupunginjohtaja ja talousjohtaja voi tehdä nostettaviin lainoihin ja olemassa oleviin lainoihin viitekoronvaihtosopimuksia (ns. basis swap) ja koron- ja valuutanvaihtosopimuksia (ns. cross currency swap) korkokulujen alentamiseksi. Viitekoronvaihtosopimuksen tai koron- ja valuutanvaihtosopimuksen avulla voidaan saavuttaa efektiivisesti euribor- sidonnainen laina, mutta matalammin korkokustannuksin - tyypillisesti matalammalla lainamarginaalilla - kuin nostamalla laina suoraan euribor- sidonnaisena.

Rajoitukset viitekoronvaihtosopimuksen käyttötarkoituksen ja nimellismäärän suhteen: Viitekoronvaihtosopimuksia ja koron- ja valuutanvaihtosopimuksia voidaan käyttää vain yhdessä nimellispääomaltaan samansuuruisen lainan kanssa kyseisen lainan korkomaksun alentamiseksi. Viitekoronvaihtosopimuksessa tai koron- ja valuutanvaihtosopimuksessa kunnan maksettavaksi tulevan koron tulee olla joko 1 kk, 3kk, 6kk tai 12 kk euribor- korko (+ mahdollinen kiinteä marginaali) tai kiinteä euromääräinen korko. Viitekoronvaihtosopimus tai koron- ja valuutanvaihtosopimus voidaan tehdä ennen siihen liittyvän lainan nostoa vain, jos lainan nostosta ja nostoajankohdasta on tehty päätös.

Rahoituslaskelma

Tuhansina euroina

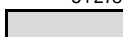
	TP 2017	TA 2018	Ennuste 10/2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023
TOIMINNAN JA INVESTOINTIEN RAHAVIRTA								
Toiminnan rahavirta								
Vuosikate	26 662	18 693	6 150	19 460	24 524	27 435	25 883	28 175
Tulorahoituksen korjauserät	-1 876	-2 054	-1 200	-2 054	-1 500	-1 000	-1 000	-1 000
Toiminnan rahavirta yhteensä	24 786	16 639	4 950	17 406	23 024	26 435	24 883	27 175
Investointien rahavirta								
Investointimenot	-42 176	-37 386	-37 379	-52 538	-58 801	-28 445	-23 360	-33 740
Rahoitusosuudet investointimenoihin	1 824	1 226	1 157	3 146	3 149	2 979	2 686	2 586
Käyttöomaisuuden myyntitulot	12 454	2 154	1 342	2 050	2 100	2 100	2 050	2 050
Investointien rahavirta yhteensä	-27 899	-34 006	-34 880	-47 342	-53 552	-23 366	-18 624	-29 104
Toiminnan ja Investointien rahavirta	-3 113	-17 367	-29 930	-29 936	-30 528	3 069	6 259	-1 929
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA								
Antolainauksen muutokset								
Antolainasaamisten lisäykset	-732							
Antolainasaamisten vähennykset	1 773	1 000	1 000	1 000	1 000	500	400	400
Antolainauksen muutokset yhteensä	1 041	1 000	1 000	1 000	1 000	500	400	400
Lainakannan muutokset								
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	40 000	35 000	35 000	60 000	55 000	20 000	20 000	25 000
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-16 151	-12 000	-16 000	-16 500	-16 000	-16 100	-16 000	-16 000
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-22 457	-4 209	11 000	-13 209	-8 000	-7 000	-10 000	-7 000
Lainakannan muutokset yhteensä	1 392	18 791	30 000	30 291	31 000	-3 100	-6 000	2 000
Oman pääoman muutokset	0							
Muut maksuvalmiuden muutokset								
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-5							
Vaihto-omaisuuden muutokset	918							
Saamisten muutos	607							
Korottomien pitkä- ja lyhytaikaisten velkojen muutos	-15 688	200	200	200	200	200	200	200
Muut maksuvalmiuden muutokset yhteensä	-14 167	200	200	200	200	200	200	200
Rahoituksen rahavirta	-11 733	19 991	31 200	31 491	32 200	-2 400	-5 400	2 600
Rahavarojen muutos	-14 847	2 624	1 270	1 555	1 672	669	859	671
	TP 2017	TA 2018	Ennuste 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023
TUNNUSLUVUT								
Lainamäärä*	197 680	224 132	227 680	257 971	288 971	285 871	279 871	281 871
Lainamäärä/ asukas*	3 642	4 129	4 195	4 753	5 324	5 267	5 156	5 193
Investointien omahankintameno, teur	40 352	36 160	36 222	49 392	55 652	25 466	20 674	31 154
Investointien tulorahoitus %	66 %	52 %	17 %	39 %	44 %	108 %	125 %	90 %
Pääomamenojen tulorahoitus %	48 %	40 %	12 %	30 %	35 %	67 %	71 %	60 %

* Suunnitelmakauden 2019- 2023 investointimenot sisältävät Metsä- Sairilan puhdistamoa koskevat ko. vuosille ajoittuvat investointimenot (2019: 15 milj. euroa, 2020: 18 milj. euroa)

* Mikkelin asukasluku 1.1.2018

54 278

Valtuustoon nähden sitovat erät

Eritelty rahoituslaskelma liikelaitokset ja taseyksikkö

Tuhansina euroina

	TA 2019	Kaupunki	E-Savon pelastus	Mikkelin Vesiliike- laitos	Otavan Opisto Liikelaitos
TOIMINNAN JA INVESTOINTIEN RAHAVIRTA					
Toiminnan rahavirta					
Vuosikate	19 460	13 621	255	5 561	23
Tulorahoituksen korjauserät	-2 054	-2 000	-54		
Toiminnan rahavirta yhteensä	17 406	11 621	201	5 561	23
Investointien rahavirta					
Investointimenot	-52 538	-34 518	-305	-17 700	-15
Rahoitusosuudet investointimenoihin	3 146	2 946	200		
Käyttöomaisuuden myyntitulot	2 050	2 050			
Investointien rahavirta yhteensä	-47 342	-29 522	-105	-17 700	-15
Toiminnan ja Investointien rahavirta	-29 936	-17 901	96	-12 139	8
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA					
Antolainauksen muutokset					
Antolainasaamisten lisäykset					
Antolainasaamisten vähennykset	1 000	1 000			
Antolainauksen muutokset yhteensä	1 000	1 000			
Lainakannan muutokset					
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	60 000	55 000		5 000	
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-16 500	-16 500			
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-13 209	-13 209			
Lainakannan muutokset yhteensä	30 291	25 291		5 000	
Oman pääoman muutokset					
Muut maksuvalmiuden muutokset					
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset					
Vaihto-omaisuuden muutokset					
Saamisten muutokset					
Korottomien velkojen muutokset	200			200	
Muut maksuvalmiuden muutokset yht.	200			200	
Rahoituksen rahavirta	31 491	26 291	0	5 200	0
Rahavarojen muutos	1 555	8 390	96	-6 939	8

Talousarviovuoden 2019 ja suunnitelmavuosien 2020- 2023 investoinnit

Investointiohjelmanesityksessä näkyy vahvasti valtuuston kesäkuussa 2018 tekemä ns. rakennepakettipäätös, jossa investoinnit päiväkoteihin ja kouluihin ovat erittäin merkittävät. Samaan aikaan kaupungin tulee jatkaa laaja-alaisesta toimintakentästä johtuen palvelutuotantoon, elinvoimaisuuteen ja mittavasta korjausvelasta johtuvia muitakin investointeja. Jätevedenpuhdistuslaitoksen kokonais-investointi on kaupungin historia suurin yksittäinen hanke. Kaupunki investoi poistotasoa merkittävämminkin edellä kuva-
tuista seikoista johtuen esitettyjen talousvuosien ajanjaksolla. Kaupungin laskennallinen poistojen taso on n. 19 milj. euroa.

Taloussuunnitelmavuosille 2019 - 2023 esitetyt investoinnit ovat ohjeellisia ja niiden toteutus sopeutetaan vuosittain kaupungin taloudelliseen tilanteeseen.

Rakenteellisesti investointiohjelma on rakennuttu seuraavasti:

- Kiinteä omaisuus
- Talonrakennusinvestoinnit
- Julkinen käyttöomaisuus, kiinteät rakenteet ja laitteet
- Irtain omaisuus
- Arvopaperit ja osuudet
- Taseyksiköt ja liikelaitokset

Keskeisimmät vuodelle 2019 kohdistuvat investoinnit ovat:

- Maan ja kiinteistöjen myynti (tulo 2 milj. euroa). Tulojen hankkiminen edellyttää erityisesti kerrostalotonttimyynnin onnistumista.
- Päiväkotinvestointeja toteutetaan pääsääntöisesti ulkopuolisella rahalla esim. Haukivuori (Mikalo oy). Kalevankankaan pk, korvaava uudisrakennus, rakentaminen alkanut 2018 (3,2 milj. euroa, laiteinvestoinnit 0,15 milj. euroa). Otavan pk, siirtokelpoinen lisäosa (0,5 milj. euroa)
- Anttolan yhtenäiskoulu, Anttola-talo ja uudisosa, vuokratohde (0,2 milj. euroa, laiteinvestoinnit 0,2 milj. euroa). Liikuntasali rakennetaan omana investointina 1,6 milj. euroa.
- Eteläinen aluekoulu, yhtenäiskoulun rakentaminen alkaa (5 milj. euroa). Alueen koulujen tarkastelu tehdään syksyllä 2022 (Urheilupuiston, Olkkolan, Moision ja Urpolan koulut).
- Sodan ja rauhan keskus Muisti, Päämajatalon peruskorjaus alkaa (1,4 milj. euroa).
- Hänninkentän huoltorakennuksen uudistaminen jatkuu (2 milj. euroa).
- Kalevankankaan jalkapallohallin uudistaminen (2,4 milj. euroa).
- Kaupungintalon korjaus, invahissin rakentamisen loppuunsaattaminen ja pihalaatoitus korjataan (0,2 milj. euroa). Kaupungin virastotalon saneerauksen jatkaminen (0,4 milj. euroa).
- EcoSairila, kehittämisalusta katu- ja infraverkoston rakentaminen (1,5 milj. euroa).
- Vt5 yhteysväli Mikkeli-Juva jatkuu (3 milj. euroa).
- Vt13 Karikon kiertoliittymän rakentaminen (0,3 milj. euroa).
- Hulevesiohjelman jatkaminen (0,2 milj. euroa) sekä Suoto- ja hulevesien biohiilikasetin pilotit, Ratinlampi ja Urpolan lampi (0,2 milj. euroa).
- Saimaa Geopark hankkeen toteutuminen varmistetaan (0,1 milj. euroa).
- Kaupungin osuus maaseudun nopeiden tietoliikenneyhteyksien hankkeissa (menot 0,4 milj.euroa ja tulot 0,3 milj. euroa).
- Vesiliikelaitos, Metsä-Sairilan puhdistamo-projekti etenee projektisuunnitelman mukaisesti (koko hanke 58 milj.euroa ja vuosi 2019 15 milj. euroa).
- Vt13 Pelloksen liittymän kanavointi (ELY) 0,2 milj. euroa.

INVESTOINTIESITYS 2019 JA TALOUSSUUNNITTELUVUODET 2020-2023

KAUPUNKI	HANKKEEN SUURUUS- LUOKKA	TOT 2018 (arvio)	TA 2019		TS 2020		TS 2021		TS 2022		TS 2023		INVEST. YHT. 2019- 2023
		menot	menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	
KIINTEÄ OMAISUUS													
Maa- ja vesialueet													
Maa- ja vesialueiden myynti, TULOT				2000		2000		2000		2000		2000	10000
Maa- ja vesialueiden hankinta, MENOT		-100	-250		-250		-2000		-1000		-1000		-4500
Rakennusten myynti (voitto)				50		100		100		100		50	400
TALONRAKENNUSINVESTOINNIT													
Liikelaikokset													
Otavan opisto													
pääarakennus, ilmanvaihto	-20		-20										-20
asuntolan 4. krs peruskorjaus	-350		-50		-300								-350
Päiväkodit													0
Tikanpellon päiväkot, korvaava uudisrakennus, vuokraus *	-4500				-100		-50						-150
Kalustus (varhaiskasvatus)							-100						-100
Haukivuoren päiväkot, korvaava uudisrakennus, vuokraus *	-2500	-100	-50										-50
Kalustus (varhaiskasvatus)			-80										-80
Kalevankankaan päiväkot, korvaava uudisrakennus *	-4650	-1300	-3200										-3200
Kalustus (varhaiskasvatus)			-150										-150
Kattilansillan päiväkot (korvaa Suksimäen päiväkodin) *	-4150	-100	-120		-50								-170
Kalustus (varhaiskasvatus)					-150								-150
Rantakylän alueen uusi päiväkot *	-5000	-50	-3000		-2000								-5000
Kalustus (varhaiskasvatus)					-150								-150
Lähemäkitalon piha (päiväkot)	-100						-100						-100
Otavan päiväkot, siirtokelpoinen lisäosa	-500		-500										-500
Röllin päiväkot, julkisivut	-200				-200								-200
Koulut													0
Rantakylän koulu (peruskorjaus ja laajennus)													0
Rakennusprojekti	-12300	-4500											0
Koneet ja kalusteet (opetus)	-1200	-900	-75										-75
Urheilupuiston koulu, (Eteläinen aluekoulu) *	-5000	0											0
Kalevankankaan koulu, ilmanvaihdon saneeraus	-800				-300		-500						-800
Anttolan yhtenäiskoulu (Anttola-talo ja uudisosa, vuokrakohde)	-5000	-250	-200										-200
Koneet ja kalusteet (opetus)			-200										-200
Liikuntasali (oma investointi)	-1600		-1600										-1600
Ihastjärven koulun jatkokäyttö ja siirto (ei liikuntasali) *	-1500	0			-1500								-1500
Lähemäen koulun (Itäinen aluekoulu) *													0
Moision koulun vanhan osan korvaaminen* (Eteläinen)	-2200	0											0
Eteläinen aluekoulu (850 oppilasta, yhtenäiskoulu) *	-20000	-100	-5000		-13000		-2000						-20000
Itäinen aluekoulu (600 oppilasta, alakoulu) *	-15000	-25					-5000		-5000		-5000		-15000
Päämajakoulun muutokset Rouhialan koulua varten *	-200						-100		-100				-200
Suomenniemen koulun muutostyöt päiväkodille *	-150				-150								-150

KAUPUNKI	HANKKEEN SUURUUS- LUOKKA	TOT 2018 (arvio)	TA 2019		TS 2020		TS 2021		TS 2022		TS 2023		INVEST. YHT. 2019- 2023
		menot	menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	
KIINTEÄ OMAISUUS													
<u>Kulttuuri</u>													0
Mikaelin kunnostus		-100	-100		-100		-200		-1000		-3700		-5100
Teatteri													0
Peruskorjaus	-5000		-100		-2000		-2000		-1000				-5100
Laajennus (iso näyttämö)	-12000												0
Sodan ja rauhan keskus Muisti, saneeraus	-3000	-300	-1400		-1300		-300						-3000
Taidemuseon peruskorjaus (Graniittitalo)	-7000	-100									-7000		-7000
<u>Nuoriso</u>													0
Kattilansillan nuorisotalo, alapohjan korjaus	-250						-250						-250
<u>Liikunta</u>													0
Hänninkentän huoltorakennus MENOT	-2590	-100	-1990		-500		-500						-2990
Hänninkentän huoltorakennus TULOT				200		400		300					900
Kalevankankaan jalkopallohallin uusiminen (105x68) MENOT	-3690	-100	-2390		-1300								-3690
Kalevankankaan jalkopallohallin uusiminen (105x68) TULOT				100		200							300
Rantakylän tekonurmikenttä MENOT	-400						-200		-200				-400
Rantakylän tekonurmikenttä TULOT								50		50			100
Urpolan kaukalon uudistaminen (koulun piha) MENOT	-400				-400								-400
Urpolan kaukalon uudistaminen (koulun piha) TULOT						50							50
Rantakeitaan uimahallin suunn. (ratapituus&laajennus)											-100		-100
Kenttäkunnostus, Haukivuori	-100										-100		-100
Tuppuralan lähiliikuntapaikka (koulun piha)	-300				-300								-300
Otavan koulun lähiliikuntapaikka (koulun piha)	-120						-120						-120
Lähemmän nurmikentän uusiminen, tekonurmi	-200										-200		-200
Urheilupuiston jalkapallo- ja tenniskenttien uudistaminen	-400								-300		-100		-400
Pesäpallo- ja tekonurmi, Kalevankankaan vanha koulun alue	-200								-200				-200
Rantakylän tenniskentän uudistaminen	-50										-50		-50
<u>Sosiaali- ja terveystoimi</u>													0
ESPER- hanke vaihe 1 (rahoitusratkaisu)	-3000		-150		-150		-150		-150		-150		-750
<u>Julkiset rakennukset</u>													0
Kaupungintalo													0
invahissi, piha-alueen laatoitus	-600	-200	-200		-100		-100						-400
peruskorjaus	-6000												0
Kaupungin virastotalon perustamuksen jatkaminen		-300	-400		-200		-200		-200		-200		-1200
Naisvuoren tornin kunnostus	-600										-600		-600
Sotakoulu, Ristiina		-50	-50		-50		-50		-50		-50		-250
Kiinteistöjen muut muutokset ja peruskorjaustyöt													0
Koulu- ja esiopetus		-200	-200		-200		-200		-300		-300		-1200
ESSOTE-kiinteistöt		-300	-200		-200		-200		-200		-200		-1000
Julkiset rakennukset		-100	-100		-100		-100		-100		-200		-600
Kiinteistöjen rakennusautomaatiojärjestelmien uudist. MENOT		-100	-100		-50		-50		-50		-50		-300
Kiinteistöjen rakennusautomaatiojärjestelmien uudist. TULOT		50		25		10		10		10		10	65
Rakennusten suunnittelumääräraha		-50	-50		-50		-50		-50		-100		-300
Energiataloudelliset investoinnit MENOT		-150	-150		-200		-200		-200		-200		-950
Energiataloudelliset investoinnit TULOT		50		40		50		50		50		50	240

KAUPUNKI	HANKKEEN SUURUUS- LUOKKA	TOT 2018 (arvio)	TA 2019		TS 2020		TS 2021		TS 2022		TS 2023		INVEST. YHT. 2019- 2023
		menot	menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	
Muut pitkävaikutteiset menot													
TAHE -projekti (Saita)		-841	-205										-205
IT-projekti (Saita)		-75	-150										-150
Kiinteät rakenteet ja laitteet													
Satamalahden kehittäminen, kehittämisalusta			-250		-1000		-2000		-1000		-2000		-6250
EcoSairila, kehittämisalusta	-4000	-150	-1500	231	-1000	139	-500	93					-2537
Vt5 yhteysväli Mli Juva, kaupungin osuus	-6500	-2500	-3000		-1000								-4000
Vt13 Karikon kiertoliittymä (ELY)	-5000	-100	-300		-1700								-2000
Vt13 Pelloksen liittymän kanavointi (ELY)			-200										-200
Mannerheimintie, joukkoliikennekatu		-50	-50		-300								-350
Raviradan alue, huoltoalue ja -yhteys		-300	-300		-200								-500
Pyöräilyn ja kävelyn edistämishojelman toteuttaminen		-150	-250		-250		-250		-250				-1000
Kadut (työohjelma vahvistetaan käyttösuunnitelman yhteydessä)		-1000	-1300		-2000		-2000		-2000		-3000		-10300
Kadut saneeraus													
Sillat													
Kevyttiili													
Liikenneturvallisuus													
Asuntoalueiden viimeistely													
Pienet järjestelyt													
Suunnitteluhankkeet													
Kadut (yritys- ja uuden asuinrakentamisen tukeminen)		-1200	-1000		-1000		-1000		-1000		-1000		-5000
Ruutukaavakeskustan kehittäminen		-50	-100		-100		-1000		-1000		-150		-2350
Savilahden rannan yhtenäinen kevytvyöhyke, Graani uusi alue		-150	0		-250		-300		-200		-200		-950
Suomenniemen keskusta- Kauriansalmi, kevyenliikenteen väylä,													
kaupungin osuus ELY-projektissa		0									-500		-500
Katuvalojen saneeraus (ohjausyksiköt, katuvalot)		-150	-150		-150		-150		-150		-150		-750
Hulevesiohjelma		-250			-250		-250		-250		-250		-1000
Sairaalan ympäristö			-350										-350
Suoto- ja hulevesien biohiilikasetin pilotit (Pitkäjärvi)		-100	-50		-100		-100		-100		-100		-450
Satamien kunnostukset (työohjelma käyttösuunnitelmaan)		-75	-75		-30		-50		-50		-50		-255
Pöykkälänlahden koti- ja vierassatama, Ristiina											-200		-200
Laihalammen kunnostus	-300								-300				-300
Uimarantojen kunnostukset		-40	-40		-40		-40		-50		-50		-220
Liikuntapaikkarakentaminen ja kunnostus													
(työohjelmakäyttösuunnitelmassa)		-125	-125		-125		-125		-150		-150		-675
Korvaavat luistelukentät (Laajalampi)	-150				-150								-150
Lähiliikuntapaikka, Urheilupuisto (sis. Padel)	-150						-150						-150
Kalevankangas													0
Maastopolkupyöräreitti	-20		-20										-20
Kuntoportaat	-60				-60								-60
Lumilatu ja rullasuksirata MENOT									-500		-500		-1000
Lumilatu ja rullasuksirata TULOT										100		100	200
Latureitin jatko ja valaistus, Ristiina	-300								-300				-300
Skeittiparkin laajennus, Urpola	-60				-60								-60
Geopark hanke (Unesco status)		-100	-100		-50		-50						-200

KAUPUNKI	HANKKEEN SUURUUS- LUOKKA	TOT 2018 (arvio)	TA 2019		TS 2020		TS 2021		TS 2022		TS 2023		INVEST. YHT. 2019- 2023
		menot	menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot	
Kaihun matkailualueen (sis. Mlipuisto) kehittäminen		-100	-100		-100		-100		-100		-100		-500
Puistot ja leikkipaikat (työohjelma vahvistetaan käyttösuunnitelman yhteydessä)		-200	-200		-200		-300		-300		-300		-1300
Lentoasema			-50		-50		-50		-50		-50		-250
IRTAIN OMAISUUS													
Maaseudun nopeat tietoliikenneyhteydet MENOT			-400		-400		-400		-400		-400		-2000
Maaseudun nopeat tietoliikenneyhteydet TULOT				300			300		300		300		1200
Koneet ja kalusto													0
Hallinnon palvelualue													0
Ruoka- ja puhtauspalvelut			-75		-75		-75		-75		-100		-400
Sivistyksen palvelualue					-550		-700		-700		-800		-2750
Kasvatus- ja opetuslautakunta			-300										-300
Hyvinvoinnin ja osallisuuden lautakunta			-300										-300
Asumisen ja toimintaympäristön palvelualue			-100		-100		-100		-100		-150		-550
ARVOPAPERIT JA OSUUDET													
Osakkeet ja osuudet													0
Osakkeiden hankinta (Saimaa Stadiumi Oy vuoteen 2030)			-200		-200		-200		-200		-200		-1000
Osakkeiden hankinta tai SVOP (Ravirata Oy, rataremontti)			-1000										-1000
Osakkeiden hankinta (Meita Oy)			-183										-183
Osakkeiden hankinta (Efetta Oy)			-20										-20
Osakkeiden myynti													
YHTEENSÄ:													
TULOT				2946		2949		2903		2610		2510	13918
MENOT			-34518		-36840		-24610		-19325		-29700		-144993
NETTO			-31572		-33891		-21707		-16715		-27190		-131075

KAUPUNKI	HANKKEEN SUURUUS- LUOKKA	TOT 2018 (arvio)	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023	INVEST. YHT. 2019- 2023
		menot	menot tulot	menot tulot	menot tulot	menot tulot	menot tulot	
TASEYKSIKKÖ JA LIIKELAITOKSET								
ETELÄ-SAVON PELASTUSLAITOS	HANKKEEN KOKONAIS- KUST.ARVO	TOT 2018 (arvio)	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023	INVEST. YHT. 2019- 2023
			menot tulot	menot tulot	menot tulot	menot tulot	menot tulot	
TULOT **			200	200	76	76	76	628
MENOT			-305	-1346	-1220	-1220	-1220	-5311
NETTO			-105	-1146	-1144	-1144	-1144	-3539
MIKKELIN KAUPUNGIN LIIKELAITOS OTAVIA (30.11.2018 ASTI OTAVAN OPISTO)	HANKKEEN KOKONAIS- KUST.ARVO	TOT 2018 (arvio)	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023	INVEST. YHT. 2019- 2023
			menot tulot	menot tulot	menot tulot	menot tulot	menot tulot	
TULOT								
MENOT								
Kalusto		-15	-15	-15	-15	-15	-20	-80
NETTO		-15	-15	-15	-15	-15	-20	-80
VESILIIKELAITOS/KUNNALLISTEKNIikka JA LAITOSINVESTOINNIT	HANKKEEN KOKONAIS- KUST.ARVO	TOT 2018 (arvio)	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023	INVEST. YHT. 2019- 2023
			menot tulot	menot tulot	menot tulot	menot tulot	menot tulot	
TULOT								
MENOT								
Laitosinvestoinnit		-565	-290	-860	-710	-690	-690	-3240
Puhdistamot		-195	-360	-290	-310	-370	-370	-1700
Verkosto		-2230	-2050	-1450	-1580	-1740	-1740	-8560
NETTO			-2700	-2600	-2600	-2800	-2800	-13500
VESILIIKELAITOS/METSÄ-SAIRILAN PUHDISTAMO		TA 2018 (arvio)	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023	INVEST. YHT. 2019- 2023
			menot tulot	menot tulot	menot tulot	menot tulot	menot tulot	
TULOT								
MENOT	-58000	-13000	-15000	-18000				-33000
NETTO			-15000	-18000				-33000
INVESTOINNIT YHTEENSÄ (Ilman Metsä-Sairilan puhdistamoa)			TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023	INVEST. YHT. 2019- 2023
			menot tulot	menot tulot	menot tulot	menot tulot	menot tulot	
TULOT			3146	3149	2979	2686	2586	14546
MENOT			-37538	-40801	-28445	-23360	-33740	-163884
NETTO			-34392	-37652	-25466	-20674	-31154	-149338
Poistotaso			19000	19000	19000	19000	19000	
INVESTOINNIT YHTEENSÄ (Metsä-Sairilan puhdistamo mukana)			TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023	INVEST. YHT. 2019- 2023
			menot tulot	menot tulot	menot tulot	menot tulot	menot tulot	
TULOT			3146	3149	2979	2686	2586	14546
MENOT			-52538	-58801	-28445	-23360	-33740	-196884
NETTO			-49392	-55652	-25466	-20674	-31154	-182338

** E-S Pelastuslaitoksen investointien kuntaosuudet kirjataan käyttötalousluteen. Tuloissa on avustukset ja pysyvien vastaavien myyntivoitot.

* Kaupunkirakenneselvitys (kaupunginvaltuusto 18.6.2018 § 71). Ennen hankkeiden toteuttamisen aloittamista tehdään erillinen hankekohtainen päätös.

Liite 1: Konsernivastuuhenkilöt

Liikelaitokset	
Otavan opiston liikelaitos	Sivistysjohtaja
Mikkelin vesiliikelaitos	Tekninen johtaja
Etelä-Savon pelastuslaitos (taseyksikkö)	Tekninen johtaja
Tytäryhteisöt	
Etelä-Savon Energia Oy (konserni)	Kaupunginjohtaja
Kiinteistökehitys Naistinki Oy	Tekninen johtaja
Metsäsairila Oy (konserni)	Tekninen johtaja
Mikalo Oy	Tekninen johtaja
Mikkelin Asumisoikeus Oy	Tekninen johtaja
Mikkelin opiskelija-asunnot Oy (Moas)	Tekninen johtaja
Mikkelin Oppilaitoskiinteistöt Oy	Tekninen johtaja
Mikkelin Jäähalli Oy	Sivistysjohtaja
Mikkelin kehitysytio Miksei Oy	Kaupunginjohtaja
Etelä-Savon Koulutus Oy (konserni)	Sivistysjohtaja
Mikkelin Ravirata Oy	Sivistysjohtaja
Mikkelin Matkailu Oy (ei toimintaa)	Hallintojohtaja
Kiinteistö- ja asuntoyhtiöt	Tekninen johtaja
As Oy Pirttitie III	Palvelupäällikkö (Tekninen johtaja*)
As Oy Tuppuraa	Palvelupäällikkö (Tekninen johtaja*)
As Oy Hirvipari	Palvelupäällikkö (Tekninen johtaja*)
Kiint.Oy TeknoGraani (Naistinki ja Ese omistavat)	Palvelupäällikkö (Tekninen johtaja*)
As Oy Mikkelin Hauki-Koivikko	Palvelupäällikkö (Tekninen johtaja*)
Kiint. Oy Ristiinan Suopursu	Palvelupäällikkö (Tekninen johtaja*)
Kiint.Oy Kenkäveronniemi	Palvelupäällikkö (Tekninen johtaja*)
Kiint.Oy Mikkelin Takojankatu 1	Palvelupäällikkö (Tekninen johtaja*)
Mikkelin Arkistotalo Oy	Palvelupäällikkö (Tekninen johtaja*)
Kiint.Oy Mikkelin Tietotaitokortteli	Palvelupäällikkö (Tekninen johtaja*)
Kuntayhtymät	
Etelä-Savon kampuskiinteistöt kuntayhtymä	Tekninen johtaja
Etelä-Savon sosiaali- ja terveystoimen kuntayhtymä Essote	Kaupunginjohtaja
Etelä-Savon Maakuntaliitto	Kaupunginjohtaja
Vaalijalan ky	Terveysvalvonnan ja ympäristöpalvelujen johtaja
Itä-Suomen Päihdehuollon ky	Terveysvalvonnan ja ympäristöpalvelujen johtaja
Säätiöt	
Haukivuoren Vanhustentalosäätiö	Palvelupäällikkö (Tekninen johtaja*)
Kyyhkylä säätiö	Hallintojohtaja
Elinkeinoelämän Keskusarkiston säätiö	Talousjohtaja
Sodan ja rauhan keskus Muistin tukisäätiö	Sivistysjohtaja
Osakkuusyhteisöt (pääosin yhdessä muiden kanssa ja riippuen tehdystä sopimuksesta)	
Kyyhkylän Asuntolat Oy	Palvelupäällikkö (Tekninen johtaja*)
Kiint.Oy Vaahteranlehti	Palvelupäällikkö (Tekninen johtaja*)
Kiint.Oy Otavan Ketola	Palvelupäällikkö (Tekninen johtaja*)
Mikkelin Pesula Oy	Hallintojohtaja
Kiint.Oy M:lin mlk:n Kuuselan kulma	Palvelupäällikkö (Tekninen johtaja*)
As Oy Mikkelin Lehmusrivi	Palvelupäällikkö (Tekninen johtaja*)
Etelä-Savon Kaapelitelevisio (ei toimintaa)	Talousjohtaja
Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulu Oy (konserni)	Kaupunginjohtaja
Mikkelin Mikaeli Oy	Hallintojohtaja
Kiint.Oy Kattilansillan kauppakeskus	Palvelupäällikkö (Tekninen johtaja*)
As Oy Partinkartano	Palvelupäällikkö (Tekninen johtaja*)
Kiint.Oy Mikkelin Musiikkiopistotalo	Palvelupäällikkö (Tekninen johtaja*)
Saimaa Stadiumi Oy	Sivistysjohtaja
Sodan ja rauhan keskus Muisti Oy	Sivistysjohtaja
Kiint. Oy Mikkelin Torikioski	Palvelupäällikkö (Tekninen johtaja*)

*Delegoitu